Helsinki

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2021:12

Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämis-suunnitelma 2021-2030

Helsinki

Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2021-2030

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2021:12

Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2021-2030

Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala
Teksti: Niina Strengell, Sofia Kangas, Tuuli Ylikotila
Taitto ja kartat: Sofia Kangas, Ella Prokkola
Valokuvat: Helsingin kaupunki / Sofia Kangas, Niina Strengell, Tuuli Ylikotila
Kannen kuva: Kallioita Hattusaaren eteläkärjessä (Kuva: Sofia Kangas)

ISBN: 978-952-331-943-1 (verkkoversio)
ISSN: 2489-4230 (verkkojulkaisu)

Sisällys

1 Johdanto 7

2 Suunnittelun lähtökohdat 11

2.1 Maanomistus-, kaavoitus- ja suunnittelutilanne 11
2.2 Maisema 18
2.3 Luonto 22
2.4 Kulttuuriympäristö ja -historia 34
2.5 Saavutettavuus ja veneily 38
2.6 Nykyinen virkistyskäyttö 44
2.7 Saaristohuolto ja teknisen huollon verkostot 46

3 Itäisen saariston kehittämisen periaatteet 49

3.1 Visio: Virkistäytymään lähisaaristoon 49
3.2 Saarikategoriat 49
3.3 Luontoarvojen turvaaminen ja kestävä retkeily 54
3.4 Palveluiden kehittäminen 58
3.5 Saavutettavuuden parantaminen 61

4 Saarikortit - saarten nykytila, kehittäminen ja hoito 67

4.1 Tähtikohteet ja retkisaaret 68
4.1.1 Kalliosaari 68
4.1.2 Kotiluoto 74
4.1.3 Louesaari 82
4.1.4 Läntinen Neitsytsaari 88
4.1.5 Malkasaari 94
4.1.6 Pihlajaluoto 100
4.1.7 Pikku Leikosaari 106
4.1.8 Pikku Niinisaari 110
4.1.9 Villaluodot: Itäinen Villaluoto 120
4.1.10 Villaluodot: Läntinen Villaluoto 126
4.1.11 Villaluodot: Pohjoinen Villaluoto 130
4.1.12 Villinki 134
4.1.13 Itä-Villinki 148
4.2 Muita saaria 156
4.2.1 Hattusaari 156
4.2.2 Huomenlahja 162
4.2.3 Iso Iiluoto 164
4.2.4 Pitkärivi 170
4.2.5 Satamasaari & Pikku Satamasaari 174
4.2.6 Tammaluoto 180
4.3 Karit ja luodot 184

5 Hankkeet ja jatkotoimenpidetarpeet 189

5.1 Hankkeet 189
5.2 Lisäselvitys- ja jatkosuunnittelutarpeet 197
5.3 Muut saariston kehittämiseen liittyvät jatkotoimenpidetarpeet 198

Lähteet ja kirjallisuus 200

Liitteet 202

1 Johdanto

Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelmassa esitetään toimenpiteitä itäisen saariston yleisen virkistyskäytön, palveluiden ja saavutettavuuden parantamiseksi Helsingin merellisen strategian tavoitteiden mukaisesti. Suunnitelman keskeisenä tavoitteena on lisääntyvän virkistyskäytön ja luontoarvojen yhteensovittaminen.

Helsingissä on yli 700 saarta ja luotoa. Pääkaupunkiin kuuluva saaristo on harvinaisuus kansainvälisellä tasolla. Merellinen strategia on ollut yksi kaupungin strategian kärkihankkeista, ja Helsingin merialueiden kehittäminen etenee tällä hetkellä aktiivisesti. Yhtenä Helsingin merellisen strategian tavoitteena on saariston saavutettavuuden parantaminen ja palveluiden kehittäminen. Viime vuosina uusia saaria, kuten Vallisaari, Isosaari ja Vasikkasaari on avattu kaupunkilaisten käyttöön. Helsingin saaristossa on kuitenkin edelleen virkistyspotentiaalia, etenkin Helsingin itäisessä saaristossa, jonka yleinen virkistyskäyttö on ollut saarten määrään ja alueen laajuuteen nähden toistaiseksi vähäistä.

Helsingin itäinen saaristo on hieno merellinen miljöö, jossa on arvokkaita luonto- ja kulttuurihistoriallisia kohteita sekä vaihtelevia maisemia suojaisesta sisäsaaristosta karuun ja avoimeen ulkosaaristoon. Helsingin itäistä saaristoa rajaavat lännessä Laajasalo ja Santahamina ja idässä Helsingin ja Sipoon välinen raja. Uloin merialue saarineen ja luotoineen jää suunnittelualueen ulkopuolelle.

Helsingin itäisen saariston kehittäminen aloitettiin asemakaavan laadinnalla. Asemakaavan tavoitteena on avata itäistä saaristoa monipuolisempaan ja avoimempaan käyttöön, parantaa pääsyä saarille sekä lisätä virkistyksen ja matkailun mahdollisuuksia saariston luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot ja muut erityispiirteet huomioon ottaen. Asemakaavaan on merkitty muun muassa retkeily- ja ulkoilualueita, suojelukohteita, rantautumispaikkoja, kulkureittejä sekä rakennuspaikkoja saarten loma- ja virkistyskäytön sekä saaristomatkailupalveluiden toiminnan kehittämistä varten. Itäisen saariston asemakaava hyväksyttiin kaupunkiympäristölautakunnassa 10.10.2017 ja kaupunginvaltuustossa 19.6.2019, ja se on tullut osittain voimaan 7.12.2020.

Hyväksyessään asemakaavaesityksen kaupunkiympäristölautakunta edellytti, että alueelle laaditaan kaava-alueen kaupungin maita koskeva hoito- ja kehittämissuunnitelma, jossa linjataan alueen luonnonsuojelun sekä retkeilyn periaatteet ja jossa varmistetaan metsäluonnon monimuotoisuuden ja lintujen pesintärauhan turvaaminen myös käytännössä. Tämä Helsingin itäisen saariston ensimmäinen hoito- ja kehittämissuunnitelma on jatkoa asemakaavassa aloitetulle työlle ja samalla ensimmäisiä konkreettisia askelia itäisen saariston kehittämiseen kokonaisuutena. Uusien alueiden avaaminen kaupunkilaisten käyttöön tekee saaristosta entistä kiinteämmän osan Itä-Helsingin viher- ja virkistysverkkoa. Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman keskeisenä tavoitteena on lisääntyvän virkistyskäytön ja luontoarvojen yhteensovittaminen sekä ratkaisujen etsiminen siihen, miten saariston potentiaalia voidaan hyödyntää kestävällä tavalla.

Suunnittelualueen rajaus noudattaa voimassa olevaa asemakaavaa. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 3315 hehtaaria, josta maa-aluetta on noin 310 hehtaaria (9,4 %). Alueesta kaavoitettuja retkeily- ja ulkoilualueita on 56 hehtaaria, suojelu- ja luonnonsuojelualueita 201 hehtaaria ja Natura-vesialuetta 70 hehtaaria. Suunnittelualueeseen kuuluu 139 saarta, luotoa ja karia, joista 76 on kokonaan tai osittain Helsingin kaupungin omistuksessa. Muita maanomistajia alueella ovat valtio, Uudenmaan virkistysalueyhdistys, Helsingin seurakuntayhtymä sekä yksityiset maanomistajat, kuten yksityishenkilöt, yritykset ja erilaiset yhteisöt. Pääpaino hoito- ja kehittämissuunnitelmassa on Helsingin kaupungin omistamissa virkistyssaarissa ja -alueissa sekä muissa asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueiksi osoitetuissa alueissa.

Suunnitelman sisältö

Hoito- ja kehittämissuunnitelmia tehdään ympäristöltään arvokkaisiin kokonaisuuksiin. Suunnitelmien tavoitteena on säilyttää ja ohjata alueen käyttöä, kehittämistä, hoitoa sekä peruskorjausta. Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelmassa kuvataan suunnittelun lähtökohdat, itäisen saariston kehittämisen periaatteet, saarten nykytila, hoitoon ja kehittämiseen liittyvät toimenpidetarpeet sekä näiden pohjalta muodostetut hanke-ehdotukset ja jatkotoimenpidetarpeet kymmenvuotiskaudelle 2021-2030.

Suunnitelmassa käsitellään muun muassa saarten käytön ohjaamista, saavutettavuuden ja rantautu-

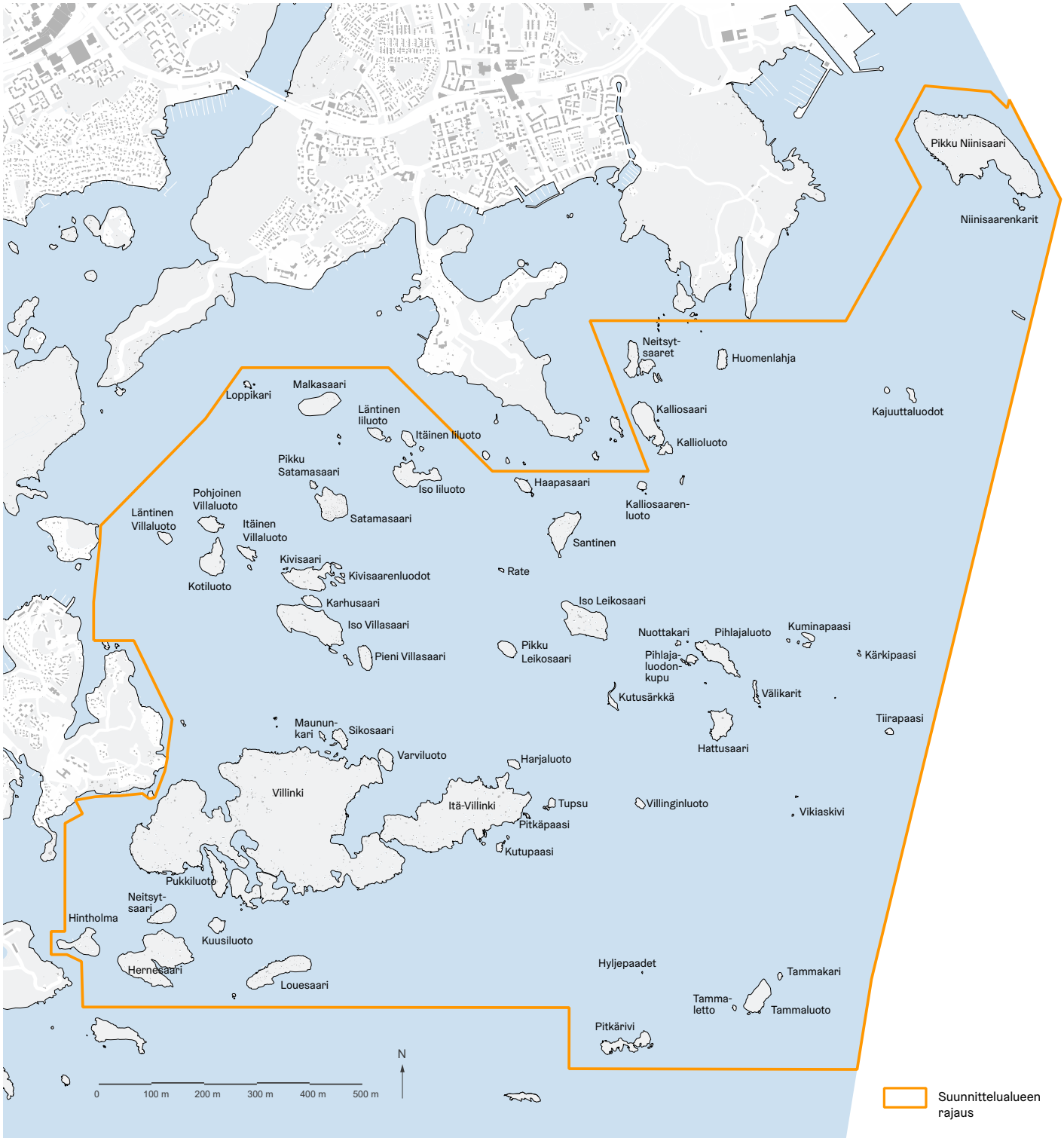

Itäinen saaristo: Nimistökartta ja suunnittelualueen rajaus
(kartta-aineistot: Helsingin kaupunki 2018)

mismahdollisuuksien parantamista, maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen sekä luontoarvojen turvaamista, retkeilypalveluiden, reittien ja opastuksen kehittämistä sekä saarten hoitoa ja ylläpitoa. Luontoarvoiltaan herkimmille saarille ja saarten osille ei osoiteta virkistyspalveluita, ja kaikkein arvokkaimmat saaret ja luodot tai niissä olevat kohteet rauhoitetaan Helsingin luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 mukaisesti. Hoito- ja kehittämissuunnitelma toteuttaa merellisen strategian tavoitteita ja toimii pilottihankkeena Helsingin saariston kehittämisessä.

Suunnitelmassa on määritelty kokonaiskuvan lisäksi saarten palveluihin, toimintoihin ja luonnonhoitoon liittyvät saarikohtaiset toimenpidetarpeet ja -ehdotukset. Nämä tiedot on kerätty saarikohtaisiin tietokortteihin eli saarikortteihin. Kortteja on laadittu yhteensä 20 kappaletta sellaisista saarista ja luodoista, joissa on kaupungin maanomistusta tai asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueiksi osoitettuja alueita (VR-merkintä). Suunnitelmassa kuvataan käytännön keinoja saarten kehittämiseen, ja työn osana on laadittu investointihankkeiden hanke-ehdotuksia sekä hankeohjelmia keskeisimmistä hankkeista, joilla itäisen saariston saavutettavuutta ja palveluita voidaan lähitulevaisuudessa parantaa. Hankkeet sekä muut lisäselvitys- ja jatkotoimenpidetarpeet on koottu suunnitelmaraportin viidenteen lukuun.

Suunnittelun eteneminen ja vuorovaikutus

Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma on laadittu Helsingin kaupungin kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelussa. Suunnitelman lähtötietoina on käytetty muun muassa laajaa asemakaavatyön yhteydessä kertynyttä lähtöaineistoa sekä kaupungin luontotietojärjestelmän luontotietoja, joita on täydennetty työn aikana saarten uhanalaisia luontotyyppejä, lepakoita sekä metsien monimuotoisuutta ja METSO-arvoja käsittelevillä selvityksillä. Hoito- ja kehittämissuunnitelman saarikorteissa esiteltyjen saarikohteiden nykytilaa on inventoitu maastokäynneillä kesällä 2018 sekä Itä-Villingin osalta kesällä 2019.

Suunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet kaupunkiympäristön toimialalta maisema-arkkitehti Sofia Kangas (projektinveto 2020-, suunnitteluavustaja 2018-2019), maisema-arkkitehti Niina Strengell (projektinveto 2018-2019), luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila, metsäsuunnittelija Antti Siuruainen, maisema-arkkitehtiharjoittelija Ella Prokkola, ympäristötarkastaja Raimo Pakarinen, ympäristötarkastaja Tuomas Lahti, arkkitehti Henrik Ahola, johtava asiantuntija Meri Louekari, arkkitehti Sakari Mentu, tutkija Emil Nyman ja korkeakouluharjoittelija Soila Silvonen. Suunnittelun aikana työhön ovat osallistuneet myös Helsingin kaupunkiympäristön toimialalta projektipäällikkö Päivi Islander, tiimipäällikkö Katriina Arrakoski, tiimipäällikkö Peter Haaparinne, kehityspäällikkö Eero Nuotio, insinööri Heikki Takainen, kaupunginkansliasta projektipäällikkö Minttu Perttula sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalta tiimiesimies Sanna Kallionpää, venesatamapäällikkö Ari Maunula ja vesiliikennepäällikkö Tapio Rossi.

Hoito- ja kehittämissuunnitelma on laadittu vuorovaikutteisesti kaupungin eri toimialojen ja palveluiden sekä asukkaiden, alueen käyttäjien ja järjestöjen kanssa. Syksyllä 2020 hoito- ja kehittämissuunnitelmaa esiteltiin Uutta Itä-Helsinkiä -tapahtumassa 19.11.2020, ja luonnoksesta järjestettiin verkkokysely 16.11.-13.12.2020. Luonnoksesta saatu palaute ja sen vaikutus suunnitelmaan on kuvattu tarkemmin liitteenä olevassa vuorovaikutusraportissa (Liite 1).

Kaupunkiympäristölautakunta hyväksyi hoito- ja kehittämissuunnitelman ohjeellisesti noudatettavaksi 22.6.2021 seuraavin lisäyksin:

- Lautakunta edellyttää, että seuraavan luonnonsuojeluohjelman valmistelussa arvioidaan Itäisen saariston osalta mahdolliset uudet luonnonsuojelualueet.
- Tätä nyt päätettävää kehittämissuunnitelmaa toteutettaessa saarien opastusta, kulkua ja infraa suunniteltaessa huomioidaan tarve suojella Itäisen saariston pesimälinnustoa mahdollisimman kattavasti myös niillä saarilla jotka eivät ole luonnonsuojelualueita.
- Metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti.
- Lautakunta korostaa sitä, että saarille syntyneet erilaiset, ei todelliseen hallintaan perustuvat yksityisalue-rajaukset poistetaan.
- Lautakunta katsoo, että kaupungin konsernin muutosten johdosta olisi perusteltua, että Iso Iiluodon saari olisi käytettävissä virkistyssaarena kaupungin työntekijöiden lisäksi myös kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden työntekijöille.
- Lisäksi lautakunta toivoo, että saaren käyttö- ja varausjärjestelmä tuodaan kaupungin yleisten varausjärjestelmien piiriin, esimerkiksi Varaamoon.

2 Suunnittelun lähtökohdat

2.1 Maanomistus-, kaavoitus- ja suunnittelutilanne

Maanomistus

Helsingin itäisessä saaristossa maanomistus on jakautunut usealle taholle. Suunnittelualueen 139 saaresta, luodosta ja karista 76 eli noin puolet on kokonaan tai osittain Helsingin kaupungin omistuksessa. Osa kaupungin kiinteistöistä saaristossa on vuokrattu mm. veneily- ja kalastusseuroille, muut ovat virkistys- tai luonnonsuojelukäytössä. Toinen merkittävä yksittäinen maanomistaja alueella on valtio. Valtion omistamat saaret ovat osittain puolustusvoimien käytössä ja niiden hallinta on jakautunut Senaatti-kiinteistöjen ja Metsähallituksen kesken. Lisäksi Louesaari on Posti Kiinteistöt Oy:n omistuksessa.

Muita merkittäviä maanomistajia ovat Helsingin seurakuntayhtymä, jolla on alueella pari leirikäytössä olevaa saarta sekä Uudenmaan virkistysalueyhdistys, jonka omistamat ulkoilu- ja virkistysalueet ovat kaupungin jäsenyyden kautta myös helsinkiläisten käytettävissä. Osa saarista on yksityisomistuksessa ja kesäasumiskäytössä. Muutama suunnittelualueen saarista on yhteisomistuksessa.

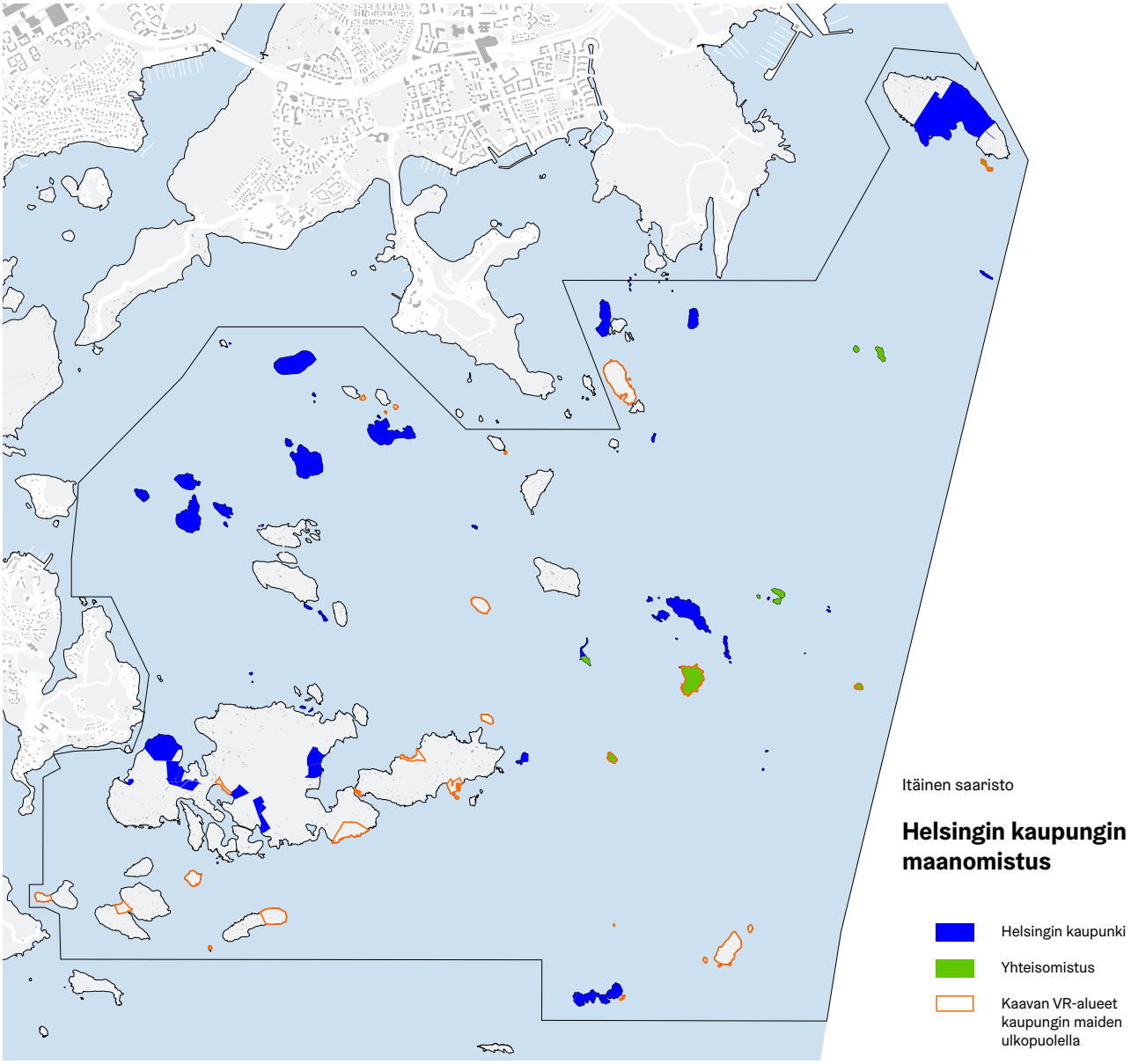

Kartassa on kuvattu Helsingin kaupungin omistamien ja yhteisomisteisten saarten lisäksi myös sellaiset itäisen saariston uudessa asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueiksi (VR-merkintä) varatut alueet, jotka eivät ole Helsingin kaupungin omistuksessa.

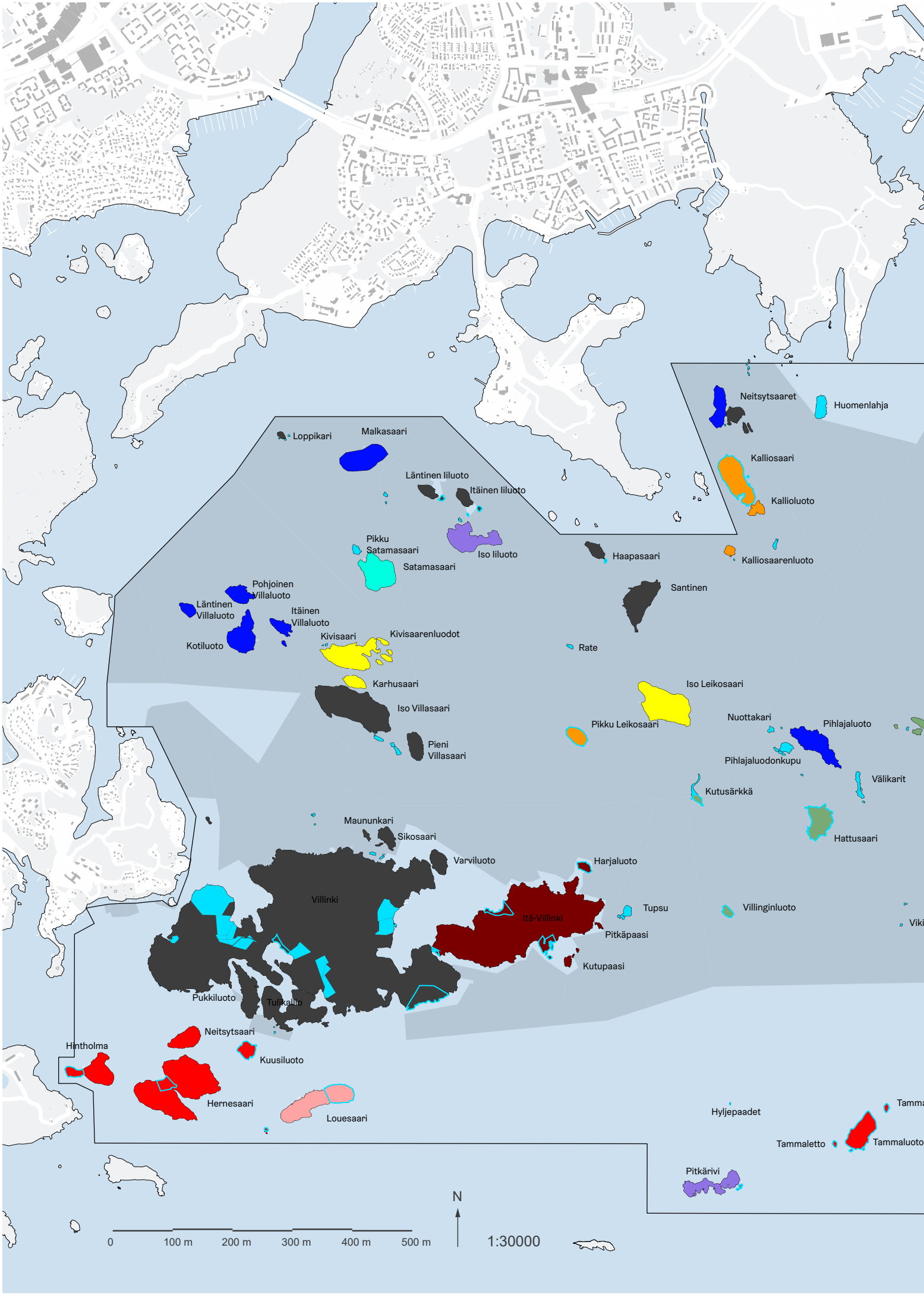
Neitsytsaaret
Huomenlahja
Loppikari
Malkasaari
Läntinen Iiluoto
Itäinen Iiluoto
Kalliosaari
Kallioluoto
Pikku Satamasaari
Iso Iiluoto
Haapasaari
Kalliosaarenluoto
Satamasaari
Santinen
Pohjoinen Villaluoto
Läntinen Villaluoto
Itäinen Villaluoto
Kotiluoto
Kivisaari
Kivisaarenluodot
Rate
Karhusaari
Iso Leikosaari
Iso Villasaari
Nuottakari
Pihlajaluoto
Pikku Leikosaari
Pieni Villasaari
Pihlajaluodonkupu
Välikarit
Kutusärkkä
Maununkari
Sikosaari
Hattusaari
Varviluoto
Harjaluoto
Villinki
Tupsu
Villinginluoto
Itä-Villinki
Pitkäpaasi
Kutupaasi
Pukkiluoto
Tulikallio
Neitsytsaari
Hintholma
Kuusiluoto
Hernesaari
Louesaari
Hyljepaadet
Tammaletto
Tammaluoto
Pitkärivi
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

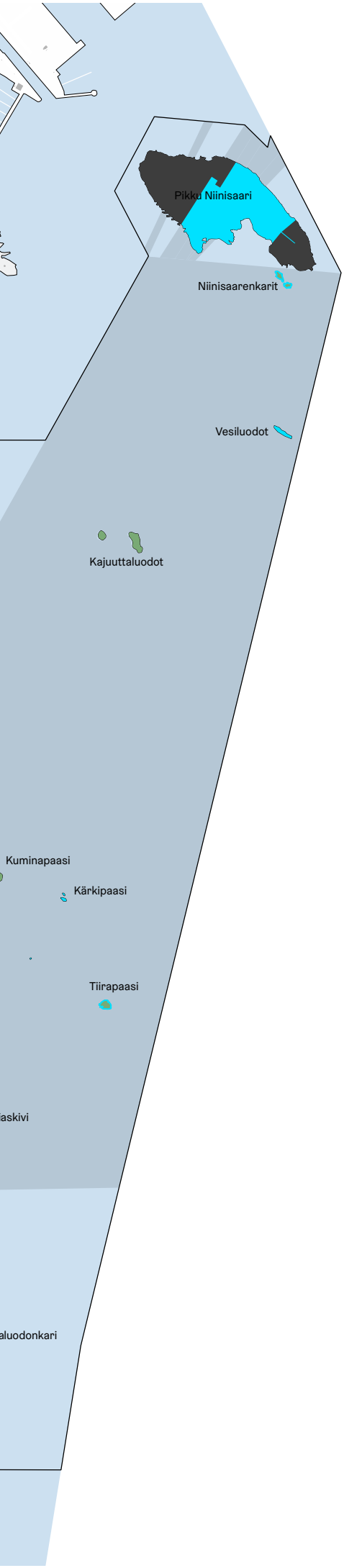

Itäinen saaristo

Maanomistus

HELSINGIN KAUPUNKI

- Helsingin kaupunki / hallinnoi KYMP/Make (maaomaisuuden kehittäminen ja tontit, kaupunkiympäristön toimiala)
- Helsingin kaupunki / hallinnoi KUVA (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala)
- Helsingin kaupunki / hallinnoi KYMP/Rya (rakennukset ja yleiset alueet, kaupunkiympäristön toimiala)
- Helsingin kaupunki / vuokralaisena Satamasaarelaiset ry
- Kaupungin omistamat alueet vesillä

KAAVAN VR-ALUEET KAUPUNGIN MAIDEN ULKOPUOLELLA

MUUT MAANOMISTAJAT

- Valtio / Metsähallitus
- Valtio / Senaatti-kiinteistöt
- Valtio / Posti Kiinteistöt Oy
- Uudenmaan virkistysalueyhdistys ry
- Seurakuntayhtymä
- Yksityiset

YHTEISOMISTUKSESSA

Hattusaari: hallinnoi KUVA
Villinginluoto: hallinnoi KYMP

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki: Paikkatietovipunen (9/2018), Helsingin Itäinen saaristo - asemakaavan selostus (2017), Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nettisivut (9/2018)
Metsähallitus: Maat ja vedet -karttapalvelu ja retkikartta.fi (9/2018)
Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen nettisivut (9/2018)

Uudenmaan maakuntakaava

Itäinen saaristo kuuluu Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavaan merkittyyn pääkaupunkiseudun rannikko- ja saaristovyöhykkeen alueeseen. Tämän rajauksen sisäpuolella olevat virkistykseen soveltuvat yhtenäiset ja riittävän laajat rakentamattomat maa-alueet tulee kaavan suunnittelumääräysten mukaisesti varata virkistykseen, jollei erillisellä aluevarausmerkinnällä ole muuta osoitettu. Alueelle voidaan sijoittaa ympäristöönsä sopeutuvaa ja nykyistä asutusta täydentävää asumista ja matkailun kannalta tarpeellista rakentamista. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuri- ja luonnonmaiseman arvojen sekä arvokkaiden luonto-olosuhteiden säilyminen, tärkeät lintualueet, ympäristön tilan parantaminen ja vesiensuojelun edistäminen. Itäisen saariston saarista Pikku Niinisaarella ja Iso Leikosaarella on lisäksi erillinen virkistysaluemerkintä, mikä tarkoittaa, että niillä on erittäin tärkeä merkitys virkistysalueina. Näiden alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttöedellytyksien säilyminen, alueen saavutettavuus, riittävä palvelu- ja varustetaso sekä ympäristöarvot.

Villingissä ja Itä-Villingissä sijaitsevat valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) on merkitty maakuntakaavaan. Näiden alueiden käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Itä-Villinki on kaavassa myös EP/u-merkinnällä: tämä alue varataan puolustusvoimien käyttöön, ja mikäli alue vapautuu puolustusvoimien käytöstä, se varataan virkistys-, matkailu- ja/tai koulutustoimintaan. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristö- ja luontoarvojen säilyminen.

Kallahdenniemen, Santisen, Hernesaaren ja Hintholman kohdalle on kaavassa merkitty kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt, joiden vaaliminen on otettava huomioon alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä. Kallahdenniemen harjujakso on kaavassa merkitty myös arvokkaaksi harjualueeksi tai muuksi geologiseksi muodostumaksi.

Puolustusvoimien ampumatoiminnoista johtuva melualue kattaa lähimpänä Santahaminaa sijaitsevien saarten lisäksi myös osia Villingistä ja Louesaaresta. Kaavassa on merkitty itäisen saariston läpi kulkeva alueellisesti merkittävä veneilyn runkoväylä sekä suunnittelualueen eteläosassa ja itäpuolella kulkevat kansainvälisesti, valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävät laivaväylät.

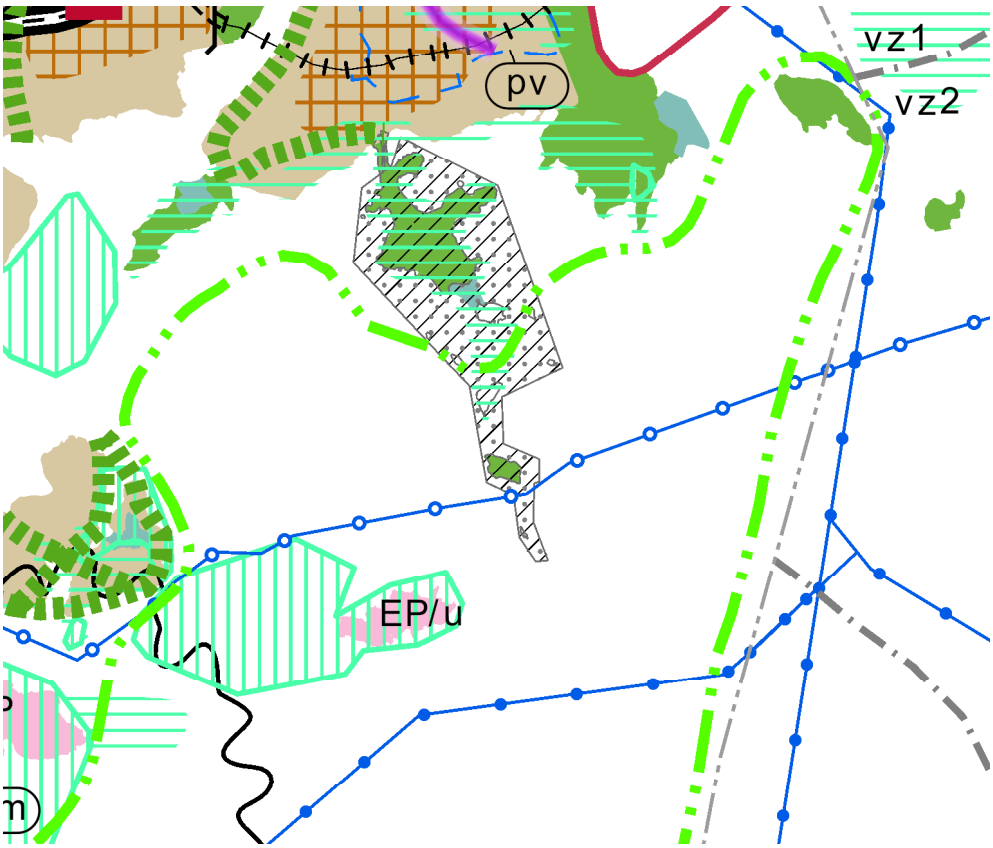

Itäinen saaristo

Maakuntakaava

Karttaote voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmästä 2017

- Virkistysalue
- Luonnonsuojelualue
- EP/u Puolustusvoimien alue, jonka toissijainen käyttötarkoitus on virkistys-, matkailu- ja/tai koulutus toiminta
- Laivaväylä
- Veneväylä
- Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostuma & Natura 2000 verkostoon kuuluva tai ehdottu alue
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009)
- Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö
- Pääkaupunkiseudun rannikko- ja saaristovyöhyke -rajaus
- Puolustusvoimien merialue (L Aeq yli 55 dB)

Kartta-aineistot: Uudenmaan liiton karttapalvelu 10/2018

Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuudessa Ison Leikosaaren ja Pikku Niinisaaren lisäksi myös Villinki on merkitty virkistyskäytön kohdealueeksi, lisäksi kaavaan on päivitetty uusi Kallahden luonnonsuojelualue. Kaavan lähtötietoina on käytetty ”Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella” -työtä, jonka pohjalta on nostettu esille Uudenmaan merkittävimmät maakunnalliset ekologiset verkostot. Itäisen saariston suurimmat saaret Villinki ja Itä-Villinki sekä niiden lähisaaret Hintholma, Hernesaari, Neitsytsaari ja Louesaari kuuluvat selvityksen mukaan Sipoonkorven laajaan ekologiseen verkostoon, joka ulottuu saaristosta ja Vanhankaupunginlahdelta koilliseen Sipoonkorven metsä- ja kallioalueille.

Yleiskaava

Suunnittelualueella on Itä-Villinkiä lukuun ottamatta voimassa oikeusvaikutteinen Helsingin yleiskaava (2016, tullut voimaan joulukuussa 2018), jossa alue on virkistys- ja viheraluetta ja merellisen virkistyksen ja matkailun aluetta. Itä-Villingin alueella on voimassa yleiskaava 2002, jossa alue on virkistysaluetta, lisäksi saaren pohjoisosaa koskee loma-asumista tarkoittava RA-merkintä.

Virkistys- ja viheralueita kehitetään merkittävinä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueina, jotka kytkeytyvät seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Sekä virkistys- ja viheralueilla että merellisen virkistyksen ja matkailun alueilla suunnittelussa tulee turvata kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen ja ottaa huomioon ja turvata luonnon monimuotoisuuden, ekosysteemipalvelujen kehittämisen, luonnonsuojelun ja ekologisen verkoston sekä metsäverkoston kannalta tärkeät alueet. Virkistys- ja viheralueiden kehittämisessä otetaan huomioon yleiskaavan teemakartalla esitetty metsäverkosto. Lähtökohtana on säilyttää verkoston metsäinen luonne. Yleiskaavan Kaupunkiluonto-teemakartalla metsäverkosto jatkuu myös Laajasalon kautta itäiseen saaristoon niin, että Villingin keskiosien laajat metsäalueet kuuluvat siihen. Metsäverkoston hoidossa ja kehittämisessä otetaan huomioon luonnonsuojeluarvot, luonnon monimuotoisuus, ekologinen kytkeytyneisyys, kulttuuriympäristöjen ja maiseman arvot sekä virkistyskäytön tarpeet.

Yleiskaavaan liittyvässä Merellinen Helsinki 2050 -teemakartassa (14.6.2016, ks. seuraava aukeama) suunnittelualueelle on merkitty virkistysalueita, virkistys- ja matkailupalvelun alueita sekä virkistys- ja loma-asumisen alueita. Lisäksi alueelle on osoitettu vesiliikenteen yhteyspisteitä, merellisiä huoltopisteitä ja vesiliikenteen yhteystarpeita reittivesiliikenteen ja virkistysvesiliikenteen tarpeisiin. Teemakartta ei ole lainvoimainen, eikä siten velvoita jatkosuunnittelua. Itäisen saariston asemakaava on yleiskaavan ja siihen liittyvän Merellinen Helsinki -teemakartan mukainen.

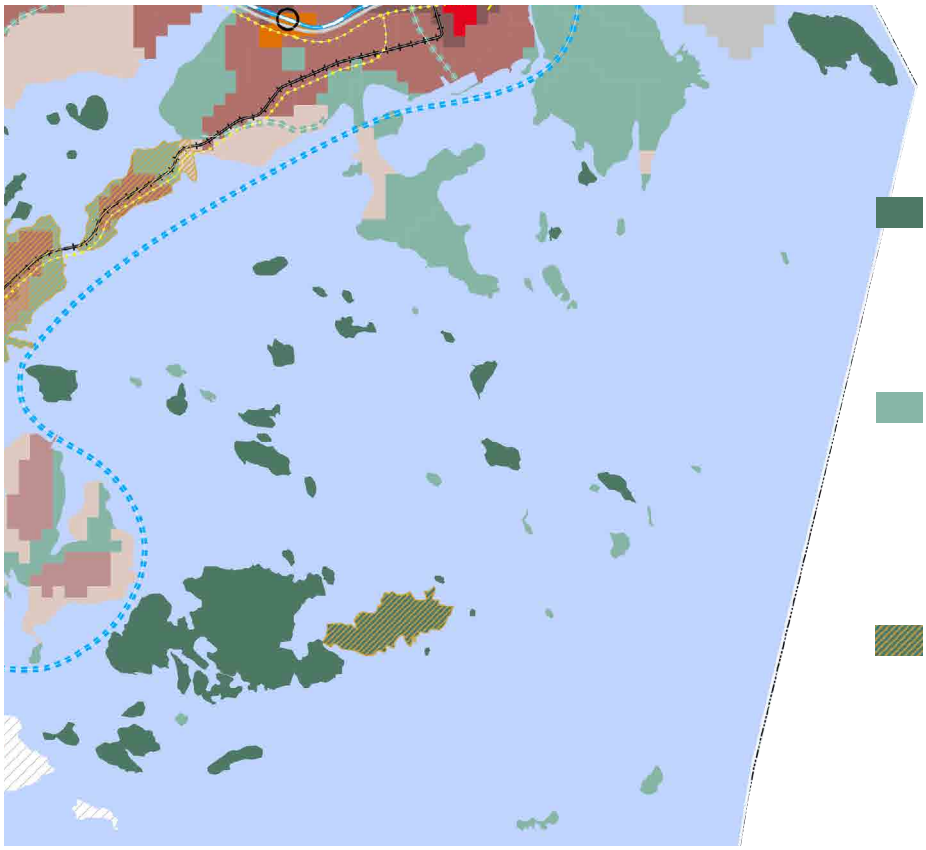

Itäinen saaristo

Yleiskaava

Merellisen virkistyksen ja matkailun alue
Aluetta kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy mantereen virkistys- ja viheralueisiin. Merkintä sisältää loma-asumisen ja matkailun alueita.

Virkistys- ja viheralue
Aluetta kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Virkistys- ja viheralueiden kehittämisessä huomioidaan yleiskaavan teemakartalla esitetty metsäverkosto. Lähtökohtana on säilyttää verkoston metsäinen luonne.

Alue, jonka sisällä korkeimman hallinto-oikeuden 8.11.2018 päätöksellä (KHO:2018:151) on kumottu ruutumuotoiset kaavamerkinnät. Muut merkinnät jäävät voimaan, paitsi Vartiosaaren ja Ramsinniemen osalta, joissa päätös kumoaa kaikki merkinnät.

Kartta-aineistot: Helsingin kaupunki 2019

Asemakaava

Helsingin itäisen saariston kehittäminen aloitettiin asemakaavan laadinnalla. Itäisen saariston asemakaava hyväksyttiin kaupunkiympäristölautakunnassa 10.10.2017 ja kaupunginvaltuustossa 19.6.2019, ja se on tullut osittain voimaan 7.12.2020. Osittainen voimaantulopäätös ei koske puolustusvoimien käytössä olevien saaria, kuten Itä-Villinkiä.

Ennen ensimmäistä asemakaavaa itäinen saaristo oli pitkään kaavoittamatta, ja alueella oli voimassa rakennuskielto useamman vuoden ajan liittyen asemakaavan laatimiseen. Asemakaavan valmistuttua Villinkiin on rakennettu jonkin verran uusia kesäasuntoja.

Asemakaava pohjautuu Helsingin vuoden 2002 yleiskaavaan ja Helsingin saariston ja merialueen osayleiskaavaan vuodelta 1997. Asemakaava on myös Helsingin yleiskaavan (kaupunginvaltuusto 26.10.2016) tavoitteiden mukainen. Asemakaavan tavoitteena on kehittää saariston ympärivuotista käyttöä sekä lisätä virkistyksen ja matkailun mahdollisuuksia. Saarten käyttömahdollisuuksien monipuolisuutta, avoimuutta ja tavoitettavuutta parannetaan. Asemakaava sallii ranta-alueella maltillisen rakentamisen, joka mahdollistaa asuttavuuden, virkistyspalveluiden ja matkailutoiminnan kehittämisen, mutta ei muuta oleellisesti alueen luonnetta. Rannat säilytetään mahdollisimman luonnonmukaisina.

Asemakaavan virkistysalueita koskevia tavoitteita ovat mm. rantautumismahdollisuuksien parantaminen, vanhan rakennuskannan hyväksikäyttö ja mahdollinen uudisrakentaminen, virkistystä palvelevien rakennusten ja rakenteiden toteuttaminen, kulumisen hallitseminen polkuverkoston avulla sekä luonnonarvojen säilyttäminen. Kaavoituksessa on otettu huomioon saarten erityispiirteet ja luontoarvot. Natura-alue, luonnonsuojelualueet, luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetut suojellut luontokohteet ja muut tärkeät luontokohteet on merkitty kaavaan. Saarten kesähuvilakulttuuriin liittyvä ympäristö, kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta sekä sotahistorialliset kohteet ja muinaismuistokohteet säilytetään ja suojellaan.

Yksittäisten saarten asemakaavaotteet on esitetty luvussa 4 (saarikortit).

Merellinen strategia

Helsingin kaupunkistrategian 2017-2021 mukaan Helsingin merellinen sijainti on osa kaupungin perusluonnetta ja -olemusta. Merellisyyttä ei ole toistaiseksi hyödynnetty riittävästi kaupungin vetovoimatekijänä eikä sen mahdollisuuksia ole täysimittaisesti hyödynnetty. Merellisen strategian tavoitteena on parantaa kaupungin merellisten kohteiden saavutettavuutta ja saariston palveluja sekä edistää merellisiä tapahtumia.

Helsingin uusi yleiskaava tähtää olemassa olevan kaupunkirakenteen tiivistämiseen. Sen myötä kaupunkilaisille halutaan tarjota uusia virkistysmahdollisuuksia. Saaristossa on tähän potentiaalia, jonka hienovaraiseen hyödyntämiseen Helsingin merellinen strategia tähtää.

Herkän saaristoluonnon turvaaminen on merellisen strategiatyön kokonaisuudessa ensiarvoisen tärkeää. Maankäytön suunnittelun kautta etsitään virkistyskäyttöön sopivia paikkoja. Samaan aikaan yhteistyössä luontoasiantuntijoiden kanssa kartoitetaan saariston luontoarvoja, ja tutkitaan mitä kohteita ei tulisi avata laajempaan käyttöön.

Kaupunkiympäristön toimiala toteuttaa osaltaan Helsingin merellistä strategiaa. Tavoitteena on tuottaa hoito- ja kehittämissuunnitelmat kaikille saariston tähtikohteille sekä saariston toimenpideohjelma. Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma on pilottityö tähtikohteiden hoito- ja kehittämissuunnitelmille.

Saarikategorisointityö

Helsingissä on noin 700 saarta. Osana Helsingin merellisen strategian kehittämistyötä saariston suunnittelun ja kehittämisen mahdollistamiseksi saaret jaoteltiin saarten luonteen, nykyisen käytön ja suunnitellun tulevaisuuden mukaan neljään kategoriaan: tähtikohteisiin, retkisaariin, jokamiessaariin ja rajoitetun käytön saariin.

Saarikategoriat ja itäisen saariston saarten jako niihin on kuvattu tarkemmin luvussa 3.2. Tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa esitetyt uudet palvelut ja toiminnot on kohdistettu pääosin kaupungin omistamille tähtikohteiksi ja retkisaariksi luokitelluille saarille.

Itäinen saaristo

Merellinen Helsinki 2050

Virkistysalue
Alueelle saa rakentaa alueen käyttötarkoitusta palvelevia pieniä rakennelmia ja laitteita.

Virkistys ja matkailupalvelut
Alue, joka on tarkoitettu retkeilyyn, matkailuun ja virkistykseen. Alueelle saa rakentaa alueen käyttötarkoitusta palvelevia rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

Virkistys ja loma-asuminen
Alue, joka on tarkoitettu loma-asumiseen ja virkistykseen.

Vesiliikenteen yhteystarve
Vesiliikenteen yhteystarve reittivesiliikenteen ja/tai virkistysvesiliikenteen tarpeisiin. Mantereiseen joukkoliikenteeseen kytkeytyvä vesiliikenne palvelee asumiseen, työntekoon ja virkistykseen liittyvää liikkumista sekä edistää meren ja saariston saavutettavuuden kehittymistä.

Vesiliikenteen yhteyspiste
Saariston infrastruktuuria palveleva yhteys- ja huoltolaituri, jonka yhteyteen saa rakentaa merellisiä toimintoja ympärivuotisesti palvelevia tiloja, laitteita ja rakenteita.

Merellinen huoltopiste
Saaristoa ja merialueita palvelevien huoltotoimintojen, rakennelmien ja ramppien alue.

Merialue

MUUT MERKINNÄT JA YLEISSUUNNITTELUOHJEET:

Santahaminan ampumatoiminnan melualueen rajaus

- Tarkastelualueen saarissa edistetään jatkosuunnittelussa uusiutuvien energiamuotojen käyttöä.
- Veneiden mastokorkeudet tulee ottaa huomioon vesialueiden siltojen suunnittelussa.
- Vedenalaisen kulttuuriperinnön selvitystarve arvioidaan vesialueiden jatkosuunnittelussa.
- Merialueella sijaitsevat Natura- ja luonnonsuojelualueet on esitetty Kaupunkiluonto-teemakartassa.

Kartta-aineistot: Karttaote Helsingin yleiskaavan 2016 Merellinen Helsinki 2050 -teemakartasta

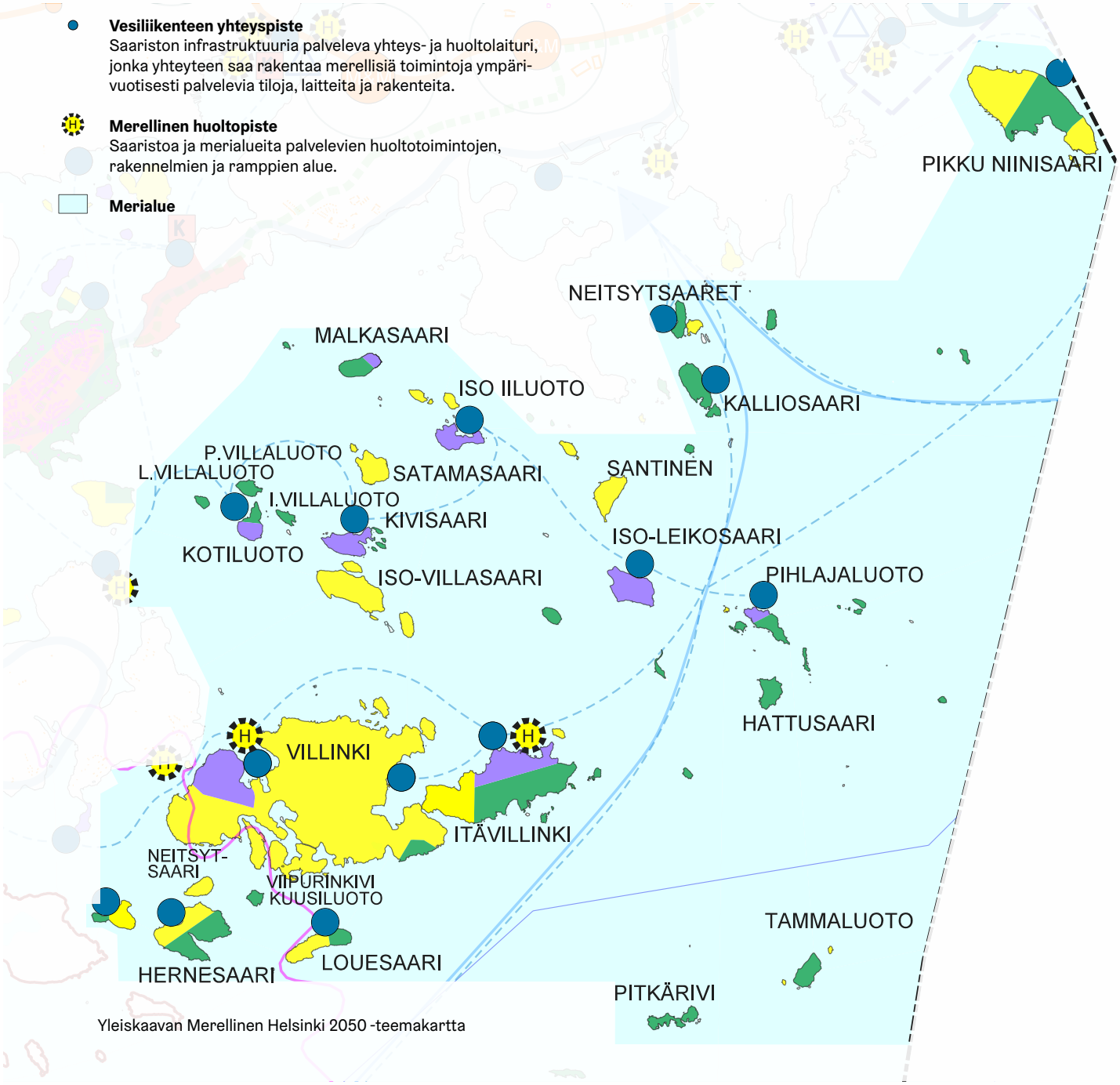

Yleiskaavan Merellinen Helsinki 2050 -teemakartta

2.2 Maisema

Helsingin itäisessä saaristossa on saaria yhtä tiheästi kuin Saaristomerellä. Tämä Suomen rannikkoseudulle tyypillinen ominaisuus on maailmanlaajuisesti poikkeuksellinen, sillä saaristomeri on saarten lukumäärän suhteen yksi maailman tiheimmistä saaristoista.

Jääkauden vaikutukset näkyvät itäisessä saaristossa monin paikoin: saariston silokalliot ovat mannerjään hiomia ja suuret siirtolohkareet ja louhikot jään kuljettamia. Jääkauden lopulla noin 13 000 vuotta sitten sulavan mannerjään reuna vetäytyi rannikon yli. Sulava mannerjää synnytti harjuja, joista esimerkiksi Kallahdenniemenharju jatkuu meren alle, nousee välillä esiin saarina ja luotoina, kuten Santisena, Isona Leikosaarena ja Kutusärkkänä. Mannerjään vetäytymisestä lähtien maankohoaminen on jatkunut alueella. Nykyään maa kohoaa noin 2,5 mm vuodessa. Itäisen saariston pienimmät ja matalimmat luodot ovat olleet merenpinnan yläpuolella vasta muutamia satoja vuosia.

Pääosa Helsingin itäisestä saaristosta kuuluu saaristovyöhykejaossa selkävesien vyöhykkeeseen, jolle on ominaista rajautuminen mannerrannikkoon, puustoiset saaret sekä merinäkymät, joita rytmittävät erikokoiset ja -luonteiset saaret. Vyöhykkeen pohjoisosat ovat luonteeltaan mantereisia, reheviä ja osin rakennettuja, mutta etelässä selät ovat jo huomattavan mereisiä. Osa suunnittelualueen saarista kuuluu ulkosaaristoon, jolle ominaista on saarten kallioisuus ja vähäpuustoisuus tai puuttomuus. Selät ovat laajoja, eivätkä pienet, toisistaan kaukana sijaitsevat saaret muodosta selkeitä maisematiloja. Ulkosaaristossa avautuu laajoja avomerinäkymiä ja vapaata horisonttia.

Itäisen saariston näkymille on ominaista kerroksellisuus. Saaria on lähellä ja kaukana, ja pitkät näkymät suoraan horisonttiin ovat harvassa. Koko itäisen saariston siluetti on ehjä ja yllättävän luonnontilainen: itäinen saaristo näyttää edelleen samanlaiselta kuin sata vuotta vanhoissa valokuvissa. Myös rannat ovat pääosin luonnontilaisia, vaikkakin paikoin kuluneita. Maisemassa selvästi erottuvat rakennetut kohdat ovat Vuosaaren Aurinkolahti, Vuosaaren satama ja Itäkeskuksen torni. Keskusta jää Santahaminan taakse näkymättömiin, paitsi ulkosaaristossa sijaitsevan Tammaluodon kalliolta avautuvassa näkymässä.

Itäiselle saaristolle ominaisia ovat kallioiset saaret, joilla on pyöreähkö profiili. Selvän poikkeuksen tästä tekee hiekkaisten ja suhteellisen loivien Santisen, Ison Leikosaaren ja Kutusärkän muodostama Kallahden harjun jatke. Ulkosaaristoa lukuun ottamatta saaret ovat pääosin puustoisia ja reheviä. Itäisessä saaristossa erottuu useampia pieniä saariryhmiä, kuten Iiluodot, Villaluodot ja Kotiluoto sekä Pihlajaluoto yhdessä Hattusaaren, Pihlajaluodonkuvun ja niitä ympäröivien särkkien ja karien kanssa. Saarissa on yllättävän paljon vaihtelua, läheisetkin saaret voivat olla luonteeltaan hyvin poikkeavia, kuten kallioinen ja äkkijyrkkä Haapasaari loivan ja hietikkoisen Santisen vieressä.

Maastonmuodoiltaan itäinen saaristo on vaihteleva. Yksi korkeimmista kohdista osuu Villingin luoteiskulmaan (+25,5 mpy), mutta useiden, pinta-alaltaan melko pientenkin saarten korkeimmat kohdat ovat lähes 20 metriä merenpinnan yläpuolella. Saaristossa on myös hyvin matalia ja loivia saaria, kuten Sikosaari tai Pikku Satamasaari. Pääosa saarista on muodoltaan ehyitä, mutta osa on polveilevia, kuten Villinki, Hernesaari tai Iso Iiluoto. Rantatyyppejä on äkkijyrkistä kalliorannoista loiviin silokallioihin ja luonnonhiekkarannoista lohkareikkoihin; pehmeikkö- tai kaislikkorantoja on vähän. Usein saarten etelärannat ovat rantavoimien kulutuksen takia avoimempia. Veden keskisyvyys sisälahdilla on vain muutamia metrejä, mutta saaristovyöhykkeellä se vaihtelee 10 metristä 20 metriin, lukuun ottamatta Kallahdenniemen vedenalaisia osia, jotka ovat matalikoita.

Itä-Villinki, Villinki, Hattusaari, Villinki, Tammaluoto

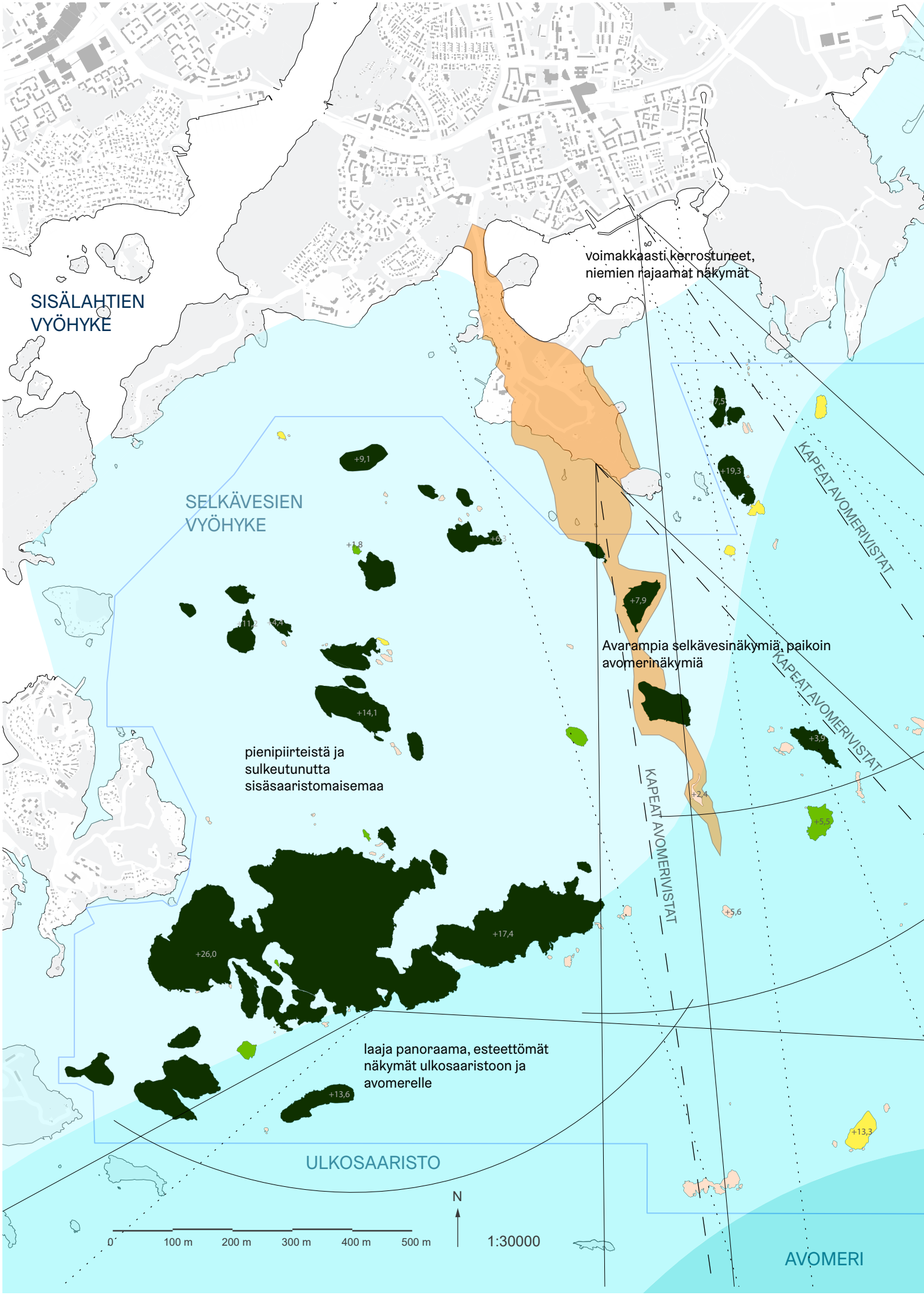
SISÄLAHTIEN VYÖHYKE
voimakkaasti kerrostuneet, niemien rajaamat näkymät
SELKÄVESIEN VYÖHYKE
KAPEAT AVOMERIVISTAT
Avarampia selkävesinäkymiä, paikoin avomerinäkymiä
KAPEAT AVOMERIVISTAT
KAPEAT AVOMERIVISTAT
pienipiirteistä ja sulkeutunutta sisäsaaristomaisemaa
laaja panoraama, esteettömät näkymät ulkosaaristoon ja avomerelle
ULKOSAARISTO
AVOMERI
+9,1
+1,8
+6,3
+11,2
+4,4
+14,1
+7,9
+19,3
+7,5
+3,9
+2,4
+5,5
+5,6
+17,4
+26,0
+13,6
+13,3
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

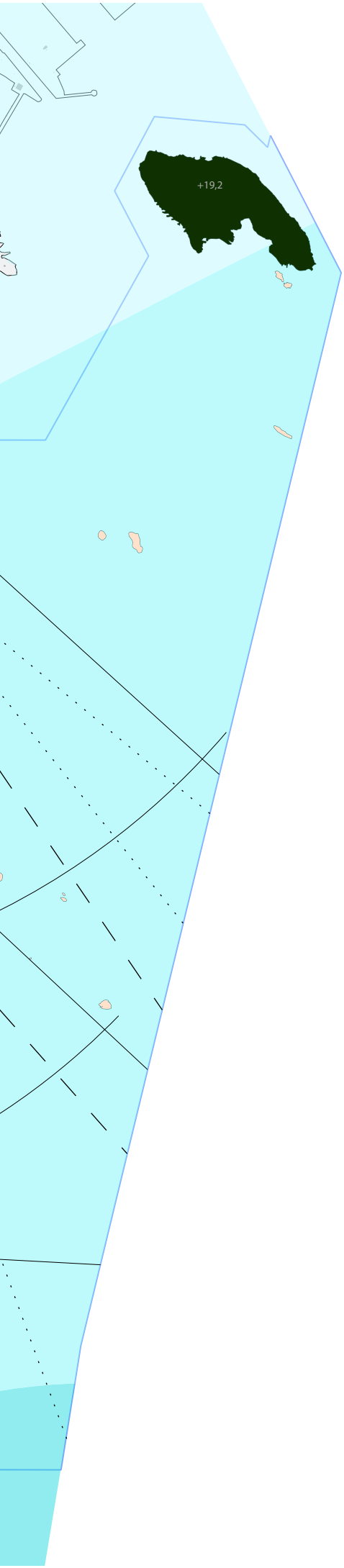

Itäinen saaristo

Maisema: metsäisyys, näkymät ja saariston maisemavyöhykkeet

METSÄISYYS

- Metsäinen
- Harvaa puustoa
- Osittain kallioinen
- Pääosin kallioinen

HARJUJAKSO

NÄKYMÄT

Esimerkkejä pitkistä näkymälinjoista

Panoraama
Laaja, usein näköalapaikalta avautuva maisema tai näkymä

Kapea, rajattu avomerinäkymä

Kartta-aineistot:
Maisemavyöhykkeet ja harjujakso: Helsingin kaupunki 2018 (Paikkatietovipunen)
Metsäisyys: Helsingin kaupunki (1991)
Näkymälinjat ja luonnehdinnat: Gylling ym. (2001)

2.3 Luonto

Helsingin itäisen saariston vaihtelevat olosuhteet ovat muodostaneet rikkaan ja monipuolisen saaristoluonnon. Saariston luontotyypit ovat pääosin olleet vähällä hoidolla ja varsin luonnontilaisia, esimerkiksi saarten metsäalueet ovat saaneet kehittyä pääosin luonnontilaisina.

Kaupungin luontotietojärjestelmän luontotietojen lisäksi suunnittelussa on hyödynnetty kesän 2018 aikana tehtyjä selvityksiä itäisen saariston saarten luonnosta mm. uhanalaisten luontotyyppien ja lepakoiden osalta. Metsäisistä saarista on tehty vuonna 2018 metsien inventointi, jonka pohjalta on tehty METSO-arviointi. Arvioinnin tavoitteena on kartoittaa monimuotoisuuden kannalta merkittäviä metsäalueita METSO-kriteeristön mukaisesti.

Saaristossa on rauhoitettujen alueiden lisäksi runsaasti arvokkaita luontokohteita. Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmässä (LTJ) olevia arvokkaita kasvikohteita löytyy suunnittelualueelta 16, arvokkaita lintukohteita on 17. Arvokkaita geologisia kohteita on 20, jotka ovat pääosin siirtolohkareita. Itäisessä saaristossa on yksi arvokas matelija- ja sammakkoeläinkohde Villingissä. Itäisessä saaristossa on myös maakunnallisesti tärkeä lintuvesi, jota kutsutaan Kallahdenniemen vesiksi. Tällä alueella on mereen painunut harju, josta muodostuneet matalikot ja särkät ovat tärkeitä vesilintujen ruokailualueita.

Tietolaatikko: Saarten luontotyypit

Kesän 2018 aikana tehtiin itäisen saariston saarilla täydennysinventointeja saarten luontotyypeistä ja haitallisten vieraskasvien kasvustoista, erityisesti kurtturuususta (Erävuori ym. 2018). Inventoinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota uhanalaisiin luontotyyppeihin ja näiden elinympäristöjen luonnontilaan ja edustavuuteen. Inventoituja saaria oli yhteensä 26. Inventoinnit ovat pääosin Helsingin kaupungin omistuksessa olevista saarista tai saaren osista. Villingin, Itä-Villingin ja Pikku Niinisaaren inventoinnit kattoivat vain osan kustakin saaresta. Lisäksi inventoitiin sellaisia itäisen saariston saaria, joissa on tiedossa olevia luontoarvoja ja/tai kaavassa osoitettua muuttuvaa maankäyttöä.

Selvityksen mukaan uhanalaisia luontotyyppejä esiintyy 13 saaressa. Silmälläpidettäviä luontotyyppejä (NT) esiintyy edellä mainitun 13 saaren lisäksi 12 saaressa.

Inventoitujen saarten **äärimmäisen uhanalaisia luontotyyppejä (CR)** ovat perinnebiotooppeihin kuuluvat keto- ja niittykohteet, joita esiintyy Villingissä, Hattusaaressa ja Malkasaaressa. Villingin niityt ovat umpeenkasvavia, minkä takia niiden edustavuus on heikentynyt. Saarten ketokohteet ovat edustavuudeltaan hyviä tai erinomaisia, joskin pienialaisia. Kedot ovat tyypillisesti heinävaltaisia.

Erittäin uhanalaisia luontotyyppejä (EN) edustavat hiekkarannat, joita tavataan varsin monessa inventoiduista saarista. Valtaosa hiekkarannoista on kuitenkin pienialaisia poukamia, joissa ei esiinny hiekkarannoille luonteenomaista kasvillisuutta. Edustavimmat hiekkarannat ovat laaja-alaisia ja niillä esiintyy hiekkarantojen kasvillisuutta. Edustavuudeltaan hyviä tai kohtalaisia hiekkarantoja esiintyy Hattusaaressa ja Hernesaaressa. Muita erittäin uhanalaisia luontotyyppejä ovat varpunummet, lehtokorvet, tervaleppäkorvet, hauruvallit ja kuivahkot kankaat. Näiden luontotyyppien edustavuus on hyvä tai kohtalainen kaikilla kohteilla. Hauruvallit ovat kuitenkin melko vaatimattomia eikä laajoja ja korkeita vallikertymiä havaittu.

Vaarantuneita luontotyyppejä (VU) edustavat lehtomaiset kankaat ja tuoreet kankaat, joiden piirteet ja rakenne vastaavat luontotyyppikuvausta. Näitä esiintyy ainoastaan isommissa saarissa, joissa on laajemmin metsää: Pikku Niinisaaressa, Villingissä, Itä-Villingissä ja Hernesaaressa. Kaikissa saarissa kohteet ovat edustavuudeltaan hyviä tai jopa erinomaisia. Muita vaarantuneita luontotyyppejä ovat muutamissa saarissa esiintyvät pienialaiset lehdot, isovarpurämeet sekä Pitkärivi, joka kuuluu luontotyyppiin lintusaaret. Lehdot ovat luontaisia eikä niissä ole havaittavissa kulttuurivaikutteisuutta. Isovarpurämeet ovat kasvistollisesti tavanomaisia ja pienialaisia, mutta niitä esiintyy varsin vähän saarissa.

Silmälläpidettävistä luontotyypeistä (NT) laajimmin ovat edustettuna kivikkoiset niittyrannat, joita esiintyy valtaosalla saarista. Yleisesti ottaen edustavuus on hyvä tai erinomainen niissä saarissa, joissa ei ole runsasta virkistyskäyttöä. Luontotyyppi varioi laajalti. Muita silmälläpidettäviä luontotyyppejä edustavat kallioiden lammikot, vaahteralehdot (ainoastaan Kotiluodolla) ja Villingin varjoisa kalliojyrkänne.

Rannikon luontotyypeistä yleisimmät ovat kivikko- ja lohkarerannat, merenrantakalliot ja sora- ja somerikkorannat. Kyseiset luontotyypit ovat luokitukseltaan **elinvoimaisia (LC),** mutta edustavat oman tyyppistä rantaluontoa, jolla on myös arvonsa.

Saaristoluonnon kuluneisuus

Saaristoluonto on usein kulutusherkkää. Itäisen saariston voimakkaimmin muuttuneita saaria ovat Louesaari, Satamasaari, Pikku Satamasaari, Malkasaari ja Iso Iiluoto. Voimakasta kulutusta esiintyy mm. Pikku Leikosaaressa, Kalliosaaressa ja Villaluodoilla. Villingissä, Itä-Villingissä ja Hernesaaressa on laajempia kulumattomia alueita.

Voimakkaimmin ulkoilun kulutus ilmenee kallioalueilla ja kallioisilla saarilla. Telttailun kuluttava vaikutus näkyy Pikku Leikosaaressa, Kalliosaaressa, Malkasaaressa, Pihlajaluodolla ja Villaluodoilla. Telttapaikat ympäristöineen ovat kuluneita, kuten myös keittokatosten ympäristöt. Useissa saarissa kulku on kanavoitunut kuitenkin poluille, mikäli saaressa on metsäistä ympäristöä. Ranta-alueiden kasvillisuuteen ei useimmissa saarissa ole kohdistunut erityisen voimakasta kulutusta yksittäisiä rannan myötäisiä polkuja tai rantautumispaikkoja lukuun ottamatta. Satamasaaren rantaviiva on yksi muuttuneimmista, koska rantakivikkoa on kasattu monissa paikoissa pois venevalkamien tieltä. Myös esimerkiksi Malkasaaressa on nähtävissä kulutuksen aiheuttamaa rantaeroosiota saaren pohjoisrannalla.

Haitalliset vieraslajit

Saaristossa esiintyy haitallisia vieraslajeja, kuten kurttulehtiruusua sekä minkkejä ja supeja, jotka syövät vesilintujen poikasia ja heikentävät merkittävästi lintujen pesimätulosta saaristossa.

Kesän 2018 inventointitöiden yhteydessä kartoitettiin vieraskasvilajien esiintymistä saarissa. Erityisesti pyrittiin selvittämään kaikkien inventoitujen saarten kurtturuusuesiintymät. Kaikki kesän 2018 esiintymätiedot on kirjattu kaupungin vieraslajirekisteriin. Kurtturuusua löytyi 18 saaresta yhtenä tai useamman kasvuston esiintyminä. Kasvia esiintyy tyypillisesti pieninä, yksittäisinä pensaina rantavyöhykkeen yläosissa. Laajempia kasvustoja laji on muodostanut Hattusaaressa, Hernesaaressa ja Jänissaaressa. Suurimmissa saarissa ja kesämajasaarissa havaittiin myös lupiinia, jättitatarta ja terttuseljaa. Villingissä lupiinia on runsaasti vanhalla niittyalueella. Itä-Villingissä jättitatar muodostaa laajan kasvuston vanhan pihapiirin reunalla.

Vedenalainen luonto ja vedenlaatu

Itäinen saaristo on Helsingin vedenalaisen luonnon osalta tärkein ja monipuolisin alue. Kallahdenniemen vedenalaisen jatkeen lisäksi Villingin ympäristö ja useiden muiden saarten vedenalaiset osat ja muutamat matalikot ovat kokonaisuudessaan monipuolisia. Alueella sijaitsee myös joitakin tärkeitä rannikon laguuneja ja useita riuttakohteita.

Itämeren vesi on murtovettä, joten itäisen saariston kalasto koostuu sekä mereisistä että makean veden lajeista. Alueella tavataan kampelan, merikutuisen siian ja kuoreen poikasia. Lisäksi alueelle on asettunut aggressiivinen vieraslaji mustatäplätokko. Viimeisten vuosikymmenten aikana kalakantojen koostumukseen ovat vaikuttaneet mm. istutukset. Helsingin merialueelta tavataan noin 60 kalalajia. Paikallinen jätevesikuormitus sekä Suomenlahden ja Itämeren yleinen tila ovat kuormittaneet kalakantoja. Kuormituksen väheneminen 1980-luvun puolessa välissä on muuttanut kalastoa paikoin ja jonkin verran elpymistä on tapahtunut.

Kalojen lisääntymisen kannalta vedenalaisen luonnon monimuotoisuus on tärkeää, hyvinvoivien makrolevä- ja vesikasvikasvustojen toimiessa kalojen lisääntymisalueina ja kalanpoikasten habitaatteina. Vedenalaisen eliöstön tilaan vaikuttavat alueella voimakkaimmin ranta- ja vesirakentaminen sekä vesiliikenne ja veneily ja siihen liittyvät toiminnot, esimerkiksi väylien ylläpito ja muu ruoppaustoiminta. Alueen rantaviiva on Helsingin mittakaavassa suhteellisen vähän rakennettu.

Tietolaatikko: Itämeren luontotyypit

Seuraavassa listassa on kuvattu suunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset luontotyypit ja itäisen saariston saaret, joiden rantavesissä tärkeimmät esiintymät alueella sijaitsevat.

- **Haurupohjat (EN):** Villinki, Itä-Villinki, Neitsytsaari, Hernesaari, Louesaari, Iso Leikosaari, Kutusärkkä, Santinen, Huomenlahja, Kallahdenniemen matalikko
- **Punaleväpohjat (EN):** Itä-Villinki, Villingin eteläranta, Louesaari, Tammaluoto, Pitkärivi, Kuminapaasi-Haahkakivi-Tiirapaasi-Kärkipaasi - alue
- **Suojaisat näkinpartaispohjat (VU):** Kallahdenniemen eteläisimmän viidenneksen itäpuoli
- **Meriajokaspohjat (VU):** Kallahdenniemen matalikko, Iso-Leikosaaren eteläpuoli
- **Fladat ja kluuvit (VU):** Villingin Kristallilahti, Laukolahti ja Vuorilahdenlampi, Kivisaarenluodot, Kalliosaari, Neitsytsaaret
- **Haura- ja hapsikkapohjat (NT):** Kallahdenniemen vedenalainen jatke, Santinen, Iso-Leikosaari
- **Avoimet näkinpartaispohjat (NT):** Kallahdenniemen eteläisimmän viidenneksen itäpuoli

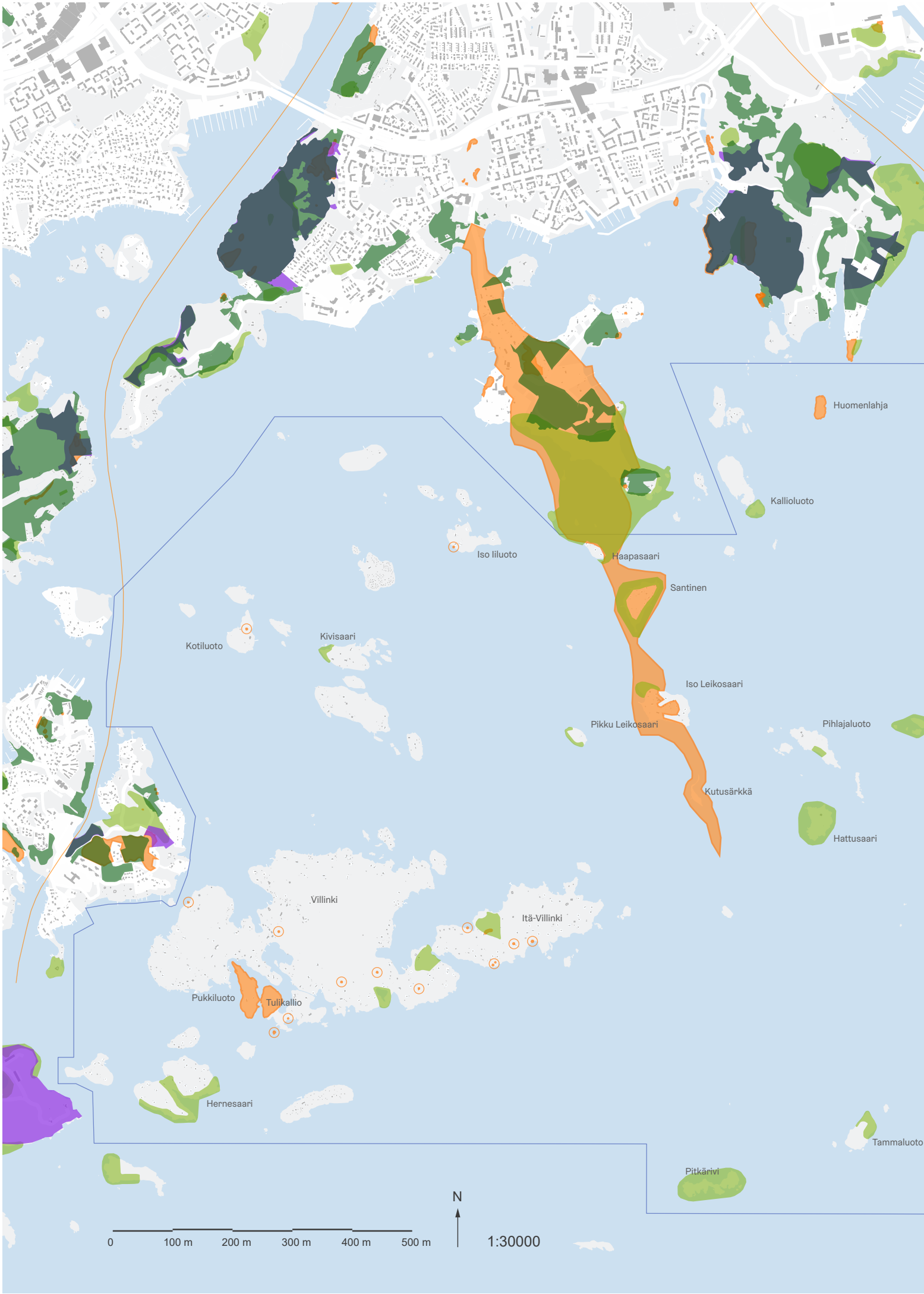
Huomenlahja
Kallioluoto
Iso Iiluoto
Haapasaari
Santinen
Kotiluoto
Kivisaari
Iso Leikosaari
Pikku Leikosaari
Pihlajaluoto
Kutusärkkä
Hattusaari
Villinki
Itä-Villinki
Pukkiluoto
Tulikallio
Hernesaari
Tammaluoto
Pitkärivi
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Helsingin edustalla meriveden laatu on sisäsaariston alueella välttävä ja ulkosaaristossa tyydyttävä. Sinileväkukintoja esiintyy vaihtelevasti pääosin ulkosaaristossa ja Seurasaarenselän ja Laajalahden ympäristössä. Veden laatuun vaikuttavat mm. Suomenlahden yleinen tila sekä jokien kevät- ja syystulvat. Merenpohjan tila itäisessä saaristossa on vaihteleva. Alueella esiintyy hapettomia pohjia, esimerkiksi Villingin eteläpuolella. Alueella sijaitsee kuitenkin myös pääkaupunkiseudun selvästi monimuotoisin vedenalaisen luonnon kohde, Kallahdenniemen vedenalainen jatke. Tämä pääosin hiekkapohjainen alue, jota ympäröi savipohjat sekä kivikko- ja kalliorannat, ylläpitää alueella monipuolista vedenalaista eliöstöä. Alueella tavataan silmälläpidettävää meriajokasta.

Kasvillisuus

Saaristossa on enemmän alkuperäistä kasvilajistoa kuin muualla Helsingissä; etenkin putkilokasvikanta on monipuolinen. Itäisessä saaristossa on useampia saaria, joissa on yli 100 putkilokasvilajia. Helsingin saaristossa ihmisen toiminta on vaikuttanut pitkään, mikä on vaikuttanut myös kasvilajistoa rikastavasti.

Suurimmat saaret ovat valtaosin puustoisia, kasvupaikkatyyppien vaihdellessa kuivista kallionlakimänniköistä reheviin kuusikoihin ja tervalepikoihin, jopa ulkosaaristolehtoihin. Kuivat kesät ovat aiheuttaneet tuhoja saaristometsissä.

Geologiset kohteet

Suurin osa itäisen saariston arvokkaista geologisista kohteista on siirtolohkareita. Suunnittelualueen keskiosassa sijaitseva Kallahdenniemen hiekkaharju harjusaarineen on geologiselta arvoltaan suuri. Lisäksi kallioalueista Huomenlahjan tyynylaavakalliot, Pikku Niinisaaren kerroksellinen tuffiitti sekä Pukkiluodon ja Tulikallion maisemallisesti merkittävät kallioalueet on luokiteltu geologisesti tai geomorfologisesti arvokkaiksi kohteiksi.

Itäinen saaristo

Ympäristö ja luonto

Kasvillisuus, käävät ja geologiset kohteet

- Metsäkohteet
- Arvokkaat kasvikohteet
- Kääpäkohteet
- Arvokkaat geologiset kohteet
  Suunnittelualueella sijaitsevat pistemäiset kohteet ympyröity

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2021

Uhanalaiset luontotyypit on kuvattu saarikohtaisissa kartoissa (luku 4)

Rantaniitty Pikku Niinisaaressa

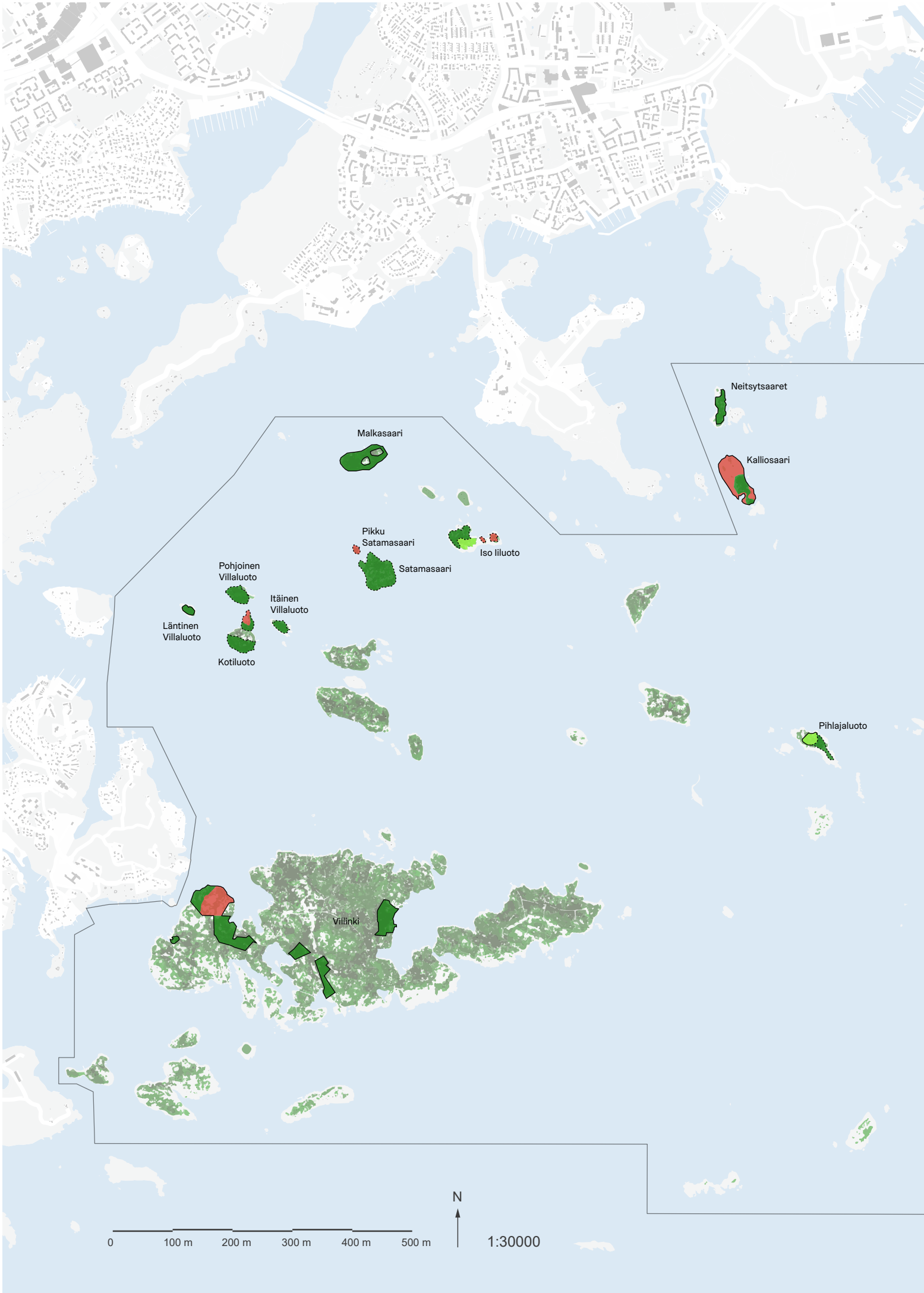
Neitsytsaaret
Kalliosaari
Malkasaari
Pikku
Satamasaari
Iso Iiluoto
Satamasaari
Pohjoinen
Villaluoto
Itäinen
Villaluoto
Läntinen
Villaluoto
Kotiluoto
Pihlajaluoto
Villinki
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Itäinen saaristo

Metsäiset alueet: METSO-kohteet

Kriteeriluokka

I-luokan kriteerit täyttyvät

II-luokan kriteerit täyttyvät

Elinympäristötyypit

Lehto

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

Korpi, räme tai suon reunametsä

Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä

Nimetyt saaret ovat olleet mukana METSO-inventoinnissa 2018

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2018
Siuruainen, A. (2018): METSO-inventointi

Metsäiset alueet

Saariston metsäiset alueet ovat puustoltaan ja metsäisiltä luontoarvoiltaan yleisesti ottaen monipuolisia ja edustavia. Kaupungin omistamat saaristometsät ovat olleet pitkään vähällä hoidolla ja niissä esiintyy paljon vanhaa puustoa.

Kaupungin omistamien itäisen saariston saarten metsäiset alueet inventoitiin kesällä 2018. Inventoidun metsäalueen pinta-ala oli lähes 63 hehtaaria. Inventoinnissa löytyi runsaasti METSO-luokituksen täyttäviä kohteita, yhteensä 45 hehtaaria. METSO-kriteerit täyttyivät siis 71 prosentilla koko alueen metsäinventointialasta. Suurin osa METSO-kohteista oli runsaslahopuustoisia kangasmetsiä, toiseksi eniten oli metsäisiä kalliokohteita ja näiden lisäksi havaittiin muutamia korpi- ja lehtokohteita. Suurin osa edellä mainituista kohteista täytti METSO I-luokan kriteeristön ja muut kohteet METSO II-luokan kriteeristön.

Inventointi kattoi Pikku-Niinisaaren, Ison Iiluodon, Malkasaaren, Pohjoisen, Läntisen ja Itäisen Villaluodon, Kotiluodon, Satamasaaren, Pikku Satamasaaren, Villingin, Kalliosaaren, Neitsytsaaren ja Pihlajaluodon. Suurin yksittäinen kohde oli Pikku-Niinisaari, josta yhtenäistä METSO-pinta-alaa löytyi yhteensä lähes 15 hehtaaria.

Saariston puusto on pääosin mäntyvaltaista melko vanhaa puustoa mikä johtuu saarten monin paikoin kallioisesta ja karummasta maaperästä. Lehtoalueilla puusto on lehtipuuvaltaista. Lahopuun määrä vaihtelee runsaasta kohtalaiseen. Lahopuu on suurelta osin kallioalueiden pysty- ja maamäntykeloa. Paikoin on myös runsaasti kuusilahopuuta. Myös muita lehtilahopuita on paikoin jonkin verran. Alueen lahopuusto on paikoin monipuolista ja lahopuujatkumo on paikoin olemassa. Kohteen kallioalueet ovat puustoltaan lähes luonnontilaisia tai melko luonnontilaisen kaltaisia.

Saarten pohja- ja kenttäkerros on paikoin kulunut suosituimpien saarten ulkoilu- ja virkistyskäytön takia. Saarissa kulkee paikoin tiheä polkuverkosto ja alueen saarten virkistyskäyttö vaihtelee kohtalaisesta runsaaseen saarten rantautumismahdollisuuksien ja virkistyspalveluiden mukaan. Lehtoalueet ovat säästyneet kulutukselta kohtuullisen hyvin pensaikkoisuutensa ansiosta. Kuivat kesät ovat aiheuttaneet tuhoja saaristometsissä.

Helsingin metsä- ja puustoisen verkoston kannalta merkittäviä laajoja metsäalueita esiintyy Itä-Villingissä, Villingissä ja Pikku-Niinisaaressa. Yksi Helsingin metsä- ja puustoisen verkoston runkoyhteyksistä kulkee Itä-Villingistä Vartiosaaren, Jollaksen ja Villingin kautta koilliseen aina Sipoonkorpeen asti. Tämä runkoyhteys muodostaa ekologisesti tärkeän ja virkistyksen kannalta merkittävän viheryhteyden Itä-Helsingistä Sipooseen.

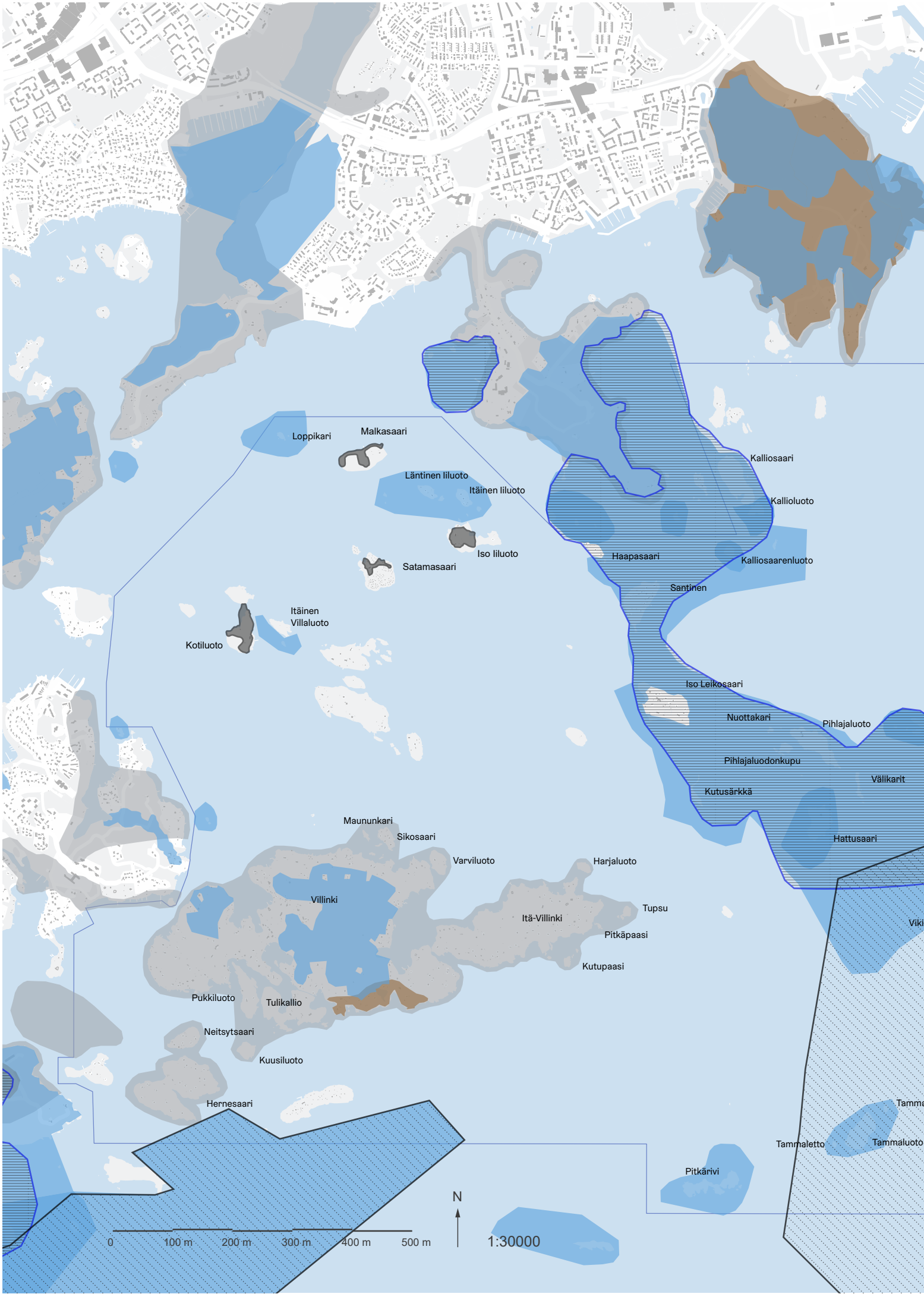
Loppikari
Malkasaari
Läntinen liluoto
Itäinen liluoto
Iso liluoto
Satamasaari
Itäinen
Villaluoto
Kotiluoto
Kalliosaari
Kallioluoto
Haapasaari
Kalliosaarenluoto
Santinen
Iso Leikosaari
Nuottakari
Pihlajaluoto
Pihlajaluodonkupu
Välikarit
Kutusärkkä
Hattusaari
Maununkari
Sikosaari
Varviluoto
Harjaluoto
Villinki
Itä-Villinki
Tupsu
Pitkäpaasi
Kutupaasi
Pukkiluoto
Tulikallio
Neitsytsaari
Kuusiluoto
Hernesaari
Tammaletto
Pitkärivi
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

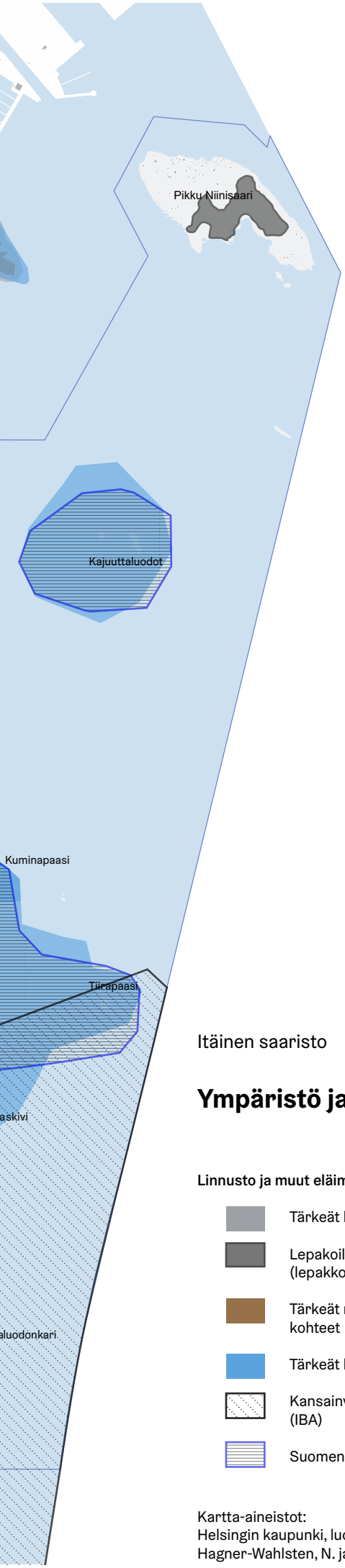

Info: Lepakot itäisessä saaristossa

Tärkeitä lepakkoalueita on suunnittelualueella kolme: Villingin ja Itä-Villingin alue, Hernesaaren ja Neitsytsaaren alue sekä Jollaksen selän alue osittain. Tiedot perustuvat selvitykseen, joka tehtiin vuonna 2014 (Wermundsen ym.). Kaikki lepakkolajit ovat luonnonsuojelulain (LSL 29 §) nojalla rauhoitettuja. Ne kuuluvat myös EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin, joiden levähdys- ja lisääntymispaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä koko Euroopan Unionin alueella.

Kesän 2018 aikana tehtiin lepakkokartoituksia kuudessa itäisen saariston saaressa (Karlsson 2018): Kotiluodolla, Satamasaaressa, Malkasaaressa, Isolla Iiluodolla, Louesaaressa ja Pikku Niinisaaressa. Lepakoiden esiintymistä selvitettiin ensisijaisesti niillä saarilla, joihin itäisen saariston asemakaavassa on osoitettu virkistyspalveluja ja jotka ovat osittain tai kokonaan kaupungin omistuksessa. Osa näistä saarista sijaitsee jo aiemmin Helsingissä kartoitettujen, lepakoiden kannalta erittäin arvokkaiksi luokiteltujen alueiden, kuten Kallahdenniemen, Jollaksen, Villingin, Vartiosaaren ja Uutelan läheisyydessä.

Helsingin saariston pienten, rannikosta kauempana sijaitsevien saarten lepakkoesiintymistä ei ennen kesän 2018 selvitystä ole ollut paljon tietoa. Selvityksen mukaan saarissa esiintyi yhteensä kuusi lepakkolajia: viiksisiippalaji (isoviiksisiippa tai viiksisiippa), vesisiippa, pohjanlepakko, isolepakko, pikkulepakko ja vaivaislepakko. Tulosten perusteella osa tutkituista saarista tarjoaa lepakoille hyviä elinympäristöjä ja lepakoita havaittiin paikoin jopa runsaasti. Lepakoiden kannalta tärkeät alueet on merkitty saarikohtaisiin karttoihin. Lepakoiden esiintymistä rajoittavina tekijöinä ovat saaristossa erityisesti avoimet alueet, valoisuus ja voimakas tuuli. Yhdestä saaresta löydettiin myös lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikka. Helsingin itäsaaristo on myös lepakoiden muuton yhteydessä tärkeä alue.

Selvityksen vaikutusten arviointia ja toimenpidesuosituksia lepakoiden huomioon ottamiseksi on hyödynnetty saarten hoidon ja käytön suunnittelussa. Toimenpidesuositukset liittyvät valaistukseen, metsänhoitoon ja rakennusten kunnostamistöihin ja niiden ajoittamiseen.

Itäinen saaristo

Ympäristö ja luonto

Linnusto ja muut eläimet

- Tärkeät lepakkoalueet (LTJ)
- Lepakoille tärkeät alueet (lepakkoselvitys 2018)
- Tärkeät matelija- ja sammakkoeläinkohteet
- Tärkeät lintualueet
- Kansainvälisesti tärkeät lintualueet (IBA)
- Suomen tärkeät lintualueet (FINIBA)

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2021
Hagner-Wahlsten, N. ja Karlsson, R. (2018)

Itäisen saariston linnut ja muut eläimet

Itäinen saaristo on arvokasta linnustoaluetta. Alueen linnusto on erittäin rikas ja hyvin edustava, ja itäinen saaristoalue muodostaa merkittävän linnuston pesimä- ja levähdysalueen. Alueella on useita alueellisesti, valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti arvokkaita lintukohteita sekä runsaan pesimä- ja peruslajistonsa että runsaan alueella muuttoaikoina levähtävän linnuston vuoksi.

Itäisen saariston nisäkkäät ovat samoja kuin mantereella: mm. metsäjäniksiä, peltomyyriä, minkkejä ja supikoiria. Itäisen saariston nisäkkäistä huomionarvoisimpia ovat lepakot.

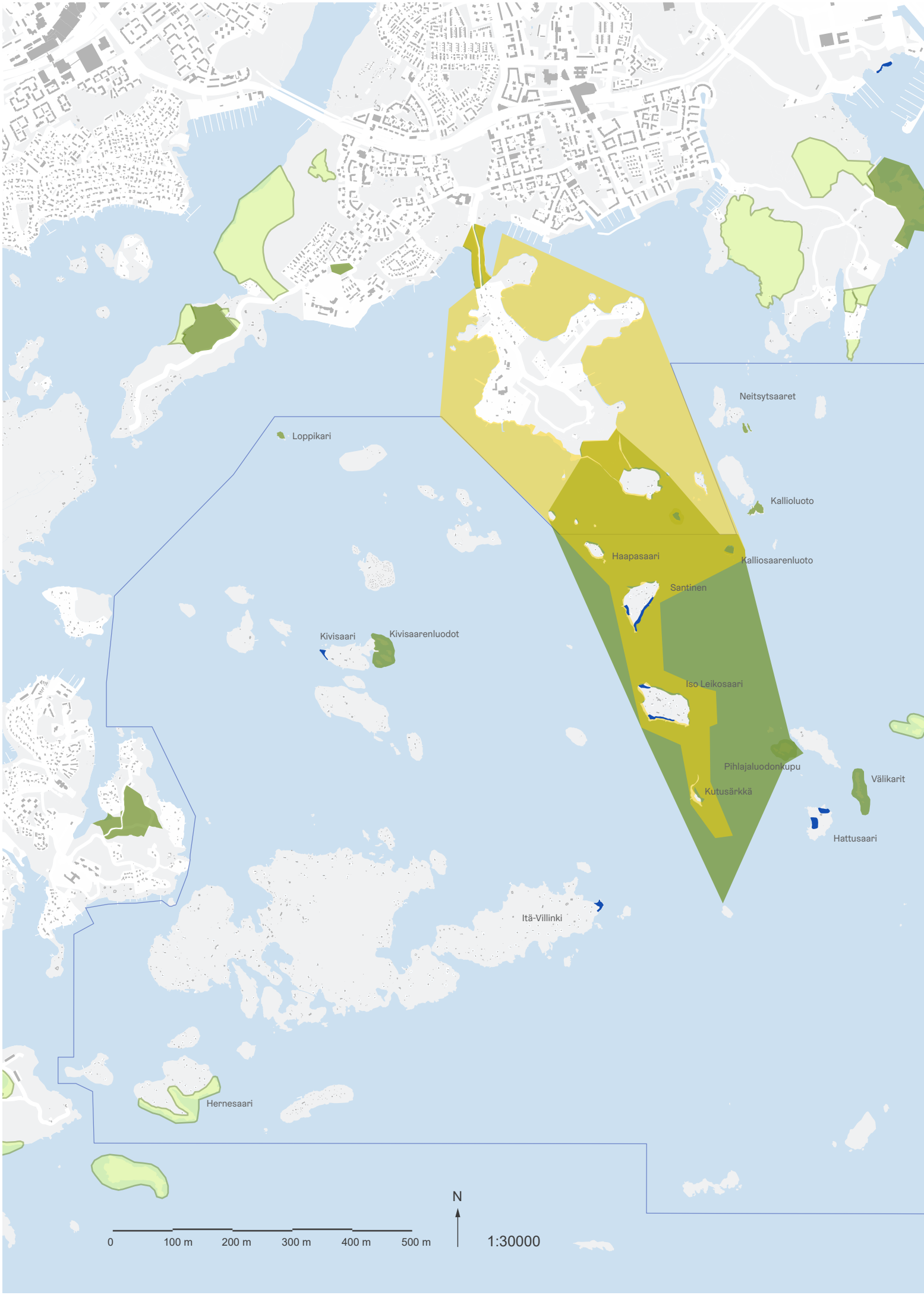
Neitsytsaaret
Loppikari
Kallioluoto
Haapasaari
Kalliosaarenluoto
Santinen
Kivisaari
Kivisaarenluodot
Iso Leikosaari
Pihlajaluodonkupu
Kutusärkkä
Välikarit
Hattusaari
Itä-Villinki
Hernesaari
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Itäinen saaristo

Ympäristö ja luonto

Rauhoitetut kohteet

- Luonnonsuojelualueet
- Natura-alueet
- Suojellut luontotyypit

Rauhoitettavat kohteet

- Luonnonsuojelu-ohjelma 2015-2024

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2021

Luonnonsuojelu

Itäisessä saaristossa on paljon arvokkaita luontokohteita, joista osa on suojeltuja tai rauhoitettuja. Suurin osa itäisen saariston luonnonsuojeluun varatuista alueista on pienialaisia lintuluotoja. Joissakin saarissa on lisäksi arvokkaina luontotyyppeinä suojeltuja merenrantaniittyjä ja kasvillisuudeltaan merkittäviä hiekkarantoja. Osa suojelukohteista sijaitsee yksityismailla.

Itäisessä saaristossa on Kallahden harju-, niitty- ja vesialueita käsittävä Natura 2000 -alue. Lisäksi Kallahdenniemi kuuluu valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan. Kallahden vedenalainen luonnonsuojelualue, Kallahden matalikko, rauhoitettiin vuonna 2019.

Luonnonsuojelualueita on kahdeksan: Välikarit, Pihlajaluodonkupu, Kivisaaren luodot ja luotoja ympäröivä vesialue, Loppikari, Neitsytsaarten lintuluodot, Kalliosaarenluoto, Kallioluoto sekä Pikku Niinisaaren rantaniitty ja vesialue. Luonnonsuojelualueet ovat pääosin pinta-alaltaan pieniä lintuluotoja, jotka on rauhoitettu linnuston perusteella.

Luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 kohteita on neljä: Kuminapaasi, Kajuuttaluodot, Santahaminan Hernesaari sekä Kallahden matalikko. Kajuuttaluotojen luonnonsuojelualueen perustamista valmistellaan. Kaupunkiympäristölautakunnan ympäristö- ja lupajaosto päätti kokouksessaan 7.11.2019 esittää kaupunginhallitukselle ja edelleen Uudenmaan ELY-keskukselle Kajuuttaluotojen luonnonsuojelualueen perustamista ja alueen hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymistä.

Luonnonsuojelulaissa rauhoitettuja suojeltuja luontotyyppejä on seitsemän: Itä-Villingin merenrantaniitty, Hattusaaren hiekkarannat, Ison Leikosaaren merenrantaniitty, Ison Leikosaaren hiekkaranta, Santisen hiekkarannat, Kivisaaren merenrantaniitty sekä Pikku Niinisaaren merenrantaniitty. Suojeltuja lajikohteita on yksi eli Pihlajaluodon kenttäorakko. Kaikki kohteet ovat uhanalaisiksi luokiteltuja merenrantojen luontotyyppejä. Osa kohteista on säilynyt hyvin, osa on kärsinyt kulutuksesta, kuten Hattusaaren hiekkaranta.

Vesilain perusteella suojeltuja alueita on yksi, Villingissä sijaitseva Vuorilahdenlampi. Tämän merestä irti kuroutuneen kluuvilammen (glo-lammen) luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

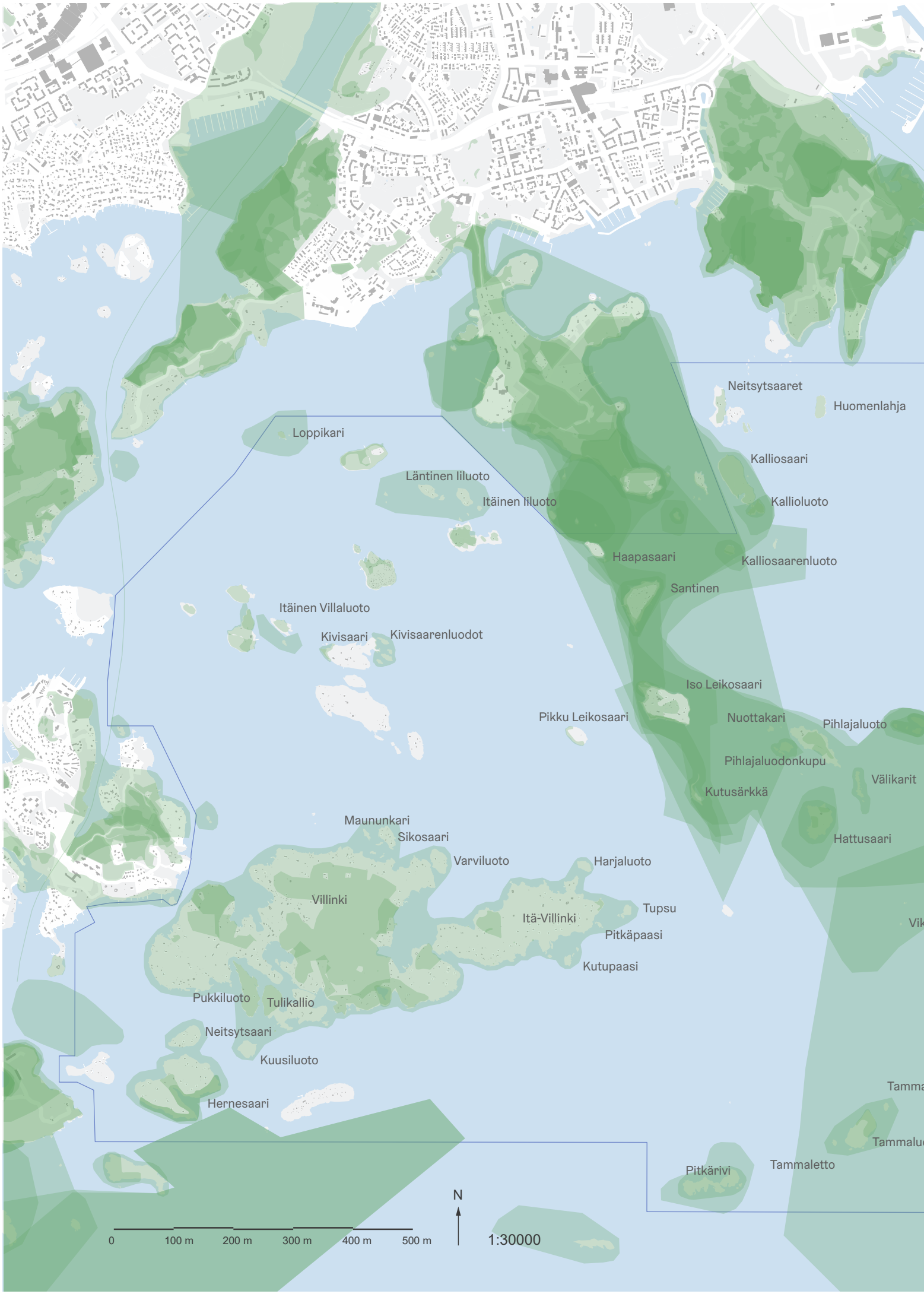
Neitsytsaaret
Huomenlahja
Loppikari
Kalliosaari
Läntinen liluoto
Itäinen liluoto
Kallioluoto
Haapasaari
Kalliosaarenluoto
Santinen
Itäinen Villaluoto
Kivisaari
Kivisaarenluodot
Iso Leikosaari
Pikku Leikosaari
Nuottakari
Pihlajaluoto
Pihlajaluodonkupu
Kutusärkkä
Välikarit
Maununkari
Sikosaari
Hattusaari
Varviluoto
Harjaluoto
Villinki
Tupsu
Itä-Villinki
Pitkäpaasi
Kutupaasi
Pukkiluoto
Tulikallio
Neitsytsaari
Kuusiluoto
Hernesaari
Pitkärivi
Tammaletto
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

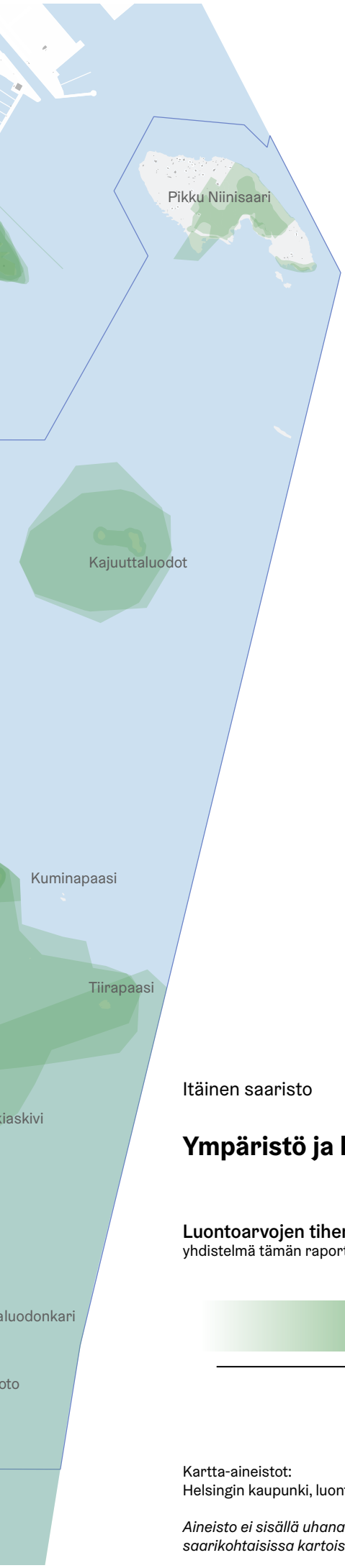

Itäinen saaristo

Ympäristö ja luonto

Luontoarvojen tihentymät
yhdistelmä tämän raportin muista luontotietokartoista

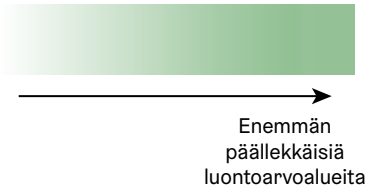

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2021

Aineisto ei sisällä uhanalaisia luontotyyppejä (kuvattu saarikohtaisissa kartoissa)

Pitkärivi, Pihlajaluoto, Villinki

2.4 Kulttuuriympäristö ja -historia

Luonnontilaisesta ilmeestään huolimatta Helsingin itäinen saaristo on myös kulttuurimaisemaa. Itäinen saaristo on arvokas osa Itä-Helsingin huvilakulttuuria. Kulttuurihistoriallisesti erityisen arvokkaita saaria ovat Villinki, Itä-Villinki ja Satamasaari, joista Villinki ja Itä-Villinki ovat RKY-alueita eli valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

Itäisen saariston ensimmäiset ympärivuotiset asukkaat olivat kalastajia ja kalastustorppareita, jotka asettuivat saarille torppiin 1800-luvun alusta lähtien. Kalastuksen lisäksi kalastajat saivat tuloja esimerkiksi pienimuotoisesta maataloudesta, pirtukaupasta ja kesäasuntojen vuokraamisesta. Kalastaja-asutusta on ollut mm. Satamasaaressa ja Pihlajaluodolla.

1800-luvun alussa Villinkiin syntyi pienimuotoinen kartanomiljöö, johon kuului päärakennus, punainen tupa ja puisto sekä viljelymaita. Vuosien 1808–1809 Suomen sodan aikana Villinki siirtyi Venäjän valtion haltuun, ja saaresta tuli vuonna 1808 rangaistusvankien ja sotilaiden työpaikka. Tässä yhteydessä saarella raivattiin laajoja alueita, jotka ympäröitiin kivimuureilla. Nämä pitkät kivimuurit reunustavat Villingin polkuja nykyäänkin.

Huvilakulttuuri alkoi itäisessä saaristossa varsinaisesti 1870-luvulla, jolloin alueelle alkoi levitä kesähuvila-asutusta. Huvilakulttuuri oli 1800-1900-lukujen vaihteen kansainvälinen ilmiö, jossa kaupunkien kauppiaat, virkamiehet ja muu herrasväki muuttivat kesäksi maalle ja veden ääreen. Itäisessä saaristossa kulki tiiviisti liikennöity höyrylaivaliikenne, joka mahdollisti jopa töissä käymisen saarista käsin. Käytäntö sai alkunsa saarten ja rannikon vakituisten asukkaiden tavasta ottaa kesävuokralaisia. Vähitellen vuokralaisia varten alettiin rakentaa omia lisärakennuksia. Vauraimmat kesäasukkaat kuitenkin yleensä ostivat tai vuokrasivat tontin ja rakennuttivat oman huvilansa kesänviettopaikakseen tai vuokrattavaksi.

Huviloiden koko vaihteli, ja niiden rakennusmateriaalina oli yleensä hirsi. Huviloihin liittyi yleensä muitakin rakenteita ja rakennuksia, kuten talousrakennuksia, huvilanvartijan asunto, pesutupia, kuisteja, saunoja, ulkohuoneita, laitureita ja uimahuoneita, jopa tenniskenttiä.

Kesähuviloiden yhteydessä oli suuria puutarhoja vapaa-ajanviettoon ja ruokatalouden tueksi. Nämä puutarhat olivat usein aikansa nimekkäimpien maisema-arkkitehtien suunnittelemia ja taidokkaasti rakennettuja erilaisine kivirakenteineen. Jotkin puutarhoista ovat edelleen kunnossa, toiset ovat päässeet villiintymään tai katoamaan. Mantereen puolella vastaavat suuret puutarhat ovat usein tuhoutuneet, mutta saaristossa niiden osana on usein ollut hidas rapistuminen. Maastosta löytyy vieläkin paljon jälkiä näistä puutarhoista, kuten kivirakenteita ja vanhaa puutarhakasvillisuutta. Osa puutarhoista olisi mahdollista vielä palauttaa, kuten Kotiluodon Runeberg -suvulle kuulunut puutarha, josta on laadittu puutarhahistoriallinen selvitys.

Myös sotahistoria on osa itäisen saariston kulttuurihistoriaa. Itä-Villinki oli osa Krepost Sveaborgia eli Viaporin linnoituksen merilinnoitusketjua ensimmäisen maailmansodan aikana. 1900-luvun alussa Itä-Villinki lunastettiin sotilasalueeksi ja sinne sijoitettiin vuodesta 1914 lähtien useita linnoituslaitteita. Saaressa sijaitsee mm. tykkipattereita ja valonheitinasema siirtoratoineen. Nykyisin nämä Itä-Villingin puolustusvarustukset ovat sotahistoriallisia muinaisjäännöksiä.

1930-luvulta alkaen yhä useampi huvilasaarista myytiin kaupungille tai yhteisöille joko rajoitettuun yhteiskäyttöön tai kaikille avoimiksi ulkoilualueiksi. Satamasaaret hankittiin yleiseen virkistyskäyttöön kansanpuistoksi, joka kehittyi vähitellen Kivinokan kaltaiseksi kesämaja-alueeksi. Monet yritykset, kuten Kone, Elanto ja Posti ostivat saaria henkilökuntansa virkistyspaikoiksi. Esimerkiksi Louesaari mökkeineen varattiin Postin henkilökunnan käyttöön.

Villinki

Villinki, Itä-Villinki, Satamasaari, Kotiluoto, Pikku Satamasaari

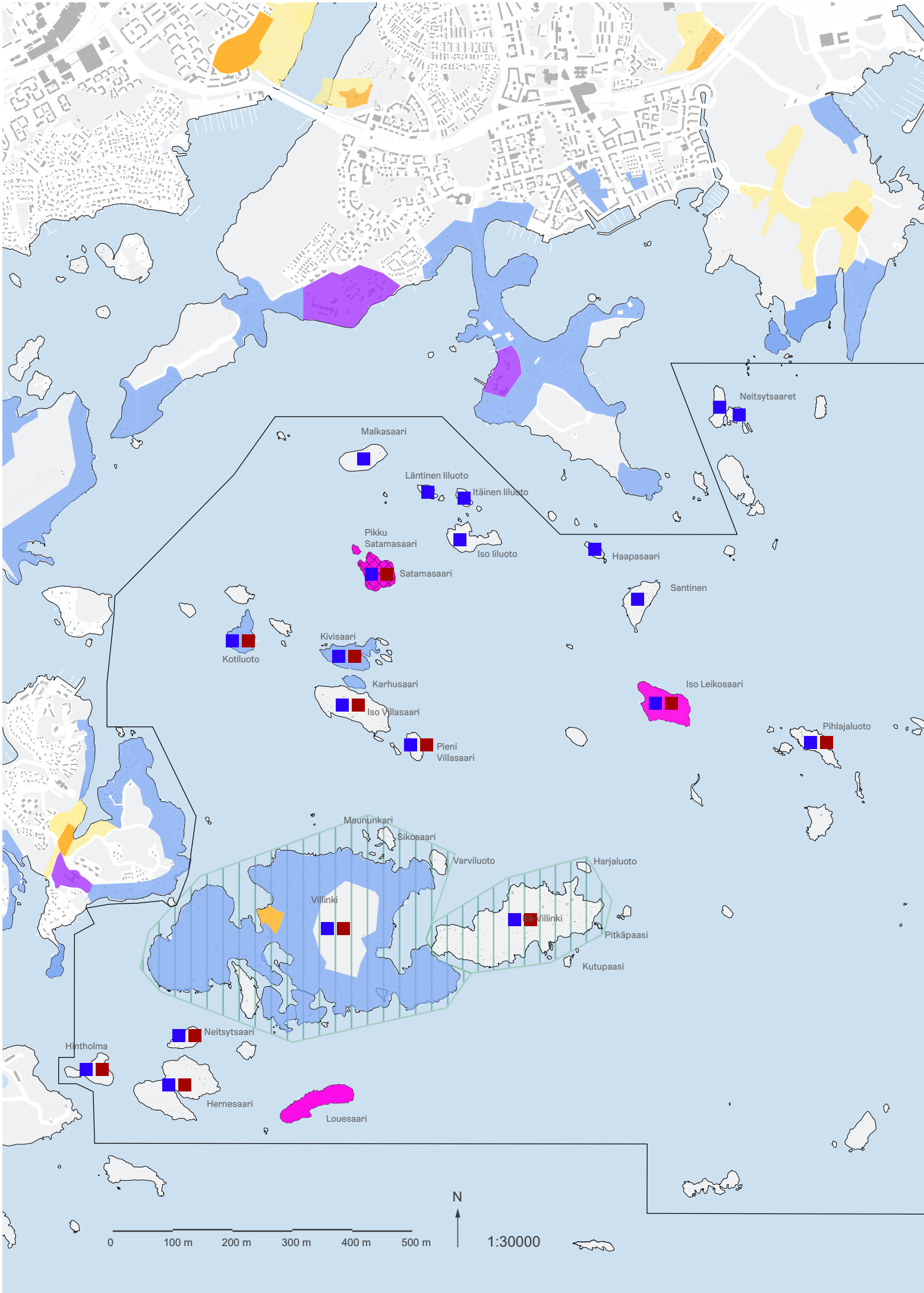
Neitsytsaaret
Malkasaari
Läntinen liluoto
Itäinen liluoto
Pikku
Satamasaari
Iso liluoto
Haapasaari
Satamasaari
Santinen
Kivisaari
Kotiluoto
Karhusaari
Iso Villasaari
Iso Leikosaari
Pieni
Villasaari
Pihlajaluoto
Maunukari
Sikosaari
Varviluoto
Harjaluoto
Villinki
Villinki
Pitkäpaasi
Kutupaasi
Neitsytsaari
Hintholma
Hernesaari
Louesaari
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

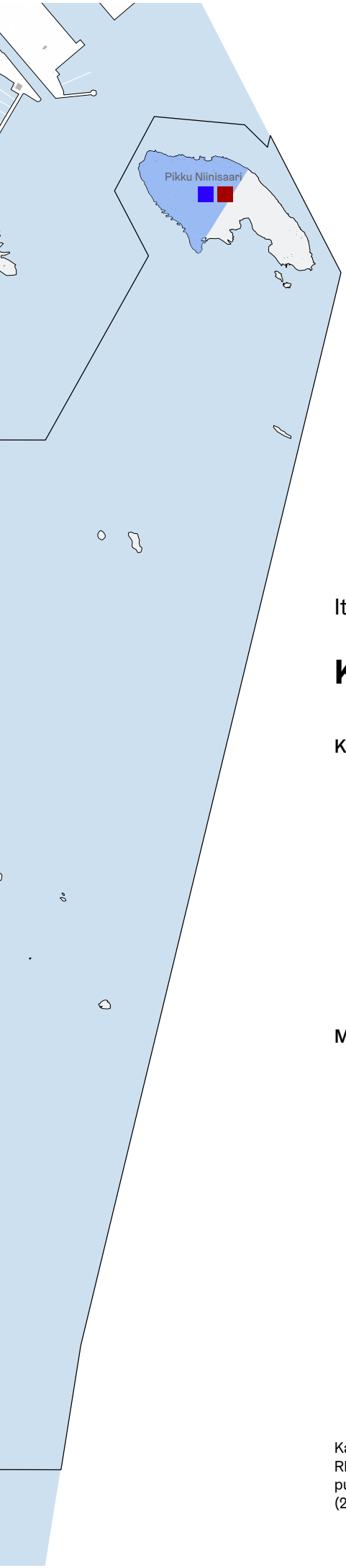

Itäinen saaristo

Kulttuurihistoria ja maisemakulttuuri

KULTTUURIHISTORIA

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY-alueet)

Villinki: Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus
Itä-Villinki: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet

Saarella on ollut torppari-/kalastaja-asutusta

Saarella on ollut huvila-asutusta

MAISEMAKULTTUURI

Merelliset huvila-alueet maisemakokonaisuuksina

Kansanpuistot

Lomamaja-alueet

Kartanopuistot

Suunnittelualueen ulkopuolella myös:

Kartano- ja tilakeskusten kulttuuriympäristöt

Julkisten rakennusten, työpaikka-alueiden ja laitosten ympäristöt

Kartta-aineistot:
RKY-alueet (2009 vahvistettu inventointi) ja maisemakulttuuri: Helsingin kaupunki 2018 (Paikkatietovipunen), Torppari- ja huvila-asutus: Strang, J. (2016), Helsingin kaupunki (2017), Lagerstedt & Koivisto (2016)

2.5 Saavutettavuus ja veneily

Helsingin itäisen saariston virkistyskäytön pullonkaula on ollut alueen huono saavutettavuus. Yksityinen veneily tai melonta on usein ainoa tapa päästä alueen yleisiin virkistyssaariin. Lisäksi julkisia laitureita tai muita maihinnousuun soveltuvia paikkoja on harvassa.

Itäinen saaristo

Reittiveneliikenne

Reittiveneliikenne itäisen saariston alueella kesällä 2020

Hakaniemi - Vuosaari

1-2 lähtöä päivässä, 3-7 päivänä viikossa (6-9/2020)
matkan kesto yhteen suuntaan n. 1 h 45 min, hinta matkan pituuden mukaan 2-10 € (2020)
Pysähdyspaikka vain kesäkuukausina (6-8/2020)

Kauppatori - Vasikkasaari - Villa Salmela, tarvittaessa myös Kruunuvuorenranta

3-4 lähtöä päivässä, 2-5 päivänä viikossa (6-8/2020)
meno-paluu yht. n. 1 h 45 min, hinta matkan pituuden ja matkustajan iän mukaan 3-16 € (2020)

Vuosaari - Kaunissaari

1-3 lähtöä päivässä, 4-6 päivänä viikossa (5-9/2020)
matkan kesto yhteen suuntaan n. 1 h, meno-paluumatkan hinta iän mukaan 10-22 € (2020)

Kauppatori - Aurinkolahti - Söderskärin majakka

1 lähtö päivässä, 7 päivänä viikossa (6-8/2020)
matkan kesto yhteen suuntaan n. 2 h 45 min, meno-paluuhinta matkan pituuden ja matkustajan iän mukaan 0-69 € (2020)

Kartta-aineistot:
Pohjakartta: Helsingin kaupunki, 2018
Liikennöintitiedot ja reitit: Liikennöitsijöiden nettisivut, 2020

Vesiliikenne

Tällä hetkellä itäinen saaristo on heikosti saavutettavissa vuoroveneyhteydellä. Ainoa suunnittelualueen saarissa pysähtyvä reittivenelinja kulkee kesäaikaan sellaisiin saariin, jotka eivät ole avoinna tai sovellu kaikkien kaupunkilaisten yleiseen virkistyskäyttöön: Kivisaari ja Iso Leikosaari ovat seurakuntien leirikeskuksia, Satamasaari kesämajasaari ja Iso Iiluoto Helsingin kaupungin työntekijöiden virkistyssaari. Lisäksi liput ovat suhteellisen kalliita, sillä Helsingin kaupunki ei tue vuoroveneliikennettä, vaan se on yksityistä yritystoimintaa. Vähäinen matkustajamäärä on johtanut harvoihin vuoroväleihin.

Reittiveneliikenteelle soveltuvia vesiliikennelaitureita, jotka eivät ole tällä hetkellä yleisen reittiveneliikenteen käytössä, on Kotiluodolla, Malkasaaressa, Villingissä, Itä-Villingissä ja Louesaaressa. Villinkiin ja Louesaareen on osoitettu asemakaavassa nykyisten laitureiden lisäksi myös uusia reittiveneliikenteelle sopivien laitureiden paikkoja, lisäksi ohjeellisia yhteiskäyttölaiturin paikkoja on osoitettu Pikku Niinisaareen, Läntiseen Neitsytsaareen, Kalliosaareen, Hernesaareen ja Hintholmaan.

Kesäaikaan itäisen saariston alueelle pääsee myös kiertoajeluille ja maisemaristeilyille, jotka kiertävät saaristomaisemissa. Näiltä risteilyiltä ei ole kuitenkaan mahdollista pysähtyä ja nousta maihin itäisen saariston saarissa.

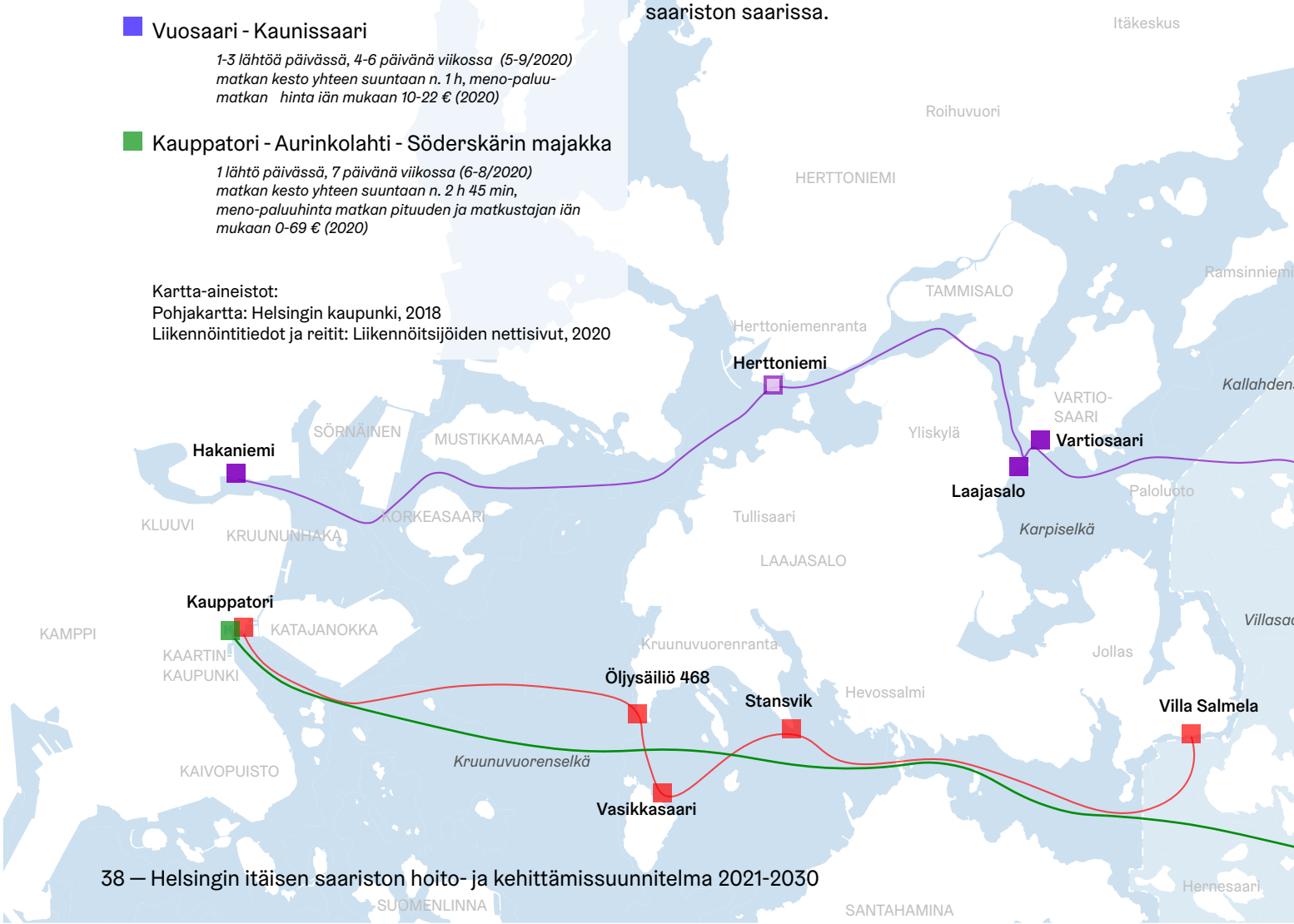

Veneily

Tällä hetkellä yleiselle virkistyskäytölle avoimia retkilaitureita on Helsingin itäisessä saaristossa Malkasaaressa sekä Itäisessä ja Pohjoisella Villaluodolla. Lisäksi monissa virkistyskäyttöön osoitetuissa saarissa, kuten Kotiluodolla, Pihlajaluodolla tai Läntisessä Neitsytsaaressa olisi useitakin laitureita. Nämä laiturit on kuitenkin merkitty yksityisiksi, ja niitä käyttävät saarten kiinteistöjen vuokralaiset, joille on myönnetty laiturinpito-oikeus.

Useammassa virkistyssaaressa on veneenkiinnitysrenkaita kalliossa rantautumista varten. Veneenkiinnitysrenkaan käyttö edellyttää yleensä rantakalliolle hyppäämistä tai vedessä kahlaamista ja rajoittaa siksi joidenkin käyttäjäryhmien, kuten liikkumisesteisten ja ikääntyvien henkilöiden maihinnousua. Nykyiset rantautumispaikat eivät myöskään välttämättä sovellu kaikille venetyypeille, kuten purjeveneille, joilla on enemmän syväystä.

Uusien vuokravenepalveluiden myötä itäinen saaristo on yhä useamman kaupunkilaisen saavutettavissa. Muutos on tarkoittanut kuitenkin myös sitä, että vesillä liikkuu aiempaa enemmän aloittelevia ja kokemattomampia veneilijöitä, ja siksi vaivattomien rantautumisvaihtoehtojen kysyntä on kasvanut.

Melonta ja soutu

Erityisesti itäisen saariston suojaiset osat kuten Kallahdenselkä ja Villasaarenselkä ovat mainioita melontavesiä. Varsinaisia melontalaitureita tai muita melojien rantautumista varten osoitettuja paikkoja suunnittelualueella ei kuitenkaan tällä hetkellä ole. Tämän vuoksi rantautumispaikkoina toimivat usein saariston luonnonhiekkarannat, jotka ovat suojeltavia ympäristötyyppejä herkkine kasvustoineen. Melojien rantautumisen ohjaaminen esim. melontalaiturien avulla suojelisi siksi myös arvokkaita luontokohteita.

Natura Viva -nimisellä yrityksellä on Vuosaaressa melontatukikohta, josta käsin järjestetään ohjattuja melontaretkiä muutamiin itäisen saariston saariin. Melontakeskuksesta voi vuokrata myös kanootteja ja soutuveneitä. Suunnittelualueen lähistöllä toimii myös useita melontaseuroja.

Kesällä 2019 itäisen saariston saariin oli mahdollista päästä ensimmäistä kertaa myös kaupunkisoutuveneellä. Lähin toimipiste sijaitsi Vuosaaren Aurinkolahdessa uimarannan lähellä, mistä on lyhyt matka esimerkiksi Läntiseen Neitsytsaareen ja Kalliosaareen. Palvelu on toiminut kausimaksulla, johon kuuluu souteluaikaa kolme tuntia kerrallaan. Rajallisen vuokra-ajan vuoksi kaupunkisoutuveneet soveltuvat erityisesti lähimpänä mannerta sijaitsevissa saarissa vierailemiseen.

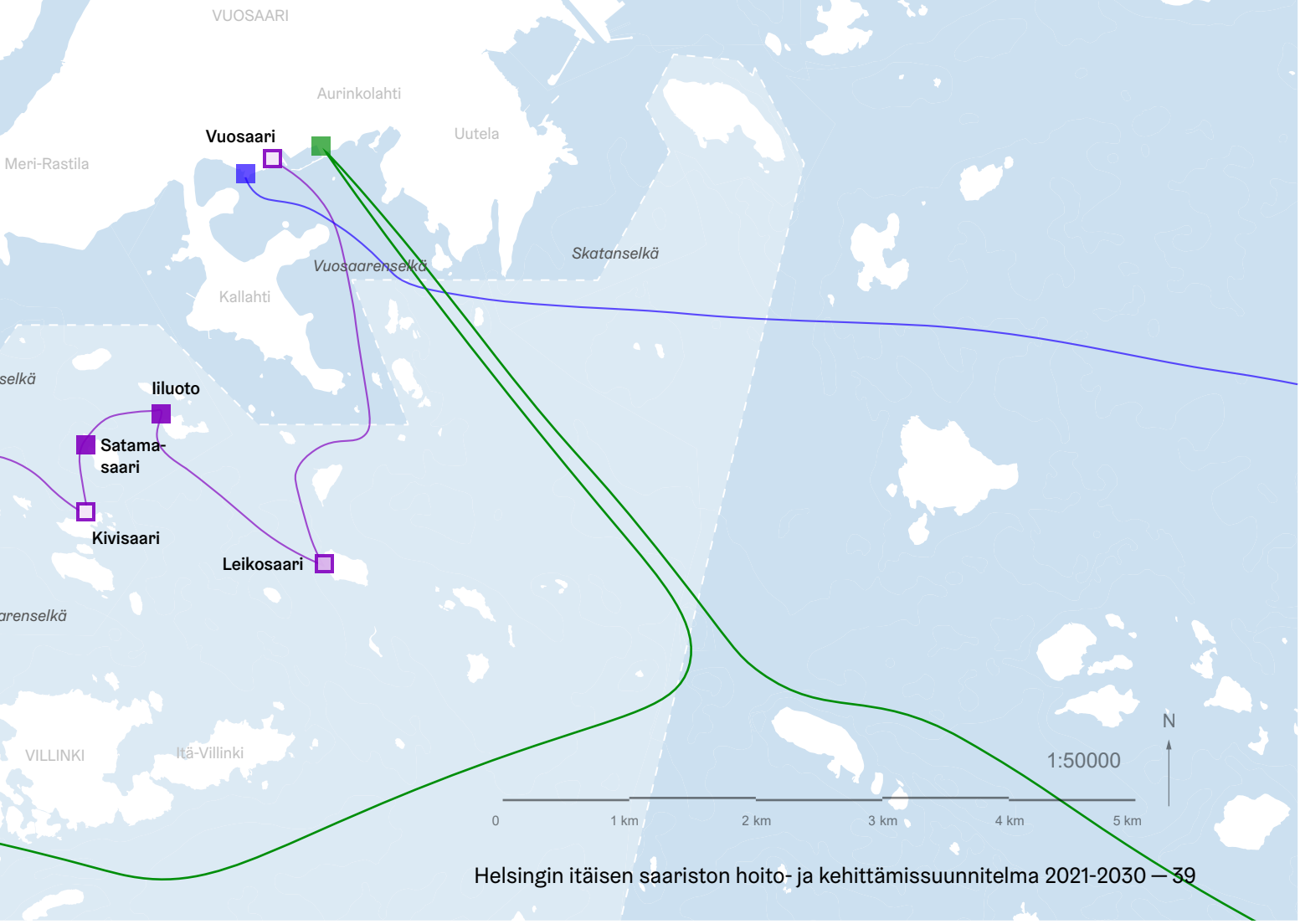

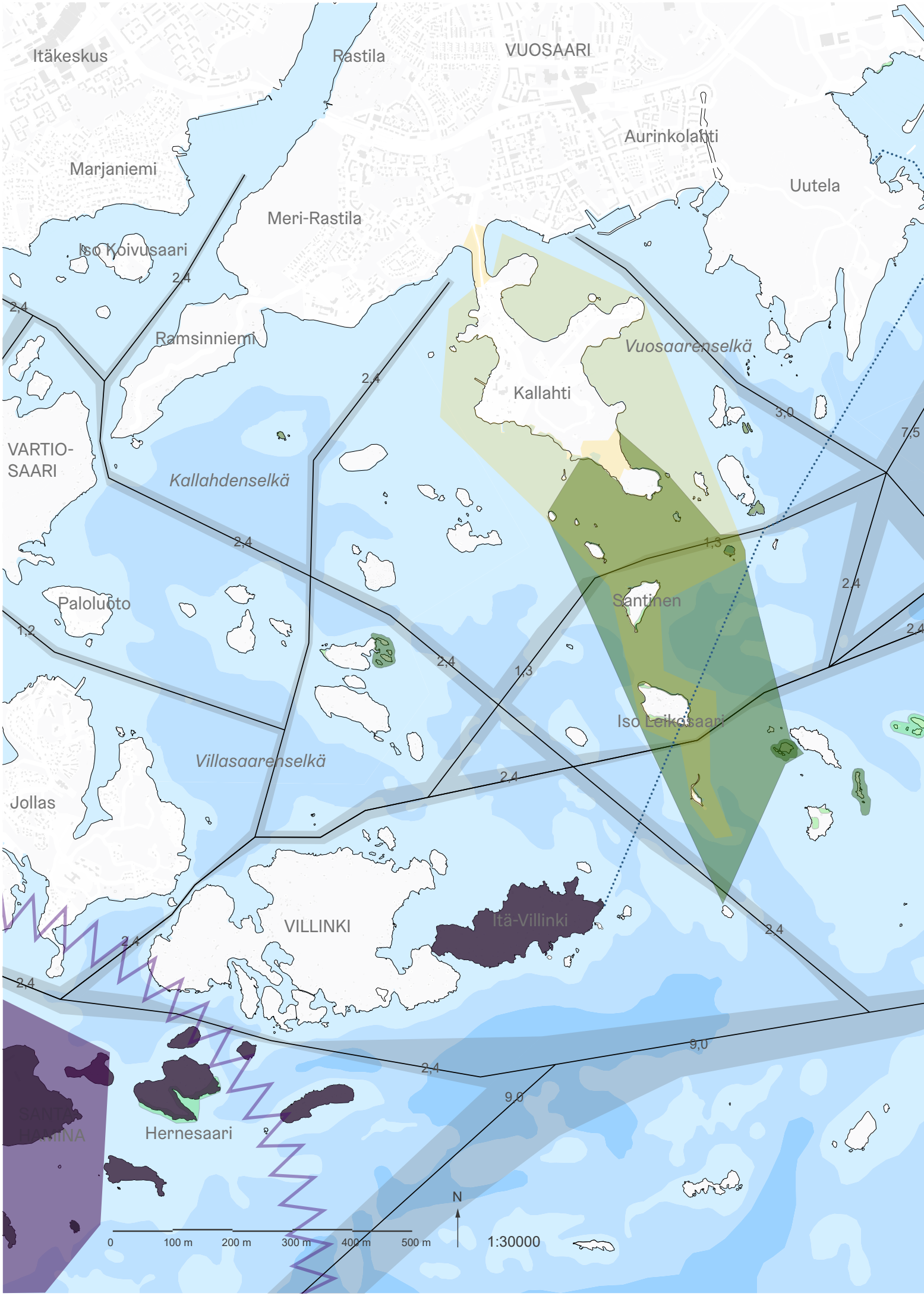
Itäkeskus
Rastila
VUOSAARI
Aurinkolahti
Uutela
Marjaniemi
Meri-Rastila
Iso Koivusaari
Ramsinniemi
Vuosaarenselkä
Kallahti
VARTIO-
SAARI
Kallahdenselkä
Paloluoto
Santinen
Iso Leikosaari
Villasaarenselkä
Jollas
VILLINKI
Itä-Villinki
SANTA-
HAMINA
Hernesaari
2,4
3,0
7,5
1,3
1,2
9,0
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

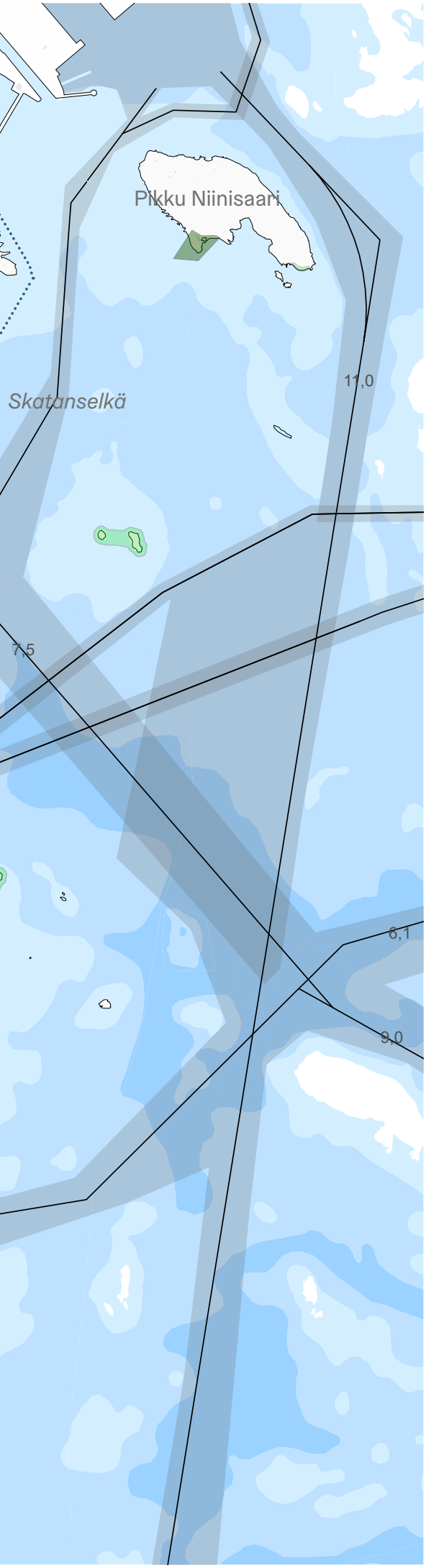

Väylät ja rajoitukset

Itäistä saaristoa sivuaa sen itäpuolella kauppamerenkulun kannalta tärkeä laivaväylä Vuosaaren satamaan. Hevossalmen kautta Villingin pohjoispuolitse kulkeva itä-länsisuuntainen väylä taas on alueellisesti merkittävä pienveneväylä. Lisäksi paikallisesti merkittäviä veneväyliä on suunnittelualueella useita.

Suurta osaa itäistä saaristoa koskee vesiliikennerajoitus, eli vesiskootterilla ja muilla vastaavilla vesikulkuneuvoilla sekä moottoriveneillä ja muilla koneellisilla vesikulkuneuvoilla ajo on kielletty lukuun ottamatta veneilyväyliä. Lisäksi Kallahden matalikolle 2019 perustetulle Helsingin ensimmäiselle vedenalaisen luonnon suojelualueelle on asetettu osittainen liikkumisrajoitus 15.3.-30.4 ja 15.8.-30.9. Liikkumisrajoitus koskee edellä mainittujen päivämäärien välillä kaikkea liikkumista ja ympäri vuoden moottoriveneellä ajoa. Suojelualueella on lisäksi myös erillisiä ankkurointikieltoalueita.

Pääsääntöisesti kalastus ja maihinnousu on kielletty linnustonsuojelualueilla 1.4.–15.8. välisenä aikana. Itäisessä saaristossa ei ole Helsingin kaupungin merilinnustussaaria.

Itäisessä saaristossa vesiliikennerajoitusten noudattaminen on erityisen tärkeää, koska saariston alueella on Natura-alue sekä uusi merenalainen suojelualue, Kallahden matalikko. Vesiliikennerajoitusten tai maihinnousukieltojen valvonta on kuitenkin käytännössä ollut vähäistä, lähinnä lintuluotojen maihinnousukieltoja valvotaan satunnaisesti.

Itäinen saaristo: Veneily

VÄYLÄT

- Väylät
- Väyläalueet

MAKSIMISYVYYS

- alle 10 m
- 10-20 m
- yli 20 m

VENEILYYN VAIKUTTAVIA RAJOITUKSIA SUUNNITTELUALUEELLA

- Luonnonsuojelualue suunnittelualueella / Luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 kohde suunnittelualueella
  Ajoittaisia maihinnousukieltoja ja muita liikkumisrajoitteita
- Natura-alue
- Puolustusvoimien suoja-alue
- Puolustusvoimien saari (maihinnousukielto)
- Santahaminan melualue (2010, rajaus likimääräinen)
- Vesiskootterilla ja muilla vastaavilla vesikulkuneuvoilla ajo kielletty rajauksen länsipuolella

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki, luontotietojärjestelmä 2018 (luonnonsuojelualueet päivitetty 7/2020)
Väylät ja syvyysalueet: Väyläviraston ja liikenne- ja viestintäviraston latauspalvelut (2018)

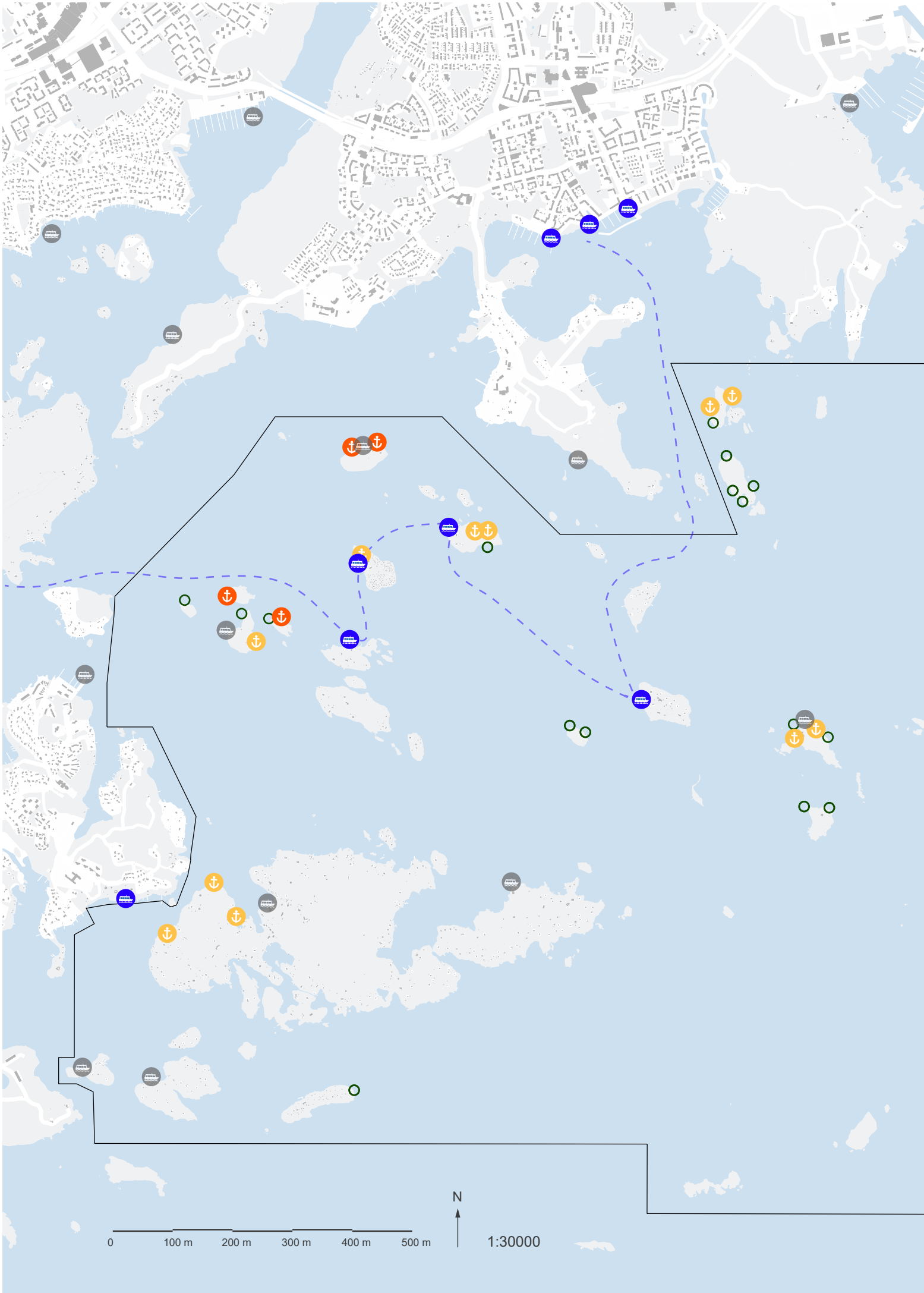
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Itäinen saaristo

Laiturit ja rantautuminen (nykytilanne)

Vesiliikennelaiturit

- Nykyinen vesiliikennelaituri, käytössä
- Nykyinen vesiliikennelaituri, ei reittiveneliikennettä tällä hetkellä

Itäisen saariston virkistyssaarten retkilaiturit

- Nykyinen retkilaituri, yleisessä käytössä
- Nykyinen retkilaituri, rajoitetussa käytössä

Muu rantautuminen itäisessä saaristossa

- Muu kiinnittyminen, esim. kiinnittymisrenkaita

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki 2019/2020

2.6 Nykyinen virkistyskäyttö

Itäisessä saaristossa ei ole vakituista asutusta, vaan saariston pääasialliset käyttömuodot liittyvät vapaa-ajanviettoon. Tällä hetkellä itäisen saariston käyttäjäkunta Helsingin omistamissa saarissa muodostuu pääosin veneilijöistä, melojista sekä kesämajasaarten ja kaupungin työntekijöiden virkistyssaaren käyttäjistä. Suurin osa Helsingin yksityisistä kesähuviloista sijaitsee itäisessä saaristossa. Virkistystoimintoja ovat retkeily, veneily, melonta, leijalautailu, telttailu, luonto- ja lintuharrastus ja harrastuskalastus.

Itäisen saariston talvikäyttö on nykyään melko vähäistä. Vuosina, joina on hyvä jäätilanne, alueella on esimerkiksi hiihdetty, retkiluisteltu ja harrastettu leijalautailua. Virkistyskäytön ympärivuotisuus vaikuttaa erityisesti lähellä mannerta sijaitsevien saarten kävijämääriin, huoltoon, puuhuollon ja tulipaikkojen tarpeeseen, reittien ja rakenteiden suunnitteluun.

Kalliosaari ja Pieni Leikosaari ovat Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen ylläpitämiä virkistyssaaria, jotka ovat yhdistyksen jäsenkuntien asukkaiden eli myös helsinkiläisten avoimessa virkistyskäytössä.

Itäisen saariston alueella on myös järjestöjen, yhdistysten ja yritysten virkistys- ja koulutuskeskuksia. Isossa Leikosaaressa ja Kivisaaressa on kesäaikaan seurakuntien vilkasta leiritoimintaa, Iso Iiluoto taas palvelee Helsingin kaupungin työntekijöiden virkistyspaikkana. Satamasaaressa ja Pikku Satamasaaressa on kesämajatoimintaa.

Osa saarista on puolustusvoimien käytössä. Itä-Villingissä sijaitsee rannikkotykistön vartiolinnake ja maihinnousu saareen on kielletty. Useat puolustusvoimien hallinnassa olevat saaret, kuten Hernesaari ja Hintholma, ovat suljettua sotilasaluetta, jossa on puolustusvoimien henkilökunnan käytössä olevia kesämökkejä.

Itäisen saariston saaria on lukumääräisesti paljon, mutta suurin osa saarista on yksityisiä. Myös monien kaupungin omistamien saarten käyttö on rajattua esimerkiksi luonnonsuojelualueiden ja niihin liittyvien maihinnousukieltojen, heikon saavutettavuuden tai saarten ja luotojen pienen koon takia. Saaria, joissa on nykyisin kaikille avoimia retkeilypalveluita, on vain muutamia. Näissä saarissa näkyy käytöstä johtuva voimakas kasvillisuuden kuluminen ja paikoin roskaantuminen.

Kysyntää retkeilypalveluille on: toiveet melonnan rantautumispaikoista, tulipaikoista ja telttailuun soveltuvista paikoista ovat toistuneet asukkailta saadussa palautteissa ja esimerkiksi Helsingin osallistuvan budjetoinnin ehdotuksissa.

Retkeilypalvelut kaupungin saarissa

Helsingin kaupungin omistamissa itäisen saariston saarissa on jonkin verran retkeilypalveluita, kuten keittokatoksia, kuivakäymälöitä ja laitureita. Retkeilypalveluvarustukset ovat pääsääntöisesti kunnostuksen tarpeessa.

Kaupungin ylläpitämiä keittokatoksia tai grillipaikkoja on muun muassa Pihlajaluodolla, Pohjoisella Villaluodolla ja Kotiluodolla, mutta näissä saarissa ei ole puuhuoltoa. Tämä johtaa helposti puuston vahingoittamiseen ja lahopuiden keräämiseen polttopuun tarpeessa. Kesän 2018 METSO-inventoinnin yhteydessä havaittiin, että joillain pienimmillä saarilla kuollut puusto oli pitkälti käytetty polttopuuksi. Joissakin retkeilysaarissa, kuten Pikku Niinisaaressa, Läntisellä Villaluodolla ja Hattusaaressa taas ei ole virallisia tulentekopaikkoja, mikä näkyy saariin muodostuneina epävirallisina nuotiopaikkoina ja roskaisuutena.

Saarten reitit ovat pääsääntöisesti polkuja. Poikkeuksena on Villinki, jossa on vanhastaan yhteiskäyttöinen saaristopolku, joka on jonkin verran tavallisia polkuja leveämpi ja jota reunustavat historialliset kivimuurit.

Saarissa ei ole kaupungin ylläpitämiä uimarantoja tai talviuintipaikkoja. Kotiluodon saunan yhteydessä on uimalaituri.

Telttailun suosio on viime vuosikymmenien aikana vähentynyt. Saarista Malkasaari, Itäinen ja Pohjoinen Villaluoto, Pihlajaluoto, Kalliosaari, Pikku Leikosaari ja Iso Iiluoto soveltuvat lyhytaikaiseen eli korkeintaan pari yötä kestävään telttailuun. Pitkäaikainen leiriytyminen on kielletty kaikissa saarissa.

Malkasaaressa ja Kotiluodolla on Helsingin kaupungin ylläpitämät, vuokrattavat itsepalvelusaunat. Esimerkiksi Malkasaaren saunan vuokraus maksaa 30 euroa / tunti. Saunojen avaimet ja saunapuut haetaan Rastilan leirintäalueelta. Lisäksi Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen ylläpitämässä Pikku Leikosaaressa on maksuton itsepalvelusauna. Saaressa on puuhuolto, joten saunapuutkin ovat valmiiksi saaressa.

Itäisessä saaristossa ei ole ravintoloita tai kahviloita. eikä tällä hetkellä myöskään yleiseen käyttöön tarkoitettuja vuokrattavia mökkejä tai muita yleisiä majoituspalveluja.

Saarten nykyiset virkistys- ja retkeilypalvelut ja toimenpide-ehdotukset niiden kehittämiseksi on kuvattu tarkemmin saarikohtaisesti luvussa 4.

Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistuksessa ja ylläpidossa olevat saaret Kalliosaari ja Pikku Leikosaari tarjoavat kävijöille hyviä retkeilypalveluja: keittokatoksia, laitureita, käymälöitä. Molemmista saarista löytyy myös käyttöä ohjaavat informatiiviset opastaulut. Puuhuolto ja saaren ylläpito toimivat hyvin ja saaret olivat kesällä 2018 kuluneisuudesta huolimatta siistejä. Kuva Pikku Leikosaaresta.

Info: retkeilypalvelut

Tässä suunnitelmassa retkeilypalveluilla tarkoitetaan erilaisia kaupungin tai muun saarta hallinnoivan tahon ylläpitämiä saaren virkistyskäyttöä tukevia varusteita ja rakenteita. Palvelut vaihtelevat saaren ja sen kategorian mukaan. Retkeilypalveluita voivat olla esimerkiksi:

Rantautuminen
- vesiliikennelaiturit
- retkilaiturit
- veneenkiinnitysrenkaat
- opastetut melojien rantautumispaikat
- melontalaiturit

Toiminnot ja palvelut saaressa
- opastekyltit
- polut ja muu kulunohjaus
- opastetut luonto- ja historiapolut
- kuivakäymälät
- grillipaikat
- keittokatokset
- pöytäpenkkiryhmät
- penkit
- katokset
- saunat, majoituspalvelut ja muut kaupalliset palvelut
- jätehuolto
- polttopuuhuolto
- telttailuun osoitetut paikat
- uimapaikat ja uimalaiturit

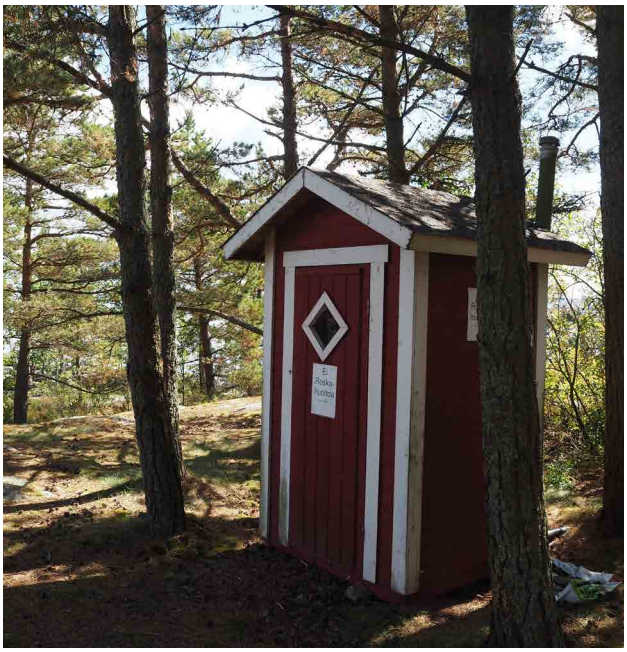

Kuivakäymälä Hattusaaressa ja keittokatos Kotiluodolla

Opastus ja viestintä

Saarten hallinnan hajautuminen eri hallintokunnille välittyy myös viestinnän kautta, sillä itäisen saariston saarista ei löydy helposti yhteen paikkaan koottua tietoa. Käytännössä tietoa esimerkiksi jonkin tietyn saaren virkistys- ja retkeilypalveluista on tällä hetkellä vaikea löytää, ellei tiedä ensin, minkä tahon ylläpitämä saari on.

Tietoa merellisen Helsingin palveluista ja kohteista on kerätty muun muassa Ahti-palveluun, josta on tällä hetkellä käytössä kehitysversio. Lisäksi kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on aiempina vuosina julkaissut saaristo-opasta, mutta se on käsittänyt vain toimialan hallinnoimat virkistyssaaret. Esimerkiksi kaupunkiympäristön toimiala ei ole tarjonnut vastaavalla tavalla koottua tietoa omista saaristaan. Saaristo-opasta ei ole kuitenkaan viimeisimpinä vuosina päivitetty, ja sen sisältö on osin vanhentunut.

Kaupungin omistamissa yleisissä virkistyssaarissa suunnittelualueella ei ole tällä hetkellä opaskyltteja saariin saavuttaessa. Rauhoitetut lintuluodot on varustettu maihinnousun kieltävin kyltein. Luonnonsuojelualueita tai arvokkaita luontotyyppejä ei ole varustettu kulunohjauksella, eikä luonnonsuojelualueilla ole opastauluja.

Osa virkistyssaarista vuokratuista kiinteistöistä ja niihin liittyvistä laitureista on merkitty alueella kulkemisen ja rantautumisen kieltävillä kylteillä, mikä saa saaret kokonaisuudessaan vaikuttamaan yksityisiltä. Toisaalta myös kylttien ja selkeän yksityisalueen rajauksen puuttuminen voi häivyttää yksityisen ja julkisen alueen rajaa ja johtaa pahimmillaan koko saaren yksityistymiseen.

Yleisen virkistyskäytön esteitä

Monenlaisista eri toiminnoista ja toimijoista huolimatta itäisen saariston yleinen virkistyskäyttö on ollut saarten määrään ja alueen laajuuteen nähden vähäistä. Virkistyskäytön esteeksi on muodostunut huonon saavutettavuuden ja puuttuvien palveluiden yhdistelmä. Moniin retkisaariin ei ole ollut kunnollisia vuoroveneyhteyksiä, jolloin kävijöitä ei ole tarpeeksi, minkä vuoksi palveluja, kuten kahviloita tai ravintoloita ei ole uskallettu perustaa. Vastaavasti vähäinen matkustajamäärä ja kysyntä on johtanut harvoihin vuoroväleihin. Kaupallisten palveluiden, kuten kahviloiden kehittämistä on estänyt myös se, ettei suurimmassa osassa saarista ole infrastruktuuria.

2.7 Saaristohuolto ja teknisen huollon verkostot

Tällä hetkellä Helsingin itäisen saariston saaristohuolto on jakautunut usealle eri toimialalle ja palvelulle. Esimerkiksi laiturit saattavat olla eri palvelun hallinnoimia kuin saaren muut osat. Pirstaloitunut hallinnointi ei ole tukenut itäisen saariston kokonaisvaltaista kehittämistä.

Kaupungin omistamien itäisen saariston saarten virkistysalueiden hallinnointi ja ylläpitovastuu on jakautunut pääosin kahdelle taholle, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle (KUVA) ja kaupunkiympäristön toimialalle (KYMP).

KUVA:n muu merellinen toiminta -tiimi vastaa yleensä virkistykseen kaavoitettujen saarten, kuten Kotiluodon, Villaluotojen ja Malkasaaren hoidosta ja kunnossapidosta. Viikoittaisilla käynneillä tarkistetaan huussit ja grillipaikka ja kerätään roskat. Suurin osa Helsingin merellisestä huollosta on KUVA:n vastuulla.

Kaupunkiympäristön toimialan rakennukset ja yleiset alueet -palvelukokonaisuus (KYMP/Rya) vastaa kaupungin omistamista kesämajasaarista, luonnonsuojelusaarista sekä monista muista sellaisista saarista, joissa ei ole yleisiä retkeilypalveluja. Näihin kuuluu muun muassa Satamasaari ja Pikku Satamasaari sekä kaupungin työntekijöiden virkistyssaari Iso Iiluoto. KYMP/Rya tilaa kaikki työt Helsingin kaupungin rakennuttamispalveluliikelaitos Staralta.

Myös KYMP:n maaomaisuuden kehittäminen ja tontit -palvelulla (KYMP/Make) on saarikiinteistöjä, ja saari tai osa siitä on palvelun hallinnoima. Näille saarille, kuten Pikku Niinisaarelle ei ole määritelty ylläpitoa toteuttavaa tahoa, eli ne ovat käytännössä huollon ulkopuolella.

Lisäksi eri yhdistykset ovat hoitaneet niille virkistyskäyttöön vuokrattuja kiinteistöjä laitureineen esimerkiksi Kotiluodolla ja Pihlajaluodolla, ja kesämajasaarissa osa huollosta on ulkoistettu kesämajayhdistykselle.

Saariston hoito ja huolto on mannerta kalliimpaa eivätkä resurssit ole nykyisellään riittävät. Lähes kaikkien saarten huolto on viime vuosina vähentynyt, esimerkiksi puu- ja jätehuolto on lopetettu monesta retkeilysaaresta. Usein saarten roskaisuus on kuitenkin vähentynyt, jos jätehuolto on poistettu, sillä tällöin vierailijat vievät roskat mukanaan. Polttopuuhuollon ongelmana on ollut se, että silloin kun puita on viety saariin, niitä on käytetty runsaasti ja viety myös pois saarista. Toisaalta jos polttopuita ei ole ollut tarjolla, niitä on hankittu esimerkiksi katkomalla puuainesta

kelopuista tai polttamalla maapuita, mikä on ongelmallista saarten metsien monimuotoisuuden ylläpitämisen kannalta.

Luonnonhoito

Saarten luonnonhoidon suunnittelu kuuluu kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelun (KYMP/Kamu) metsäsuunnittelijoiden vastuulle. Itäisestä saaristosta ei ole tähän mennessä laadittu luonnonhoitosuunnitelmaa, vaan uusimmat suunnitelmat ovat metsäsuunnitelmia 1990-luvulta.

Sekä KYMP:n että KUVA:n saarissa luonnonhoito tilataan Staralta. Lisäksi KUVA:n ylläpito on tehnyt retkeilysaarissa esimerkiksi huonokuntoisten yksittäispuiden poistoa, vesakonraivausta ja vieraslajien torjuntaa. Haitallisia vieraskasveja on torjuttu mm. Malkasaaressa, Pihlajaluodolla, Villaluodoilla ja Kotiluodolla.

Metsänhoitotoimenpiteisiin kuuluu muun muassa kuivuus- ja myrskytuhojen korjaamista ja vaarallisten puiden poistoa reittien varrelta. Luonnonhoidon tavoitteena on pitää metsiköt mahdollisimman monimuotoisina ja puustoltaan elinvoimaisina ulkoilualueina sekä kehittää metsien elinvoimaisuutta, kerroksellisuutta ja puuston luontaisen uudistumisen edellytyksiä. Käsiteltäville alueille jätetään kaiken ikäisiä puita ja myös eriasteista lahopuuta.

Itäisen saariston luonnonhoito on viime vuosikymmenien aikana ollut vähäistä. Saarten metsien hoito on ollut ensisijaisesti kuivuudesta ja myrskyistä johtuneiden pienimuotoisten metsätuhojen korjuuta kaupungin omistamissa saarissa. Käytännössä saarista on kaadettu konkeloon jääneitä runkoja ja tehty yksittäisten puiden poistoa niissä saarissa, joissa on runsaasti rakennuksia, kuten Satamasaaressa ja Pikku Satamasaaressa. Malkasaaressa on tehty kevyitä hakkuita, koska saari on erittäin suosittu virkistyssaari, jossa aiemmin oli paljon telttailua.

Helsingin omistamien saarten luontoa ei ole hoitoluokitettu samaan tapaan kuin manneralueella joitakin metsäisten saarten metsäalueita lukuun ottamatta. Saarten luonto on saanut kehittyä pääosin luonnontilaisena.

Luonnonsuojelualueiden hoito

Staran luonnonhoitoyksikön luonnonsuojelutiimi hoitaa kaikki Helsingin kaupungin omistamat luonnonsuojelusaaret, kuten Välikarit ja Pihlajaluodonkuvun, ja luonnonsuojelualueet sekä KYMP:n että KUVA:n saarissa.

Helsingin ympäristöpalvelut (KYMP/Ympa) laatii kaupungin omistamille, Helsingin luonnonsuojeluohjelmassa esitetyille alueille rauhoitusesitykset sekä hoito- ja käyttösuunnitelmat. KYMP/Rya tilaa tarvittavat työt, kuten maihinnousukylttien pystytyksen. Lintuluotojen luonnonsuojelutöihin kuuluu mm. puuvartisen kasvillisuuden poisto vuosittain, rantaroskien poisto sekä pienpetojen pyynti.

Saaristossa on myös suojeltuja luontotyyppejä, muun muassa useita merenrantaniittyjä eri saarissa. Näiden alueiden ylläpitovastuut ovat olleet epäselviä.

Teknisen huollon verkostot

Itäinen saaristo on pääosin teknisen huollon verkostojen ulkopuolella. Sähköverkko ulottuu vain Villinkiin ja Itä-Villinkiin sekä seurakunnan Isoon Leikosaareen ja Kivisaareen. Joissain saarissa käytetään aurinkoenergiaa.

Suurin osa kesäasumuksista on kantoveden varassa. Käymälät ovat erilaisia kuivakäymälöitä. Harvojen vesikäymälöiden vedet johdetaan umpisäiliöihin tai pienpuhdistamoihin. Vuosaaren eteläpuolella oleva Läntinen Neitsytsaari on yhdistetty Helsingin seudun ympäristöpalveluiden vesihuollon vesijohtoverkkoon, viemäri on vain Itäisellä Neitsytsaarella. Villinkiin ja Louesaareen on laadittu maanomistajien toimesta konsulttitöinä vesihuoltosuunnitelmat. Villinkiin on myös muodostettu vesiosuuskunta, joka on rakentanut vesijohdon ja viemärin saareen.

Itäisen saariston asemakaavatyötä varten laaditun teknisen huollon periaatesuunnitelman pohjalta Helsingin vesihuollon kehittämissuunnitelmassa 2017-2026 on tunnistettu kaava-alueen vesihuollon selvitystarpeet ja annettu jatkosuunnittelusta toimenpide-ehdotus aikatauluineen. Vesihuollon toteuttamistapa ja ajankohta riippuvat vesihuollon tarpeesta, maankäyttötoimintojen kehittymisestä ja vesihuollon kustannuksista.

Info: Lyhenteitä

KUVA = Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
KYMP = Kaupunkiympäristön toimiala

KYMP/Rya = Rakennukset ja yleiset alueet
KYMP/Kamu = Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu
KYMP/Ympa = Ympäristöpalvelut
KYMP/Make = Maaomaisuuden kehittäminen ja tontit

3 Itäisen saariston kehittämisen periaatteet

3.1 Visio: Virkistäytymään lähisaaristoon

Helsingin itäistä saaristoa kehitetään luonnoltaan arvokkaana merellisenä ulkoilu-, virkistys- ja matkailukohteena, joka tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia virkistäytyä ja tutustua saariston ainutlaatuiseen luontoon ja historiaan sekä ulkoilmaelämään. Alue on osa laajempaa Helsingin merellistä kokonaisuutta, mutta erottuu kuitenkin luonteeltaan Helsingin läntisen saariston saarista. Itäisen saariston virkistyssaaria kehitetään ensisijaisesti retkeilytyyppistä virkistyskäyttöä varten siten, että alueen arvot säilyvät ja vahvistuvat.

Saarten saavutettavuutta parannetaan niin, että mahdollisimman monella helsinkiläisellä olisi mahdollisuus laajentaa merellistä reviiriään ja päästä nauttimaan saaristosta ja merellisestä lähiluonnosta, myös ilman omaa venettä tai kajakkia. Tavoitteena on kaupunkilaisten hyvinvoinnin, liikkumisen ja luontosuhteen tukeminen. Itäistä saaristoa kehitetään kokonaisuutena kunkin saaren oma erityinen luonne ja vahvuudet huomioon ottaen. Samalla vaalitaan saaristoluontoa: luontoarvoiltaan herkimmille saarille ja saarten osille ei osoiteta virkistyspalveluita, ja kaikkein arvokkaimmat saaret, luodot tai niiden osat rauhoitetaan.

Itäisessä saaristossa on hienoja ja vaihtelevia maisemia suojaisesta sisäsaaristosta karuun ja avoimeen ulkosaaristoon. Alue on monimuotoisen saaristoluontonsa ja rikkaan kulttuuriperintönsä ansiosta jo itsessään niin elämyksellinen, kiinnostava ja vetovoimainen kohde, ettei sen kehittäminen vaadi kuin hienovaraista kunnostamista ja hoitoa. Herkän saaristoluonnon turvaamiseksi on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että retkeily on kestävää. Tämä vuoksi muun muassa kulunohjausta ja saarten retkeilypalveluita parannetaan niin, että ne ovat kysyntään ja tarpeeseen nähden riittävällä tasolla ja auttavat osaltaan ohjaamaan käyttöä sellaisille saarille ja alueille, jotka paremmin kestävät kulutusta. Uudenlaisia, kestäviä toimintatapoja etsitään esimerkiksi erilaisten kokeilujen kautta.

3.2 Saarikategoriat

Helsingissä on satoja saaria. Saaret on niiden kehittämistä ja kokonaiskuvan hahmottamista varten jaettu neljään kategoriaan: tähtikohteisiin, retkisaariin, jokamiessaariin ja rajoitetun käytön saariin. Kukin saarista on jaoteltu yhteen näistä kategorioista. Kategoriat kuvaavat saarten luonnetta ja suunniteltua tulevaisuutta. Jaottelun tavoitteena on ohjata virkistyskäyttö siihen parhaiten soveltuville alueille. Virkistyskäyttöä pyritään ohjaamaan sellaisiin saariin, joissa kulunohjaus ja retkeilypalvelujen tarjoaminen on mahdollista ja joissa luonto kestää mahdolliset runsaasta käytöstä aiheutuvat haitat muita saaria paremmin.

Tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa esitetyt uudet palvelut ja toiminnot on kohdistettu parhaiten virkistyskäyttöön soveltuville eli tähtikohteiksi ja retkisaariksi luokitelluille saarille. Lisäksi jokamiessaarissa voi olla joitain virkistyspalveluita. Virkistyssaarilla arvokkaita luontokohteita suojataan kulunohjauksen keinoin. Luontoarvoiltaan herkimmille saarille ja saarten osille ei osoiteta virkistyspalveluita, ja kaikkein arvokkaimmat saaret, luodot tai niiden osat rauhoitetaan Helsingin luonnonsuojeluohjelman mukaisesti.

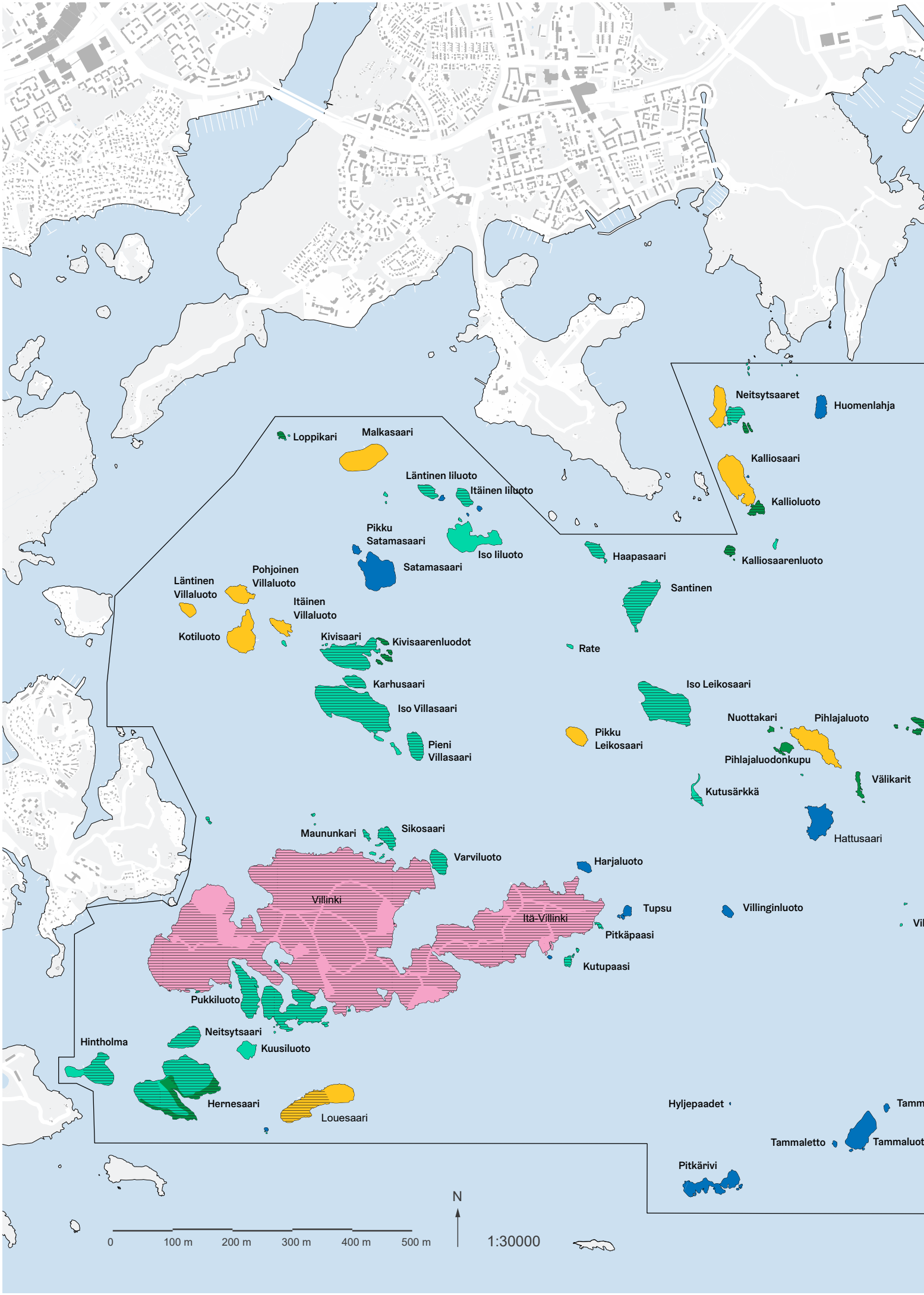
Neitsytsaaret
Huomenlahja
Loppikari
Malkasaari
Läntinen Iiluoto
Itäinen Iiluoto
Kalliosaari
Kallioluoto
Pikku Satamasaari
Iso Iiluoto
Haapasaari
Kalliosaarenluoto
Satamasaari
Läntinen Villaluoto
Pohjoinen Villaluoto
Santinen
Itäinen Villaluoto
Kotiluoto
Kivisaari
Kivisaarenluodot
Rate
Karhusaari
Iso Leikosaari
Iso Villasaari
Nuottakari
Pihlajaluoto
Pikku Leikosaari
Pieni Villasaari
Pihlajaluodonkupu
Välikarit
Kutusärkkä
Hattusaari
Maununkari
Sikosaari
Varviluoto
Harjaluoto
Villinki
Tupsu
Villinginluoto
Itä-Villinki
Pitkäpaasi
Kutupaasi
Pukkiluoto
Neitsytsaari
Hintholma
Kuusiluoto
Hernesaari
Louesaari
Hyljepaadet
Tammaletto
Pitkärivi
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Itäinen saaristo

Saarten kategoriat

Kartta kuvaa saarten luonnetta ja suunniteltua tulevaisuutta, ja siinä on otettu huomioon uuden asemakaavan mahdollistama kehitys

- 1. Tähtikohteet
- 2. Retkisaaret
- 3. Jokamiessaaret
- 4A. Rajoitetun käytön saaret: luonnonsuojelu
- 4B. Rajoitetun käytön saaret: muu rajattu käyttö
- Alue ei kaupungin omistuksessa eikä asemakaavassa osoitettu retkeily- ja ulkoilualue (VR-merkintä)

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki 2020

Saarikategoriat itäisessä saaristossa

Parhaiten virkistyskäyttöön soveltuvat tähtikohteet ja retkisaaret. Itäisen saariston saarista Villinki muodostaa alueen **tähtikohteen.** Lisäksi tällä hetkellä valtion omistuksessa oleva ja puolustusvoimien hallinnoima Itä-Villinki saattaa tulevaisuudessa avautua osittain virkistyskäyttöön, muodostaen tähtikohteen yhdessä Villingin kanssa.

Helsingin kaupungin omistamista saarista Malkasaarta, Kotiluotoa, Villaluotoja, Pihlajaluotoa, Läntistä Neitsytsaarta sekä Pikku Niinisaarta kehitetään **retkisaarina**. Vastaisuudessa myös valtion omistuksessa oleva Louesaaren itäpää saattaa avautua yleiseksi virkistysalueeksi.

Kaupungin omistamiin **jokamiessaariin** kuuluu muun muassa ulkosaariston saaria sekä Hattusaari, jossa on joitakin retkeilypalveluita, mutta myös niin tärkeitä luontoarvoja, ettei saari kestä virkistyskäytön lisäämistä yhä hyvin kuin retkisaaret. Satamasaaret taas ovat Kivinokan ja Lauttasaaren kesämaja-alueiden tavoin avoimia kaikille kaupunkilaisille, mutta käytännössä mökkejä on näissä saarissa niin tiheästi, etteivät saaret sovellu yleiseen virkistyskäyttöön yhtä hyvin kuin retkisaaret.

Rajoitetun käytön saariin kuuluu muun muassa pieniä luotoja sekä kaupungin työntekijöiden virkistyssaari Iso Ililuoto. Luontoarvojensa vuoksi rauhoitettuja luonnonsuojelualueita ovat Pikku Niinisaaren rantaniitty ja vesialue, Neitsytsaarten lintuluodot, Kallioluoto, Kalliosaarenluoto, Pihlajaluodonkupu, Välikarit, Kivisaaren luodot ja luotoja ympäröivä vesialue ja Loppikari. Tulevaisuudessa on tarkoituksena rauhoittaa myös Kajuuttaluodot ja Kuminapaasi sekä Hernesaaren rantaniitty.

1. Tähtikohteet

Tähtikohteet ovat erityisen monipuolisia ja vetovoimaisia merellisiä kokonaisuuksia. Ne ovat usein historiallisesti ja luontoarvoiltaan arvokkaita alueita, ja voivat sisältää myös rajoitetussa käytössä olevia alueita. Tähtikohteiden kävijämäärät edellyttävät riittävän monipuolisia toimintoja ja retkeilypalveluita, kuten kuivakäymälöitä, juomavesipistettä, opastettuja reittejä ja kaupallisia palveluita. Tavoitteena on, että tähtikohteisiin pääsee oman veneen lisäksi julkisella vesiliikenteellä. Helsingin saarista esimerkiksi Vartiosaari ja Vasikkasaari kuuluvat tähtikohteisiin.

Itä-Villinki
Villinki

2. Retkisaaret

Retkisaaret ovat vetovoimaisia ulkoiluun ja virkistykseen hyvin soveltuvia saaria. Retkisaarissa olevat luontoarvot voidaan säilyttää käyttöpaineen kasvusta huolimatta opastuksen, kulunohjauksen tai kulunrajoittamisen avulla. Retkisaarissa on tarjolla erilaisia perustason retkeilypalveluita, kuten kuivakäymälöitä, keittokatoksia ja pöytäpenkkiryhmiä. Tavoitteena on, että retkisaarissa on vierasvenelaituri ja saapuminen omalla veneellä on mahdollista. Suosittuihin retkisaariin voidaan järjestää myös julkinen vesiliikenneyhteys.

Itäinen Villaluoto
Kalliosaari
Kotiluoto
Louesaari
Läntinen Neitsytsaari
Läntinen Villaluoto
Malkasaari
Pihlajaluoto
Pikku Leikosaari
Pikku Niinisaari
Pohjoinen Villaluoto

3. Jokamiessaaret

Jokamiessaaret ovat yleensä kooltaan keskisuuria tai pieniä saaria, jotka soveltuvat pienimuotoisempaan, omatoimiseen luontoretkeilyyn. Jokamiessaarissa on luontoarvoja, joiden turvaamiseksi tehdään tarpeen mukaan toimenpiteitä, kuten kulunohjausta. Osassa jokamiessaarista liikkumista tulee välttää lintujen pesimäaikaan. Saarissa voi olla joitakin retkeilypalveluita. Jokamiessaariin ei ole vesiliikennettä, vaan niihin pääsee yleensä vain pienveneellä tai kajakilla, eikä saarissa välttämättä ole rantautumista helpottavaa laituria tai kiinnitysrenkaita.

Hattusaari
Huomenlahja
Pikku Satamasaari
Pitkärivi
Satamasaari
Tammaluoto
Tiirapaasi
Tupsu
Villinginluoto

4. Rajoitetun käytön saaret

Rajoitetun käytön saaret on jaettu kahteen ryhmään. Osassa rajoitetun käytön saarista on erityisiä luontoarvoja ja niissä voi olla luonnonsuojelualueita tai ne ovat mukana Helsingin luonnonsuojeluohjelmassa 2015-2024. Osan virkistyskäyttö taas on rajattua esimerkiksi saaren pienen koon tai rajatun kohderyhmän vuoksi. Saaret voivat olla esimerkiksi luonteeltaan täysin yksityisiä, tietyn ryhmän virkistyskäytössä (esim. leirikeskukset) tai suljetun erityiskäytön saaria, kuten Puolustusvoimien saaret, joita koskee maihinnousukielto. Rajoitetun käytön saariin ei suunnitella julkisia palveluja ja toimintoja, eikä yleistä rantautumista mahdollisteta.

4A) Luontoarvot

Itäisen Villaluodon eteläpuolinen luoto
Kajuuttaluodot
Kuminapaasi
Kutusärkkä
Nuottakari
Pihlajaluodonkupu
Välikarit

4B) Muu rajattu käyttö

Iso-Iiluoto
Kärkipaasi
Niinisaarenkarit
Rate
Vesiluodot
Vikiaskivi

Kaavio: Saarikategoriat ja niihin kuuluvat, tämän hoito- ja kehittämissuunnitelman saarikorteissa esitellyt saaret ja luodot

Virkistyssaarten identiteettien vahvistaminen

Itäisen saariston parhaiten virkistykseen soveltuvia saaria kehitetään mahdollisimman monipuolisesti ja niiden omien lähtökohtien ja vahvuuksien pohjalta eri luonteisiksi virkistyssaariksi.

Malkasaari

Malkasaaresta kehitetään esteettömämpi retkeilysaari etenkin erilaisten ryhmien, kuten koululaisten ja ikääntyneiden tarpeisiin. Esteettömyys otetaan huomioon muun muassa reittien ja retkeilypalveluiden suunnittelussa. Malkasaari sijaitsee lähellä mannerta, Meri-Rastilan ja Kallahdenniemen ranta-alueille on vain noin kilometrin pituinen matka. Saaren vanhaa rakennuskantaa voitaisiin hyödyntää erilaiseen yritystoimintaan.

Villaluodot

Läntinen, Itäinen ja Pohjoinen Villaluoto muodostavat pienten retkisaarten ryppään, jota kehitetään erityisesti melojia ja omalla veneellä liikkuvia varten. Pohjoinen ja Itäinen Villaluoto soveltuvat lyhytaikaiseen telttailuun, Läntinen Villaluoto on tarkoitettu päiväretkeilyyn.

Kotiluoto

Kotiluoto on itäisen saariston kulttuurihistoriallinen huippukohde, joka tarjoaa kokoonsa nähden paljon nähtävää. Saaren ainutlaatuinen kivihuvila on säilynyt.

Louesaari

Louesaaren itäpään virkistysalueella on ulkosaariston tunnelmaa. Saaren eteläranta on poikkeuksellisen vaikuttava silokallioiden ja siirtolohkareiden muodostama kokonaisuus, josta avautuu upeat maisemat merelle ja itäiseen saaristoon. Saaressa on sähköt, mikä mahdollistaa pienimuotoisen yritystoiminnan kehittämisen.

Läntinen Neitsytsaari

Läntinen Neitsytsaari sijaitsee lähellä Vuosaarta ja on helppo saavuttaa vaikka meloen tai kaupunkisoutuveneellä soutaen. Tämän ”itäisen Uunisaaren” hienot silokalliot kutsuvat auringonottoon. Saaren vanha huvila sopisi esimerkiksi kahvila- tai ravintolatoimintaan, sillä saaressa on monista muista alueen saarista poiketen vesihuolto.

Pikku Niinisaari

Pikku Niinisaarella on potentiaalia kehittyä upeaksi retkisaareksi rantoineen ja reitistöineen. Kaupunki omistaa saaresta verrattain laajan, yhtenäisen alueen.

Pihlajaluoto

Ulkosaariston tunnelmaa ja upeita silokallioita: Pihlajaluodosta kehitetään merellinen virkistyskohde, joka soveltuu myös lyhytaikaiseen telttailuun. Saaren vanha huvila ja sauna voitaisiin avata julkisempaan käyttöön.

Villinki ja Itä-Villinki

Upea kokonaisuus sekä luontonsa että kulttuurihistoriallisten arvojensa vuoksi. Tunnelmallista saaristopolkua pitkin voisi kulkea ikimetsän siimeksestä Villingin upeille Myrskykallioille ja aina Itä-Villingin merilinnoituksille asti. Uuden asemakaavan myötä Itä-Villinkiin voisi tulla esimerkiksi iso vierasvenesatama sekä majoitus- ja ravintolapalveluita.

Kalliosaari, Itä-Villinki, Hattusaari

3.3 Luontoarvojen turvaaminen ja kestävä retkeily

Saarten luonto ja kasvillisuus ovat suurelta osin heikosti kulutusta kestävää ja helposti haavoittuvaa. Helsingin saaristoluonto on säilynyt pääosin monimuotoisena virkistyskäytöstä huolimatta. Itäisessä saaristossa kaikille avoimia retkeilypalveluita on kuitenkin vain muutamissa saarissa, ja näissä saarissa käytön seuraukset näkyvät voimakkaana kasvillisuuden kulumisena ja paikoin roskaantumisena. Usein ongelmana on ollut, että retkeilyä ei ole ohjattu kestävällä tavalla, eivätkä saariston retkeilypalvelut ole olleet riittäviä vastaamaan kysyntään.

Virkistyskäyttö voi aiheuttaa häiriötä erityisesti saaristossa pesiville linnuille ja mekaanisen kulumisen kautta saariston kasvillisuudelle. Ei-toivottuja vaikutuksia ovat myös esimerkiksi roskaantuminen ja melu, jotka häiritsevät myös muita retkeilijöitä ja saarten mökkiläisiä. Hallitsemattoman kulumisen myötä myös luontokokemus heikentyy.

Helsingin kaupunkistrategian 2017-2021 mukaisesti Helsinki vaalii arvokasta luontoaan ja toimii kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja viher- ja sinialueiden ekologinen laatu, saavutettavuus ja terveysvaikutukset turvataan. Herkän saaristoluonnon turvaaminen on saariston kehittämisen keskeisimpiä tavoitteita. Virkistyskäyttö pyritään jakamaan ja ohjaamaan sellaisiin saariin, joissa kulunohjaus ja retkeilypalvelujen tarjoaminen on mahdollista ja joissa luonto kestää mahdolliset runsaasta käytöstä aiheutuvat haitat muita saaria paremmin. Luonnolle aiheutuvat haitat pyritään minimoimaan rakenteiden huolellisella sijoittamisella, opastuksella ja kulunohjauksella. Vastaavasti luontoarvoiltaan merkittävät saaret ja herkät ja harvinaiset luontotyypit pyritään rauhoittamaan ohjaamalla virkistyskäyttöä muille alueille.

Kulunohjaus ja reitit

Kävijöiden ohjaamista saarissa tulee tehostaa lisäämällä opasteita, vahvistamalla olemassa olevia polkuja, rajoittamalla kulkua luonnonarvoiltaan herkillä kohteilla sekä rakentamalla ja kunnostamalla retkeilypalvelurakenteita, kuten keittokatoksia, pöytä-penkkejä ja saunoja. Kulkua ohjataan ja retkeilyrakenteet sijoitetaan niin, että virkistyskäyttö ja käyttöpaine ohjataan saarten kestävämmille alueille. Kulunohjauksen ratkaisut suunnitellaan saarikohtaisesti.

Toimivat reitit ovat ensiarvoisen tärkeitä itäisessä saaristossa, sillä ne kanavoivat kulutusta ja ehkäisevät herkän metsä- ja rantaluonnon tallaantumista. Erityisesti luonnoltaan herkemmillä alueilla kiinnitetään huomiota selkeään kulunohjaukseen ja reittien

merkitsemiseen, ja puuttuvia polkuyhteyksiä täydennetään kulun ohjaamiseksi. Pääsääntöisesti tarkoituksena ei ole kuitenkaan rakentaa uutta reitistöä, vaan hyödyntää saarissa jo olemassa olevia, käytön myötä syntyneitä polkuja, joita vahvistetaan tarvittaessa. Polkuja vahvistamalla voidaan estää maaston kulumista. Kallioalueilla kulkuväyliä voidaan merkitä esim. maalimerkein tai kivien avulla. Kosteampiin painanteisiin rakennetaan pitkospuita ja jyrkempiin nousuihin puuportaita.

Itäisen saariston polut ovat pääsääntöisesti luonteeltaan metsäpolkuja. Poikkeuksena on Malkasaari, jonne rakennetaan uusia kivituhkapolkuja, jotta saaresta voidaan kehittää esteettömämpi ulkoilusaari. Myös Pikku Niinisaarta voidaan kehittää osittain esteettömäksi saareksi, mikäli tämä on mahdollista saaren luontoarvojen turvaamisen kannalta. Muutamaan itäisen saariston saareen, kuten Pikku Niinisaareen, Malkasaareen ja Kotiluodolle perustetaan saaristoluontoaiheinen luontopolku sekä lisätään infotauluja saarten historiasta.

Luonnonsuojelu

Saariston linnuston suojelun tavoitteena on turvata rauhallinen pesimä- ja ruokailuympäristö saaristossa pesiville ja muuttomatkoilla levähtäville lajeille. Helsingin luonnonsuojeluohjelmassa esitettyjen lintuluotojen ja muiden suojelukohteiden rauhoittamista tulee priorisoida. Jo rauhoitettujen pesimäsaarten ja luotojen ja matalien vesialueiden maihinnousu- ja liikkumiskieltojen noudattamisen valvonta on tärkeää ja sitä tulee tehostaa.

Luonnonsuojelualueiden ulkopuolella linnuston suojelu perustuu luonnonsuojelulain 39 §:n mukaiseen rauhoitettujen eläinten lisääntymisaikaiseen häiritsemiskieltoon sekä kulunohjaukseen. Kulunohjausta tehostetaan tarvittaessa myös muiden arvokkaiden luontokohteiden lähettyvillä hienovaraisesti esimerkiksi maapuiden tai kivien avulla. Virkistyssaarten arvokkaimmat luontokohteet, kuten kenttäorakon esiintymä Pihlajaluodolla, aidataan.

Tavoitteena on turvata myös vedenalaisen luonnon luontoarvot. Itäisen saariston erityispiirteenä on Helsingin merkittävin vedenalainen harjumuodostelma ja siihen kehittynyt ainutlaatuinen vedenalainen elinympäristö. Suurin osa tästä vedenalaisesta luontokohteesta sisältyy rauhoitettuun Kallahden matalikon luonnonsuojelualueeseen. Ranta-alueille rakennettaessa tulee ottaa huomioon vedenalaisen luonnon arvokohteet.

Saaristolinnuston pesimärauhaa turvataan tiedotuksen ja valistuksen avulla hyödyntämällä monipuolisesti eri viestintäkanavia. Maastoon lisätään aiheeseen liittyviä, kaupungin kalustelinjauksen mukaisia opaskylttejä erityisesti sellaisille paikoille, joista ihmiset lähtevät vesille. Maihinnousukieltojen ja muiden rajoitusten lisäksi saaristoon liittyvässä viestinnässä ja opasteissa tulee nostaa esiin kestävään saariretkeilyyn liittyviä ohjeita ja suosituksia, joiden avulla ohjataan sitä, miten, missä ja milloin saarissa liikutaan. Lintujen pesinnän ajankohdasta, pesintäpaikoista ja niihin liittyvistä rajoituksista ja suosituksista tulee tiedottaa saarissa kävijöitä. Esimerkiksi Hattusaaressa, Pitkärivillä ja Tammaluodolla liikkumista ja näille saarille rantautumista tulee lintujen pesinnän vuoksi välttää tärkeimpään pesimäaikaan eli huhtikuusta kesäkuuhun.

Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti hoito- ja kehittämissuunnitelmaa toteutettaessa saarien opastusta, kulkua ja infraa suunniteltaessa huomioidaan tarve suojella Itäisen saariston pesimälinnustoa mahdollisimman kattavasti myös niillä saarilla jotka eivät ole luonnonsuojelualueita. Lisäksi lautakunta edellyttää, että seuraavan luonnonsuojeluohjelman valmistelussa arvioidaan Itäisen saariston osalta mahdolliset uudet luonnonsuojelualueet.

Kestävän retkeilytavan edistäminen

Itäisen saariston virkistyskäytön edistäminen tukee ekologisesti kestävää lähimatkailua. Lisääntyvät kävijämäärät luontokohteissa edellyttävät vastuullisia toimintatapoja ja kestävää virkistyskäyttöä tukevaa toimintaa. Virkistyskäytön lisääntyessä saaristossa liikkuu myös yhä enemmän kokemattomia retkeilijöitä. Luontoa kunnioittavan, kestävän retkeilytavan edistämiseksi luodaan kestävän saaristoretkeilyn ohjeet eli saaristoetiketti, jolla vahvistetaan toivottua ja kestävää retkeilytapaa, ympäristötietoisuutta ja vastuullisuutta.

Digitaalisen opastuksen ja erilaisten tiedotuskampanjoiden ja talkoiden avulla lisätään tietoisuutta esimerkiksi alueen roskaantumisen ja saastumisen torjumiseksi, melun vähentämiseksi sekä muistuttaa reiteillä pysymisestä ja koirien kiinnipitämisestä erityisesti lintujen pesintäaikana. Kun vierailija voi tutustua kohteeseen oppaiden ja opasteiden avulla sekä etukäteen että paikan päällä, hän on tietoisempi kohteen erityispiirteistä ja luontoarvoista. Pidä saaristo siistinä -tyyppistä tiedotusta ja kampanjointia olisi hyvä lisätä. Saariin tarvittaisiin myös valvontaa, jotta ongelmakäytökseen, kuten vesiliikennekieltoalueilla veneilyyn ja pitkäaikaiseen majoittumiseen saarissa olisi mahdollista puuttua. Saarten valvonnan yhteydessä voidaan muutenkin neuvoa ja opastaa saarissa liikkuvia ja järjestää ohjattuja luontoretkiä.

Saaristoetiketin avulla voidaan edistää myös veneilyn ja muun vesilläliikkumisen kestävyyttä. Rantautumiseen sopivia paikkoja osoittamalla voidaan ohjata rantautuminen pois herkemmiltä rannoilta. Rantakallioiden ja rantakasvillisuuden kulumista voidaan ehkäistä osoittamalla selkeät rantautumispaikat sekä veneilijöille että melojille.

Pitkäkestoinen telttailu on kielletty kaikissa kaupungin virkistyssaarissa. Myös tilapäinen ja lyhytaikainen telttailu voi kuitenkin lisätä saarten roskaisuutta ja kasvillisuuden kulumista. Tämän vuoksi telttailu tulee ohjata sellaisiin saariin, joissa on riittävät retkeilypalvelut tukemaan lyhytkestoista yöpymistä, eli keittokatos tai grillipaikka sekä kuivakäymälä. Näitä saaria ovat itäisessä saaristossa Malkasaari, Itäinen ja Pohjoinen Villaluoto, Pihlajaluoto, Kalliosaari, Pikku Leikosaari ja Iso liluoto. Sen sijaan esimerkiksi Hattusaaressa telttailu ei ole saaren luontoarvojen vuoksi suositeltavaa. Väliaikaiseen telttailuun soveltuvat paikat määritellään ja osoitetaan sekä opaskartoissa että paikan päällä maastossa opasteiden avulla, tarvittaessa paikoille voidaan lisätä myös puulaverit. Telttailu ohjataan siihen soveltuville, suojaisille ja kulutusta paremmin kestäville alueille ja pois kulutukselle aroilta, arvokkailta luonto- ja kasvillisuusalueilta, suojelualueilta sekä muille toiminnoille varatuilta alueilta. Näin se ei aiheuta vahinkoa tai kohtuutonta haittaa esimerkiksi kuluttamalla herkkää aluskasvillisuutta.

Saarista osoitetaan myös tulentekoon sallitut paikat. Rakennettujen keittokatosten ja grillipaikkojen avulla voidaan vähentää luvattomia nuotiopaikkoja saarissa. Tavoitteena on, että virallisten tulentekopaikkojen yhteydessä olisi polttopuuhuolto, sillä sen avulla voidaan vähentää lähipuuston vaurioittamista ja lahopuun käyttöä polttopuuna. Mikäli tähän ei kuitenkaan ole resursseja, niin vähintäänkin tulipaikkojen yhteydessä olevissa opasteissa ja muussa saaristoviestinnässä tulee tuoda esiin ja painottaa lahopuun merkitystä saarten luonnon monimuotoisuudelle ja kertoa, miksi puustoa, kaatuneita puita tai oksia ei tule polttaa. Samalla voidaan ohjeistaa kävijöitä ottamaan omat polttopuut mukaan saaristoretkelle.

Seuranta

Saarten luonto ei välttämättä ole sopeutunut ihmisen vaikutukseen ja voi siksi reagoida herkästi häiriöihin. Saariston käytön lisääntyessä tulee siksi seurata virkistyskäytön ja ihmisen toiminnan vaikutuksia luontoon, jotta mahdolliset muutokset havaitaan ajoissa. Kehitysprosessin osaksi liitetään luontovaikutusten systemaattinen seuranta muun muassa kasvillisuuden ja linnuston osalta. Saaren käyttöä tulee seurata ja tarvittaessa esimerkiksi muuttaa reittejä, mikäli kuluminen ja eroosio lisääntyvät.

Kävijämääriä voidaan seurata esimerkiksi infrapunakävijälaskurien avulla. Vasikkasaaressa on kokeiltu myös Bluetoothin välityksellä toimivia off-grid eli sähköverkosta irti olevia prototyyppejä, joiden avulla kerättiin tietoa muun muassa siitä, missä saarissa osissa liikuttiin. Lisäksi kasvillisuuden muutoksia on seurattu dronekuvausten avulla. Kulunseurannasta saatua tietoa voidaan hyödyntää suunnittelussa niin, että uudet retkeilyrakenteet sijoitetaan saaressa kävijöiden suosimiin kohtiin.

Pitkärivi

Luonnonhoito

Kaupunkisuunnittelulautakunnan päätöksen (Kaupunkisuunnittelulautakunnan esitys itäisen saariston asemakaavaksi nro 12300, 7.10.2014 § 298) mukaisesti itäistä saaristoa koskevien luonnon- ja metsänhoidollisten toimenpiteiden tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja edistäminen. Toimenpiteet eivät saa vaarantaa saarten luonto- ja virkistysarvoja.

Pääosa saariston luonnonhoidosta on haitallisten vieraslajien torjuntaa sekä yksittäisten vaarallisen huonokuntoisten puiden poistoa tarpeen vaatiessa reittien varrelta, rakennusten pihapiireistä ja keittokatosten, saunojen ja laitureiden lähiympäristöstä.

Metsissä ja metsäisillä alueilla monimuotoisuuden lisääminen on hoidon keskeisin tavoite. Monimuotoisuutta lisätään metsissä mm. antamalla metsien kehittyä pääosin luonnontilaisina ja lisäämällä lahopuumäärää esimerkiksi jättämällä lahopuuta maapuuksi. Niissä saarissa, joihin osoitetaan tai joissa on jo nykyisin retkeily- ja ulkoilupalveluita tai kesämajoja, metsiä on reittien ulkoilureittien ja rakennettujen oleskelupaikkojen ympäristössä turvallisuuden vuoksi hoidettava. Näissäkin metsissä hoitotoimenpiteet kohdistetaan harkitusti siten, että ne luonnon arvokohteet, jotka tulee säilyttää mahdollisimman luonnontilaisina, jätetään pääsääntöisesti hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti.

Metsäisten saarten metsäalueet voidaan luokitella ulkoilumetsien lisäksi arvometsiin kuuluviksi (C5), koska metsät ovat olleet pitkään hoidon ulkopuolella ja ne on luokiteltu vanhojen metsien kriteerit täyttäviksi (METSO-kohteet). Osa metsäkohteista on myös luokiteltu uhanalaisiin metsätyyppeihin kuuluviksi. Arvometsien osalta hoitotoimia tehdään vähän ja hoito kohdistuu reittien varsiin ja retkeilypalvelualueiden lähiympäristöön. Yleisesti ottaen saaret eivät tarvitse säännöllistä kuviokohtaista metsänhoitoa. Riittää, että saarten reittien, palveluiden yms. virkistyskäyttökohteiden lähivyöhykkeiden turvallisuuden kannalta ongelmalliset puut poistetaan tarpeen mukaan. Näin ollen edellä mainitulla hoidolla ei ole vaikutusta saarten metsien ikä-, lahopuu- ym. rakenteisiin.

Saarten ranta-alueet eivät tarvitse luonnonhoitotoimia haitallisten vieraskasvien torjuntatoimia lukuun ottamatta.

Helsingin kaupungin omistuksessa on muutamia pienialaisia niittykohteita, jotka ovat pääosin vanhojen huviloiden pihapiireihin liittyviä alueita. Näiden kohteiden hoidon suunnittelu liitetään osaksi pihapiirien kunnostussuunnitelmia Kotiluodolla, Läntisessä Neitsytsaaressa, Malkasaaressa ja Pihlajaluodolla. Kulttuurimaisemaa voidaan ylläpitää muun muassa laidunnuksen avulla siihen soveltuvilla niittyalueilla esimerkiksi Villingissä.

Vieraslajien torjunta

Saariston alkuperäislajiston säilymisen turvaamiseksi itäisessä saaristossa tulee tehostaa haitallisten vieraslajien torjuntaa. Erityisesti aggressiivisesti leviävä, monissa saarissa ranta-alueilla esiintyvä kurtturuusu uhkaa monia arvokkaita rantabiotooppeja. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa kaikki kurtturuusuesiintymät kaupungin omistamilta saarilta. Tämä vaatii pitkäjänteistä, monelle vuodelle ajoittuvaa torjuntaa. Kiireellisimpinä torjuntakohteita tulee priorisoida sellaiset ruusuesiintymät, jotka sijaitsevat kasvistollisesti arvokkaissa kohteissa tai niiden lähellä.

Itäisen saariston saarten kurtturuusuesiintymien torjunta käynnistetään laatimalla torjuntasuunnitelma seuraavalle viisivuotiskaudelle. Suunnitelmaan sisältyvät tiedot esiintymistä, torjuntamenetelmät, työn ajoitus kasvukaudella, kohteiden priorisointi, seuranta, torjunnan jatkuvuus, vastuutahot ja resursointi. Suunnitelma tehdään kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelussa yhteistyössä Rakennukset ja yleiset alueet –palvelukokonaisuuden, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan saaristoyksikön ja ympäristöpalveluiden kanssa. Työn toteutus ohjelmoidaan viisivuotiskaudelle ja työ käynnistetään kiireellisenä priorisoiduissa saarikohteissa.

Saaristojen lintuluotojen suojelua edistetään poistamalla haitallisiin vieraslajeihin kuuluvia pienpetoja, kuten minkkejä ja supikoiria.

Maisemanhoito

Tavoitteena on, että alueen maisemakuva säilyy entisen kaltaisena. Etenkin rantapuuston säilyminen on erityisen tärkeää. Metsänhoitotoimet saarissa tehdään varovasti ja maltillisesti, jotta maisemalliset muutokset ovat vähäisiä ja metsien luontoarvot säilyvät.

Itäisessä saaristossa on paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita miljöitä, joilla on säilynyt kulttuurikasvillisuutta ja huvilapuutarhoihin kuuluneita rakenteita, kuten kivimuureja, portaita ja rantarakenteita. Näitä säilyneitä piirteitä nostetaan esiin maisemanhoidon avulla. Kaupungin omistamista kiinteistöistä, joissa on jäänteitä puutarhasta, tehdään kasvillisuusinventoinnit ja kunnostussuunnitelmat.

3.4 Palveluiden kehittäminen

Retkeilypalveluiden osalta saarissa on hyvin eriasteisia valmiuksia. Joissain saarissa on melko kattavasti retkeilypalveluja, joissain taas ei vielä lainkaan. Nykyiset retkeilyvarusteet, kuten keittokatokset, pöytäpenkit ja ulkokäymälät ovat pääsääntöisesti kunnostuksen tarpeessa.

Yhtenäinen ilme ja kevyempi toteutustapa

Saariston retkeilypalveluiden toteutuksessa pyritään yhtenäiseen, Helsingin kaupungin mukaiseen ilmeeseen. Tämä koskee niin opastusta, karttoja, kyltitystä, kalusteiden ulkonäköä kuin viestintääkin. Saaristoon kehitetään yhtenäinen rakennemallisto mm. huussien, grillipaikkojen, opasteiden ja käyntilaitureiden rakentamista varten. Näin jokaista saarta varten ei tarvitse suunnitteluttaa uusia malleja. Lisäksi yhtenäinen tyyli viestii kävijöille, milloin ollaan kaupungin virkistysalueella. Itäisen saariston virkistyskäytön kehittämisessä voidaan myös hyödyntää jo olemassa olevia, muun muassa Vasikkasaaren ja Vartiosaaren kehittämistä varten luotuja toimintatapoja ja kalustemalleja. Viereisellä sivulla on kuvattu Vasikkasaareen rakennettuja levähdyspaikkoja, opasteita ja rakenteita. Saaristo-opaste löytyy myös Helsingin kaupunkitilaohjeesta.

Kaikkien hankkeiden toteutuksessa tulee ottaa huomioon saariston erityispiirteet suunnittelu- ja rakennuskohteena. Rakentaminen tulee tehdä hienovaraisesti ja luontoa kunnioittaen. Itäisen saariston kehittämisessä edistetään kevyttä rakentamista ja suunnittelua, tarkkojen mittaustietojen ja standardimitoitusten sijaan rakenteet sovitetaan maastoon paikan päällä. Rakenteet sovitetaan saaristomaisemaan ja -luontoon, ja ne ovat pienieleisiä ja helposti huollettavissa.

Perustason retkeilypalvelut tähtikohteisiin ja retkisaariin

Tavoitteena on, että kaikissa itäisen saariston tähtikohteissa ja retkisaarissa on vähintään perustason retkeilypalvelut eli saaristo-opastekyltti ja muut opasteet ja kulunohjausta, rantautumispaikkoja, pöytiä ja penkkejä tai muita levähdyspaikkoja, keittokatos tai grillipaikka sekä ulkokäymälä. Perustason retkeilypalveluiden lisäksi osassa saarista voi olla myös muita retkeilypalveluita, kuten sauna, uimapaikka tai opastettuja luontopolkuja. Muiden retkeilypalveluiden määrä vaihtelee saarikohtaisesti muun muassa saaren koon ja kategorian mukaan. Retkeilypalvelurakenteet helpottavat luontoon tutustumista ja suojaavat herkkää saaristoluontoa kulutukselta ja häiriöltä.

Uusien retkeilypalvelujen, kuten grillikatosten, laitureiden tai ulkokäymälöiden sijoittelussa tulee ottaa huomioon maisemalliset näkökohdat. Retkeilypalveluiden kehittämisessä otetaan huomioon myös saariston ympärivuotinen virkistyskäyttö: talviaikaan jäätilanteen salliessa osaan saarista pääsee myös jäätä pitkin kävellen.

Kaikissa retkeilysaarissa ja tähtikohteissa tulee olla ulkokäymälät. Nykyiset huonokuntoiset huussit kunnostetaan, ja uusia huusseja rakennetaan sellaisiin saariin, missä niitä ei vielä ole. Ulkokäymäläverkostosta tehdään kattava ja mahdollisimman ekologisesti toimiva. Käymäläjätteen hävittämisessä tulee ottaa huomioon saarten luontoarvot. Helsinki-huussi on Helsingin kaupungin uusi kuivakäymäläpalvelu. Helsinki-huusseja aiotaan nyt pilottivaiheessa rakentaa muun muassa Vasikkasaareen. Pilotissa saadaan kokemuksia huussien toimivuudesta, käytöstä ja ylläpitokustannuksista. Tavoitteena on, että itäisessä saaristossa Malkasaareen, Villinkiin, Pikku Niinisaareen, Louesaareen ja Itä-Villinkiin rakennetaan Helsinki-huussit. Näistä Malkasaaressa Helsinki-huussi olisi esteettömyytensä vuoksi nykyistä parempi ratkaisu, muissa taas ei vielä ole käymäläpalveluita yleisillä virkistysalueilla. Toistaiseksi kokeilun tuloksia odotellessa käymäläpalvelut voidaan toteuttaa edellä mainituissa saarissa jollain väliaikaisratkaisulla.

Saarten palvelutason määrittelyssä otetaan huomioon myös ylläpidon resurssit, jotta uudet palvelut voidaan toteuttaa kestävällä tavalla. Saarten ylläpitoon kehitetään uusia ratkaisuja ja hyödynnetään jo hyväksi havaittuja käytäntöjä. Retkeilysaarissa huoltoon tulisi kuulua saaren roskahuolto, keittokatosten ja tulentekopaikkojen puhtaanapito ja käymälöiden huolto. Jätehuoltoa itäisen saariston saariin ei ainakaan toistaiseksi ole suunniteltu, vaan saarissa toimitaan monilta muiltakin luontoalueilta tutun roskattoman retkeilyn periaatteella, jossa roska-astioiden ja niihin liittyvän jätehuollon sijaan jokainen retkeilijä vie itse pois sen mitä saareen tuo.

Opastus

Kaikista virkistyssaarista tulee laatia hyvät opaskartat, joissa näkyvät saaren luonnonsuojelualueiden ja muiden arvokkaiden luontokohteiden sijainti, rantautumispaikat, yksityisalueet sekä tulenteko- ja telttailupaikat ja muut saaressa olevat retkeilypalvelut. Opasteiden avulla tuodaan kohdetiedon lisäksi esiin saaristoetikettiä ja muita periaatteita ja toimintatapoja, joita saaristossa halutaan edistää. Opastaulut toteutetaan Helsingin kaupunkitilaohjeen saaristo-opasteet-mallin mukaisesti. Nämä opaskartat ja infotaulut sijoitetaan siten, että ne ovat keskeisillä paikoilla saareen saavuttaessa. Suuremmissa saarissa tulee käyttää tarvittaessa myös opasviittoja ja muita opasteita, joilla ohjataan kulkua kestäville reiteille.

Maasto-opasteiden lisäksi tarvitaan oikea-aikaista saaristoviestintää retkeilyyn sopivimmista kohteista ja ajankohdista. Tiedon tulee olla saatavilla sekä saa-

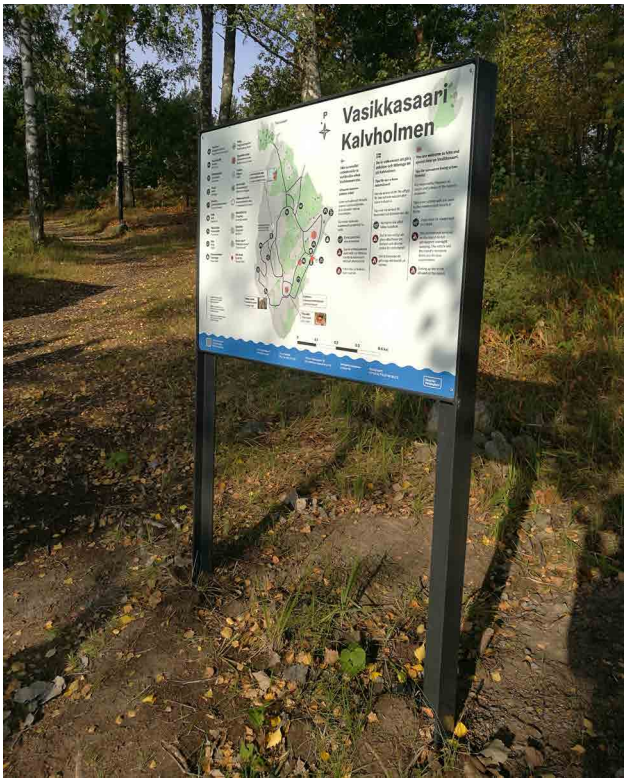

Retkeilypalvelurakenteita ja -varusteita Vasikkasaaressa

ressa että verkossa etukäteen. Saaristoon liittyvässä viestinnässä on viime vuosina alettu painottaa sähköisiä karttapalveluita, kuten Ahti-palvelua, eikä esimerkiksi saaristo-opasta ole vuoden 2015 jälkeen enää päivitetty. Digiopasteiden hyvä puoli on se, että niitä on helpompi täydentää ja pitää ajan tasalla. Tavoitteena on, että itäisestä saaristosta löytyisi jatkossa helposti ja kootusti eri aiheisiin liittyvää tietoa. Pelkästään sähköiset opaskartat eivät kuitenkaan riitä, sillä saaristossa on matkapuhelinverkon katvekohtia, eikä puhelinta ole mahdollista ladata monessakaan saaressa. Painettavassa tai tulostettavassa muodossa jaettu tieto voi myös parantaa saaristotiedon saavutettavuutta ja tavoittaa laajemman kohderyhmän kuin netin karttapalvelut.

Aiheettomat yksityisaluekyltit poistetaan kaupungin virkistyssaarista. Vuokrattujen alueiden rajaus merkitään maastoon ja saaren yleiseen opaskarttaan selvästi, jotta saari ei yksityistyisi. Virkistyssaariin voidaan tuoda maihinnousu sallittu -henkisiä kylttejä sellaisiin paikkoihin, joissa rantautuminen kaupungin yleiselle virkistysalueelle onnistuisi parhaiten ja luonnon kannalta kestävimmällä tavalla. Välttämättömimpien, kulunohjaukseen liittyvien opasteiden lisäksi osaan saarista laaditaan myös infotauluja saaristoluonnosta tai saarten historiasta ja kulttuuriarvoista.

Itäisen saariston opaskartat, opasteet ja infotaulut toteutetaan niin, että niillä on yhtenäinen, kaupungin visuaalisen ilmeen mukainen ulkoasu. Opasteiden toteutuksessa hyödynnetään ensisijaisesti jo olemassa olevia malleja, kuten Helsingin rantareittien, Keskuspuiston sekä uuden saaristokyltin malleja. Esteettömien reittien opasteissa kiinnitetään erityistä huomiota myös opastuksen esteettömyyteen, kuten opasteissa käytettäviin väreihin.

Muut retkeilypalvelut

Useimpiin saariin riittävät retkeilyn peruspalvelut. Varsinkin isompiin saariin voidaan kuitenkin kehittää myös muita palveluita. Malkasaaresta kehitetään esteettömämpi ulkoilusaari, jossa on kivituhkapolut. Myös Pikku Niinisaarta voidaan kehittää osittain esteettömäksi, jos se saadaan sovitettua yhteen saaren luontoarvojen turvaamisen kanssa. Muiden saarten osalta itäisen saariston polut eivät ole esteettömiä, vaan luonteeltaan metsäpolkuja. Tavoitteena on avata muutama uimapaikka itäisen saariston tähtikohteisiin eli Villinkiin ja Itä-Villinkiin. Uimapaikat voidaan varustaa kevyellä pukusuojalla. Nykytilanteessa itäiseen saaristoon ei ole kannattavaa kehittää varsinaisia uimarantoja valvottuine rantoineen.

Kaupalliset palvelut ja tapahtumat

Helsingin saaristosta tehdään entistäkin houkuttelevampi matkailu- ja virkistyskohde. Saaristo toimii alustana kokeiluille ja uutta luovalle elinkeinotoiminnalle. Kaupunki voi tukea palvelujen kehittämistä esimerkiksi osoittamalla ja tarjoamalla sopivia kiinteistöjä vuokralle, parantamalla saarten infrastruktuuria, teknistä huoltoa ja saavutettavuutta. Näin luodaan edellytyksiä merellisille palveluille ja kaupallisille virkistyspalveluille, kuten kahvila-, ravintola-, majoitus-, välinevuokraus- sekä kurssitoiminnalle. Muutamissa itäisen saariston saarista voisi olla esimerkiksi kahvila- tai ravintolatoimintaa, vuokrattavia saunoja, pienimuotoista bed&breakfast –majoitusta tai kurssitoimintaa.

Myös esimerkiksi kaupungin omistamaa vanhaa rakennuskantaa kunnostamalla voidaan luoda edellytyksiä merellisille palveluille. Osa kaupungin omistamista vanhoista rakennuksista on tällä hetkellä huonossa kunnossa ja vaatii kunnostustöitä ennen käyttöä. Uusi asemakaava mahdollistaa myös maltillisen rakentamisen, joka mahdollistaa asuttavuuden, virkistyspalveluiden ja matkailutoiminnan kehittämisen, mutta ei muuta oleellisesti alueen luonnetta. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi muualla Helsingin saaristossa suosituiksi osoittautuneiden pienten ekologisten vuokramökkien rakentamisen Malkasaareen tai Louesaareen.

Helsingin kaupunki omistaa itäisessä saaristossa kiinteistöjä, joita se on vuokrannut ulkopuolisten käyttöön. Joissain saarissa kiinteistöjen vuokraus on yksityistänyt koko virkistyskäyttöön tarkoitetun saaren. Vuokra-alue tulee sopia vuokrasopimuksessa ja pihapiiri tulee merkitä saaressa selvästi. Luvattomat kieltokyltit poistetaan ja vuokra-alueita valvotaan tehostetusti. Kiinteistöjen vuokrasopimusten laatimisen lähtökohtana tulee olla avoimien virkistyspalveluiden ja saarten yleisen virkistyskäytön tukeminen. Kaupunkiympäristölautakunta korostaa sitä, että saarille syntyneet erilaiset, ei todelliseen hallintaan perustuvat yksityisaluerajaukset poistetaan (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355).

Niissä saarissa, joissa on sähköverkko, vesiosuuskunta tai vesiliittymä, kaupungin tulisi liittyä järjestelmään. Tämä tukisi kaupallisten virkistyspalvelujen tarjontaa, esim. kahvilatoimintaa. Osa itäisen saariston saarista sijaitsee kaukana mantereesta ja infrastruktuurin rakentaminen edes muutamaan saareen olisi hyvin kallista. Tätä ei kuitenkaan pidä nähdä virkistyskäytön esteenä virkistyskäytön kehittämiselle tai palveluille. Itäinen saaristo voisi toimia pilottikohteena sähkö- ja vesiverkosta riippumattomien vesi- ja energiaratkaisujen, uudenlaisten majoituskonseptien ja uusiutuvien energiamuotojen käytön suhteen.

Käytöltään rajoitettuja saaria voidaan avata laajemmalle yleisölle tilapäisesti esimerkiksi yksittäisten tapahtumien ja retkien yhteydessä tai kiireisimmän kesäkauden ulkopuolella. Samoin osa saunoista voitaisiin avata julkisempaan käyttöön esimerkiksi avoimien saunavuorojen ja saunakummitoiminnan kautta.

3.5 Saavutettavuuden parantaminen

Jotta itäisen saariston avaaminen laajempaan virkistyskäyttöön on mahdollista, tulee saariin pääsemistä helpottaa. Saarten saavutettavuuden parantamisessa otetaan huomioon erilaiset retkeilijät, kuten reittiveneellä liikkuvat kaupunkilaiset, kokeneet ja aloittelevat veneilijät, purjehtijat, lapsiperheet, liikuntarajoitteiset, melojat ja kaupunkisoutuveneellä liikkuvat. Tavoitteena on, että mahdollisimman monella kaupunkilaisella olisi mahdollisuus päästä virkistäytymään saaristoon. Saarten saavutettavuus on yksi itäisen saariston kehittämisen avainkysymyksistä, sillä se vaikuttaa muun muassa siihen, kuinka paljon kävijöitä saarissa tulevaisuudessa on ja kuinka paljon retkeilypalveluita ja ylläpitoa saarissa tarvitaan.

Vesiliikenteen kehittäminen

Vesiliikennettä tulee kehittää, jotta uusien yhteyksien avaaminen tähti- ja retkisaarille mahdollistuu. Tämä edellyttää uusien reittiliikenneveneiden pysähtymiseen soveltuvien laitureiden rakentamista ja vanhojen vesiliikennelaitureiden ottamista käyttöön sekä tarvittaessa kunnostamista. Olemassa olevia mutta tällä hetkellä julkisen reittiveneliikenteen ulkopuolella olevia yhteysvenelaitureita on mm. Malkasaaressa, Kotiluodolla ja Villingissä. Tavoitteena on julkinen vesiliikenne ainakin Villinkiin, Kotiluodolle ja Malkasaareen. Vesiliikenteen järjestämisessä parannetaan saaristoliikenteen kestävyyttä ja ympäristöystävällisyyttä pyrkimällä päästöttömään liikenteeseen esimerkiksi käyttämällä aurinkoenergialla toimivia lauttoja, lisäksi Malkasaaren osalta tutkitaan mahdollisuutta järjestää saareen esteetöntä vesiliikennettä.

Yhtenä vaihtoehtona on täydentää nykyistä reittivenereittiä kulkemaan muun muassa Kotiluodon ja Malkasaaren kautta. Aikataulutetun reittiliikenteen sijaan useimpien itäisen saariston retkisaarten vesiliikenteen järjestämiseen sopisi kuitenkin joustavampi, kevyempi ja edullisempi kutsuvene- ja vesitaksihenkinen ratkaisu. Pienemmällä kalustolla kävijämäärät pysyisivät maltillisempina ja retkeilysaarten kokoon nähden sopivina, eikä toteutus vaatisi yhtä suuria investointeja kuin reittivenelaitureiden kunnostaminen ja rakentaminen.

Tällä hetkellä Helsingin vesiliikenne on tyypillisesti yrittäjä- ja markkinavetoista, ja reittejä on liikennöity niiden kysynnän ja kannattavuuden mukaan. Kaupunki on kuitenkin ollut mukana Vartiosaareen kesällä 2020 OmaStadi-hankkeena toteutetun kutsuveneliikenteen rahoituksessa. Kokeilusta on saatu hyviä kokemuksia. Itäisen saariston kaltaisessa kohteessa olisi tärkeää, että reittejä ja niiden liikennöinnin vuorotiheyttä ja kuljetuskapasiteettia voitaisiin suunnitella ja säädellä taloudellisen kannattavuuden lisäksi retkeilijöiden tarpeiden ja saarten luonnon kantokyvyn ja herkkyyden mukaan. Kaupungin tuen avulla voitaisiin esimerkiksi ylläpitää nykyistä useampia erilaisia reittejä, liikennöidä niitä pidempään keväällä ja syksyllä, suunnata reittejä myös vähemmän kysyttyihin saariin tai alentaa lippujen hintoja. Uuden lähestymistavan käyttöön ottamista varten tarvittaisiin kuitenkin enemmän rahoitusta. Tämä koskee erityisesti sellaisia pieniä retkisaaria, joissa odotetut kävijämäärät eivät ole eivätkä retkeilyn kestävyyden vuoksi voikaan olla kovin suuria, ja jotka eivät siksi ole vesiliikenneyrittäjien kannalta houkuttelevia.

Info: Vesiliikenne Espoossa

Espoossa on käytössä vesiliikennemalli, jossa kaupunki ostaa palvelun vesiliikenneyrittäjältä, mutta pitää lipputulot. Kaupunki tukee erityisesti alku- ja loppukauden menoja, keskikesällä lipputulot riittävät kattamaan menot. Aurinkoisina kesinä kaupungin tuen tarve jää vähäiseksi, ja toisaalta yksityinen vesiliikenneyrittäjä ei joudu kantamaan riskiä kylmän ja sateisen kesän yleisökadosta. Laivoissa on kahvilat, joista muodostuu vesiliikenneyrittäjille ylimääräistä voittoa. Espoon saaristossa kulkee päivittäin kolme vesiliikennelinjaa, jotka muodostavat kattavan reittikokonaisuuden. Vesiliikennealuksilla pääsee moneen saareen ja samalla lipulla voi matkata koko päivän vieraillen useassa saaressa. Liput ovat kohtuuhintaisia ja tarjoavat aidon mahdollisuuden virkistykseen kaikille.

Esimerkkejä vesiliikennemalleista itäiseen saaristoon

Täydennetty reittiliikenneyhteys
Helsingin keskustan ja Vuosaaren välillä kulkeva aikataulutettu reittiliikenneyhteys, joka pysähtyisi nykyisten kohteiden lisäksi myös muutamassa yleisessä virkistyssaaressa, kuten Malkasaaressa, Kotiluodolla ja Läntisessä Neitsytsaaressa.

Kutsuveneliikenne
Itä-Helsingin alueella päivystävä taksivene, jota liikennöidään tarpeen ja kysynnän mukaan. Esimerkiksi sähköveneillä ja kutsuliikenneperiaatteella toteutettavat reitit mahdollistaisivat liikkumisen mantereen ja 1-3 lähimpänä sitä sijaitsevan saaren välillä, kuten Vartiosaaressa kesällä 2020. Mantereen puolella pysähdyspaikkoina voisivat olla esimerkiksi Vuosaari (Aurinkolahti), Puotilan satama, Meri-Rastila, Jollas, Yliskylä ja Vuosaaren satama. Saarista kohteiksi soveltuisivat esimerkiksi Villinki, Itä-Villinki, Louesaari, Kotiluoto, Pohjoinen ja Itäinen Villaluoto, Malkasaari, Läntinen Neitsytsaari, Kalliosaari, Pihlajaluoto ja Pikku Niinisaari.

Itäisen saariston rengasreitti
Hyviä retkeilysaaria sijaitsee itäisen saariston alueella verrattain tiiviisti ja lähellä toisiaan, joten yhtenä vaihtoehtona on toteuttaa ensisijaisesti kaupungin virkistyssaaria kiertävä rengasreitti, joka kulkisi esimerkiksi viikonloppuisin. Reitti pysähtyisi mahdollisimman moneen virkistyssaareen ja mahdollistaisi useammassa saaressa käymisen saman päivän aikana.

Rantautumispaikat

Vesiliikenteen kehittämisen lisäksi on tärkeää parantaa myös veneilijöiden ja melojien rantautumismahdollisuuksia, viestiä melontaan sopivien kohteiden sijainnista sekä edistää esim. veneiden, soutuveneiden, sup-lautojen ja kajakkien vuokrausta lähialueella, jotta myös omatoimisesti vesillä liikkuen olisi mahdollista päästä sujuvasti saariin.

Pienveneilijöiden näkökulmasta itäisen saariston saavutettavuutta voidaan parantaa uusien retkilaiturien rakentamisella, olemassa olevia laitureita kunnostamalla tai avaamalla yksityiseen käyttöön vuokrattuja laitureja kokonaan tai osittain yleiseen käyttöön. Tavoitteena on, että kaikkiin tähtikohteisiin ja retkisaariin saadaan yleiset retkilaiturit. Laitureiden rakentamisen lisäksi virkistyssaarten saavutettavuutta parannetaan myös nopeammilla ja kevyemmillä toimenpiteillä, kuten kiinnittymisrenkaiden ja poijujen avulla. Poijuja sijoitetaan ankkuripaikoille kaupungin virkistyssaarten kiinnittymisrenkaiden yhteyteen.

Osa itäisen saariston virkistysaarista sijaitsee melko lähellä mannerta, jolloin ne ovat saavutettavissa kaupunkisoutuveneellä soutaen tai meloen, joten myös melojien ja soutajien rantautumispaikkoja parantamalla voidaan lisätä itäisen saariston saavutettavuutta. Melojien rantautumismahdollisuuksia parannetaan kunnostamalla ja merkitsemällä sopivia rantautumispaikkoja esimerkiksi Ahti-sovellukseen, opasmateriaaleihin ja maastoon sekä rakentamalla erityisesti melojien tarpeisiin suunniteltuja melontalaitureita esimerkiksi kivikkoisille rannoille. Huolellisesti sijoitetuilla rantautumispaikoilla voidaan myös ohjata rantautumista ja näin vähentää erityisesti

Info: Erilaisia laitureita

Reittivenelaituri

Reittiliikenneveneen pysähtymiseen tarkoitettu suurempi laituri. Ei kiinnittymistä omalla pienveneellä.

Retkilaituri

Pienveneilijöille tarkoitettu laituri, johon on mahdollista kiinnittyä maksuttomasti omalla veneellä. Ulkoilusaarten retkilaiturit on tarkoitettu väliaikaiseen pysähtymiseen ja lyhytaikaiseen kiinnittymiseen. Retkilaiturit soveltuvat myös vesitaksiliikenteelle.

Melontalaituri (uutta)

Erityisesti melojille suunniteltu laituri. Melontalaiturien lisääminen retkisaariin ehkäisisi herkkien luontotyyppien, kuten hiekkarantojen kulumista.

herkkien hiekkarantojen kulumista. Melonnan rantautumispaikat on uusi retkeilypalvelu, joten rantautumispaikkojen verkoston kehittäminen aloitetaan kokeilulla, jota voidaan saadun palautteen ja kokemuksien perusteella laajentaa tulevina kesinä uusiin saariin, myös Helsingin läntiseen saaristoon.

Kuten muidenkin retkeilypalveluiden kehittämisessä, myös rantautumispaikkojen ja saariston saavutettavuuden parantamisessa on tärkeää ottaa huomioon luontoarvojen turvaamiseen liittyvät näkökulmat. Vedenalaisen luonnon suojelemiseksi uusien laitureiden ja muiden kiinnityspaikkojen lisäämisen sijaan ensisijaisesti kunnostetaan olemassa olevia laitureita tai siirretään vedenalaisen luonnon kannalta huonosti sijoitettuja laitureita parempiin paikkoihin. Laitureita on perinteisesti rakennettu mataliin suojaisiin lahtiin, joissa luonto myös kärsii eniten veneilystä. Tämän vuoksi tulee selvittää mahdollisuutta siirtää kiinnityspaikkoja jyrkemmille ja syvemmille rannoille. Lisäksi aallonmurtajien ja vastaavien rakenteiden rakentamista tulisi välttää: aallokko itäisen saariston alueella on pääosin suhteellisen pientä, ja aallonmurtajat ja muut rakenteet voivat lisätä paikallista sedimentaatiota ja heikentää alueella esiintyvien liettymiselle ja veden sameudelle herkkien vesikasvien kasvustojen tilaa huomattavasti. Asemakaavamääräyksen mukaisesti vesialuetta ei saa täyttää, ja laitureiden ja aallonmurtajien tulee olla kelluvia tai arkkurakenteisia.

Matka mantereelta saariin

Matka saaristoon alkaa jo mantereella. Uusien vesiliikenneyhteyksien ja mantereen puolella sijaitsevien rantautumispaikkojen suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon esimerkiksi liityntäliikenne- ja liityntäpysäköintivaihtoehdot ja edistää kestävien kulkutapojen käyttöä myös vapaa-ajan matkoilla. Saariston saavutettavuutta kehittäessä suositaan sellaisia vaihtoehtoja, joissa venepaikkoja ja vesiliikenneyhteyksien lähtöpaikkoja sijoitetaan hyvien kävelyn, pyöräilyn sekä joukkoliikenteen yhteyksien päähän.

Retken suunnittelua helpotetaan kokoamalla, päivittämällä ja yhtenäistämällä saaristoretkeilyä koskevaa ajantasaista tietoa saariston eri toimijoiden yhteiseen karttapalveluun ja saaristo-oppaaseen. Opastusta on tärkeää kehittää yhteistyössä paitsi kaupungin eri toimialojen, myös muiden virkistyssaaria hallinnoivien tahojen, kuten Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen ja Metsähallituksen kanssa. Näin tieto olisi löydettävissä helposti riippumatta siitä, tietääkö retkeilijä, minkä tahon hallinnoima saari on.

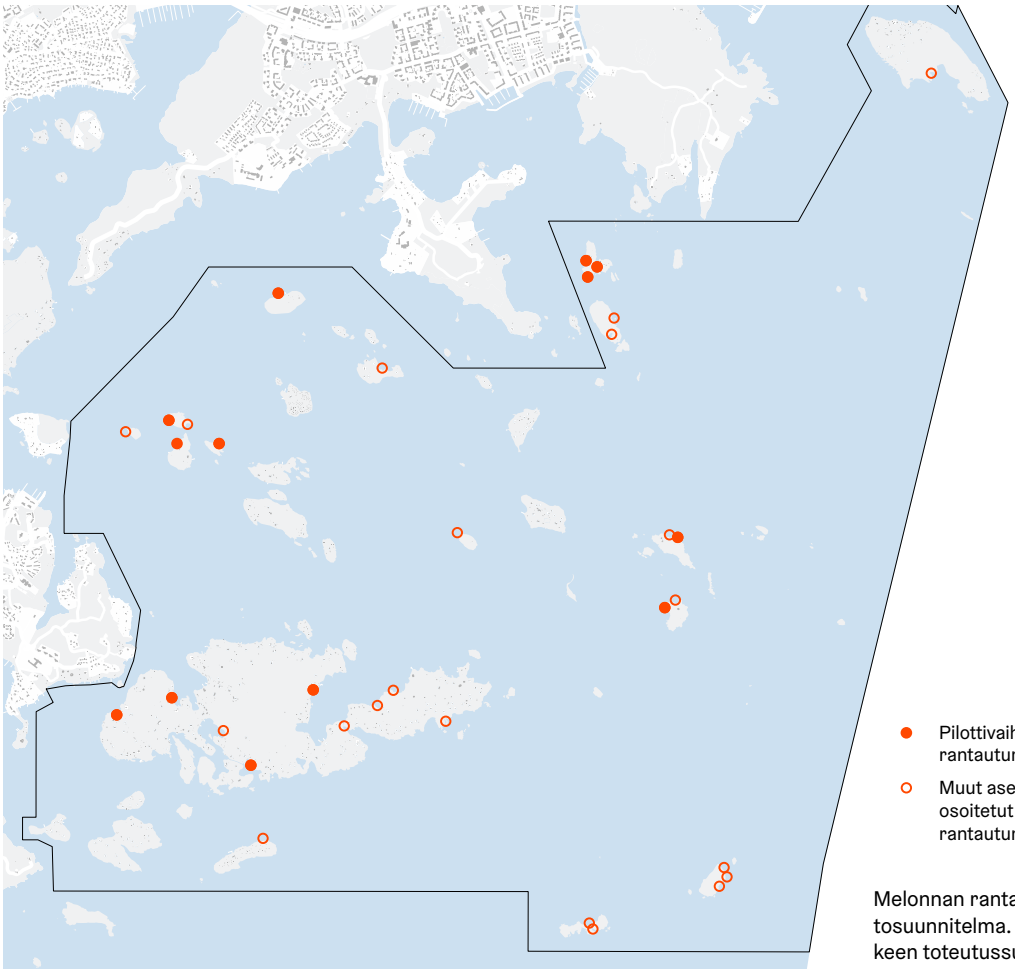

Melonnan rantautumispaikkojen verkostosuunnitelma. Paikat tarkennetaan hankkeen toteutussuunnittelun yhteydessä.

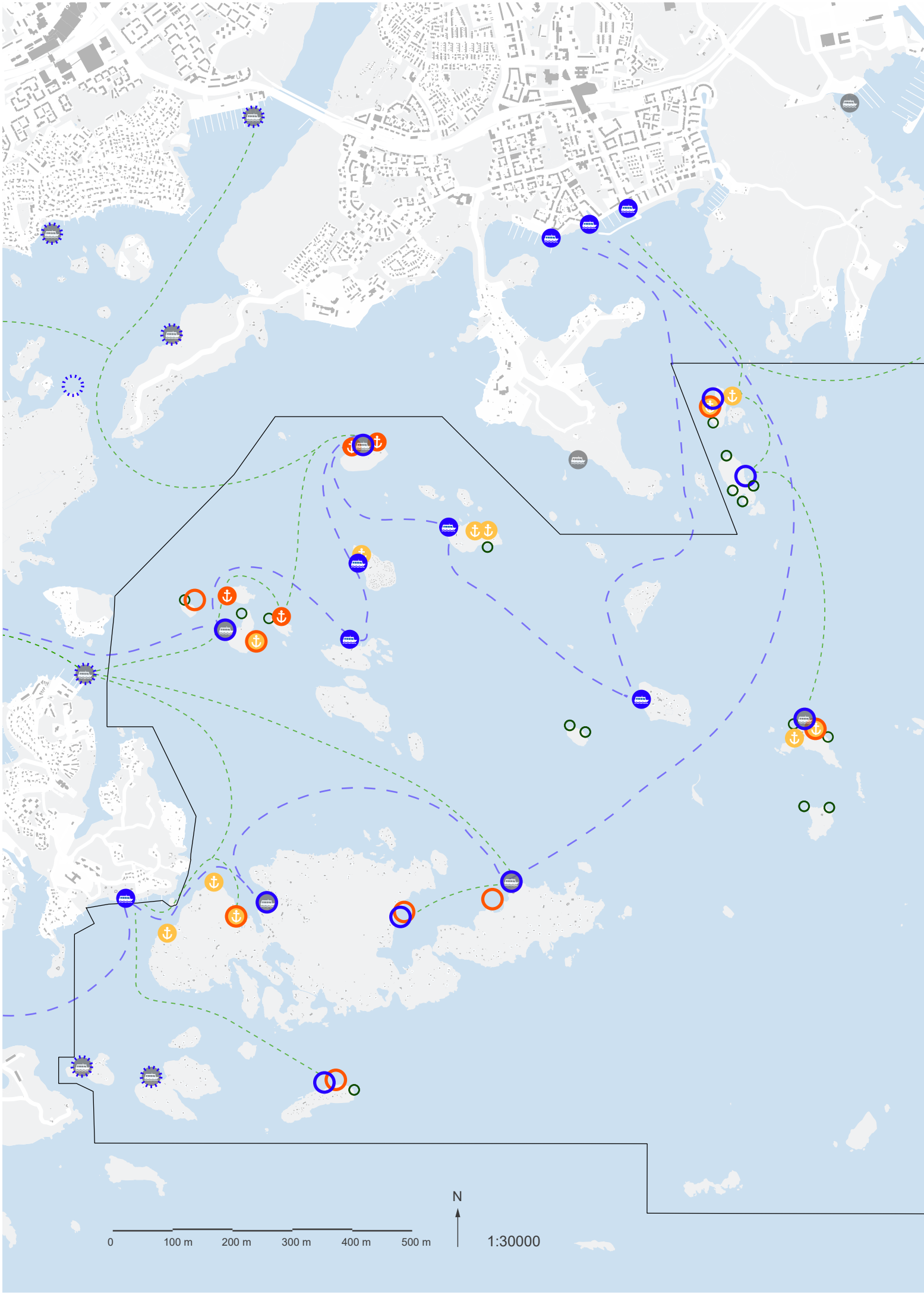
N
0
100 m
200 m
300 m
400 m
500 m
1:30000

Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma

Rantautuminen ja vesiliikenne

VESILIIKENNE

- Nykyinen vesiliikennelaituri, käytössä
- Nykyinen vesiliikennelaituri, ei reittiveneliikennettä tällä hetkellä
- Mahdollinen pysähdyspaikka vesiliikenteelle (retkisaaret ja tähtikohteet)
- Muita mahdollisia pysähdyspaikkoja vesiliikenteelle
- Esimerkkejä reittivene-/vesibussiliikenteen reiteistä
- Esimerkkejä kutsuvene-/vesitaksiliikenteen reiteistä

ITÄISEN SAARISTON VIRKISTYSSAARTEN RETKILAITURIT

- Nykyinen retkilaituri, yleisessä käytössä
- Nykyinen, retkilaituri, rajoitetussa käytössä
- Tarve yleiselle retkilaiturille

MUU RANTAUTUMINEN ITÄISESSÄ SAARISTOSSA

- Muu kiinnittyminen, esim. kiinnittymisrenkaita

Kartta-aineistot:
Helsingin kaupunki 2019/2020

4 Saarikortit - saarten nykytila, kehittäminen ja hoito

Tässä luvussa on esitelty tarkemmin 19 Helsingin itäisen saariston saarta sekä luotoja ja kareja. Saarikorteissa on kuvattu tekstien, karttojen ja valokuvien avulla saarten maisemaa ja luontoa, historiaa, nykyistä käyttöä sekä saarten toimintojen ja palveluiden ja toimintojen kehittämisen ja luonnonhoidon toimenpidetarpeita ja tavoitteita. Korttien osana on myös ote asemakaavasta.

Ensimmäiseen lukuun on koottu itäisen saariston tähtikohteet ja retkisaaret, toiseen jokamiessaaria ja rajoitetussa käytössä olevia virkistyssaaria ja kolmanteen kaupungin omistuksessa olevia pieniä luotoja ja kareja. Pääpaino suunnitelmassa on Helsingin kaupungin omistamissa saarissa ja virkistysalueissa. Lisäksi osalle muista itäisen saariston asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueiksi osoitetuista saarista, kuten Kalliosaarelle, Pikku Leikosaarelle ja Tammaluodolle, on annettu kehittämissuosituksia.

Saarikortit toimivat paitsi tietopakettina, myös saarten kehittämisen työvälineenä, ja niitä täydennetään ja päivitetään kehittämistyön edetessä.

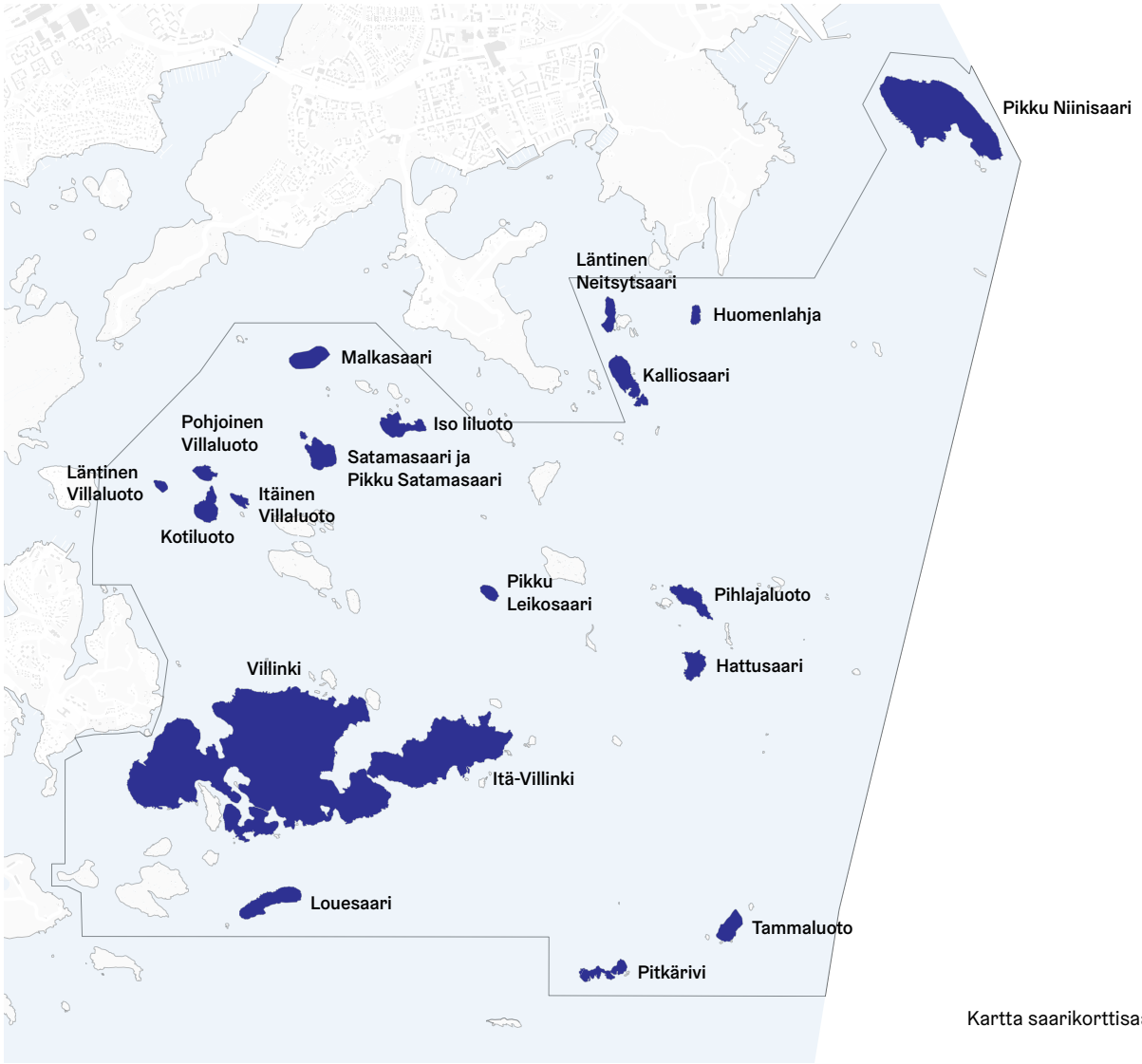

Kartta saarikorttisaarista

4.1.1 Kalliosaari

Bergholmen

Retkisaari

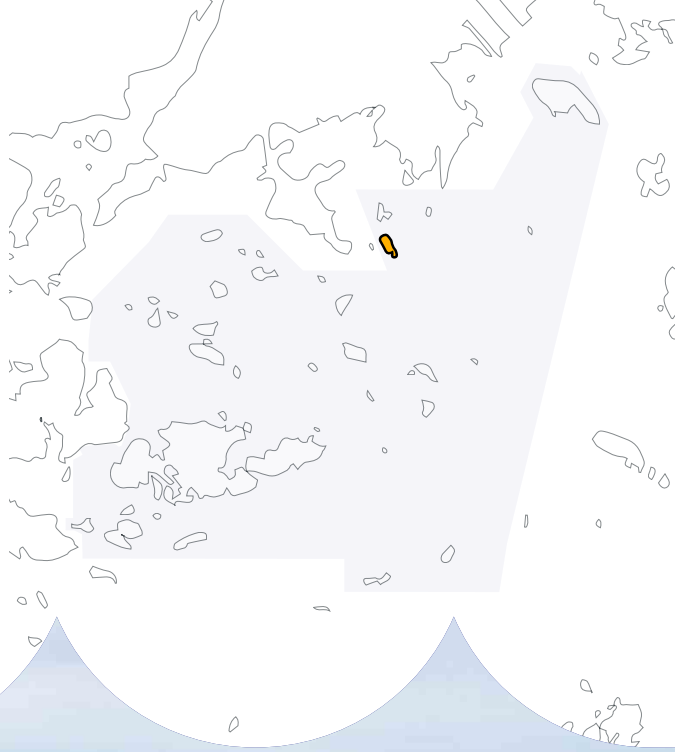

Kalliosaari ja Pikku Leikosaari ovat Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen retkisaaria. Helsinki on yksi yhdistyksen 19:sta jäsenkunnasta. Yhdistyksen tavoitteena on turvata uusmaalaisten mahdollisuuksia luonnossa virkistäytymiseen ja ulkoiluun. Saarten vakiintuneen virkistyskäytön ja Helsingin kaupungin jäsenyyden vuoksi Kalliosaari ja Pikku Leikosaari esitellään tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa, ja niille annetaan kehittämissuosituksia.

Maisema ja luonto

Kalliosaari on hieman yli 4 hehtaarin kokoinen saari, joka sijaitsee lähellä manteretta Kallahdenniemen edustalla. Kalliosaari on helposti tunnistettavissa rantojen äkkijyrkistä kallioseinämistä ja saaren korkeasta hahmosta. Kallioisen saaren korkein kohta on + 18,7 mpy. Kalliosaaresta avautuu suora avoin näkymä Vuosaaren Aurinkolahteen sekä hienoja näköaloja itäiseen saaristoon.

Kalliosaari on melko metsäinen, puusto on mäntyvaltaista. Korkeilla selännealueilla on kalliometsää ja jäkäläpeitteistä kalliota. Metsämaasto on lohkareikkoista saaren keskivaiheilla, itärannalla on pieni luonnonhiekkaranta. Huolimatta virkistyskäytöstä saari ei ole kovin kulunut, lukuun ottamatta suosituimpia alueita kuten keittokatoksen ympäristöä ja kallionlakia. Länsirannan poukama on hiekkainen ja soraikkoinen ja poukaman reunoilla esiintyy tervaleppää ja suurruohoista rantakasvillisuutta. Poukaman rannassa kasvaa kaksi pientä kurtturuusupensasta. Eteläkärjen kivikkoinen rantaniitty on silmälläpidettävä luontotyyppi (NT). Niitty on kasvillisuudeltaan edustava ja kytkeytyy kohteen eteläpuolella sijaitsevaan Kallioluodon luonnonsuojelualueeseen.

Kalliosaari kuuluu kolmeen lintualueeseen. Kalliosaaren eteläkärki kuuluu Kalliosaarenluodon- Prinsessan linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.) pesimälinnustonsa vuoksi. Koko Kalliosaari kuuluu vuonna 2017 rajattuun arvokkaaseen linnustokohteeseen nimeltä Kallahdenniemen vedet, joka on maakunnallisesti arvokas lintualue. Alueen kivikkoiset ja soraiset matalikot ovat tärkeitä vesilintujen ruokailualueita. Lisäksi Kalliosaari kuuluu myös Helsingin edustan luodot -nimiseen valtakunnallisesti tärkeään lintualueeseen. Lisäksi saaren eteläpuolella sijaitseva Kallioluoto on luonnonsuojelualue. Maihinnousu Kallioluotoon on kielletty 1.4.-15.8.

Historia

Kalliosaari oli aikoinaan Vuosaaren kartanon saari ja päätyi maakauppojen kautta Oy Saseka Ab:n omistukseen 1930-luvun lopulla. Saaressa oli 1930-luvulla kesäasunto, jota vuokrattiin yhtiön toimihenkilöille. 1980-luvulta eteenpäin rakennuksessa asui saaren talonmies. Saari oli Sasekan henkilökunnan retkeily- ja telttailukäytössä vuoteen 1994 asti, jolloin se myytiin Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle ja siitä tuli yleinen retkeilysaari.

Nykyinen käyttö

Kalliosaaressa on hyvät virkistyspalvelut, mm. grillikatoksia, ulkokäymälöitä, uimalaituri, kiinnitysrenkaita ja kiinnityspoijuja. Saaressa voi telttailla lyhytaikaisesti. Melojille on myös sopivia rantautumispaikkoja saaren itä- ja lounaisrannoilla. Saaressa on opaskartta ja opastaulut. Kalliosaaressa on puuhuolto ja käymälähuolto. Kalliosaaressa retkeillään myös talviaikaan, koska matka mantereelle on lyhyt ja saareen pääsee jäätä pitkin. Saaressa on tehty kurtturuusuntorjuntaa oppilaitosyhteistyönä.

Asemakaava

Kalliosaari on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat ovat kaavamerkinnällä lv, ja niiden yhteydessä on myös kaksi melojien rantautumispaikkaa (me). Yhteiskäyttölaiturin paikka on merkitty yh-kaavamerkinnällä. Saaren länsipuolella oleva merkintä sm tarkoittaa alueen osaa, jolla sijaitsee muinaismuistolailla rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Kalliosaaren eteläpuolella sijaitseva Kallioluoto on luonnonsuojelualue (SL).

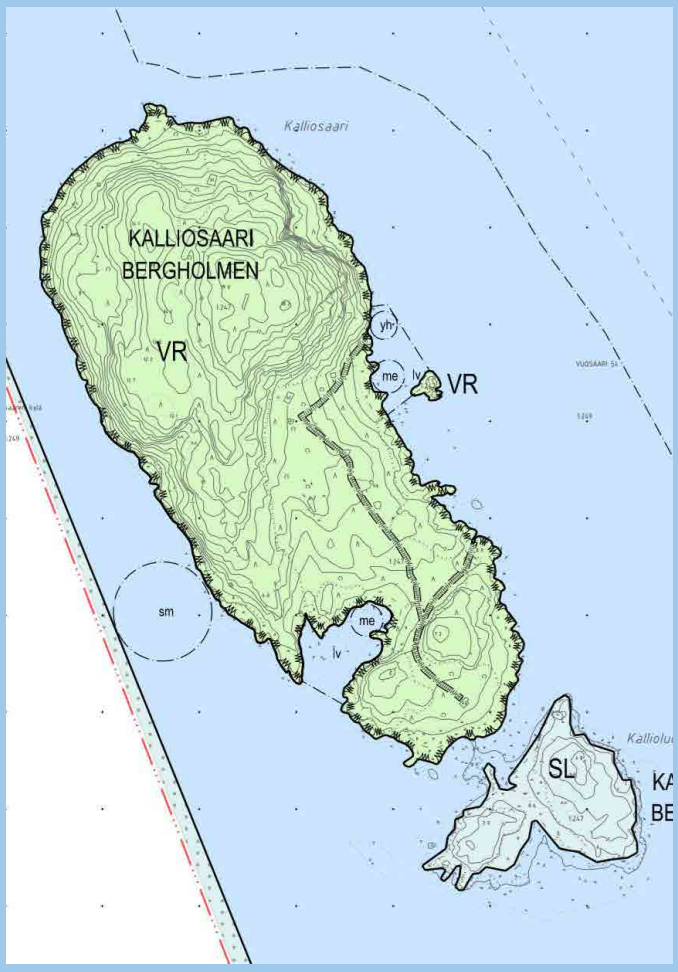

Kalliosaari
LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Helsingin edustan luodot*
  FINIBA-alue
- *b.* *Kallahdenniemen merialue*
  Tärkeät lintualueet
- *c.* *Kalliosaaren luoto*
  Tärkeät lintualueet
- *d.* *Kallioluoto*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde
- *e.* *Kallioluoto*
  Luonnonsuojelualue
- *f.* *Kallahden niitty-, harju- ja vesialueet*
  Natura-alue

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Silmälläpidettävät

A *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät

B *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*

C *Itämeren sora- ja somerikkorannat*

D *Karut ja keskiravinteiset meren-rantakalliot*

VIERASLAJIT (*Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- ★ *Kurtturuusu*

METSO-KOHTEET (*Siuruainen 2018*)

- *Runsaslahopuustoinen kangas-metsä*
- *Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikko-metsä*

KULTTUURIHISTORIA (*Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016*)

1. *Vanhan asuinrakennuksen paikka*
2. *Kalliosaaren hylky*
   Muinaisjäännös

Kehittämissuosituksia

Kalliosaari säilyy nykyisenkaltaisessa, aktiivisessa virkistyskäytössä. Melko suurena virkistyssaarena Kalliosaari kestäisi enemmänkin virkistyskäyttöä, ja tämän vuoksi vesiliikenteen ulottamista saareen tutkitaan. Saareen voidaan rakentaa vesiliikennelaituri sen itä- tai lounaispuolelle, mikäli vesiliikenteen aloittaminen on mahdollista. Laituria ei tule sijoittaa saaren eteläkärkeen.

Luonnonhoidon suosituksia

Kalliosaaren eteläkärjessä sijaitsee Kallioluodon suojelualue. Matalan veden aikaan Kalliosaaresta on helppo kulku kapean salmen yli Kallioluotoon. Kallioluodon suojelualue ja maihinnousukielto tulee merkitä selkeästi. Tarvittaessa Kalliosaaren ja Kallioluodon väliseen salmeen voidaan tehdä aita. Etelärannalle voidaan pystyttää lintuaiheinen taulu, jossa kerrotaan saarten ja luotojen linnustosta ja suojelualueista.

Kurtturuusupensaiden torjunta on tarpeen ennen kuin pensaat leviävät koko ranta-alueelle.

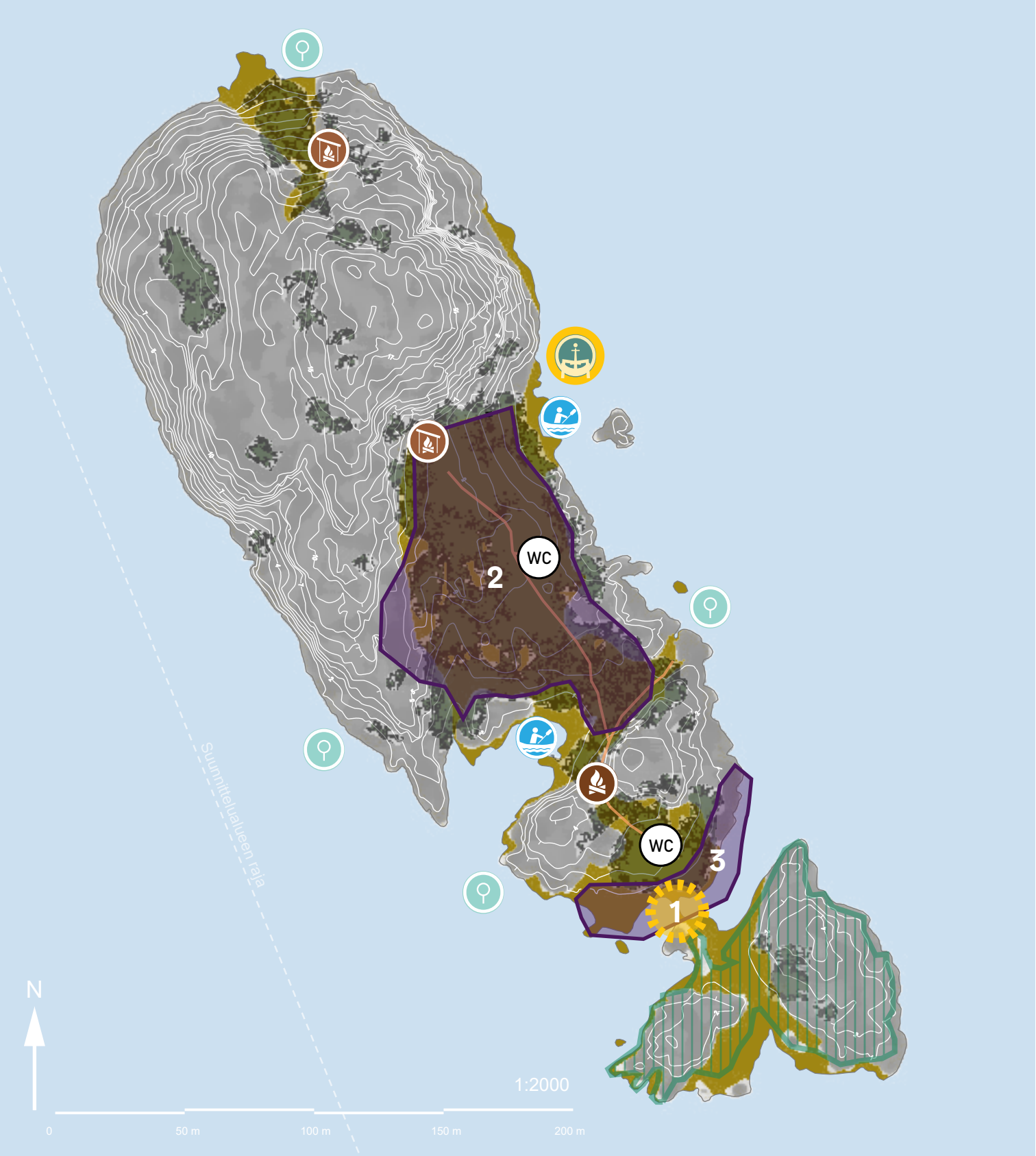

Kalliosaari

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Keittokatos*
- *Kiinnittymispaikka veneilijöille*
- *Kuivakäymälä*
- *Melojille soveltuva rantautumispaikka*
- *Tulipaikka*

Lisäksi saaressa on kaksi infotaulua sekä pöytäpenkkiryhmiä. Saari soveltuu telttailuun.

TOIMINTOJEN JA PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

- *Uusi vesiliikennelaituri ja vesiliikenteen ulottaminen saareen (vaihtoehtoinen sijainti saaren toisella puolella)*

1. *Luonnonsuojelualueen ja maihinnousukiellon merkitseminen uudella infokyltillä ja tarvittaessa aidalla*

MUUT SUOSITUKSET

2. *Metsäiselle alueelle ei suositella uusia laajoja rakenteita*
3. *Kivikkoiselle rantaniitylle ei suositella uusia rakenteita*

4.1.2 Kotiluoto

Hemholmen

Retkisaari

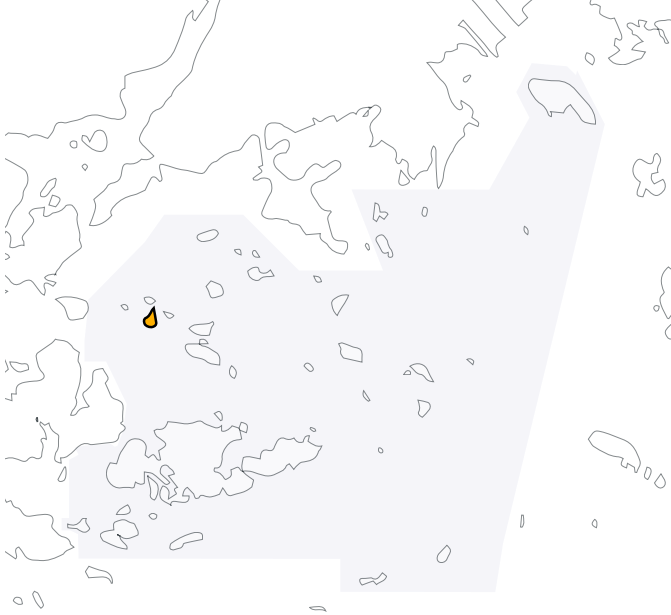

Maisema ja luonto

Kotiluoto sijaitsee Villasaarenselällä melko lähellä Laajasaloa. Se on n. 3 hehtaarin kokoinen saari, joka muodostaa yhdessä Läntisen, Pohjoisen ja Itäisen Villaluodon kanssa Villasaarten saariryhmän. Kotiluoto on hahmoltaan metsäinen.

Kotiluoto on luonteeltaan monipuolinen saari. Saari muodostuu kahdesta kallioselänteestä ja niiden välissä olevasta laaksoalueesta; saari on topografialtaan vaihteleva, korkeimpien kohtien ollessa lähes +11 mpy. Kotiluodolla on suuria, vaikuttavan kokoisia siirtolohkareita. Suurin graniittisiirtolohkare on geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde (1 lk.) ja Helsingin suurin siirtolohkare. Myös saaren kasvillisuus on vaihtelevaa ja rehevää. Selänteiden puusto on mäntyvaltaista, muualla on sekametsää, paikoin kuusikkoa ja laaksoalueella lehtometsää, jossa on mm. runsaasti vaahteraa. Pohjoisen kallioalueen kalliomännikön kenttäkerroksen kasvillisuus on voimakkaasti kulunutta, muualla kulku ohjautuu hyvin poluille. Rannat ovat suurimmaksi osaksi kivikkoisia niittyrantoja, eteläkärjessä on pienialainen soraikko. Kivikkorannat on luokiteltu silmälläpidettäväksi luontotyypiksi (NT) kuten myös saaren keskiosan vaahteralehto. Vaahteralehtoa on hoidettu poistamalla muuta puustoa.

Kotiluodon kasvillisuus on vaihtelevaa, saaren käytön historian ja vanhan huvilan laajan pihapiirin vuoksi. Saari poikkeaa siten paljon muista kaupungin omistamista itäisen saariston saarista. Kasvillisuudessa ja kasvistossa on sekä saariston alkuperäistä että istutettua ja villiintynyttä puutarhalajistoa. Vanhasta puutarhasta on jäljellä joitakin puutarhan koristekasveja kuten kyläkurjenpolvea, ranta-alpia, kinosangervoa, pihasyreenejä ja isokonnantatarta.

Saaressa kasvaa jonkin verran haitallisia vieraslajeja. Vaahteralehdossa ja pihapiirin pohjoisreunalla esiintyy terttuseljaa. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on saanut hävitettyä saaren jättitatarkasvustot ja kurtturuusuesiintymät.

Kesällä 2018 tehdyn lepakkoselvityksen perusteella saari soveltuu hyvin lepakoille. Kotiluodolla rajattiin kaksi lepakoille tärkeää aluetta. Luokan II lepakkoalue sijaitsee saaren suojaisessa keskiosassa ja sisältää useimmat saaren rakennuksista. Erityisesti viiksisiippojen suosima saalistusalue rajautuu vanhaan villiintyneeseen puutarhaan ja vaahteralehdon alueelle. Toinen alue (III-luokka) sisältää saaren pohjoisosan männikön ja Kotiluodon ja Pohjoisen Villaluodon välisen vesialueen, jossa havaittiin mm. vesisiippa, pohjanlepakko ja viiksisiippalaji. Kotiluodon rakennukset (vanha huvila, saunarakennus, huoltorakennus) tarkistettiin ulkopuolelta, mutta havaintoja lepakoista ei tehty. Vanhan kivihuvilan ullakolle ei päästy, mutta se lienee todennäköisin lepakoiden piilopaikka saaressa.

Kotiluodon suurin siirtolohkare on tiettävästi Helsingin suurin

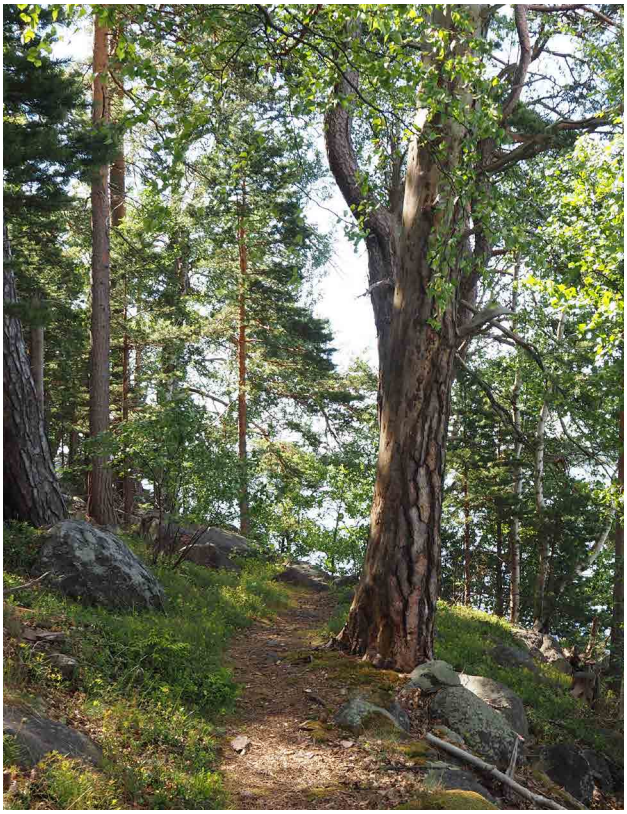

Kotiluotoa kiertää rantapolku

Huvilan pihapiirissä kasvaa vanhoja koristekasveja, jotka ovat entisen puutarhan jäänteitä: kyläkurjenpolvi, ranta-alpi, isokonnantatar, kinosangervo, pihasyreenejä, hevoskastanja

Historia

Kotiluodolle muutti ensimmäisiä torppareita 1810-luvulla, saaren kantatilana oli Puotilan kartano. 1880-luvulta lähtien Kotiluoto oli huvilakäytössä. Vuonna 1919 Kotiluodon ja Villaluodot osti runoilija J. L. Runebergin pojanpoika Björn Runeberg. Robert Tikkasen suunnittelema jugend-vaikutteinen kivihuvila valmistui vuonna 1920. Huvilaan kuului myös näyttävä, puutarha-arkkitehti Paul Olssonin suunnittelema laaja puutarha, joka sai vaikutteita sekä geometrisistä ja suoraviivaisista barokkipuutarhoista että metsäpuistoajatuksista. Puutarha on aikoinaan ollut harvinaisen edustava esimerkki saariston huvilapuutarhoista satoine hedelmäpuineen, ruusutarhoineen ja akselisommitelmineen. Monia puutarhan rakenteita, kuten kiviportaita ja -pengerryksiä, puistoväyliä sekä puutarhakasvillisuutta on vieläkin maastossa havaittavissa. Puutarha on kulttuurihistoriallisesti arvokas ja siitä on laadittu puutarhahistoriallinen selvitys ja kasvillisuusinventointi (Liikuntavirasto B/45, 2012). Kotiluodon huvilavaiheesta on peräisin myös rannalla sijaitseva kärpässienen mallinen uimahuone, joka varmasti toimii monen veneilijän kiintopisteenä lähivesillä.

Kotiluoto oli Runebergin suvun omistuksessa, kunnes se myytiin Helsingin kaupungille vuonna 1966. Saarta muun muassa vuokrattiin veneilyseurojen leiritoimintaa varten, mutta se alkoi hoidon puutteessa rapistua. Puutarha ja kivihuvila jäivät ilman kunnossapitoa, lisäksi joitain vanhoja rakennuksia purettiin. Kärpässientä muistuttava uimahuone on päärakennuksen ohella ainoa saaren jäljelle jääneistä vanhoista rakennuksista.

Kärpässienen muotoinen uimakoppi on toinen Kotiluodon huvilavaiheen aikaisista rakennuksista.

Puutarhassa on useita muureja ja kivijalkoja

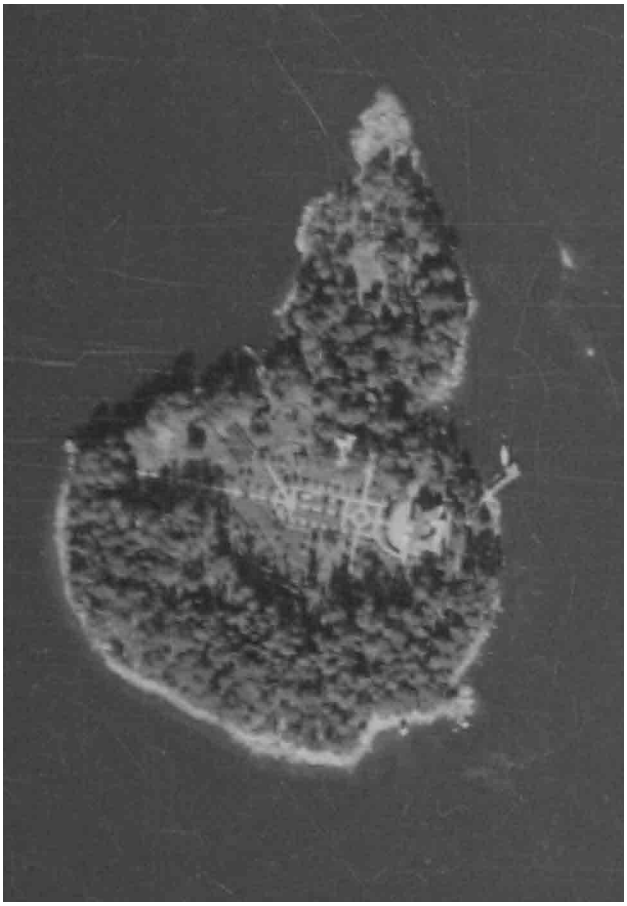

Huvilapuutarhan puistokäytävät erottuvat selvästi vuonna 1932 otetussa ilmakuvassa (kuva: Helsingin kaupungin karttapalvelu)

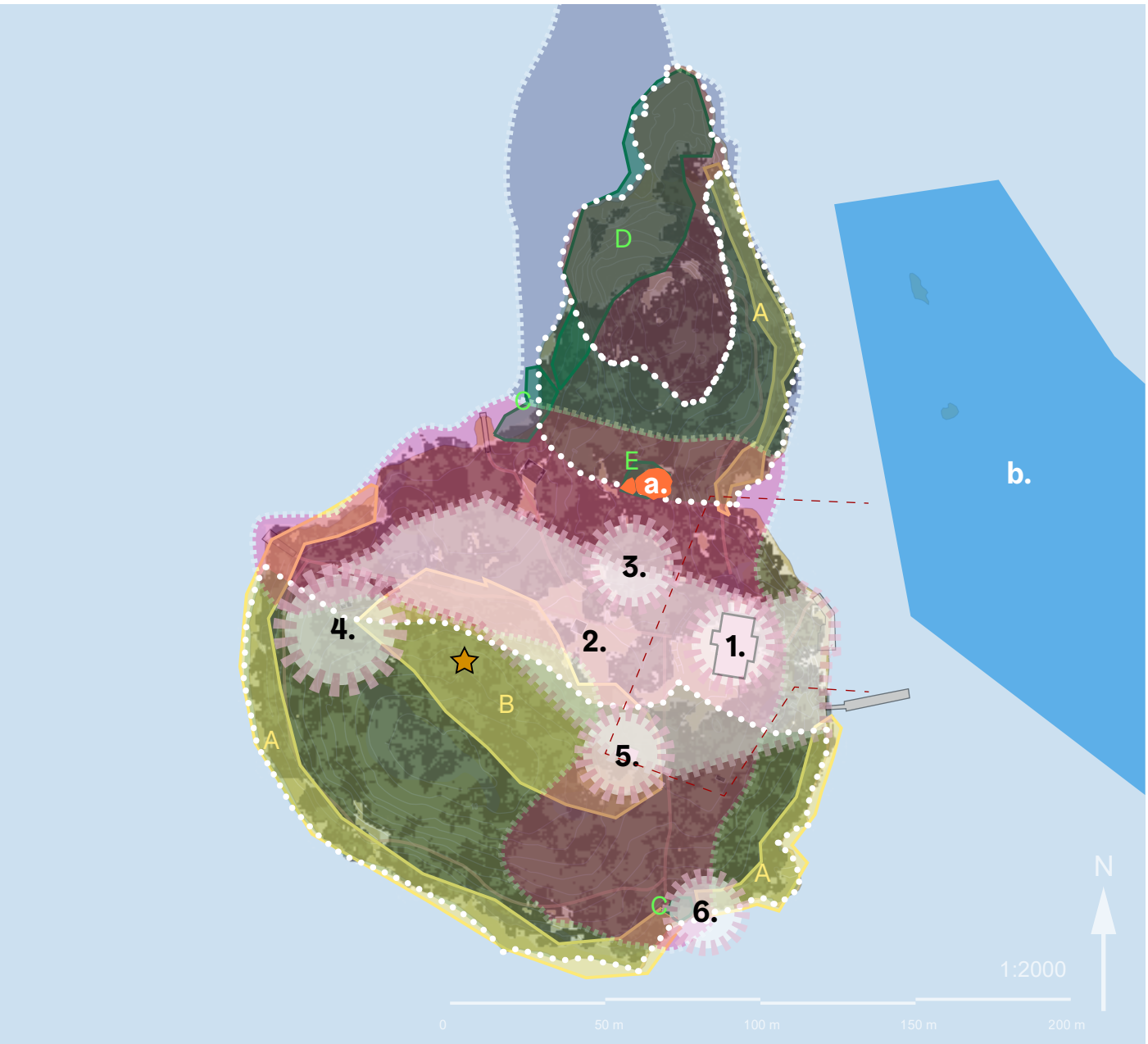

Kotiluoto

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Siirtolohkare*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *b.* *Itäisen villaluodon eteläluoto*
  Tärkeät lintualueet

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Silmälläpidettävät

- *A* *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
- *B* *Vaahteralehdot*

Säilyvät

- *C* *Itämeren sora- ja somerikkorannat*
- *D* *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*
- *E* *Karut ja keskiravinteiset siirto- ja rapauma-lohkareet*

LEPAKKOALUEET (*Hagner-Wahlsten ja Karlsson 2018*)

- *Lepakoille tärkeä alue, luokka II (2018)*
- *Lepakoille tärkeä alue, luokka III (2018)*

VIERASLAJIT (*Kullberg ym. 2018*)

- *Terttuselja*

METSO-KOHTEET (*Siuruainen 2018*)

- *Runsaslahopuustoinen kangasmetsä*
- *Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä*

KULTTUURIHISTORIA (*Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016; Liski ym. 2012; Nokso-Koivisto 2015*)

1. *Päärakennus, rakennettu vuonna 1920*
   Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokas rakennus
2. *Puutarha*
   Puutarhakulttuurin ja / tai puutarhakasvillisuuden kannalta arvokas pihapiirin osa
3. *Huvilanvartijan asunnon paikka*
   Suojeltu rakennus tai rakenne
4. *Huvilan paikka*
5. *Puuvaja*
   Suojeltu rakennus tai rakenne
6. *Uimakoppi*
   Suojeltu rakennus tai rakenne

Nykyinen käyttö

Nykyisin Kotiluoto on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnassa oleva virkistyssaari. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on vuokrannut vanhan päärakennuksen pihapiireineen sekä kaksi laituria Helsingin navigaatioseura ry:lle ja Itä-Helsingin pursiseura ry:lle vuodesta 1992 alkaen. Nykyinen sopimus on voimassa vuoden 2025 toukokuun loppuun asti. Navigaatioseuralla on myös oma sauna päärakennuksesta pohjoiseen ja pienimuotoinen grillialue pöytäryhmineen vanhan pihapiirin alueella. Pihapiiri on siisti ja istutuksia ja nurmialueita hoidetaan.

Saaressa on jonkin verran yleiseen käyttöön tarkoitettuja retkeilypalveluja, kuten keittokatos, pöytäpenkkiryhmä ja ulkokäymälä, jotka ovat melko huonokuntoisia. Kotiluodon polkureitistö on kuitenkin melko hyvässä kunnossa. Saarta kiertävät rakennetut, pengerretyt polut ovat olleet osa maisemapuutarhaa ja ne ohjaavat edelleen kulkua hyvin. Kotiluodolla on myös sauna, jota kaupunki on vuokrannut itsepalveluperiaatteella, saunan avain ja polttopuut tulee hakea Rastilan leirintäalueelta. Sauna on kuitenkin tällä hetkellä käyttökiellossa ja kunnostuksen tarpeessa. Kotiluodolla ei ole jätehuoltoa. Saari ei sovellu telttailuun.

Kotiluotoon ei ole vesiliikenneyhteyttä, mutta saaressa on vesiliikennelaituri, joka on hyväkuntoinen. Saunan yhteydessä on uimalaituri, joka on rikki. Lisäksi kahden pursiseuran käytössä on kaksi laituria. Melojille sopivia rantautumispaikkoja on sekä saaren itä- että länsirannalla.

Kotiluodon yleinen virkistyskäyttö on valitettavasti rajoittunutta. Vaikka Kotiluodolla on useita laitureita, niistä yksikään ei ole yleisen virkistyskäytön piirissä. Vuokrattu alue on merkitty epäselvästi maastoon, lisäksi nykyisten vuokralaisten laittamat yksityisaluekyltit ja laiturien rantautumisen kieltävät merkit eivät tue saaren käyttöä yleisenä virkistysalueena, vaan viestivät tulijoille saaren rajoitetusta käytöstä, vaikka kyseessä on kaupungin omistama retkisaari.

Kotiluodon ennen loistelias puutarha on päässyt villiintymään ja paljon vanhaa lajistoa on tuhoutunut. Luonnonhoito on ollut lähinnä polkujen auki niittämistä sekä jättitattaren ja jättipalsamin torjuntaa. Laaksopainanteen vanha puutarha on keskiosan niitettyä polkua lukuun ottamatta täysin villiintynyt.

Saaren vanha puutarha on päässyt villiintymään

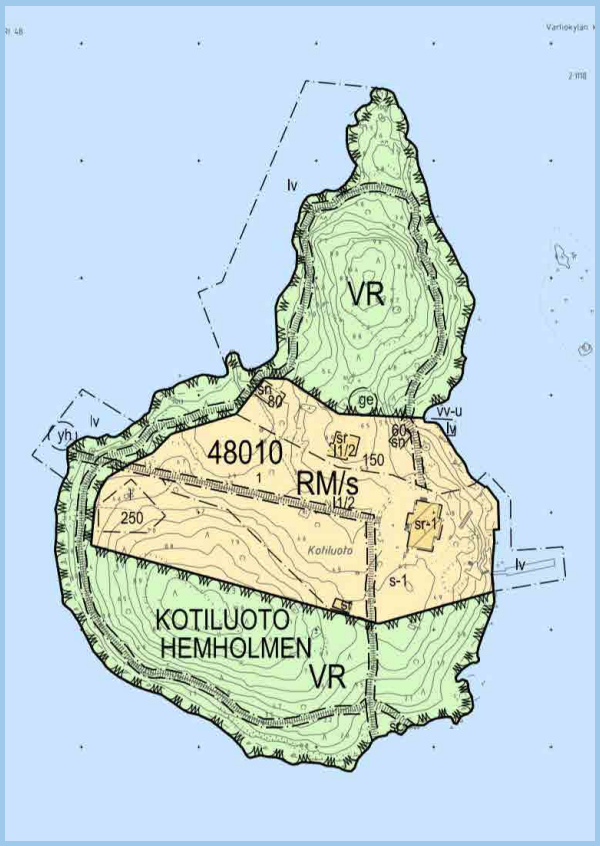

Asemakaava

Kotiluodon etelä- ja pohjoisosa sekä länsiranta on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Näiden väliin jäävä saaren laaksomainen keskiosa on kaavamerkinnällä RM/s, joka tarkoittaa kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokasta matkailua palvelevien rakennusten korttelialuetta. Laaksosta on rajattu pihapiirin osa, joka on puutarhakulttuurin tai/ja puutarhakasvillisuuden kannalta arvokas (s-1). Suojeltuja rakennuksia tai rakenteita (sr) ovat huvilavahdin rakennuksen kivijalka, puuvaja, etelärannan uimakoppi sekä päärakennus, joka on kaavamerkinnällä sr-1 eli rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokas rakennus.

Alueen osat, joille saa rakentaa laitureita saaren kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön ovat kaavamerkinnällä lv. Länsirannan eteläisempi laituripaikka on merkitty myös ohjeelliseksi yhteiskäyttölaiturin paikaksi (yh). Kotiluodon kaksi rakennusalaa, joille saa sijoittaa saunan, on merkitty sn-merkinnällä, uimapaikka saaren itärannalla on merkinnällä vv-u. Huvilavahdin rakennuksen kivijalan pohjoispuolella sijaitsevalla siirtolohkareella on kaavassa merkintä ge, joka tarkoittaa siirtolohkaretta, hiidenkirnua tai muuta arvokasta geologista erityiskohdetta. Kaavaan on merkitty myös Kotiluodon polkujen likimääräinen sijainti.

Kotiluodon rantasauna on kaupungin omistuksessa ja vuokrattavissa itsepalveluperiaatteella. Avain ja polttopuut haetaan Rastilan leirintäalueelta.

Kehittäminen

Kotiluodon erikoisuutena on hyvin säilynyt kivihuvila sekä rehevä entinen puutarhamiljöö. Saari sijaitsee melko lähellä mannerta ja on helposti saavutettavissa. Vistrassa eli Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa saari on merkitty merelliseksi vetovoimakohteeksi.

Kulttuurihistoriallisesti arvokas ja maisemallisesti mielenkiintoinen Kotiluoto avataan laajempaan virkistyskäyttöön. Kotiluodolla on hyväkuntoinen vesiliikennelaituri, mutta saareen ei tällä hetkellä kulje reittiveneyhteyttä. Kotiluoto tulisi saada säännöllisen vesiliikenneyhteyden piiriin. Lisäksi saareen avataan uusi julkinen retkilaituri. Kotiluotoon osoitetaan myös melojien rantautumispaikka, sillä saarta kehitetään Villaluotojen rinnalla itäisen saariston melontakohteeksi.

Huvilan uutta vuokrasopimusta laadittaessa tulee ottaa huomioon saaren yleinen virkistyskäyttö, ja määritellä vuokra-alueen rajaus selvästi. Vuokrasopimuksen uusimisen yhteydessä tutkitaan mahdollisuuksia avata huvila pihapiireineen ja laiturit julkisempaan käyttöön.

Nykyinen keittokatos on sijoitettu vanhan, historiallisen puiston keskiakselille. Keittokatos sijoitetaan toiseen paikkaan sekä kunnostetaan tai uusitaan. Keittokatoksen yhteyteen tulee uusia pöytäpenkkiryhmiä. Keittokatoksen yhteyteen olisi hyvä saada puuhuolto erityisesti silloin, jos saarta kehitetään melontapainotteisesti - melojat eivät saa tuotua polttopuita kanootilla.

Saaresta laaditaan kartta, tarvittavat opasteet ja infotaulut. Saarta kiertävä luonto- ja historiapolku voisi esitellä saaren värikästä historiaa ja poikkeuksellista kulttuuriluontoa. Kotiluotoa kiertävä rantapolku kunnostetaan ja puuttuvat polkuosuudet rakennetaan. Kotiluodon sauna kunnostetaan.

Huvilan, laitureiden ja muiden rakennusten valaistukseen kiinnitetään huomiota. Valaistus tulee pitää kesäöisin sammutettuna 1.6. -31.8. välisenä aikana lepakoiden huomioon ottamiseksi. Huvila tulee tarkistaa lepakoiden varalta sisäpuolelta ennen kattoon tai päätyihin tehtäviä rakennus- tai korjaustoimenpiteitä.

Kulttuurihistoriallisen selvityksen osana Kotiluodon puutarhalle laadittiin kunnostussuosituksia. Puutarhan inventointi päivitetään, ja puutarhalle laaditaan kunnostussuunnitelma. Puutarhan palauttaminen entiselleen ja ylläpito ei nykypäivän resursseilla ole todennäköisesti mahdollista, mutta puutarhan pääpiirteitä ja säilynyttä kasvillisuutta voidaan nostaa esiin. Puutarhasta on hienoja historiallisia valokuvia. Puutarhan upeasta menneisyydestä voidaan laatia infotauluja tai esitellä puutarhaa esimerkiksi älypuhelinsovelluksen kautta lisättynä todellisuutena tai taiteen keinoin.

Kotiluodon retkeilypalveluiden kehittämistä varten laaditaan tarkempi toteutussuunnitelma.

Luonnonhoito

Luonnonhoidon tavoitteena Kotiluodolla on hoidettu huvilasaaren ilme ja turvallinen metsäluonto. Mikäli Kotiluodon virkistyskäyttö lisääntyy merkittävästi, saaressa on luonnonhoitotarvetta. Luonnonhoidossa painotetaan luonnon monimuotoisuuden vaalimista ja turvataan mm. erikoisen vaahteralehdon lehtipuuvaltaisuus ja käyttäjien turvallisuus yksittäisten puiden poistolla. Paikoin on tarve näkymien avaamiselle. Huvilan, saunan ja ulkokäymälärakennusten lähituntuman puiden kunto tulee tarkistaa ja poistaa yksittäisiä puita tarvittaessa. Paikoittain pienpuustoa voidaan harventaa kulttuurihistoriallisten arvojen esiin nostamiseksi. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti. Lepakot otetaan huomioon luonnonhoidossa selvityksessä esitetyin tavoin.

Tarvetta on reittien kulkukelpoisuuden parantamiselle ja vanhojen puutarharakenteiden esiintuomiselle. Kotiluodolla on kurttulehtiruusua, saaressa tulisi suorittaa vieraslajitorjuntaa esim. talkoovoimin.

Kotiluoto Läntiseltä Villaluodolta kuvattuna

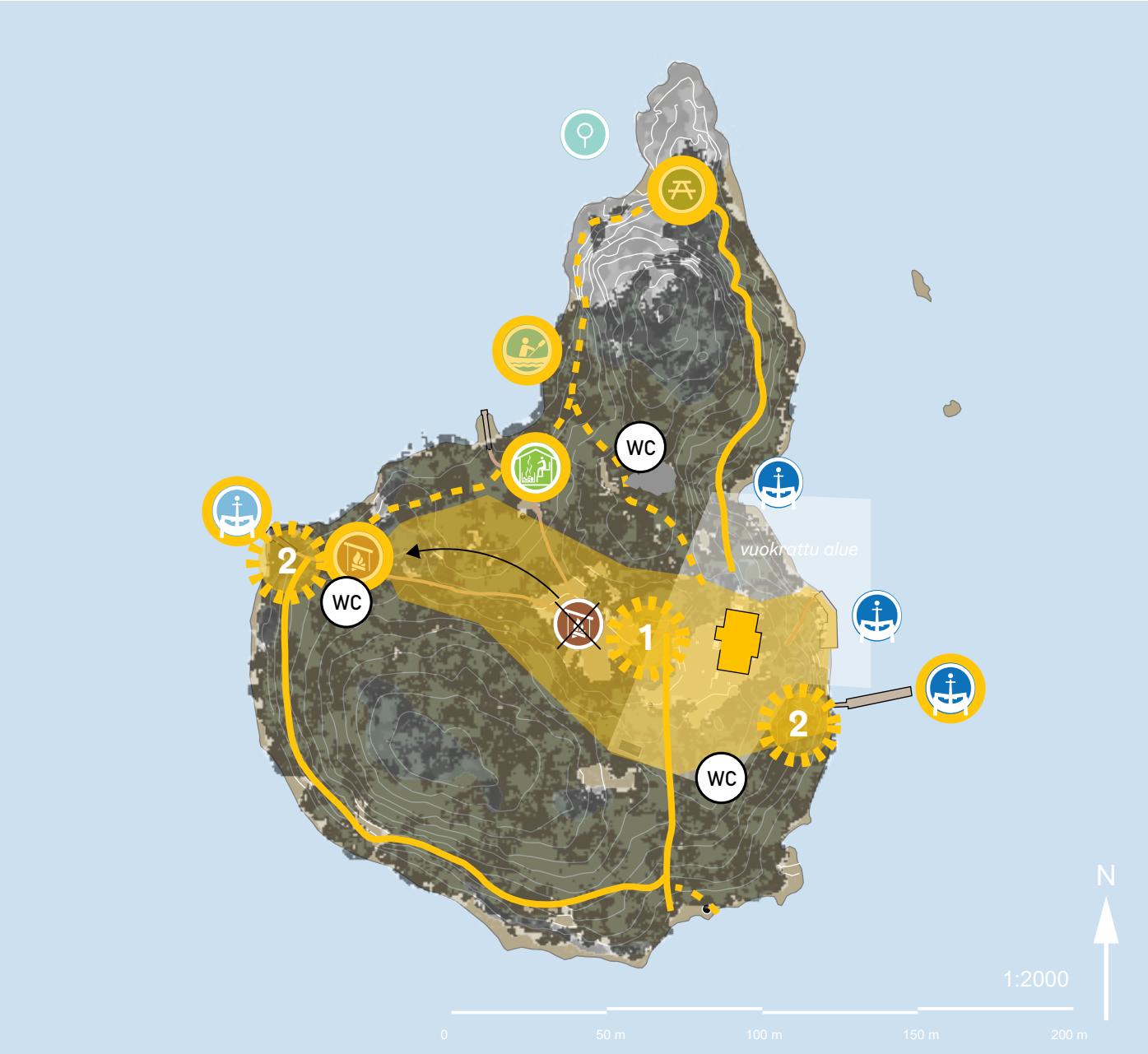

Kotiluoto

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- **Keittokatos**
- **Kiinnittymispaikka veneilijöille**
- **Kuivakäymälä**
- **Pienvenelaituri** *tällä hetkellä ei julkisessa käytössä*
- **Sauna**
- **Vesiliikennelaituri** *tällä hetkellä ei vesiliikennettä*

TOIMINTOJEN JA PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

Huvilapuutarhan kunnostaminen

1. *- Puutarhalle laaditun hoitosuunnitelman toteuttaminen (resurssien mukaan)*
   - Säilyneiden puutarharakenteiden ja kasvillisuuden esiintuominen
   - Keittokatoksen siirtäminen ja kunnostaminen
   - Infotaulut huvilapuutarhasta
   - Huvilan avaaminen laajempaan julkiseen käyttöön

Saavutettavuus

- Julkinen retkilaituri (esimerkki sijainnista)
- Julkinen vesiliikenneyhteys
- Melojien rantautumispaikan osoittaminen

Opasteet

2. *- saaristo-opastekyltti*
   - vuokratun alueen merkitseminen

Muut retkeilypalvelut

- Rantapolun kunnostaminen ja puuttuvien polkuosuuksien rakentaminen + opasteet
- Saunan kunnostus
- Uusi keittokatos
- Pöytäpenkkiryhmiä tai muu levähdyspaikka

4.1.3 Louesaari

Trutholmen

Retkisaari

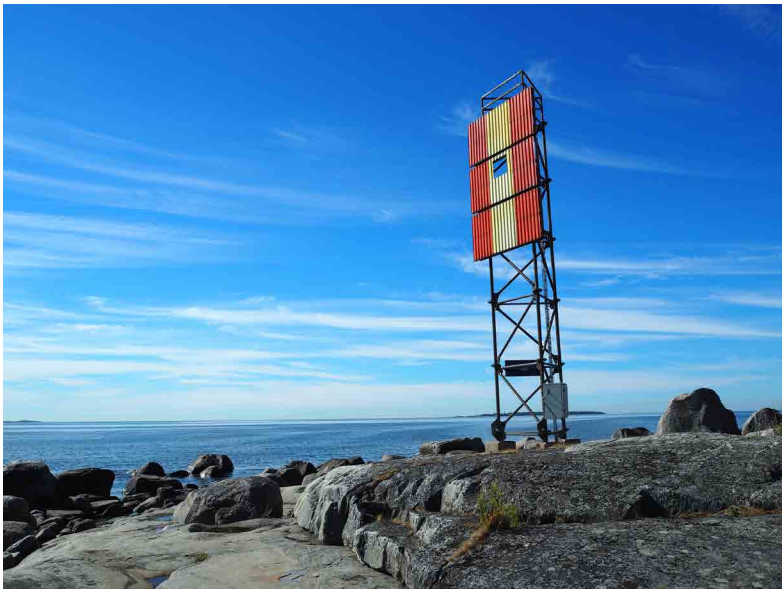

Louesaari on tällä hetkellä Postin omistuksessa. Itäisen saariston asemakaavassa saaren itäosa on osoitettu retkeily- ja ulkoilualueeksi. Tavoitteena on, että Helsingin kaupunki hankkii tämän alueen yleiseen virkistyskäyttöön. Tämän vuoksi saari käsitellään tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa.

Maisema ja luonto

Louesaari on hieman yli 5 hehtaarin kokoinen saari, joka sijaitsee Villingin eteläpuolella, sijoittuen jo ulkosaariston puolelle. Louesaari on pitkänomainen, kapea saari, joka on muodoltaan kuin kallioinen harjanne. Saaren hieno, kallioinen kulkuväylä kulkee tämän harjanteen laella. Saaren korkein kohta on yli 13 metriä, mikä on paljon saaren kapeuteen nähden. Louesaari on hahmoltaan kaksijakoinen: eteläpuolelta saari on karu, kallioinen ja lohkareikkoinen, kun taas pohjoispuoli on metsäinen ja somerikkorantainen. Pohjoisrannalla on paikoitellen pieniä luonnonhiekkarantoja. Louesaaren eteläranta on poikkeuksellisen vaikuttava: avoimilla silokallioilla on suuria siirtolohkareita ja ulapalle aukeaa hieno näkymä; siellä on jo ulkosaariston tunnelmaa.

Saaren puusto on mäntyvaltaista, puut ovat käkkäräisiä saaristomäntyjä. Etelärannalla on pienialainen tervalepikko. Etelärannan länsiosassa esiintyy yleisesti kalliolammikoita, jotka luokitellaan silmälläpidettäviksi luontotyypeiksi (NT). Saaressa on pienialainen kurtturuusukasvusto saaren etelärannalla. Terttuseljaa esiintyy etelärannan kallioalueen ylärinteillä mökkien lähiympäristössä. vaikka saari sijaitsee tuulille melko alttiilla ulkosaaristovyöhykkeellä, käyttävät lepakot saarta jossain määrin saalistusalueena, paitsi tuulisella säällä. Saari toimii myös muutonaikaisena levähdys- ja saalistuspaikkana. Louesaaressa ei ole muita erityisiä luontoarvoja. Louesaaren eteläpuolella sijaitsee arvokas linnustokohde, Santahaminan itäinen matalikko.

Historia

Louesaari oli siviileiltä suljettua sotilasaluetta 1800-luvun alkupuolelta alkaen. Vanhinta historiallista kerrosta edustavat saaren itäpäässä olevat kallioon upotetut muistolaatat kolmen vuonna 1901 hukkuneen ihmisen muistoksi. Vuodesta 1947 lähtien saari oli Postin henkilökunnan virkistyskäytössä. Telttailun ohella saareen rakennettiin myös kesämajoja ja sauna. Osa kesämajoista on ollut pressurakenteisia.

Saaren nykyinen päärakennus rakennettiin koulutus- ja virkistyskäyttöön vanhan päärakennuksen paikalle vuonna 1992. 2000-luvun alussa työntekijöiden vuokrasopimuksia alettiin irtisanoa ja saaren käyttö vähentyi, ilmeisesti saaren myynnin valmistelu alkoi

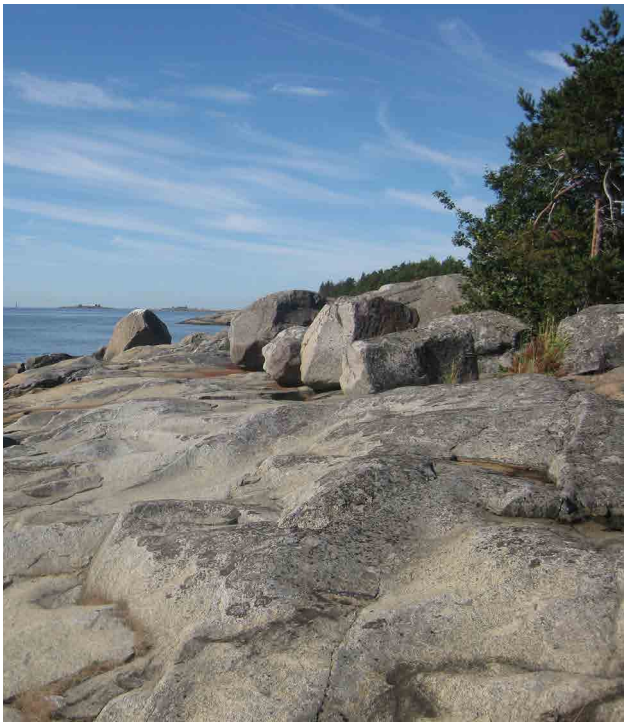

Kallioita Louesaaren etelärannalla.

Mökki Louesaaressa.

Monesta itäisen saariston saaresta poiketen Louesaaressa on sähköt, myös saaren läpi kulkeva polku on valaistu.

Saaren nykyinen päärakennus

tuolloin. Posti on antanut mökeistä viimeisen irtisanomisilmoituksen 19.6.2017. Sen mukaan mökeistä olisi poistuttava viimeistään 31.12.2017. Kesällä 2018 mökkejä oli vielä maastossa ja jotkut jopa käytössä.

Nykyinen käyttö

Posti on toteuttanut saareen laiturit, grillikatoksen, ulkokäymälät sekä muita virkistyspalveluja. Pääosin nämä virkistysrakenteet ovat melko huonokuntoisia. Louesaaressa on myös sähköt ja kesävesi, jotka ovat tulleet ilmeisesti Santahaminan ja puolustusvoimien kautta.

Asemakaava

Louesaaren länsipuoli on kaavassa merkitty loma-asuntojen tai matkailua palvelevien rakennusten korttelialueeksi (RA/RM), itäpuoli retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Saaren eteläpuolella on kaavassa merkintä slk, joka tarkoittaa suurmaisemassa keskeistä ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeää avokallioaluetta. Lähes saaren koko pohjoispuoli on merkitty alueen osaksi, jolle saa rakentaa laitureita kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön (lv). Kaksi yhteiskäyttölaiturin paikkaa ovat kaavamerkinnällä (yh), näistä itäisempi on merkitty ohjeelliseksi. Melojien rantautumispaikka on merkinnällä me. Melontapaikkaa, kalliorantaa ja toista yhteiskäyttölaituria yhdistävän polun sijainti on merkitty kaavaan likimääräisesti.

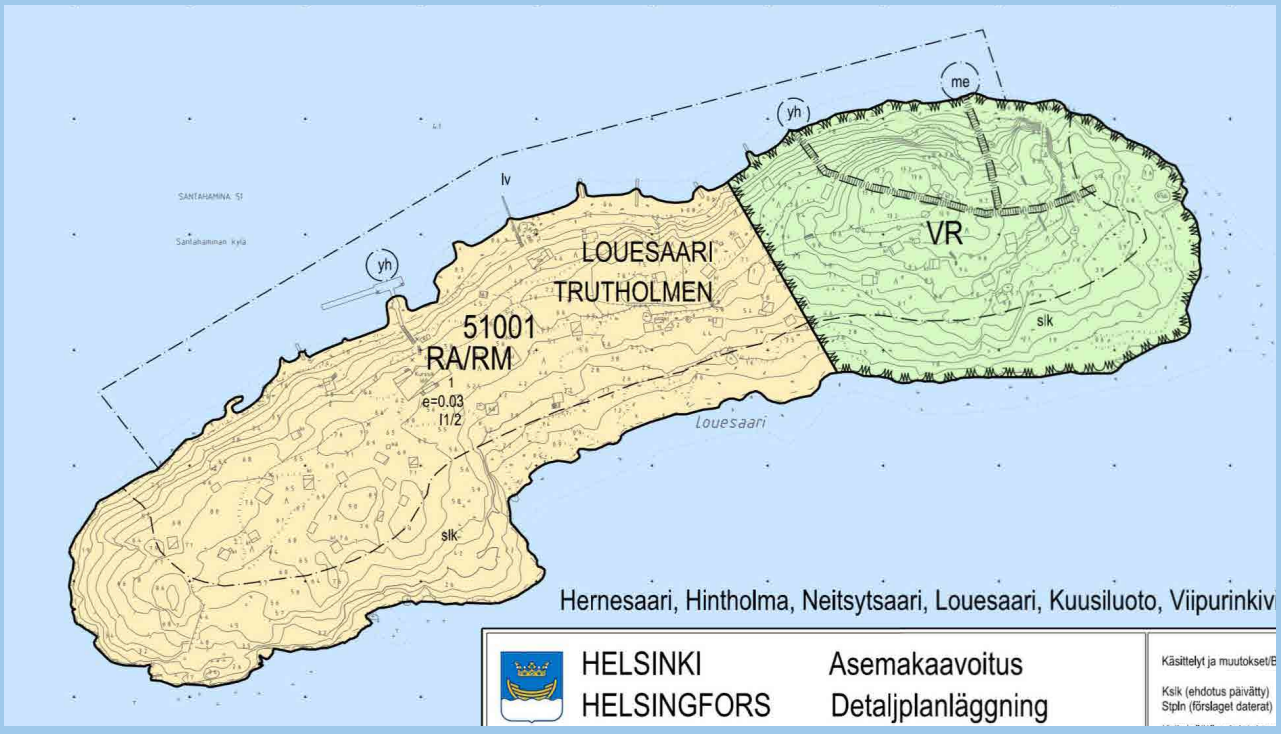

Louesaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

a. *Santahaminen itäinen matalikko / Espoon-Helsingin matalikot*
Tärkeät lintualueet ja IBA-alue

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät
A *Merenrantojen kalliolammikot*
Säilyvät
B *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
C *Itämeren sora- ja somerikkorannat*
D *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018)*

Kurtturuusu
Terttuselja

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. *Päärakennus ja entisen päärakennuksen paikka*

Kehittäminen

Louesaaressa on paljon potentiaalia uudeksi, yleiseksi virkistyssaareksi. Louesaaren kallioinen maasto on kulutusta kestävä luontotyyppi. Etelärannan silokallioilta aukeaa upeita maisemia, ja laajat silokallioalueet on kuin tehty auringonottoa varten. Saaressa on poikkeuksellisen hyvä infrastruktuuri, sillä siellä on sekä sähkö että kesävesi. Louesaaressa on potentiaalia yrittäjätoiminnalle, esimerkiksi ekologisille majoituspalveluille.

Tavoitteena on, että Helsingin kaupunki hankkii itäisen saariston asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueiksi (VR-merkintä) varatut alueet yleiseen virkistyskäyttöön. Tällöin Louesaaresta voidaan kehittää retkisaari.

Louesaaren itäosaan rakennetaan uusi retkilaituri, koska saaren kallioisille ja lohkareikkoisille rannoille on vaikea rantautua. Louesaari voisi olla jopa vesiliikennekohde.

Louesaaresta laaditaan opaskartta, jossa on selvästi osoitettu yleisessä käytössä olevat alueet, reitit ja retkipalvelut. Retkeilijöitä palveleva reitti suunnitellaan ja rakennetaan tai kunnostetaan hyödyntäen mahdollisuuksien mukaan vanhaa reitistöä.

Louesaareen rakennetaan keittokatos, ulkokäymälät (Helsinki-huussi) sekä pöytäpenkkiryhmiä. Uuden keittokatoksen yhteyteen olisi hyvä saada puuhuolto. Kaupunki sopii sähköjen ja kesäveden käytöstä Postin tai mahdollisen muun omistajan kanssa.

Virkistysalueeksi osoitetulla alueella on vielä Postin työntekijöiden pieniä, huonokuntoisia kesämajoja ja romahtaneita pressumökkejä. Nämä puretaan tai siirretään saaresta pois. Mikäli joukossa on hyväkuntoisia mökkejä, niistä muutama voidaan säilyttää muistona saaren menneisyydestä.

Luonnonhoito

Kallioisen saaren saaristomännikköjen elinoloista ja puuston jatkuvuudesta tulee pitää huolta. Haitalliset vieraslajikasvustot (kurtturuusu ja terttuselja) tulee hävittää.

Louesaaren rantakallioilta avautuu laajoja panoraamanäkymiä saaristoon ja avomerelle

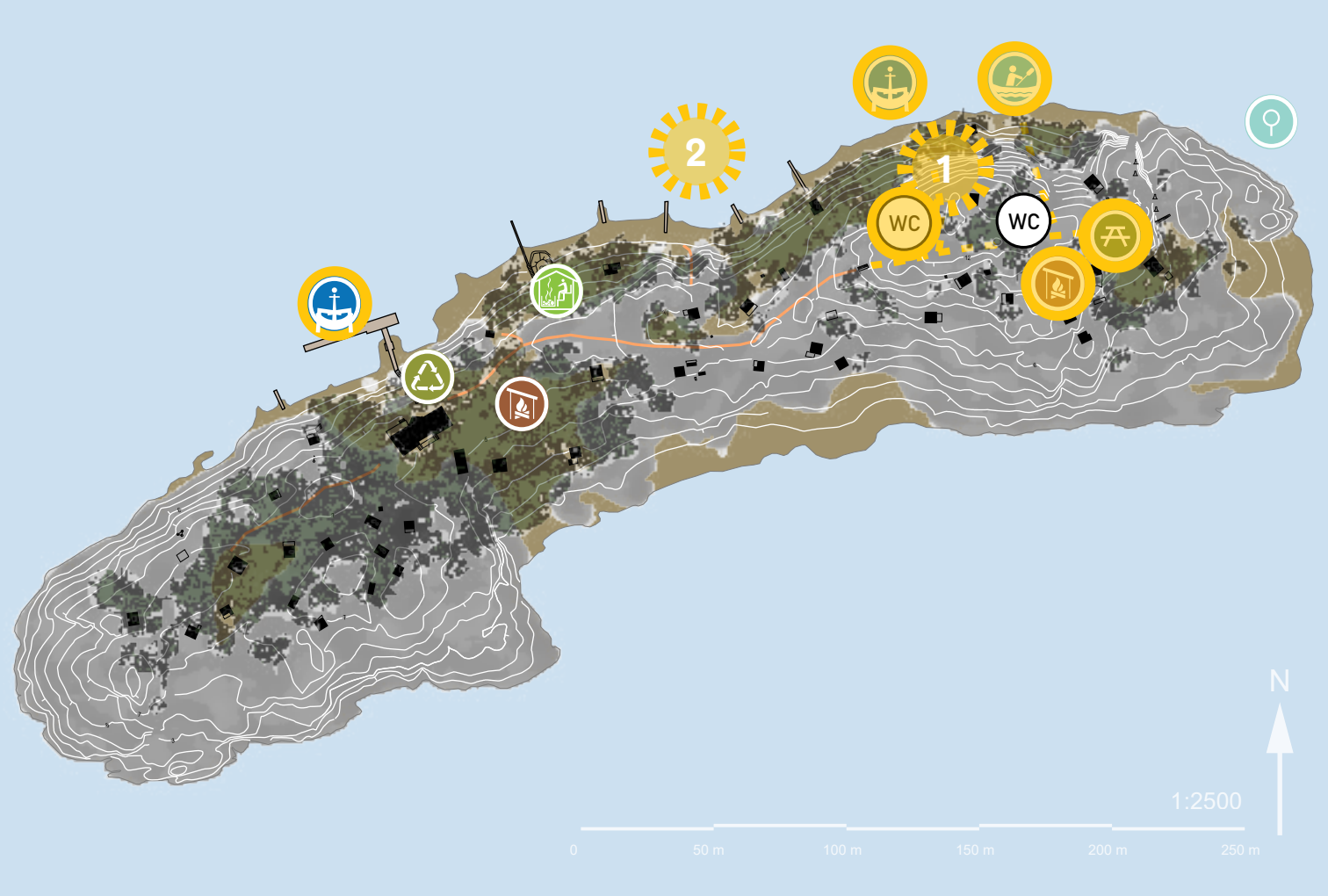

Louesaari

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Jätehuolto*
- *Keittokatos*
- *Kiinnittymispaikka veneilijöille*
- WC *Kuivakäymälä*
- *Sauna*
- *Pienvenelaituri*

+ sähköt: saaren päärakennus ja pääväylä valaistu
+ vesijohto / kesävesi

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Saavutettavuus ja opastus

- Uuden retkilaiturin rakentaminen saaren itäosaan, mahdollisesti vesiliikennettä
- Melojien rantautumispaikka
- Saaristo-opastekyltti
- *Päälaiturin kunnostaminen*
- 2. *Muiden huonokuntoisten laitureiden purkaminen*

Retkeilypalvelut

- Retkeilyyn soveltuvan reitin kunnostaminen / rakentaminen
- Uusi keittokatos
- Pöytäpenkkiryhmiä
- Helsinki-huussi

4.1.4 Läntinen Neitsytsaari

Jungfruholmarna

Retkisaari

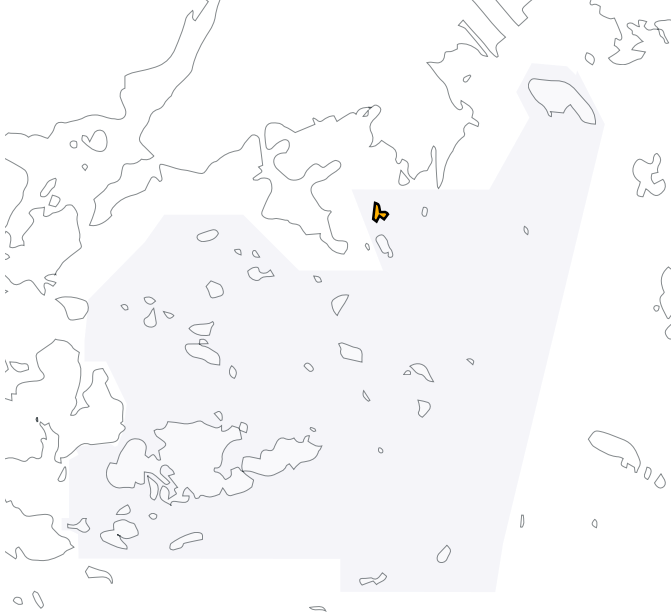

Maisema ja luonto

Läntinen Neitsytsaari sijaitsee Vuosaarenselällä lähellä Kallahdenniemeä. Läntinen Neitsytsaari kuuluu pieneen saariryhmään, johon kuuluu Läntisen Neitsytsaaren lisäksi yksityisessä omistuksessa olevat Itäinen Neitsytsaari sekä kaksi matalaa, kallioista luotoa. Nämä kaksi luotoa ovat monipuolisen ja runsaan pesimälinnustonsa vuoksi luonnonsuojelualuetta.

Pitkänomainen Läntinen Neitsytsaari on noin 1,7 ha kokoinen. Pohjoisosa saaresta on jyrkkäpiirteinen jyrkkine kalliorantoineen, eteläosa on loivapiirteinen. Neitsytsaarten välissä oleva kapea salmi ja kallioiset rannat luovat viehättävän maisematilan saarten välille. Läntisen Neitsytsaaren eteläosissa on hienoja, laakeita silokalliorantoja, joilta avautuu hienoja maisemia itäiseen saaristoon sekä avoimet näkymät Vuosaareen ja Aurinkolahteen.

Läntinen Neitsytsaari on hahmoltaan metsäinen, pääpuulajina on mänty. Pohjoisosan kallioalueella ja kalliomännikössä ovat kalliojäkäliköt säilyneet kohtalaisen hyvin. Itärannan kivikkoiset niittyrannat on silmälläpidettävä luontotyyppi (NT). Erityisesti eteläisen rantaniityn kasvillisuus on edustavaa. Saaren kaakkois- ja länsirannalla on kurtturuusua.

Historia

Läntisellä Neitsytsaarella ei tiettävästi ole ollut asutusta ennen 1920-lukua. Saaren keskiosassa oleva huvila rakennutettiin vuoden 1925 jälkeen. Huvilan pihapiirissä on jälkiä huvilakulttuurista: laajoja syreeni-istutuksia ja jonkin verran perennoja, lisäksi saaressa on myös kivillä pengerrettyjä vanhoja polkuja. Helsingin kaupunki osti saaren vuonna 1985.

Österbergin huvila

Näkymä Läntisen Neitsytsaaren eteläpuolelta kohti kaakkoa

Nykyinen käyttö

Läntinen Neitsytsaari on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima retkeilysaari. Tällä hetkellä saaressa on keittokatos sekä ulkokäymälä. Keittokatoksessa ei ole puuhuoltoa, eikä saaressa ole jätehuoltoa. Yleiset rantautumispaikat sijaitsevat saaren lounaislaidalla, jossa on veneenkiinnitysrenkaita kalliossa. Saaressa on hyviä rantautumispaikkoja melojille. Jo nykyisellään saari toimii mainiosti päiväretkikohteena. Läntinen Neitsytsaari sijaitsee lähellä mannerta, ja kesällä 2019 saarelle oli ensimmäistä kertaa mahdollista päästä myös kaupunkisoutuveneellä Vuosaaren Aurinkolahdesta.

Monesta muusta itäisen saariston saaresta poiketen Läntinen Neitsytsaari on yhdistetty Helsingin seudun ympäristöpalveluiden vesihuollon vesijohtoverkkoon. Viemäri on vain Itäisellä Neitsytsaarella.

Läntisen Neitsytsaaren vanha huvila ja sauna pihapiireineen on vuokrattu Helsingin kaupungin ammatillisten oppilaitosten venekerho ry:lle vuodesta 1992. Saaressa on kaksi laituria, jotka ovat kumpikin venekerhon suljetussa käytössä. Läntisen Neitsytsaaren vuokrasopimuksessa sanotaan, että vuokrasopimus koskee vain rakennuksia ja vuokralaisella on oikeus käyttää rakennusten pihapiiriä, mutta pihapiiriä ei ole sopimuksessa tai liitteissä määritelty. Nykyisen vuokralaisen laittamat yksityisaluekyltit ja laiturien rantautumisen kieltävät merkit eivät tue saaren käyttöä yleisenä virkistysalueena, vaan viestivät tulijoille saaren rajoitetusta käytöstä, vaikka kyseessä on kaupungin omistama retkisaari. Vuokrasopimus päättyy vuonna 2022.

Itäinen Neitsytsaari on yksityinen kesämökkisaari. Saari on sähköverkon piirissä. Itäisen Neitsytsaaren kaakkoispuolella on kaksi pitkänomaista, matalaa ja paljasta kallioista luotoa, joista suuremmalla kasvaa muutama pieni puu; nämä kallioluodot ovat luonnonsuojelualuetta monipuolisen ja runsaan pesimälinnustonsa vuoksi. Suojelualue on yksityisessä omistuksessa.

Yksityisaluekyltit viestivät saaren rajoitetusta käytöstä, vaikka kyseessä on kaupungin omistama retkisaari

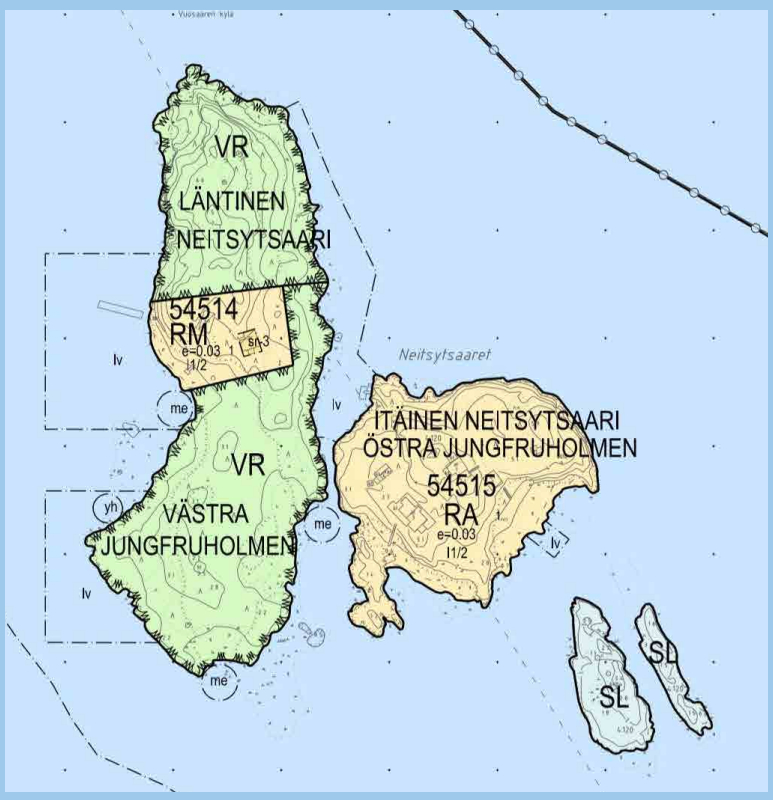

Asemakaava

Läntinen Neitsytsaari on kaavassa merkitty pääosin retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Saaren keskiosassa on matkailua palvelevien rakennusten korttelialue (RM), jolla sijaitseva huvila on kulttuurihistoriallisesti arvokas (sr-3). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat saaren länsipuolella ovat kaavamerkinnällä lv, yhteiskäyttölaiturin paikka (yh) sijaitsee saaren lounaisosassa. Läntisen Neitsytsaaren eri puolille on merkitty yhteensä kolme melojien rantautumispaikkaa (me).

Läntinen Neitsytsaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

- *a.* *Neitsytsaarten lintuluodot*
  Luonnonsuojelualue
- *b.* *Helsingin edustan luodot*
  FINIBA-alueet
- *c.* *Kallahdenniemen merialue*
  Tärkeät lintualueet

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät

A *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät

B *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*

C *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. *Österbergin huvila*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
2. *Österbergin liitosin paikka, nykyinen saunaa*

Kehittäminen

Läntinen Neitsytsaari on sopivan kokoinen saari retkeilyyn ja se on luontotyypiltään hyvin kulutusta kestävä: saaren viehättävät silokalliorannat sopivat hyvin aktiivisempaan virkistyskäyttöön. Läntisestä Neitsytsaaresta voisi kehittyä Uunisaaren tapainen virkistyssaari auringonottopaikkoineen.

Läntisessä Neitsytsaaressa on potentiaalia virkistyspalveluille ja sen läheinen sijainti Vuosaareen nähden tukee vilkkaampaa käyttöä: Vuosaaren Aurinkolahden rannalta saareen on helppo tulla kanootilla tai vaikkapa soutaen kaupunkisoutuveneellä. Saari kuuluu myös vesihuollon piiriin. Tällä hetkellä saariryhmästä vain Itäinen Neitsytsaari on sähköverkon piirissä. Sähköverkon ulottamista Läntiseen Neitsytsaareen tulisi tutkia, sillä tämä tukisi saaren soveltuvuutta palveluille.

Huvilan nykyinen vuokrasopimus umpeutuu vuonna 2022. Uutta sopimusta laadittaessa tulee ottaa huomioon saaren yleinen virkistyskäyttö, ja määritellä ja osoittaa vuokra-alueen rajaus selvästi. Vuokrauksen yhteydessä tutkitaan mahdollisuuksia avata rakennuksia ja laitureita julkisempaan käyttöön. Vanhassa huvilassa voisi toimia esimerkiksi kahvila-ravintola ja sauna voisi toimia tilaussaunaperiaatteella. Huvilan puutarhasta laaditaan kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma.

Saaresta laaditaan opaskartta, jossa julkinen virkistysalue näkyy selvästi. Aiheettomat yksityisaluekyltit poistetaan. Saareen tarvitaan avoin retkeilylaituri, esimerkiksi toinen nykyisistä laitureista voidaan avata julkiseen virkistyskäyttöön. Mikäli saarelle tulee virkistyspalveluja, saareen voisi olla myös kutsuvenetyyppinen vesiliikenneyhteys Vuosaaresta. Nykyinen keittokatos ja kuivakäymälä kunnostetaan, ja saareen rakennetaan uusia pöytäpenkkiryhmiä ja penkkejä. Keittokatoksen yhteyteen olisi hyvä saada puuhuolto.

Luonnonhoito

Läntisessä Neitsytsaaressa on kurtturuusuesiintymiä kahdella rannalla. Saaren kurtturuusujen torjunta käynnistetään mahdollisimman pian, erityisesti kaakkoisella rantaniityllä. Torjuntaa jatketaan vuosittain, kunnes esiintymä on hävitetty.

Mikäli saarta kehitetään aktiivisempaan virkistyskäyttöön, puustoa pitää turvallisuuden vuoksi tarkistaa ja poistaa vaaralliset, huonokuntoiset puut. Huvilan pihapiirin kasvillisuus inventoidaan, ja puutarhalle laaditaan kunnostussuunnitelma.

Läntinen Neitsytsaari sijaitsee itäisen saariston virkistyksen painopistesaarista lähimpänä Aurinkolahden satamaa

Saaren keittokatos on kunnostuksen tarpeessa

Läntisen Neitsytsaaren silokalliorantaa

Kurtturuusujen torjunta käynnistetään mahdollisimman pian.

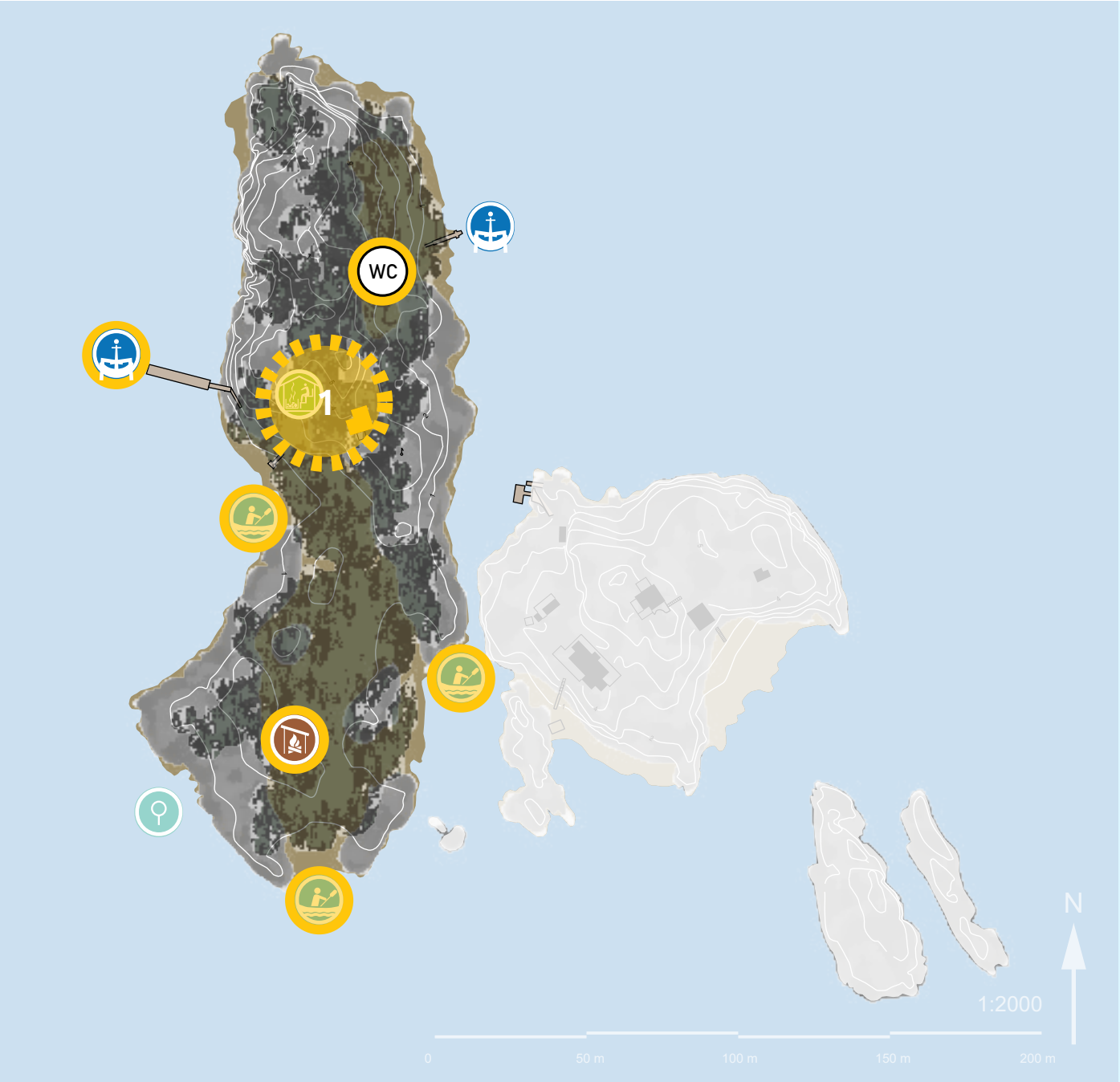

Läntinen Neitsytsaari

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- Keittokatos
- Kiinnittymispaikka veneilijöille
- Kuivakäymälä
- Pienvenelaituri
- Sauna

+ vesihuolto

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Huvila

1. *Vuokra-alueen rajaaminen ja mahdollisesti uudet palvelut*

Saaren liittäminen sähköverkkoon

Opasteet ja saapuminen

+ *Saaristo-opastekyltti*
+ *Ylimääräisten yksityisaluekylttien poistaminen*
- *Uusi laituri, esimerkiksi toisen nykyisen laiturin avaaminen julkiseen virkistyskäyttöön, mahdollisesti vesiliikenneyhteys*
- *Melojien rantautumispaikkojen osoittaminen*

Muut retkeilypalvelut

- *Keittokatoksen kunnostus*
- *Puuceen kunnostus*
+ *Uusia pöytäpenkkiryhmiä ja penkkejä*

4.1.5 Malkasaari

Takvedaholmen

Retkisaari

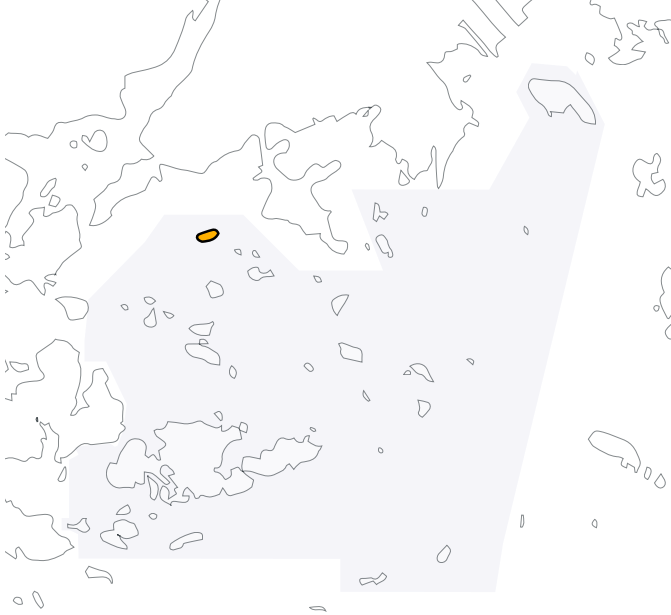

Maisema ja luonto

Malkasaari sijaitsee Kallahdenselällä, melko lähellä Kallahdenniemeä. Malkasaari on noin 3,5 hehtaarin kokoinen saari. Hahmoltaan se on hyvin puustoinen ja pinnanmuodoiltaan loivapiirteinen. Malkasaari on säännöllisen soikion muotoinen saari ja sen rantaviiva on suora. Saaren etelärannat ovat kivikkoisia ja pohjoisrannat vähäkasvisia soraikkoja, kivikkoja ja hietikkoja. Saari on kallioperältään amfiboliittia ja metavulkaniitteja. Kallioperän päällä on kauttaaltaan soraa ja soramoreenia.

Malkasaaren metsät ovat mäntyvoittoista kangasmetsää, paikoitellen saaressa on komeita kilpikaarnaisia mäntyjä. Saaren metsät ovat paikoin reheviä ja tyypiltään kulutusta hyvin kestäviä. Malkasaaren metsät ovat olleet säännöllisemmän metsänhoidon piirissä kuin monet muut saariston metsäiset alueet. Saaren runsas käyttö näkyy paikoin saaren kasvillisuuden kuluneisuutena ja kenttäkerroksen heinävaltaisuutena.

Malkasaaren keskiosassa, vanhan rakennuksen ja nykyisen keittokatoksen vieressä on pienialainen pienruohoketo, joka on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi luontotyypiksi (CR). Keto on kasvamassa umpeen ja toisaalta siihen kohdistuu kulutusta. Siksi se on kohteena edustavuudeltaan arvioitu kohtalaiseksi. Saaren etelärannat ovat kivikkoisia niittyrantoja (luokiteltu silmälläpidettäviksi, NT) ja pohjoisrannat kivikko- ja lohkareikkorannoiksi. Saaren rannoilta tavattiin muutama pienialainen kurtturuusukasvusto.

Kesän 2018 lepakkokartoituksessa todettiin Malkasaaressa yksi lepakoille tärkeä, luokan III alue, joka kattaa keittokatoksen ympärillä olevan aukean, pohjoisrantaan vievän polun sekä saaren pohjoisrannat. Nämä alueet ovat saaren tuulelta suojaisimmat alueet. Lepakot käyttävät saarta erityisesti loppukesän saalistusalueena. Malkasaaressa tarkistettiin viisi eri rakennusta, joista yhdestäkään ei löytynyt lepakoiden jätöksiä tai muita jälkiä.

Kivimuurin lähellä kasvaa ukkomansikkaa, illakkoa, peurankelloa, vuohenjuurta, syreenejä ja muita vanhoja koristekasveja

Historia

Malkasaarella ei ole ollut vakituista asutusta. Saaren nimi Takveda eli kattomalka viittaa siihen, että saarelta on aikoinaan haettu puutavaraa.

Malkasaarella oli aikoinaan kaksi asuinhuvilaa. Malkasaaren entinen päärakennus 1910-luvulta, Stora villan, purettiin 1960-luvun loppupuolella. Saaren nykyinen grillikatos on rakennettu puretun huvilan kivijalan päälle. Kivijalan lisäksi myös muita päärakennukseen liittyneitä vanhoja kivirakenteita, kuten pihaa ympäröinyt aita, portaita ja kivettyjä kulkuväyliä on säilynyt: saaren keskiosassa oleva kivimuurin pätkä rajasi puutarhamaata, ja eteläisessä rannassa olevan kiviröykkiön kohdalla oli höyrylaivalaituri. Maastossa on vieläkin näkyvissä tyypillistä huviloiden puutarhakasvillisuutta, mm. syreeni-istutuksia, siperianhernepensasta sekä perennoja ja sipulikukkia.

Päärakennuksen parina oli Lilla villan, jota vuokrattiin sodan jälkeen eteenpäin kesäksi kerrallaan. Arviolta vuonna 1933 valmistunut harjakattoinen huvila on saaressa edelleen, mutta se on jäänyt rapistumaan ilman käyttötarkoitusta ja ikkunat peitettyinä. Saaren pohjoisrannalla on saunarakennus, joka edustaa kansallisromanttista suuntausta.

Malkasaari siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen vuonna 1965, jolloin siitä tuli retkeilysaari. Malkasaari on ollut aiemmin hyvin suosittu telttailusaari. 1980-luvulla saaressa oli pysyväisluonteista telttailua ja ympäri saarta oli noin 30 telttapaikkaa. Pitkäaikaistelttailu aiheutti saareen kuluneisuutta ja lieveilmiöitä. Pysyvä telttailu ja siihen liittyvät rakenteet kiellettiin vuonna 2014.

Nykyinen käyttö

Nykyisin Malkasaari on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnassa oleva retkeilysaari. Saaressa on melko kattava retkeilyvarustus. Entisen päärakennuksen paikalla on iso grillikatos. Kaupunki vuokraa saunaa itsepalveluperiaatteella, saunan avain ja polttopuut tulee hakea Rastilan leirintäalueelta. Malkasaaressa on kaivo, mutta kaivovesi ei ole juomakelpoista. Saaressa on ulkokäymälä. Saaressa ei ole jätehuoltoa, sähköä eikä vesijohtoa.

Malkasaareen ei ole vesiliikennettä, mutta saaressa on vesiliikennekelpoinen laituri. Saaressa on myös hyväkuntoinen huoltolaituri ja yksi rikkinäinen ponttonilaituri (kesällä 2018). Saaren loivat rannat sopivat melojien rantautumiseen, etenkin saaren pohjoispuolella, jossa on suojaisia hiekka- ja sorarantoja. Laiturin luona on saaren opastaulu.

Lilla Villan

Asemakaava

Suurin osa Malkasaaresta on merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Saaren koillisosaan on kaavassa rajattu matkailua palvelevien rakennusten korttelialue (RM). Saaren sauna on kaavassa merkitty suojelluksi rakennukseksi (sr). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat on merkitty lv-merkinnällä. Näistä yksi saaren pohjoispuolella on merkitty yhteiskäyttölaiturin paikaksi (yh). Pohjoisrannalle on merkitty myös melojien rantautumispaikka (me) sekä uimapaikka (vv-u). Kaavaan on merkitty myös Malkasaaren polkujen likimääräinen sijainti.

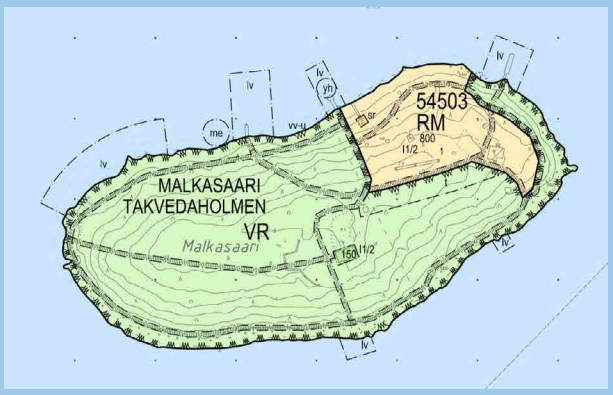

Malkasaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

a. *Iiluodot*
Tärkeät lintualueet

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset
A *Karut pienruohokedot*
Silmälläpidettävät
B *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
Säilyvät
C *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
D *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

LEPAKKOALUEET *(Hagner-Wahlsten ja Karlsson 2018)*

Lepakoille tärkeä alue, III-luokka (2018)

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018)*

Kurtturuusu

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. *Entinen päärakennus, Stora Villan (Nyt kivijalan päällä grillikatos)*
2. *Saunarakennus*
   Suojeltu rakennus
3. *Lilla villan, huvila 1930-luvulta*
4. *Vanhoja kivirakenteita*

Kehittäminen

Malkasaaressa on paljon retkeilysaaripotentiaalia. Malkasaari on metsätyypiltään kulutuskestävä saari, jossa on jo nykyään melko kattavat retkeilypalvelut. Malkasaari on maastonmuodoiltaan hyvin loivapiirteinen, joten sitä kehitetään esteettömämmäksi retkeilysaareksi. Malkasaari voisi olla koko perheen virkistysaari, jonka käyttäjäryhmää olisivat esimerkiksi perheet, vanhukset sekä näkö- ja liikuntarajoitteiset. Saari voisi toimia myös koulujen ja päiväkotien vierailusaarena.

Malkasaari tulisi saada säännöllisen vesiliikenneyhteyden piiriin. Saaren kehittämisen yhteydessä tutkitaan mahdollisuutta järjestää saareen esteetön vesiliikenneyhteys. Lilla Villanin yhteydessä oleva ponttonilaituri kunnostetaan.

Saaren ympäri rakennetaan kivituhkapintainen, esteetön reitti, jonka varteen sijoittuu esteettömiä levähdys- ja näköalapaikkoja sekä pöytäpenkkiryhmiä. Vahvistetut polut ohjaavat hyvin kulutusta, jolloin saaren metsänpohjan kasvillisuus saadaan elpymään ja metsä uudistumaan. Keittokatoksen yhteyteen olisi hyvä saada polttopuuhuolto.

Malkasaaren sauna

Malkasaareen laaditaan opastekartta, tarvittavat opasteet ja infotaulut esim. saaren historiaan ja luontoon liittyen. Esteettömyys otetaan huomioon myös opasteiden suunnittelussa.

Puretun päärakennuksen pihapiirissä, nykyisen grillikatoksen alueella, on hienoja graniittimuureja ja kivirakenteita sekä vanhaa puutarhalajistoa. Pihapiirille laaditaan kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma. Pihapiiriä voidaan elävöittää uusilla istutuksilla ja vaalimalla vanhaa koristekasvillisuutta. Arvokkaan kedon kasvillisuus tulee ottaa huomioon pihapiiriä kunnostettaessa. Liika kuluminen estetään kulunohjauksella ja umpeenkasvu loppukesän kasvillisuuden niitolla. Malkasaaresta osoitetaan muutama lyhytaikaiseen telttailuun soveltuva telttapaikka.

Saari soveltuu hyvin merellisten yrityspalveluiden järjestämiseen. Saareen voidaan kehittää esimerkiksi ekologisia majoituspalveluita ja tällä hetkellä käyttämättömänä olevaan Lilla Villaniin taideleirejä, leiritoimintaa tai majoituspalveluja. Palveluiden järjestämisessä voidaan hyödyntää aurinkosähköä ja muita sähkö- ja vesiverkosta riippumattomia ratkaisuja. Kaavassa osoitetulle matkailua palvelevien rakennusten korttelialueelle (RM-merkintä) järjestetään matkailuyrittäjähaku. Ennen rakennusten kunnostamista tai päätyjen ulkolaudoitukseen tehtäviä toimenpiteitä tulee tarkistaa lepakoiden mahdollinen esiintyminen ullakkotiloissa.

Luonnonhoito

Malkasaaren metsiä on hoidettu aika ajoin, jotta vilkkaassa virkistyskäytössä oleva saari olisi käyttäjilleen turvallinen. Erityisesti runsas telttailukäyttö on edellyttänyt huonokuntoisten puiden kaatoa lähellä telttailupaikkoja ja saaren rakennuksia ja retkeilyrakenteita. Mikäli saarta kehitetään retkeilysaarena ja sen itäosaan tulee yritystoimintaa, saaren metsien hoidossa tulee aika ajoin tarkistaa puuston hoitotarve. Luonnonhoidossa otetaan huomioon myös vieraslajien torjunta, muun muassa kurtturuusukasvustojen pitkäjänteinen torjunta. Pohjoisrannalla säästetään mahdollisimman paljon luonnonvaraista puustoa, jotta lepakoiden saalistusalueet säilyvät.

Malkasaari

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- **Kaivo** (vesi ei juomakelpoista)
- **Keittokatos**
- **Kuivakäymälä**
- **Levähdyspaikka**
- **Sauna**
  vuokrattavissa kaupungilta
- **Pienvenelaituri**
  reittivenelaituri ei vesiliikenteen käytössä tällä hetkellä

+ lyhytaikainen telttailu sallittu

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

1.
- **Lilla Villanin** *kunnostaminen, uutta merellistä yritystoimintaa*
- *Ponttonilaiturin kunnostaminen*
- *Rakennusoikeutta esim. majoituspalveluille*

2. **Saapuminen ja opastus**
- *Olemassa olevan reittivenelaiturin käyttöönottaminen, säännöllinen vesiliikenne*
- *Melojien rantautumispaikan osoittaminen*
- *Saaristo-opastekyltti*

3. **Esteettömiä retkeilypalveluita**
- *Uuden kivituhkaisen reitin rakentaminen*
- *Esteettömiä levähdys- ja näköalapaikkoja polun varrella*
- *Nykyisten kuivakäymälöiden korvaaminen esteettömällä Helsinki-huussilla*

4. **Pihapiirin kehittäminen ja elävöittäminen**
- *Uusia istutuksia ja vanhan koristekasvillisuuden ja arvokkaan ketokasvillisuuden vaaliminen*
- *Kulunohjaus ja umpeenkasvun estäminen*

+ muutaman telttapaikan osoittaminen

4.1.6 Pihlajaluoto

Rönnskär

Retkisaari

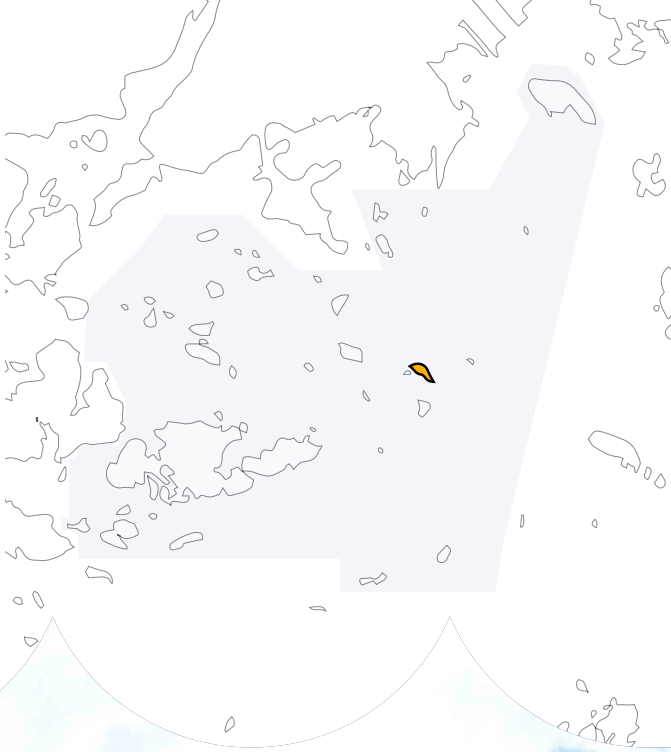

Maisema ja luonto

Pihlajaluoto on hieman yli kolmen hehtaarin kokoinen saari, joka sijaitsee muutaman saaren ja luodon muodostamassa ryppäässä. Saari on hahmoltaan melko loiva ja metsäinen. Saaren rannoilla, varsinkin eteläpäässä on laajoja, laakeita, hienoja silokalliorantoja, joiden kallioperässä on mielenkiintoisia yksityiskohtia. Saarelta avautuu hienoja näkymiä itäiseen saaristoon ja ulapalle, myös Vuosaari ja Vuosaaren satama näkyvät hyvin.

Pohjoisosassa saarta on reheviä lehtipuuvaltaisia metsiköitä, eteläosassa männiköitä. Puusto on pääasiassa mäntyä ja tervaleppää, saarella on myös harvinainen tuomilehto sekä pensasmaista katajaa. Pihlajaluodon pohjoisosan keskivaiheilla on harvinaisen vaikuttava kelottuva mänty. Pohjoisosan pihapiirin ympäristössä on lisäksi istutettuja pensaita ja jonkin verran terttuseljaa. Saaren keskiosa on melko voimakkaasti kulunutta männikköä, mikä johtunee telttailusta. Saaren kivikko- ja sorarantojen kasvillisuus on edustavaa eikä kuluneisuus ole erityisen voimakasta.

Saaren luoteisosan ranta-alue on harvinaisen kenttäorakon esiintymäaluetta ja suojeltu luonnonsuojelualueena. Kenttäorakko on erityisesti suojeltava laji. Suomessa kenttäorakkoa kasvaa luontaisena vain kymmenessä paikassa Suomenlahden rannikon saaristossa. Kenttäorakon kasvupaikoista Pihlajaluodon esiintymä on parhaiten tunnettu ja runsas keräily on todennäköisesti osasyy kasvin voimakkaaseen taantumiseen Pihlajaluodolla.

Kesällä 2018 tehdyn inventoinnin perusteella kenttäorakkokasvustot olivat elinvoimaisia, mutta eivät runsaslukuisia. Kenttäorakkoa löytyi useita kukkineita yksilöitä suojellun luontotyypin rajauksen sisältä, rantaniityn pohjoisosasta. Kolme noin kaksimetristä tervaleppää kasvaa niityllä orakkojen läheisyydessä. Lisäksi saaressa on kaksi arvokasta kasvillisuus- ja kasvistokohdetta eli pohjoinen rantaniitty (I lk.) ja saaren lounaisosissa oleva rantaniitty (II lk.). Pihlajaluoto kuuluu myös Nuottakarin - Pihlajaluodon - Välikarin - Hattusaaren linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.) runsaan saaristolinnustonsa vuoksi. Pihlajaluoto kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen. Lisäksi Pihlajaluoto kuuluu Helsingin edustan luodot -nimiseen valtakunnallisesti arvokkaaseen lintualuekokonaisuuteen.

Pihlajaluodon luontotyypeistä saaren keskiosan keskiravinteinen lehto on uhanalaisuudeltaan vaarantunut (VU). Lehdon läheisyydessä esiintyy boreaalinen piensuo (kausikosteikko), joka on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) luontotyypiksi. Etelärannan kivikkoinen niittyranta (silmälläpidettävä, NT) on erittäin edustava. Haitallisista vieraskasveista saaressa kasvaa terttuseljaa saaren luoteisosan rehevässä pensaikkoympäristössä ja kurtturuusua yksittäisinä pensaina lounaisrannan alueella. Joitakin esiintymiä on torjuttu kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan toimesta, koska esiintymien yhteydessä on myös kuivuneita ja kuolleita pensaita. Myös suojellun kenttäorakon kasvupaikan läheisyydessä esiintyy kurtturuusua.

Historia

Pihlajaluodolla on poikkeava historia: huvila-asutuksen sijaan siellä asui kalastajia vakituisesti 1860-luvulta lähtien. Saarella asui torppareita vielä 1920-luvulla, pidempään kuin monissa muissa alueen saarissa. Vuoteen 1929 asti Pihlajaluoto oli Laajasalon kylän jakamaton saari. Entisten torppien paikat ja pihapiirit saaren länsi- ja keskiosassa ovat kasvaneet umpeen, vain kivijalka on jäljellä. Saaren nykyinen päärakennus on rakennettu huvilaksi 1930-luvulla. Sen ympäristössä on kulttuurikasvillisuuden jäämiä, mm. vaahteraa ja terttuseljaa. Vuodesta 1981 lähtien Pihlajaluoto on ollut Helsingin kaupungin omistuksessa.

Nykyinen käyttö

Pihlajaluodon luoteisosassa sijaitseva päärakennus ja muut rakennukset pihapiireineen sekä molemmat laiturit on vuokrattu Suomenlahden uistelijat ry:lle vuonna 1990. Koillisrannan laituri on venelaituri, luoteisrannan saunalaituri. Saari on periaatteessa yleinen ulkoilu- ja retkeilyalue, mutta yleisessä käytössä olevan julkisen rantautumislaiturin puute ja yksityisalueeksi monin kyltein merkitty rakennusryhmä laajoine pihapiireineen saavat koko saaren vaikuttamaan yksityiseltä. Pihlajaluodon vuokrasopimuksessa sanotaan, että se koskee saarella olevaa huvilaa, saunaa, puuvajaa, käymälää ja laituria, sekä rakennusten pihapiiriä, mutta pihapiiriä ei ole rajattu sopimuksiin.

Pihlajaluoto on ollut Liikuntaviraston hoidossa ja nykyään kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima ja eteenpäin vuokraama. Pihlajaluodon itärannalla on erittäin huonokuntoinen grillipaikka, mutta ei polttopuuhuoltoa. Saaressa on kaksi ulkokäymälää. Saaressa on aiemmin ollut jätehuolto, mutta se on lopetettu. Saaressa voi telttailla lyhytaikaisesti, mutta merkittyjä telttapaikkoja ei tällä hetkellä ole. Saaresta puuttuvat infotaulut. Saaren koillisosissa on veneenkiinnitysrenkaita.

Asemakaava

Asemakaavassa suurin osa Pihlajaluodosta on retkeily- ja ulkoilualuetta (VR), jolla sijaitsee suurmaisemassa keskeinen ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeä avokallioalue (slk). Pihlajaluodon luoteisosa on matkailua palvelevien rakennusten korttelialue, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas (RM/s). Saaren päärakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas (sr-3). Pihlajaluodon luoteisosasta on rajattu suojelualue, jolla sijaitsee luonnonsuojelulain 29 § mukainen luontotyyppi tai 47 § mukaisen lajin esiintymisalue (S-1). Suojelualueen ympäristö on rajattu kaava-alueen osaksi, jolla sijaitsee kasvillisuuden ja/tai linnuston kannalta arvokas kohde (sl).

Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat saaren pohjoispuolella ovat kaavamerkinnällä lv, melojien rantautumispaikat merkinnällä me. Yhteiskäyttölaiturin paikka on kaavamerkinnällä yh. Laiturialueita yhdistävän polun sijainti on merkitty kaavaan likimääräisesti.

Pihlajaluoto

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Pihlajaluodonkupu*
  Luonnonsuojelualue
- *b.* *Kallahden matalikko*
  Luonnonsuojelualue
- *c.* *Pihlajaluodon rantaniityt*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde
- *d.* *Helsingin edustan luodot*
  FINIBA-alueet
- *e.* *Kallahdenniemen merialue*
  Tärkeät lintualueet

Erityisesti suojeltavan lajin, kenttäorakon kasvupaikka (asemakaavassa S-1)

METSO-KOHTEET (*Siuruainen 2018*)

Lehto
Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Uhanalaiset
- *A* *Boreaaliset piensuot*
- *B* *Tuoreet keskiravinteiset lehdot*

Silmälläpidettävät
- *C* *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
- *D* *Merenrantojen kalliolammikot*

Säilyvät
- *E* *Itämeren suurruohostot*
- *F* *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

VIERASLAJIT (*Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *Kurtturuusu*
- *Terttuselja*

KULTTUURIHISTORIA (*Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016*)

1. *Huvila, nykyinen päärakennus*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
2. *1860-luvun torpan paikka*
3. *1900-luvun alun torpan paikka*
4. *Muinaisjäännös: Pihlajaluodon hylky*

Kehittäminen

Pihlajaluodolla on ulkosaariston tunnelmaa ja upeita silokallioita. Saari on tarpeeksi suuri virkistyskäyttöön, toisaalta luontoarvojen vuoksi saaressa tulee kiinnittää huomiota siihen, että virkistyskäyttö ohjataan sitä kestäville alueille.

Huvilan edellinen vuokrasopimus umpeutui vuonna 2021, uusi sopimus on tehty kolmeksi vuodeksi. Uutta sopimusta laadittaessa tulee ottaa huomioon saaren yleinen virkistyskäyttö, ja määritellä vuokra-alueen rajaus selvästi. Vuokrauksen yhteydessä tutkitaan mahdollisuuksia avata rakennuksia ja laitureita julkisempaan käyttöön. Nykyään vuokrattuna olevassa päärakennusryhmässä voisi olla esimerkiksi kahvila-ravintola, Bed and Breakfast –majoitusta tai jonkinlaista pienimuotoista kurssi- tai kokoustoimintaa. Huvilan pihapiirille laaditaan kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma.

Saaren nykyinen grillipaikka ja huussit kunnostetaan. Pöytäpenkkiryhmiä ja yksittäisiä penkkejä lisätään. Saareen rakennetaan uusi julkinen käyntilaituri tai vaihtoehtoisesti yksi vuokratuista laitureista avataan yleiseen käyttöön. Tavoitteena on myös esimerkiksi kutsuvenetyyppinen vesiliikenneyhteys. Melojille osoitetaan ja tarvittaessa kunnostetaan sopiva rantautumispaikka. Lyhytaikaiselle telttailulle osoitetaan paikka telttailuun sopivasta alueesta saaren kaakkoisosassa, suojaisesta paikasta mäntyjen katveesta. Saareen olisi hyvä saada polttopuuhuolto. Saaren etelärannoille ei sijoiteta palvelurakenteita arvokkaan kasvillisuuden takia.

Laiturialueita yhdistävä, asemakaavaan merkitty polku toteutetaan saaren retkipalveluita kunnostettaessa. Laiturialueilta ja pihapiiristä saaren kaakkoisosaan johtava reitti vahvistetaan ja kunnostetaan.

Saaresta laaditaan opaskartta, johon merkitään mm. arvokkaat luontokohteet, saaren reitit ja palvelut. Infotaulussa voidaan kertoa myös Pihlajaluodon vieressä sijaitsevien arvokkaiden suojeltujen lintuluotojen linnustosta sekä saaren historiasta. Kenttäorakon kasvupaikka varustetaan infotaululla ja aidataan kevyesti esim. naruaidalla.

Luonnonhoito

Saaren kurtturuusuesiintymien torjuntaa jatketaan. Kiireellisin torjuttava esiintymä sijaitsee kenttäorakon kasvupaikan vieressä. Terttuseljaa voidaan poistaa lehdosta ja pihapiiristä.

Suojellun Pihlajaluodonkuvun linnustonsuojelualueen merkintätaulut tarkistetaan ja uusitaan tarvittaessa. Viereisten lintuluotojen pesinnänaikaisesta maihinnousukiellosta voisi myös kertoa Pihlajaluodon infotauluissa ja pihapiirin saunalaiturille sijoitettavassa opasteessa.

Uhanalaisen kenttäorakon tilaa seurataan. Orakkokasvustojen seassa kasvaa joitakin tervalepän taimia, joiden kasvua tulee seurata. Rannan läheisyyteen, saunalaiturille ja saaren infotauluihin tulee lisätä nuotioiden polttokielto. Kokkojen ja nuotion polttaminen kenttäorakon kasvupaikan läheisyydessä uhkaa kasvustoja ja tulee saada valvonnalla ja opastuksella kuriin. Kenttäorakon kasvupaikka aidataan ja merkitään maastoon säänkestävällä matalalla kyltillä.

Pihlajaluoto

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

Keittokatos
tällä hetkellä ei julkisessa käytössä

Kiinnittymispaikat veneilijöille

Kuivakäymälä

Nuotiopaikka / avogrilli

Sauna
tällä hetkellä ei julkisessa käytössä

Pienvenelaituri
tällä hetkellä ei julkisessa käytössä

+ lyhytkestoinen telttailu sallittu

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Saaren avaaminen julkisempaan käyttöön

1. - Vuokra-alueen ja pihapiirin selkeä rajaaminen
- Päärakennukseen mahdollisesti julkisempaa toimintaa, esim. kahvila-ravintola tai majoitusta

Saapuminen ja opastus

Julkinen laituri, mahdollisesti myös vesiliikenneyhteys
Melojien rantautumispaikan osoittaminen
2. Saaristo-opastekyltti

Muut retkeilypalvelut

Grillipaikan kunnostaminen
Kuivakäymälöiden kunnostaminen
+ Pöytäpenkkiryhmien ja penkkien lisääminen
3. Telttailuun sopivan alueen osoittaminen
4. kenttäorakon kasvupaikan aitaaminen

Uusi polku (sijainti likimääräinen)
Reitin kunnostaminen

4.1.7
Pikku Leikosaari

Lilla Lekholmen

Retkisaari

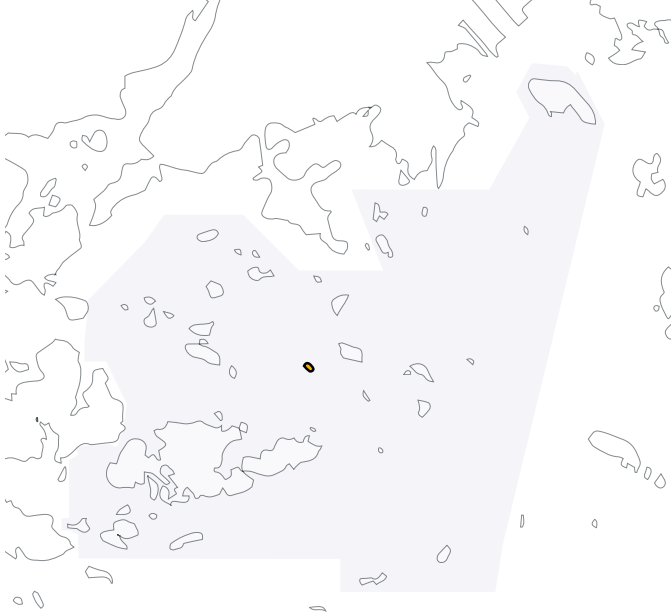

Kalliosaari ja Pikku Leikosaari ovat Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen retkisaaria. Helsinki on yksi yhdistyksen 19:sta jäsenkunnasta. Yhdistyksen tavoitteena on turvata uusmaalaisten mahdollisuuksia luonnossa virkistäytymiseen ja ulkoiluun. Saarten vakiintuneen virkistyskäytön ja Helsingin kaupungin jäsenyyden vuoksi Kalliosaari ja Pikku Leikosaari esitellään tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa, ja niille annetaan kehittämissuosituksia.

Maisema ja luonto

Pikku Leikosaari on hieman yli hehtaarin kokoinen, itäisen saariston keskellä sijaitseva saari. Keskeisen sijaintinsa vuoksi saarelta avautuu hienoja näkymiä niin itäiseen saaristoon kuin avoimelle ulapallekin. Saarella on laakea hahmo, se on suhteellisen matala, korkeimman kohdan ollessa +6,5m. Pikku Leikosaarelle ovat ominaisia rantojen kauniit silokalliot ja valoisa mäntymetsä. Pikku Leikosaari on ahkerassa virkistyskäytössä, mikä on aiheuttanut jonkin verran roskaisuutta ja kuluneisuutta erityisesti kallio- ja metsäalueilla. Myöskin saaren pohjakasvillisuus on muuttunut heinävaltaiseksi tallauksen vuoksi. Tästä huolimatta Pikku Leikosaaren lounaisrannalla on merenrantakasvustoa, joka on arvioitu arvokkaaksi kasvillisuus- ja kasvistokohteeksi (II lk.).

Historia

Pikku Leikosaari kuului Vuosaaren kartanon maihin, ja päätyi sitä kautta Oy Saseka Ab:n henkilökunnan virkistyssaareksi 1930-luvulla. Muistona tästä ajasta rantakallioilta löytyy kaiverrettuja nimikirjoituksia ja jopa muotokuva 1930-luvulta. Pikku Leikosaaresta tuli kaikille avoin retkisaari vuonna 1994, kun saari myytiin Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle.

Nykyinen käyttö

Pikku Leikosaaressa on kattavat virkistyspalvelut: tulipaikkoja, pöytiä ja penkkejä, ulkokäymälä, uimalaituri, kiinnitysrenkaita ja kiinnityspoijuja. Luoteiskärjessä on loiva kallioranta ja pieni soraikko, jotka soveltuvat kajakkien ja kanoottien rantautumiseen. Saaresta on kartta ja infotaulu. Saaressa voi telttailla lyhytaikaisesti. Saaressa on myös sauna, joka lämpiää omatoimiperiaatteella. Uudenmaan virkistysalueyhdistys hoitaa puu- ja jätehuollon saareen. Pikku Leikosaarta käytetään sekä päiväretki- että yöpymiskohteena.

Kehittämissuositukset

Pikku Leikosaari säilyy nykyisenkaltaisessa, aktiivisessa virkistyskäytössä. Saaren infotaulu on uusimisen tarpeessa.

Luonnonhoidon suositukset

Pikku Leikosaaressa on kurtturuusuesiintymä ja pihlaja-angervoa saaren koillisosassa nuotiopaikan vieressä. Nämä esiintymät tulee hävittää.

Asemakaava

Pikku Leikosaari on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat saaren länsi- ja itäpuolella ovat kaavamerkinnällä lv. Melojien rantautumispaikka saaren luoteispuolella on merkitty me-merkinnällä.

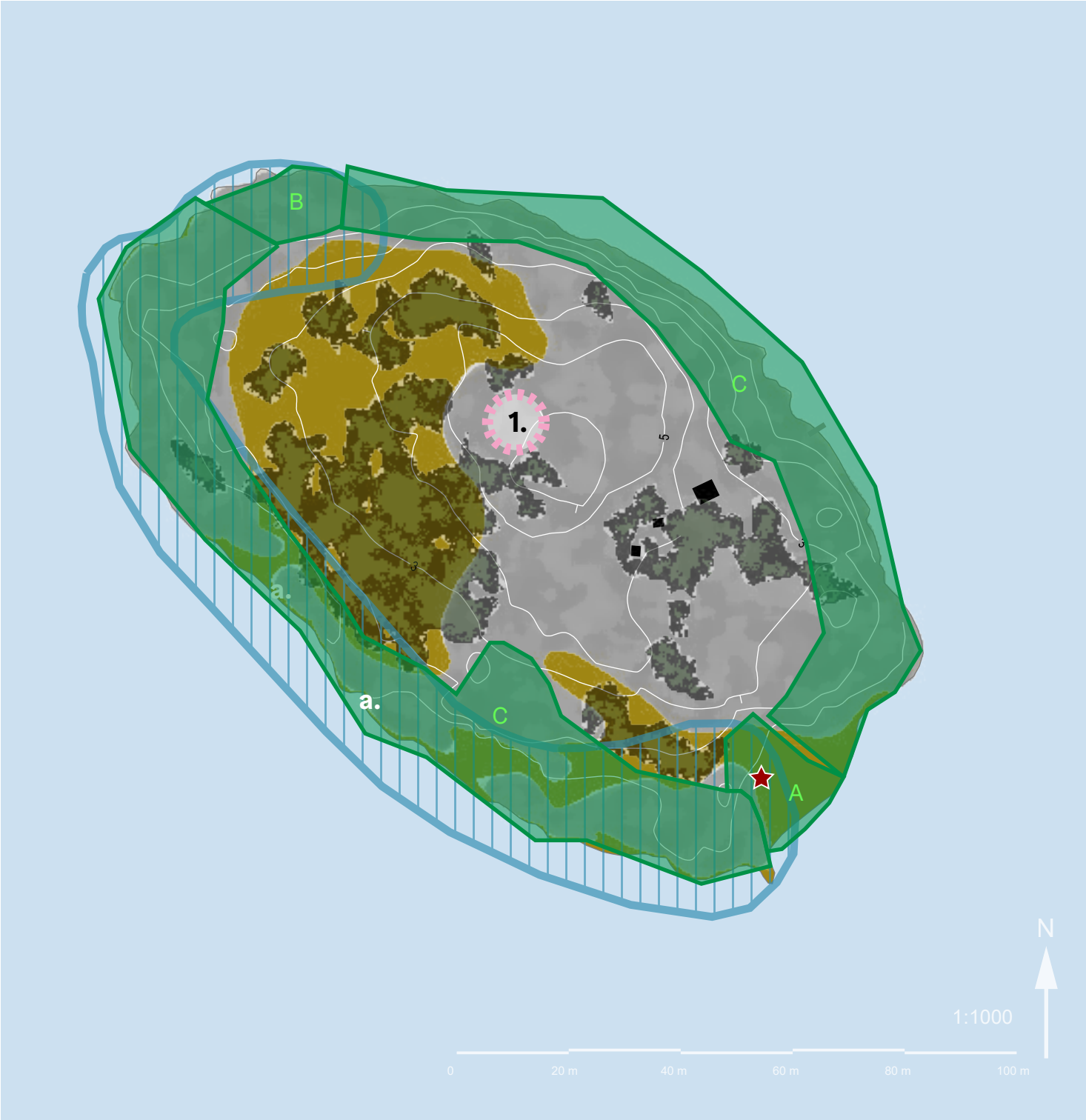

Pikku Leikosaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

a. *Pikku Leikosaaren lounaisranta*
Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Säilyvät

A	*Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
B	*Itämeren sora- ja somerikkorannat*
C	*Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

VIERASLAJIT *(Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

★ *Kurtturuusu*

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. Puretun kalamajan paikka

Pikku Leikosaari

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Kiinnittymispaikka veneilijöille*
- *Kuivakäymälä*
- *Levähdyspaikka*
- *Tulipaikka*
- *Sauna*

\+ *puuhuolto*
\+ *saari soveltuu lyhytkestoiseen telttailemiseen*

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

1. Saaren infotaulun uusiminen

4.1.8
Pikku Niinisaari

Lilla Bastön

Retkisaari

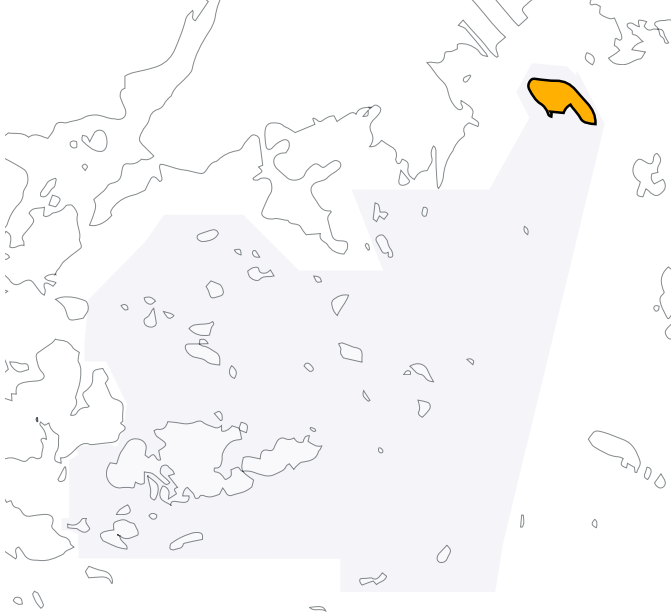

Maisema ja luonto

Pikku Niinisaari sijaitsee aivan Helsingin ja Sipoon rajalla, lähellä Vuosaaren satamaa. Yli 30 hehtaarin kokoisena se on yksi itäisen saariston suurimpia saaria. Helsingin kaupunki omistaa saaresta n. 15,5 hehtaaria. Kaupungin maanomistukset sijaitsevat saaren keskiosassa, saaren itä- ja länsipääty ovat yksityisessä kesäasumiskäytössä.

Pikku Niinisaaren korkein kohta on +16,0 mpy. Saari on hahmoltaan metsäinen. Saaresta avautuu hienoja merellisiä maisemia itäiseen saaristoon ja ulapalle. Saaren etelä- ja lounaisrannat ovat pääosin kivikkoisia, mutta etelärannan keskiosassa on viehättävä, matala luonnonhiekkalahti, jota reunustavat hienot kallioalueet.

Pikku Niinisaari on lähellä Vuosaaren satamaa ja sieltä avautuu suoria näkymiä satama-alueelle. Sataman melu kuuluu varsinkin saaren pohjois- ja koillispuolelle. Sataman läheisyys luo saarelle myös omaleimaisuutta isojen alusten purjehtiessa ohi ja yllättävien, värikkäiden satamanäkymien vilahdellessa puiden lomasta.

Pikku Niinisaari on hieno luontokohde, jossa on hienoja rantoja, silokallioita, metsiä, jäkäläkallioita, soita ja kosteikkoja. Helsingin omistaman alueen luoteiskulmassa on luonnonsuojelualue, jonka rauhoituksen tarkoituksena on turvata arvokkaan rantaniityn kasvillisuus ja linnusto. Luonnonsuojelualueella kalastus ja vesialueella liikkuminen on kielletty 1.4.–15.8. välisenä aikana, ja maa-alueella liikkuminen on kielletty osoitettujen reittien ulkopuolella. Rantaniitty on ruovikoitumassa laajalti. Pikku Niinisaaressa on arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (I lk.); osa tästä merenrantaniitystä on myös luonnonsuojelulain mukainen suojeltu luontotyyppi. Ranta on yksityisomistuksessa. Sekä yksityiseltä rantaniityltä että kaupungin omistamalta hiekkarannalta ja suojellun rantaniityn pohjoispuoliselta rannalta on havaittu yksittäisiä kurtturuusupensaita.

Pikku Niinisaaressa on kaksi geologisesti tai geomorfologisesti arvokasta kohdetta: kallioalue, joka koostuu kerroksellisesta tuffiitista (2 lk.) sekä kolmen lohkareen kalkkikiviesiintymä etelärannalla (2 lk.).

Pikku Niinisaari on metsäinen. Kaupungin omistamien alueiden metsät ovat alueen lounaisosissa kuusivaltaisia tuoreen kankaan metsiä, joissa lahopuuta esiintyy paikoin runsaasti. Koillispuolella metsät vaihettuvat kuiviksi kankaiksi ja kalliometsiksi. Lakimetsien porojäkäliköt ovat edustavia vähäisen kuluneisuuden vuoksi. Saaren keski- ja pohjoisosissa esiintyy lehtomaista kangasta ja varpukorpea. Kaupungin omistamat metsäalueet edustavat kangasmetsien uhanalaisia luontotyyppejä, jotka on arvioitu edustaviksi. Saaressa esiintyvät kangasmetsien luontotyypit sekä tuoreet keskiravinteiset lehdot ovat vaarantuneita (VU), kuivahkot kankaat ja varpukorvet erittäin uhanalaisia (EN). Saaren eteläosan hiekkaranta on erittäin uhanalainen luontotyyppi ja se on arvioitu edustavuudeltaan hyväksi.

Kesällä 2018 tehdyn vanhojen metsien kartoituksen mukaan (METSO-kartoitus, Siuruainen 2018) Pikku Niinisaaren kaupungin omistamista metsistä suurin osa täyttää METSO I- tai II-luokan kriteerit. Näistä metsistä valtaosa on ”runsaslahopuustoiset kangasmetsät”-luokassa. Paikoin metsissä oli kookasta (puustossa läpimitaltaan yli 20 cm paksuja runkoja) lahopuuta yli 10 m^3/ha. Toiseksi eniten alueelta luokiteltiin METSO-elinympäristöluokkaan ”monimuotoisuudelle merkittävä metsäinen kalliokohde” kuuluvia metsiä. Alueelta löytyi myös kaksi korveksi luokiteltua kohdetta, joista saaren eteläisen hiekkarannan yläosassa sijaitsevassa esiintyy järeää tervaleppää.

Kesällä 2018 tehdyn lepakkoselvityksen mukaan Pikku Niinisaaren metsät ovat arvokkaita alueita lepakoiden kannalta (II-luokan alue). Tärkeän lepakkoalueen rajaus perustuu toistuviin havaintoihin viiksisiipoista ja siihen, että alueella havaittiin myös pohjanlepakoita, siippoja ja pikkulepakoita. Kaupungin omistamalta alueelta tarkistettiin myös kaksi rakennusta lepakoiden piilopakkojen varalta, mutta havaintoja lepakoista ei ollut.

Historia

Pikku Niinisaari oli Länsisalmen kylän yhteismaata, kunnes se jaettiin palstoiksi vuonna 1859. Saaren suojaisammalle pohjoispuolelle rakennettiin kalastajatorppia, joista monet ovat yhä olemassa, muun muassa laajempi kalastajayhdyskunnan mökkiryhmä saaren pohjoisrannalla. 1900-luvun alkupuolelta lähtien saareen rakennettiin kesähuviloita. Monen huvilan yhteydessä on ollut laajoja ja komeita puutarhoja, joista osa on edelleen hoidettuina pihoina, osa villiintynyt. Vanhoissa pihapiireissä on villiintyneitä perennoja, mm. akankaalia, vuohenkelloa, kotkansiipeä, iiriksiä, unikkoja, mehikasveja, maksaruohoja, syreenejä, hernepensasta sekä vaahteroita, lehmuksia ja jopa vanhoja suurikokoisia hevoskastanjoita. Maastossa näkyy myös puutarhojen vanhoja kivirakenteita kuten kiviaitoja, -portaita, -pengerryksiä ja kulkuväyliä.

Nykyinen käyttö

Nykyisellään Pikku Niinisaaren yleinen virkistyskäyttö on vähäistä. Pikku Niinisaaressa ei ole mitään julkisia virkistyspalveluja. Huolimatta kaupungin laajasta maanomistuksesta yksityisen ja julkisen alueen hahmottaminen on vaikeaa. Rantautuminen saareen on hankalaa, koska saari sijaitsee ison merenselän laidalla, eikä siellä ole yleistä laituria tai edes veneenkiinnitysrenkaita. Saaressa on polustoa, mutta se on muotoutunut kesämökkiläisten tarpeisiin, eikä muodosta järkeviä yhteyksiä virkistyskäyttöä varten.

Helsingin kaupungilla on Pikku Niinisaaressa huomattavia maanomistuksia, mutta saari ei ole ylläpidon piirissä. Saaressa ei ole ollut luonnonhoitoa.

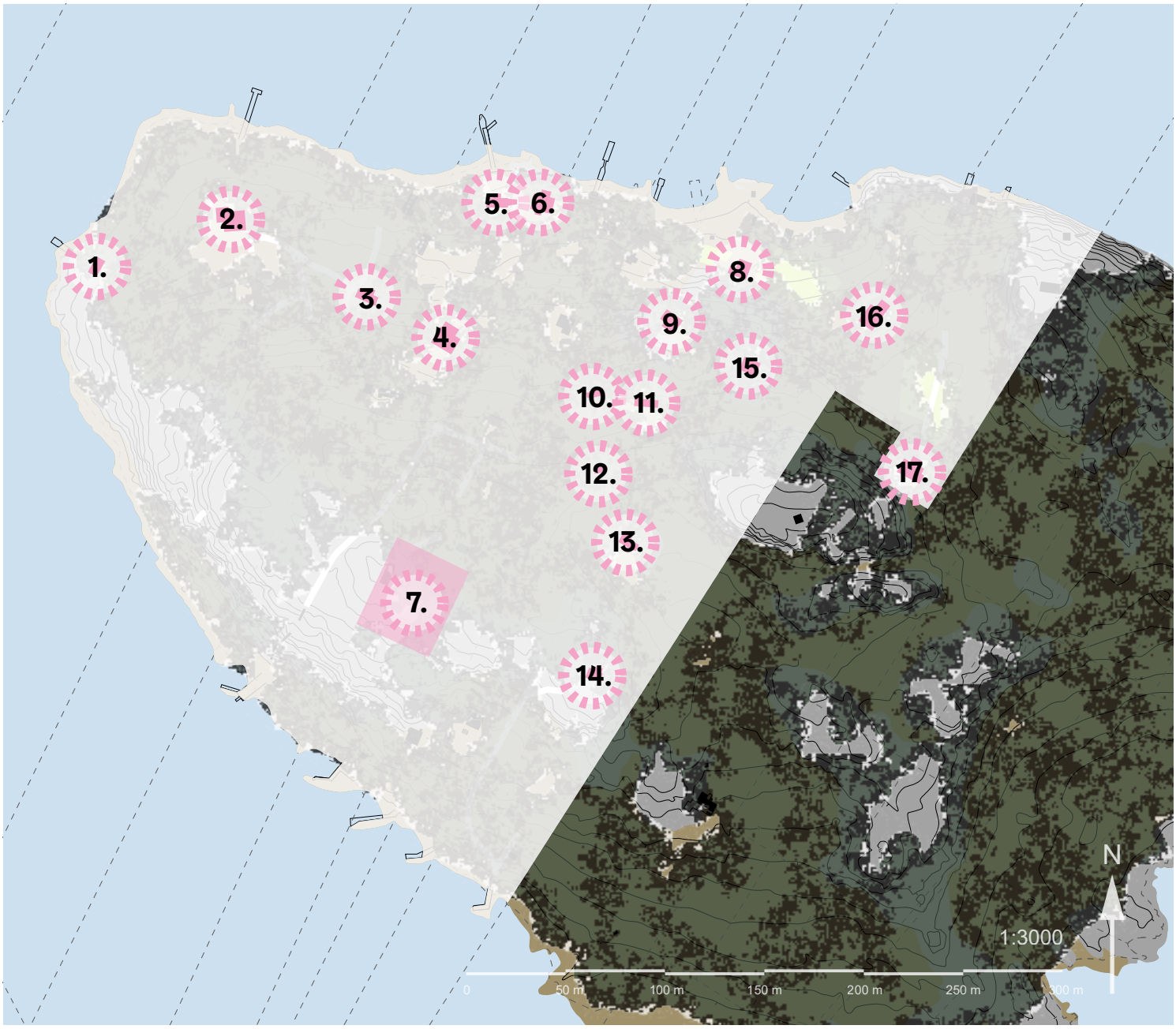

Pikku Niinisaari

KULTTUURIHISTORIA

(Helsingin kaupunki 2017b)

1. *Vuonna 1936 rakennettu hirsirunkoinen rantasauna*
   Suojeltu rakennus tai rakenne
2. *Huvila, rakennettu useassa vaiheessa 1900-luvulla*
   Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistorial-
   lisesti arvokas rakennus
3. *Suojeltu rakennus tai rakenne*
4. *1900-luvun alkupuolen huvilarakennus*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
5. *1900-luvun alkupuolen huvilarakennus*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
6. *1900-luvun alkupuolen huvilarakennus*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
7. *Huvilan pihapiiri*
   Puutarhakulttuurin ja / tai puutarhakasvilli
   suuden kannalta arvokas pihapiirin osa
8. *Entinen kalastajatorppa vuodelta 1922, muutettu huvilaksi*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
9. *Vanha kalastajatorppa, muutettu kesähuvilaksi*
   Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
10. *Vanha kalastajatorppa, muutettu kesähuvilaksi*
    Suojeltu rakennus tai rakenne
11. *Vanha kalastajatorppa, muutettu kesähuvilaksi*
    Suojeltu rakennus tai rakenne
12. *Vanha kalastajatorppa, muutettu kesähuvilaksi*
    Suojeltu rakennus tai rakenne
13. *Pieni huvila, todennäköisesti entinen kalastajatorppa*
    Suojeltu rakennus tai rakenne
14. *Funktionalistinen kaksikerroksinen huvila vuodelta 1936*
    Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti
    arvokas rakennus
15. *Mansardikattoinen huvila, rakennettu vuonna 1910*
    Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
16. *Huvila 1900-luvulta*
    Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti
    arvokas rakennus
17. Hirsirakennus 1800-1900-luvun vaihteesta
    Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti
    arvokas rakennus

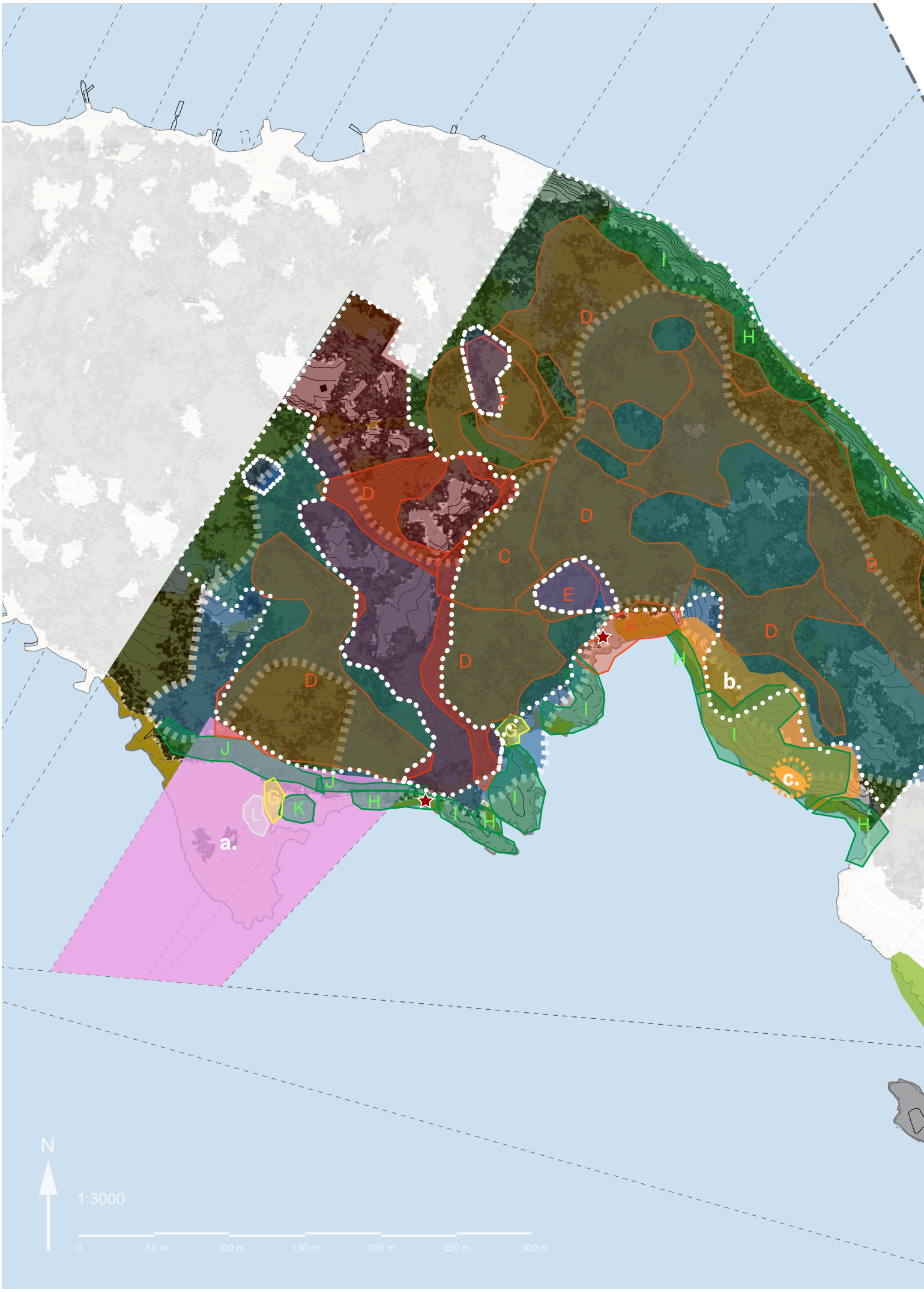
I
H
D
F
D
C
E
A
D
B
D
D
b.
I
G
J
J
G
K
L
H
H
I
H
a.
c.
N
1:3000
0
50 m
100 m
150 m
200 m
250 m
300 m

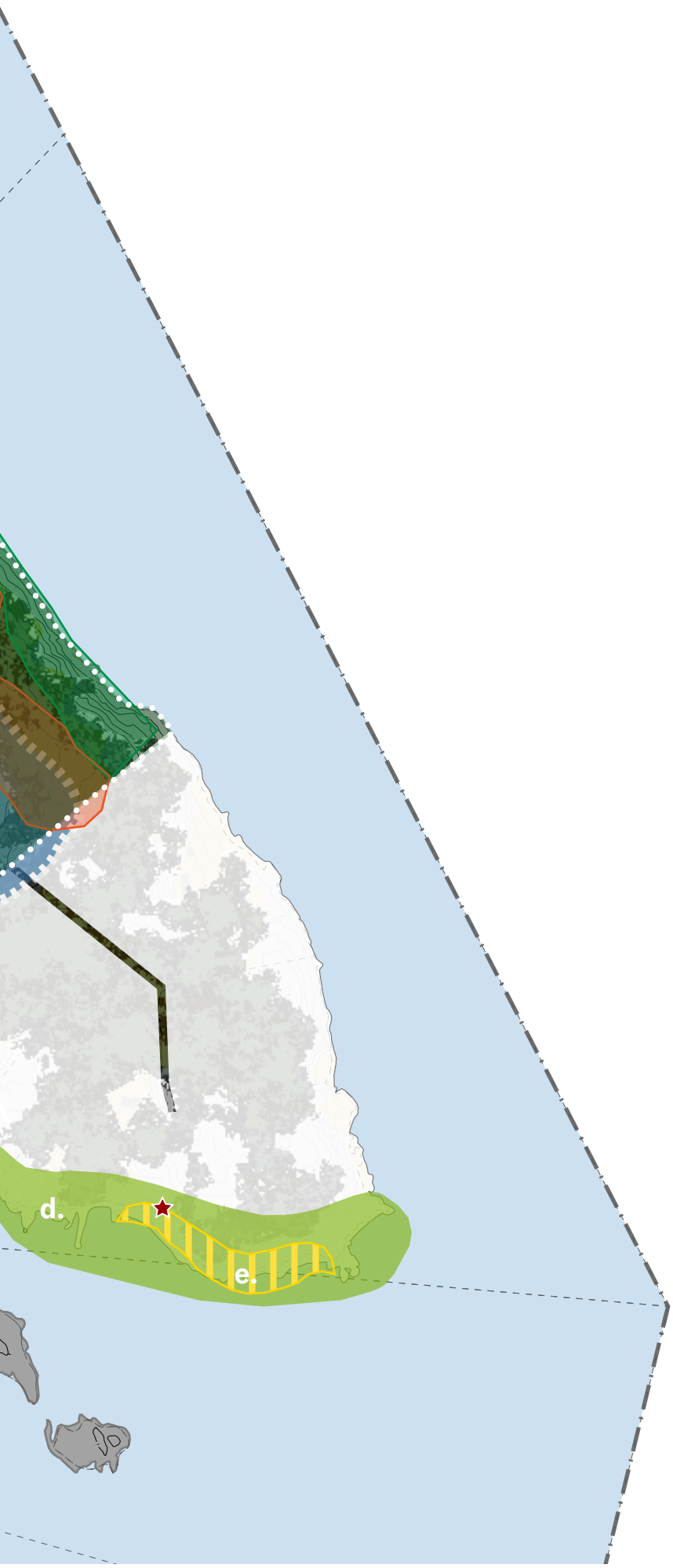

Pikku Niinisaari

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Pikku Niinisaaren rantaniitty ja vesialue*
  Luonnonsuojelualue
- *b.* *Tuffiitti, Pikku Niinisaari*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *c.* *Lohkareryhmä, Pikku Niinisaari*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *d.* *Pikku Niinisaaren kaakkoiskärki*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvisto-kohde
- *e.* *Pikku Niinisaaren merenrantaniitty*
  Luonnonsuojelulain mukainen suojeltu luontotyyppi

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Uhanalaiset

A	*Itämeren hiekkarannat*
B	*Kuivahkot kankaat*
C	*Lehtomaiset kankaat*
D	*Tuoreet kankaat*
E	*Tuoreet keskiravinteiset lehdot*
F	*Varpukorvet*

Silmälläpidettävät

G	*Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät

H	*Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
I	*Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*
J	*Merenrannan leppävyöt ja -pensaikot*
K	*Merenrantaruovikot*

Puutteellisesti tunnetut

L	*Merenrantakaislikot*

LEPAKKOALUEET (*Hagner-Wahlsten ja Karlsson 2018*)

- *Lepakoille tärkeä alue, luokka II (2018)*

VIERASLAJIT (*Kullberg ym. 2018, Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- ★ *Kurtturuusu*

METSO-KOHTEET (*Siuruainen 2018*)

- *Runsaslahopuustoinen kangasmetsä*
- *Korpi/Räme suon kangasmetsä*
- *Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä*

Kehittäminen

Pikku Niinisaari on retkisaarena mainio, ja se soveltuu kokonsa, mielenkiintoisen maastonsa ja monipuolisen upean luontonsa vuoksi hyvin virkistysalueeksi. Retkeilypalvelut ja reitistö saaressa tulee kuitenkin suunnitella ja toteuttaa siten, että arvokkaat luontokohteet ja virkistyskäyttö saadaan sovitettua yhteen niin, ettei luontoarvoja menetetä.

Pikku Niinisaaressa ei ole tällä hetkellä mitään retkeilypalveluja. Saari tulee vaatimaan melko suuria investointeja, jotta retkipalvelut saadaan uuden käytön mukaiselle tasolle. Vuosaaren sataman läheisyys asettaa tiettyjä reunaehtoja saaren kehittämiselle muun muassa melun vuoksi. Siksi saarta kehitetään pääosin päiväretkikohteena.

Saaren etelärannalle rakennetaan uusi julkinen retkilaituri. Tavoitteena on myös kutsuvenetyyppinen vesitaksiliikenne saareen. Retkilaiturin ja vesiliikennelaiturin läheisyyteen ranta-alueelle tehdään oleskelu- ja ruokailupaikka penkkipöytäryhmineen ja grillikatoksineen. Saareen rakennetaan myös Helsinki-huussi. Kaupungin omistamien kiinteistöjen soveltuvuutta pienimuotoiseen yrityskäyttöön kuten kahvilatoimintaan tutkitaan. Samalla jatkosuunnittelussa selvitetään, tarvitseeko huvilaan liittyvä pihapiiri kunnostusta.

Saaresta laaditaan kartta, tarvittavat opasteet ja infotaulut. Kaupungin omistamat yleiset retkeilyyn varatut julkiset alueet merkitään maastoon selvästi, jotta yksityisomistuksessa oleville tonteille ei aiheudu merkittävää haittaa.

Pikku Niinisaari tulee luontoarvojensa takia vaatimaan kulunohjausrakenteita. Saareen tehdään kiertoreitti, joka pohjautuu osin nykyisiin polkuihin, osin uusiin polkumaisiin jaksoihin ja kalliojaksoilla esim. maalitäplämerkintöihin. Reitit toteutetaan kapeina (leveys n. 1,5 m) ja metsäpolkumaisina. Reitti merkitään maastoon opastein sekä julkisten laitureiden yhteyteen sijoitettuihin infotauluihin. Reitti alkaa etelärannan retki- ja vuorovenelaitureilta, johtaa etelärannan poukaman hiekkarannan kautta kallioalueille ja sieltä saaren koillisosan metsiin, joissa se kulkee nykyistä polkuverkostoa pitkin. Reitti tekee piston pohjoisrantaan, jossa pienellä näköalapaikalla voi seurata Vuosaaren sataman toimintaa ja katsella ohi lipuvia rahtialuksia. Reitin varrelle tulee muutama penkki sopiviin näköalakohtiin. Kiertoreitin varrelle perustetaan Pikku Niinisaaren luontopolku, joka esittelee Helsingin saaristoluontoa. Saaren reiteillä kulku ohjataan viereisen luonnonsuojelualueen länsi- ja pohjoispuolitse ja suojelualueen rajat merkitään selvästi maastoon.

Pikku Niinisaareen olisi hyvä saada puuhuolto, jos saareen rakennetaan uusi keittokatos. Juomavesihuolto voidaan järjestää siirrettävin säiliöin. Jos saareen tulee retkeilypalveluja, on sovittava mikä taho vastaa niiden ylläpidosta.

Pikku Niinisaaren kehittämistä varten laaditaan tarkempi toteutussuunnitelma, jossa kuvataan sekä uudet virkistyspalvelut että luonnonsuojelualueiden ja luontotyyppien hoito- ja käyttösuunnitelma.

Luonnonhoito

Lepakot tulee ottaa huomioon suunnittelussa ja toteutustöissä. Nykyisten reittien vahvistaminen ja joidenkin uusien reittiosuuksien rakentaminen eivät vaikuta epäedullisesti lepakoihin, mikäli ne toteutetaan metsäpolkumaisina, kapeina ja mieluiten valaisemattomina. Saaressa ei ole tarkoitus tehdä metsänhakkuita, vain yksittäisten puiden poistoja, joilla ei ole merkitystä lepakoiden kannalta. Pienten, alueen käyttötarkoitusta palvelevien rakenteiden ja rakennusten rakentaminen ei heikennä lepakoille arvokasta aluetta. Kaupungin omistaman alueen länsiosassa sijaitseva mökki tarkistetaan sisäpuolelta (ullakkotilat) ennen katon ja päätylaudoitusten korjaus- tai rakennustoimenpiteitä.

Saaren metsien hoito on pääosin virkistysreittien ja palvelualueiden lähiympäristöjen yksittäisten puiden poistoa, siten että virkistyskäyttö saaressa on turvallista. Kaadetut puut voidaan jättää lahopuuksi maahan tai hyödyntää polttopuuna. Tarvittaessa pienpuustoa voidaan harventaa reittien ja oleskelupaikkojen läheisyydessä. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti. Huvilan pihapiiri täysin villiintynyt. Pihapiiriä hoidetaan, jos huvilalle osoitetaan käyttöä. Pikku Niinisaaressa on tarvetta vieraslajien torjunnalle, sillä saaressa on kurtturuusuesiintymiä. Torjuntaa jatketaan vuosittain pitkäjänteisesti, kunnes kasvustot on kokonaan saatu poistettua.

Rannan luonnonsuojelualueelle, Pikku Niinisaaren rantaniitylle, laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma. Rantaniityn ruovikoitumisen ehkäisy vaatisi pikaisia toimenpiteitä. Suojelualue tulee merkitä maastoon rajakyltein. Luonnonsuojelualue varustetaan infokylteillä ja alue aidataan. Rannan viereen rakennetaan rantaa sivuava, itä-länsisuuntainen, polku luonnonsuojelualueen ulkopuolelle. Reitti liitetään osaksi koko saarta kiertävää virkistysreittiä. Suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä voidaan tutkia mahdollisuutta perustaa suojelualueella olevalle niemelle esim. pitkospuureitti, jota pitkin suojelualueeseen voi tutustua. Luonnonsuojelualueeseen liittyvät rakenteet ja muut toimenpiteet suunnitellaan tarkemmin hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen yhteydessä.

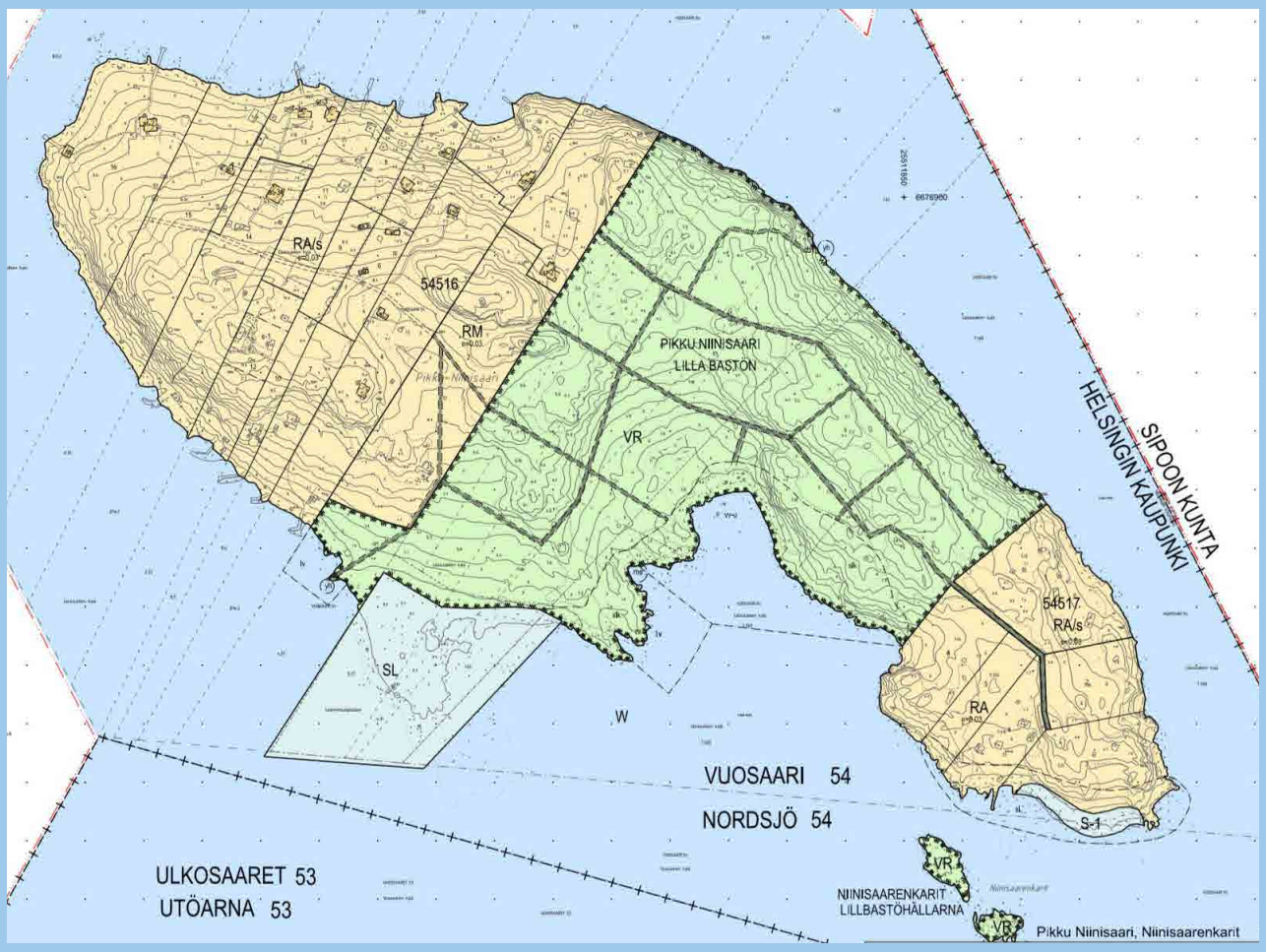

Asemakaava

Pikku Niinisaaren keskiosa on kaavamerkinnällä VR, retkeily- ja ulkoilualue. Matkailua palvelevien rakennusten korttelialue on merkinnällä RM. Jalankululle varatut osat on merkitty kaavaan likimääräisesti. Retkeily- ja ulkoilualueen etelä- ja pohjoisosassa reitistön päissä on paikat yhteiskäyttölaitureille (yh), eteläiselle puolelle on yhteiskäyttölaituripaikan yhteyteen merkitty myös alue, jolle saa rakentaa laitureita kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön (lv). Retkeily- ja ulkoilualueen yhteydessä sijaitseva luonnonsuojelualue on merkinnällä SL. Suojelualueen itäpuolella olevat rannat on merkitty suurmaisemassa keskeiseksi ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeiksi avokallioalueiksi (slk). Samoille rannoille on merkitty myös uimapaikka (vv-u), melojien rantautumispaikka (me) sekä alue, jolle saa rakentaa laitureita kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön (lv).

Pikku Niinisaaren kaakkoisosa on merkitty osin loma-asuntojen korttelialueeksi (RA) ja osin loma-asuntojen korttelialueeksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas (RA/s). Saaren eteläisimmässä kärjessä on kasvillisuuden ja/tai linnuston kannalta arvokas kohde (sl) sekä suojelualue (S-1), jolla sijaitsee luonnonsuojelulain 29 § mukainen luontotyyppi tai 47 § mukaisen lajin esiintymisalue.

Saaren luoteisosa on merkitty loma-asuntojen korttelialueeksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas (RA/s). Suojeltavat rakennukset ovat sr-merkinnällä, näistä rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ovat merkinnällä sr-2 ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat sr-3.

WC
1
2
3
N
1:3000
0
50 m
100 m
150 m
200 m
250 m
300 m

Pikku Niinisaari

NYKYTILA JA KEHITTÄMINEN

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Saavutettavuuden parantaminen

Uusi julkinen retkilaituri
1. Saaristo-opastekyltti laiturin yhteyteen
Melojien rantautumispaikka

Uusi oleskelupaikka

Pöytäpenkkiryhmiä
Grillikatos
Kuivakäymälä (Helsinki-huussi)

Polut ja kulunohjaus

Nykyisen polkuverkoston täydentäminen kiertoreitiksi
2. Luonnonsuojelualueen aitaaminen ja opasteet, mahdollisesti pitkospuureitti luonnonsuojelualueelle
+ Opasteet ja penkkejä reitin varrelle
+ Luontopolku
+ Julkisen ja yksityisen alueen rajan merkitseminen maastoon

Kaupungin omistamat kiinteistöt

3. Mahdollisuuksia pienimuotoiseen yritystoimintaan

4.1.9 Villaluodot: Itäinen Villaluoto

Östra Ullholmen

Retkisaari

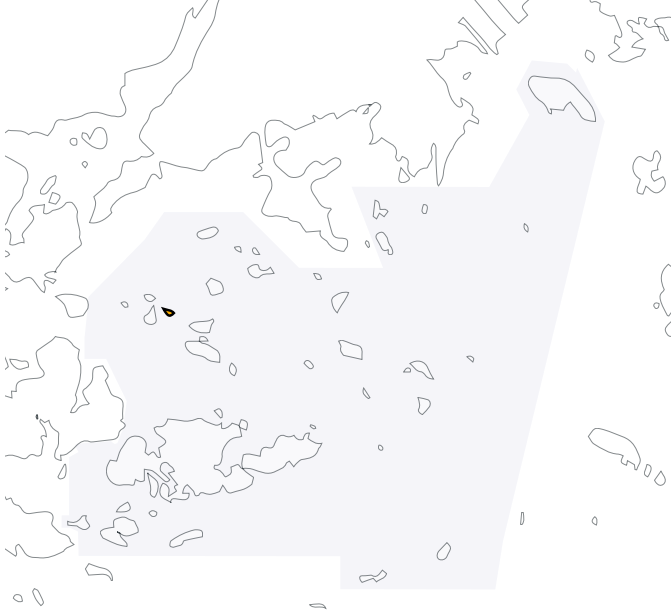

Maisema ja luonto

Itäinen Villaluoto sijaitsee Villasaarenselällä melko lähellä Laajasaloa. Itäinen Villaluoto on noin 0,8 hehtaarin kokoinen saari, joka kuuluu Kotiluodon, Läntisen ja Pohjoisen Villaluodon muodostamaan saariryhmään. Kaikki nämä saaret ovat retkeilysaaria.

Itäinen Villaluoto on hahmoltaan puustoinen, loivamuotoinen ja melko matala saari. Puusto on mäntyvaltaista. Itäinen Villaluoto on kivikkoinen saari ja siellä on isoja siirtolohkareita, kivikkoisilla rannoilla on rantaniittyjä. Metsäalueiden kenttäkerros on puolukkavaltainen, joskin suurelta osin voimakkaasti kulunut ja kasviton. Myös keittokatoksen ympäristö ja kallioalueet ovat paikoin erittäin kuluneita. Saaren rannat ovat kokonaisuudessaan luokiteltu Itämeren rantaluontotyyppeihin kuuluviksi. Kivikkorannat ovat kivikkoista niittyrantaa (silmälläpidettävä, NT), jotka ovat edustavuudeltaan hyviä ja osittain erinomaisia. Saaressa on muutama iso siirtolohkare.

Itäisen Villaluodon itäosasta on hieno näkymä merelle ja Villingin suuntaan. Saaren itäpää sopii myös lintujen tarkkailuun; sieltä on mahdollisuus seurata häiritsemättä viereisellä pienellä luodolla pesivää linnustoa. Saaren eteläpuoliset vesialueet, karikko ja pieni luoto kuuluvat Helsingin tärkeisiin linnustoalueisiin, ja ne ovat tärkeitä pesimäympäristöjä mm. tiiroille.

Nykyinen käyttö

Itäinen Villaluoto oli aiemmin vilkkaassa pitkäaikaistelttailukäytössä, jonka aikana saari kului voimakkaasti. Saaren maastossa on laajoja kuluneita kohtia entisten telttapaikkojen ja niihin liittyneiden rakenteiden vuoksi.

Itäinen Villaluoto on retkeilykäytössä ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima. Saaressa on retkeilypalveluita, kuten keittokatos, puuvarasto ja ulkokäymälä. Puu- tai jätehuoltoa ei ole. Saaressa voi telttailla lyhytaikaisesti. Itäiseen Villaluotoon on pari vuotta sitten rakennettu uusi retkilaituri saaren pohjoisrantaan. Melojille sopivia rantautumispaikkoja on useassa paikassa saaren pohjois- ja itärannalla.

Telttailun aiheuttamaa kulutusta

Retkilaituri ja keittokatos

Asemakaava

Itäinen Villaluoto on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat saaren etelä- ja pohjoispuolella ovat kaavamerkinnällä lv. Yhteiskäyttölaiturin ohjeellinen paikka on yh-kaavamerkinnällä, melojien rantautumispaikka merkinnällä me.

Itäinen Villaluoto

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOARVOT *(Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

a. *Itäisen Villaluodon Eteläluoto*
Tärkeät lintualueet

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät
A *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
Säilyvät
B *Itämeren suurruohostot*
C *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

★ *Kurtturuusu*

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

Kehittäminen

Itäinen Villaluotoa kehitetään muiden Villaluotojen tavoin itäisen saariston veneily- ja melontakohteeksi. Melojille osoitetaan sopiva rantautumispaikka saaren koillisrannalta. Saari voisi soveltua myös kutsuvenetyyppisen vesiliikenteen kohteeksi, jolloin myös ilman omaa venettä tai kajakkia olisi mahdollista päästä telttailemaan itäiseen saaristoon.

Nykyinen keittokatos on altis tuulille, joten sitä parannetaan rakentamalla tuulelta suojaava seinä tai muu este etelä-lounaan suuntaan. Saareen olisi hyvä saada polttopuuhuolto.

Saaresta laaditaan kartta ja tarvittavat opasteet, joissa näkyy muun muassa telttailuun ja melojien rantautumiseen soveltuvat alueet. Opaste sijoitetaan laiturin yhteyteen tai muuhun sopivaan kohtaan saarelle saavuttaessa. Saaren eteläpuolella sijaitsevan pienen luodon linnustoa voidaan esitellä oman infokyltin avulla.

Lounaisrannan läheisyydessä on linnuston pesimäluoto ja karikko, joten veneilyn lisääminen kyseisellä vesialueella todennäköisesti heikentäisi pesimäympäristöjä. Siksi on oleellista ohjeistaa retkeilijöitä rantautumaan saareen pohjoisrannalle. Etelän puoleinen vesialue tulisi opastuksen keinoin rauhoittaa vesiliikenteeltä pesimäaikaan. Telttailu keskitetään ja ohjataan kulutusta kestäviin kohtiin. Maastoon merkitään pari hyvää telttapaikkaa saaren kaakkoiskulmasta.

Luonnonhoito

Entiset telttailusaaren jäljet näkyvät edelleen, erityisesti saaren suojaisissa osissa kasvillisuus on edelleen kulunutta ja paikoin täysin paljasta. Kasvillisuutta pyritään palauttamaan kulunohjauksella sekä ohjaamalla telttailua saaren kaakkoisosaan. Saaressa on jonkin verran kurtturuusua. Torjunta käynnistetään ja sitä jatketaan vuosittain, kunnes kasvustot hävinneet. Kivikkoisille, karuille mäntymetsille ei ole hoitotarvetta.

Itäisen Villaluodon eteläpuolinen luoto

Itäinen Villaluoto

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Keittokatos*
- *Kiinnittymispaikka veneilijöille*
- *Kuivakäymälä*
- *Pienvenelaituri*

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Retkeilypalvelut

Keittokatoksen kunnostaminen

1. **Telttailulle soveltuvan paikan osoittaminen** *saaren kaakkoisosasta*

Saapuminen

Melojien rantautumispaikan osoittaminen

2. **Saaristo-opastekyltti** *laiturin yhteyteen*

4.1.10 Villaluodot: Läntinen Villaluoto

Västra Ullholmen

Retkisaari

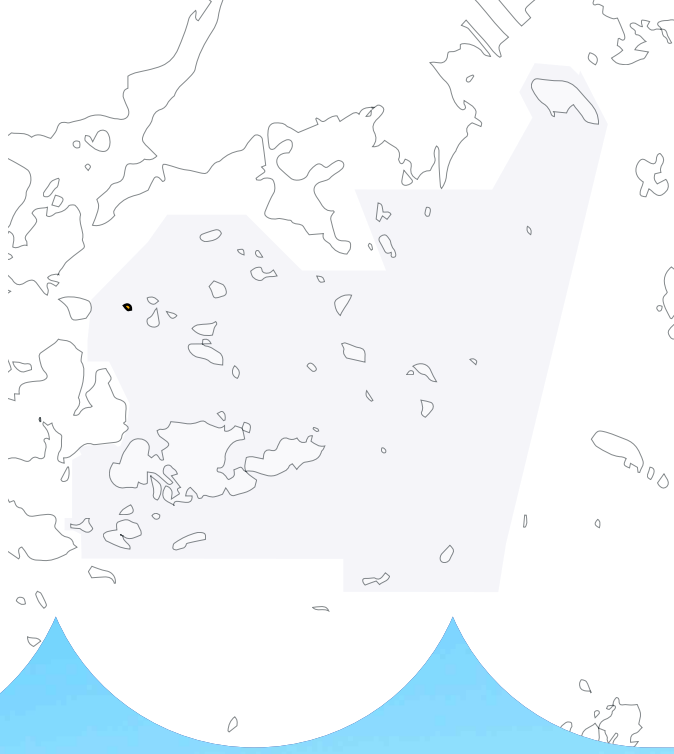

Maisema ja luonto

Läntinen Villaluoto sijaitsee Villasaarenselällä melko lähellä Laajasaloa. Läntinen Villaluoto on pieni, noin 0,6 hehtaarin kokoinen saari, joka kuuluu Kotiluodon, Läntisen ja Itäisen Villaluodon muodostamaan saariryhmään nimeltään Villasaaret.

Läntisen Villaluodon hahmo on helposti tunnistettava: pyöreämuotoisen kallion päällä on kuivahkon kankaan mäntymetsää. Erityisesti saaren eteläosassa on komeita, kilpikaarnaisia mäntyjä. Kenttäkerros on paikoin kulutuksen seurauksena joko lähes pois kulunutta tai heinittynyttä. Rannat ovat pääosin jyrkkiä kalliorantoja. Rantavyöhyke on kapea ja se rajautuu metsämaahan. Saaressa ei esiinny erityisiä luontoarvoja. Läntiseltä Villaluodolta avautuu hienoja näkymiä itäiseen saaristoon.

Nykyinen käyttö

Läntinen Villaluoto on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima retkeilysaari. Saari on tarkoitettu vain päiväretkeilyyn. Saaressa ei ole retkeilypalveluja, minkä vuoksi saaressa näkyy muutamia nuotiopaikkoja ja roskaisuutta. Kokonaisuudessaan saari on voimakkaasti kulunut.

Maihinnousu saareen on hankalaa saaren jyrkkien kalliorantojen vuoksi. Laituria ei ole, mutta kallioissa on muutamia veneenkiinnitysrenkaita saaren koillis- ja kaakkoisrannoilla.

Kehittäminen

Läntistä Villaluotoa kehitetään muiden Villaluotojen tavoin itäisen saariston veneily- ja melontakohteeksi. Läntisen Villaluodon rannat ovat jyrkkiä kalliorantoja. Uusi retkilaituri helpottaa maihinnousua. Retkilaituri voisi olla melontalaituritypyppinen.

Läntiseen Villaluotoon tulee pienimuotoisia retkeilypalveluja. Saaren luoteiskulmaan tulee pöytäpenkkiryhmä sekä mahdollisesti myös huussi sekä pieni avogrilli, jos saareen saadaan järjestettyä puuhuolto. Saaressa telttailemista ei suositella, jotta saaren kasvillisuus ei kuluisi enempää ja jotta metsän luontaiselle uudistumiselle on mahdollisuuksia. Saaresta laaditaan kartta ja tarvittavat opasteet.

Luonnonhoito

Saaren karu mäntyvaltainen metsä ei ole hoidon tarpeessa.

Asemakaava

Läntinen Villaluoto on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Laitureiden rakentamiseen sallittu alueen osa on kaavamerkinnällä lv. Melojien rantautumispaikka on merkitty me-merkinnällä.

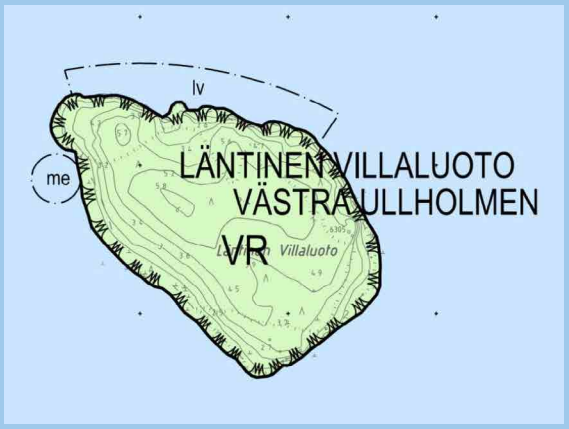

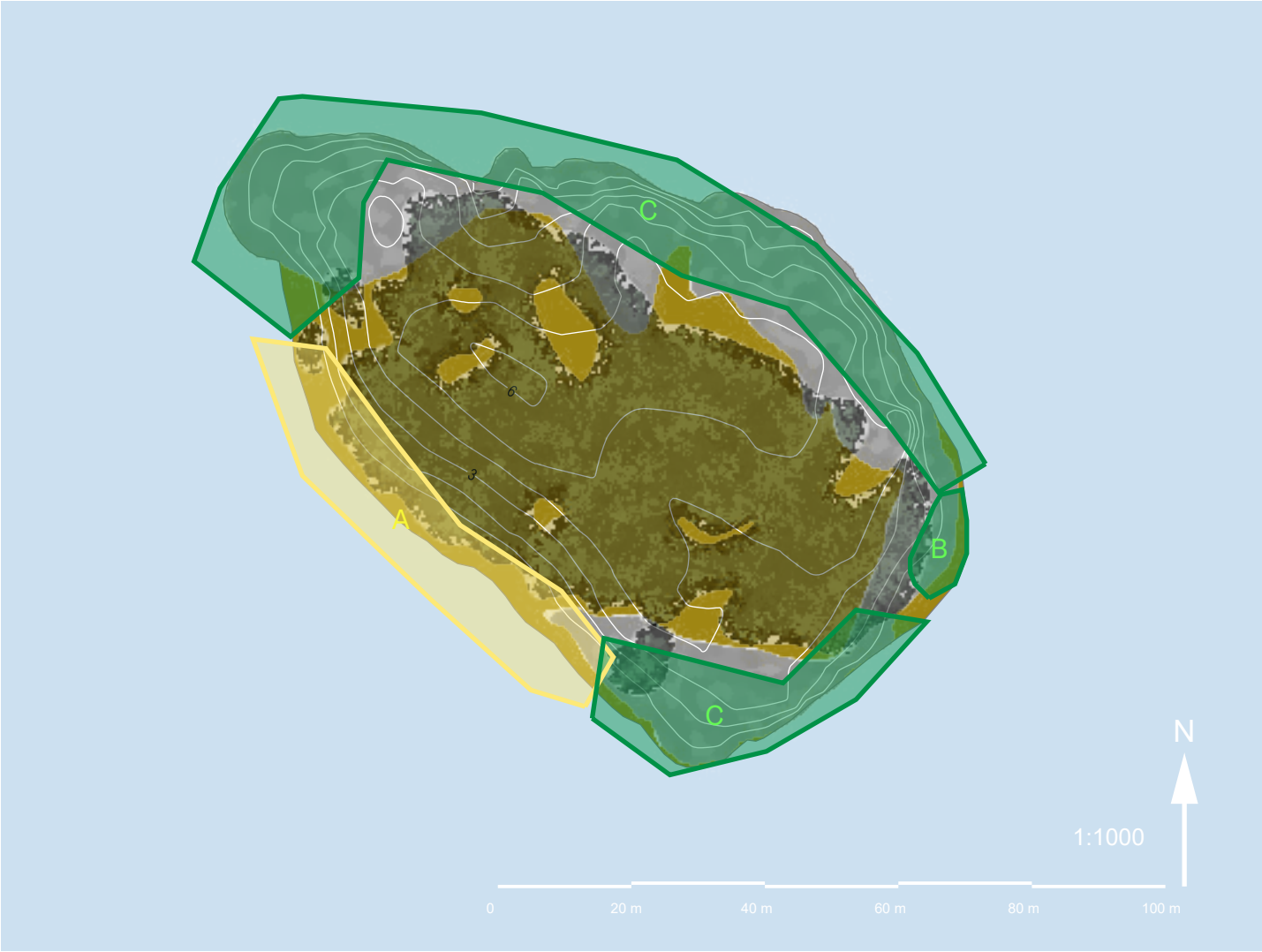

Läntinen Villaluoto

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät
A *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
Säilyvät
B *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
C *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

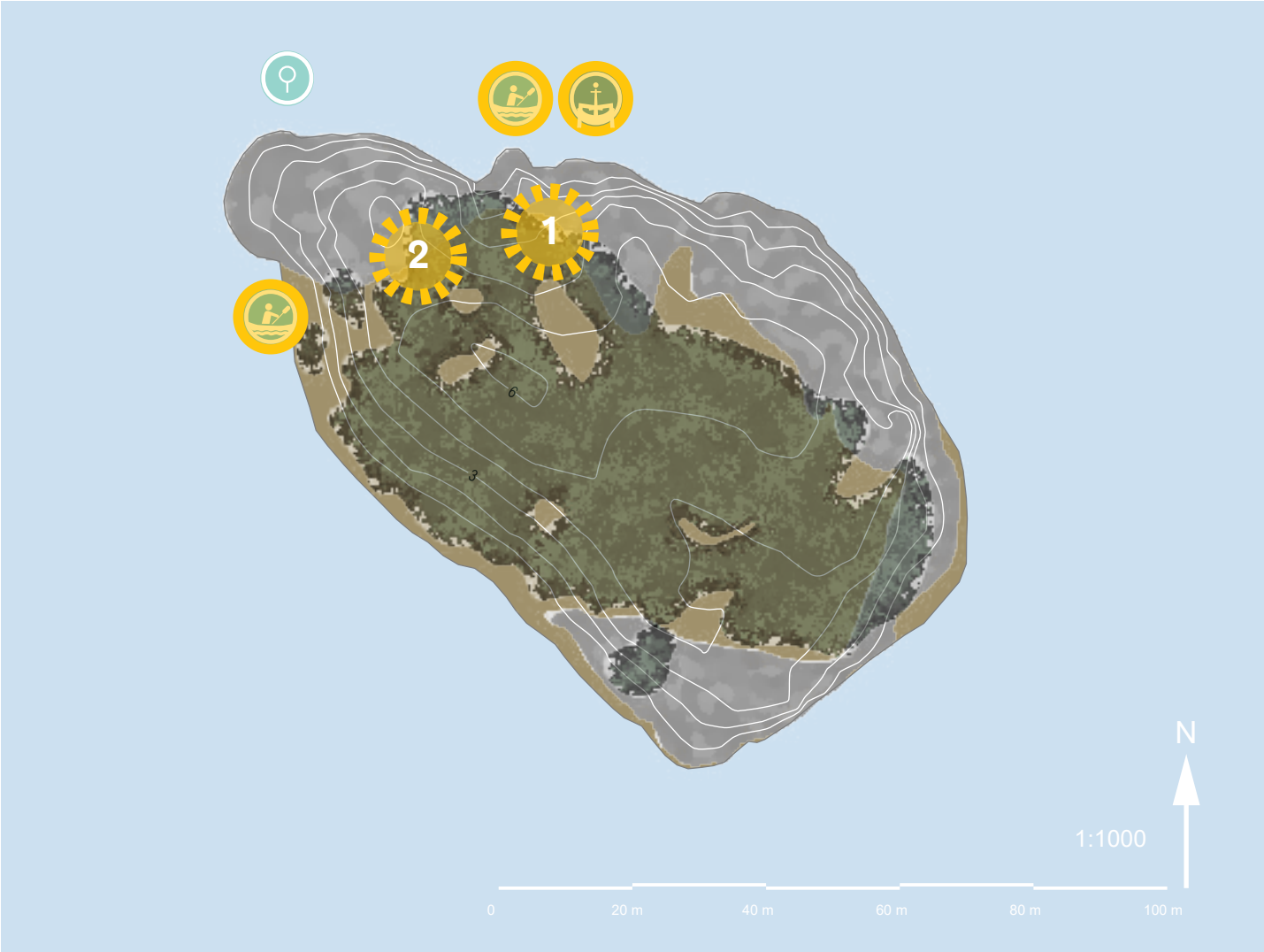

Läntinen Villaluoto

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

Kiinnittymispaikka veneilijöille

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Uusi retki- ja melontalaituri
Melojien rantautumispaikka
1. Saaristo-opastekyltti ja muut opasteet
2. Uusi pöytäpenkkiryhmä ja mahdollisesti pieni avogrilli ja kuivakäymälä

4.1.11 Villaluodot: Pohjoinen Villaluoto

Norra Ullholmen

Retkisaari

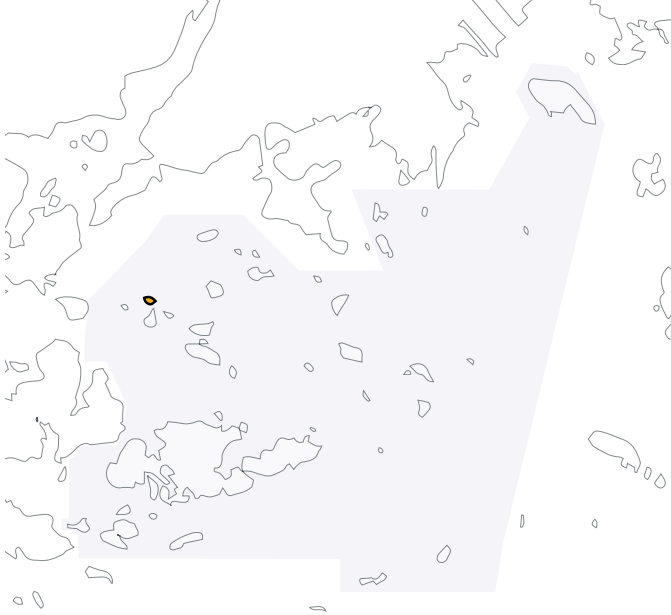

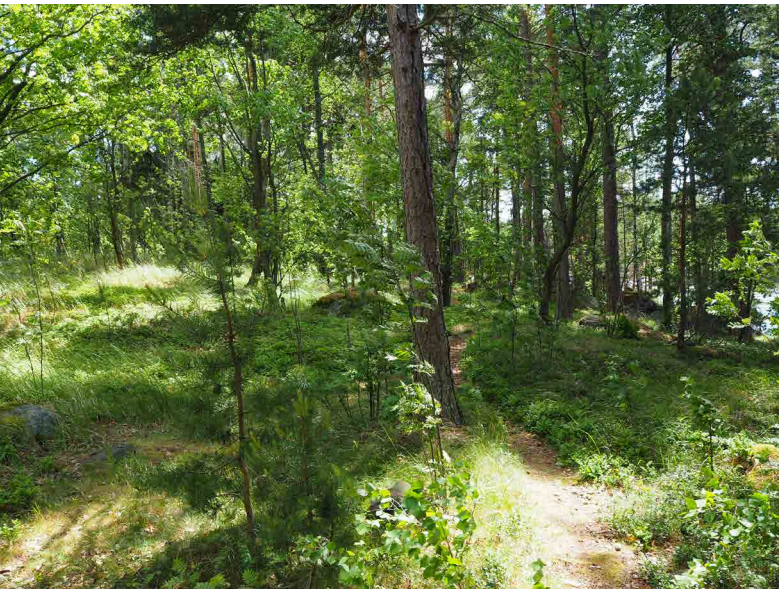

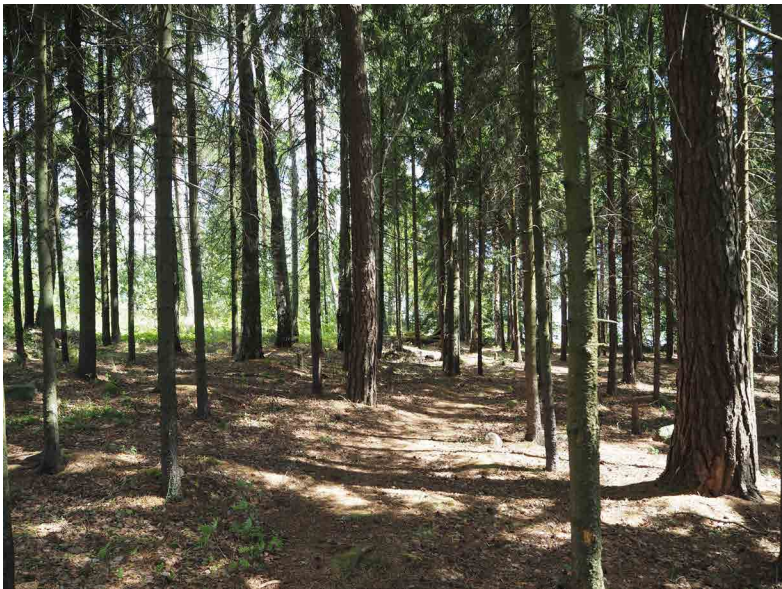

Maisema ja luonto

Pohjoinen Villaluoto sijaitsee Villasaarenselällä melko lähellä Laajasaloa. Pohjoinen Villaluoto on hieman yli hehtaarin kokoinen saari, joka kuuluu Kotiluodon, Läntisen ja Itäisen Villaluodon muodostamaan saariryhmään nimeltään Villasaaret. Kotiluotoa lukuun ottamatta Villaluodoilla ei ole ollut kalastaja- tai huvila-asutusta.

Pohjoinen Villaluoto on loivapiirteinen, puustoinen ja rehevä saari. Saaren kallioperä koostuu amfiboliitista ja metavulkaniitista. Saarella on vaihtelevia metsätyyppejä sekametsästä mäntymetsään, rannoilla on tervaleppää. Kangasmetsissä on paikoin runsaasti lahopuuta, pääpuustona on järeä eri-ikäinen mänty. Lisäksi saaressa kasvaa koivua ja kuollutta ja huonokuntoista kuusta.

Paikoitellen metsissä on tiheä pensaskerros. Pohjoisessa Villaluodolla on hienoja yksittäismäntyjä. Rannat ovat kivikkoisia ja kangasmaa ulottuu monin paikoin rantaan asti. Saaren rannat kuuluvat kauttaaltaan luontotyyppiin kivikkoiset niittyrannat (silmälläpidettävä, NT). Erityisesti saaren itäpään niemeke on kasvillisuudeltaan edustavaa ja eteläisten rantojen kivikkokasvillisuus monipuolista.

Saaren eteläpuolella sijaitsevassa Kotiluodolla tehtiin lepakkoseurantaa kesällä 2018. Kotiluodon pohjoisen kärjen ja Pohjoisen Villaluodon välinen salmi rajattiin luokan III lepakkoalueeksi siellä havaittujen pohjanlepakon, viiksisiippalajin ja vesisiipan perusteella.

Nykyinen käyttö

Pohjoinen Villaluoto on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima retkisaari. Siellä on retkeilypalveluja, kuten keittokatos ja ulkokäymälä, mutta ne eivät ole kovin hyväkuntoisia. Saaressa ei ole puu- tai jätehuoltoa, karttaa eikä opasteita. Pohjoisella Villaluodolla oli aiemmin pitkäaikaistelttailua, mikä on jättänyt jälkensä maastoon. Saaressa voi telttailla lyhytaikaisesti.

Saareen on muutama vuosi sitten rakennettu uusi retkilaituri saaren lounaisrantaan. Melojien rantautuminen on mahdollista saaren koillis- ja pohjoisrannoilla. Saaren sijainti useamman saaren ryppäässä tekee siitä mielenkiintoisen kohteen melojille. Pohjoisen Villaluodon rannat ovat melko kivikkoisia eikä uimiseen sopivia rantoja ole.

Pohjoinen Villaluoto

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät
A Itämeren kivikkoiset niittyrannat

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

Asemakaava

Pohjoinen Villaluoto on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Laitureiden rakentamiseen sallittu alueen osa on kaavamerkinnällä lv. Yhteiskäyttölaiturin ohjeellinen paikka on yh-kaavamerkinnällä. Saaren eri puolille on merkitty yhteensä kolme melojien rantautumispaikkaa (me).

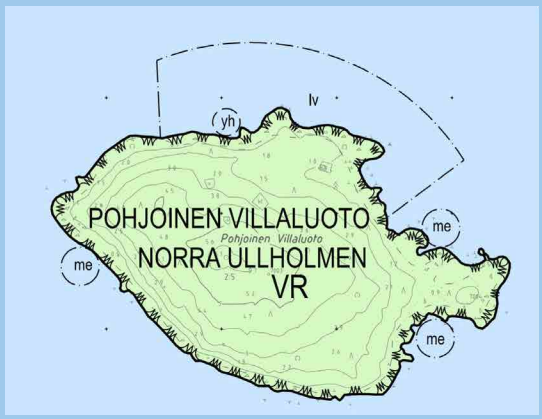

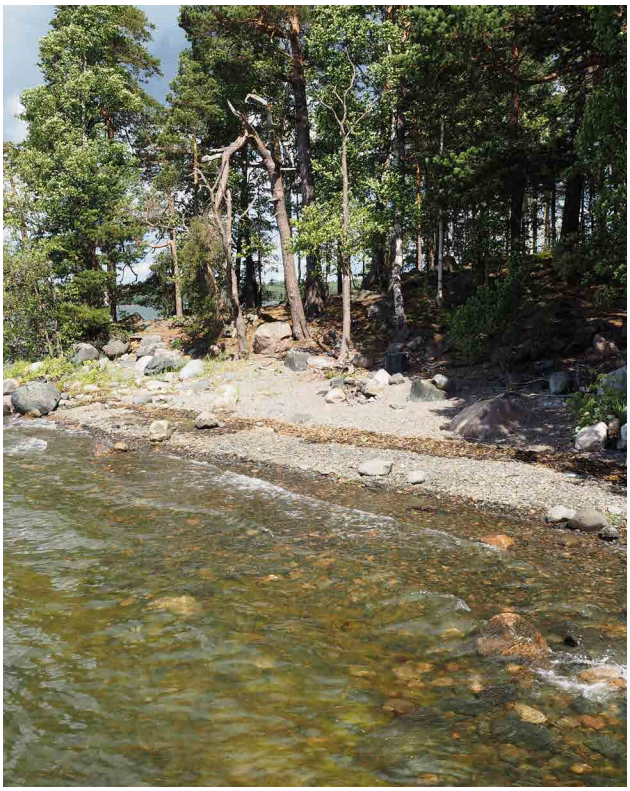

Kehittäminen

Pohjoista Villaluotoa kehitetään muiden Villaluotojen tavoin itäisen saariston veneily- ja melontakohteeksi. Melojille osoitetaan rantautumiseen soveltuva paikka saaren lounaisrannalta. Saari voisi soveltua myös kutsuvenetyyppisen vesiliikenteen kohteeksi, jolloin myös ilman omaa venettä tai kajakkia olisi mahdollista päästä telttailemaan itäiseen saaristoon.

Saaren kulumista vähennetään vahvistamalla saareen reitti, joka merkitään opastein maastoon. Tarvittavien opasteiden lisäksi saaresta laaditaan kartta ja opastaulu. Keittokatos ja ulkokäymälä kunnostetaan. Saaren kaakkoisosaan rakennetaan uusi oleskelupaikka pöytäpenkkiryhmineen. Saareen olisi hyvä saada polttopuuhuolto. Melontaa varten merkitään sopiva rantautumispaikka, rantautuminen osoitetaan ensisijaisesti muualle kuin itärannan niemekkeelle, jossa on monipuolista merenrantakasvillisuutta. Myös telttailulle osoitetaan muutama soveltuva paikka saaren maaston säästämiseksi. Itäreunan uhanalaiseksi luontotyypiksi rajatulle kivikkoiselle niittyrannalle ei tule ohjata kävijöitä. Tämä voidaan tehdä opastuksen keinoin.

Luonnonhoito

Saaren luonnonhoidon tavoitteena on elinvoimainen, valoisa ja viihtyisä ulkoilumetsä. Saaressa voidaan tehdä pienimuotoista metsänhoitoa. Saaresta kaadetaan yksittäisiä huonokuntoisia ja kuolleita puita pääosin pääpolkujen, keittokatosten ja muiden oleskelualueiden ympäriltä. Osa puista voidaan jättää lahomaapuiksi, osa käyttää keittokatoksen polttopuuna. Saaressa on myös pari luontaisesti syntynyttä taimikkoa, joista poimitaan esiin pienpuuston harvennuksella kehityskelpoiset uuden puusukupolven yksilöt. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti.

Pohjoinen Villaluoto

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Keittokatos*
- *Kuivakäymälä*
- *Pienvenelaituri*

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Olemassa olevien retkeilypalveluiden kunnostaminen

- Keittokatoksen kunnostaminen
- Ulkokäymälän kunnostaminen

Uudet retkeilypalvelut

1. Uusi oleskelupaikka pöytäpenkkiryhmineen

Opastuksen parantaminen

2. Saaristo-opastekyltti
- Saarta kiertävän reitin merkitseminen maastoon
3. Telttailuun soveltuvien paikkojen merkitseminen
- Melojien rantautumispaikan osoittaminen

4.1.12 Villinki

Villinge

Tähtikohde

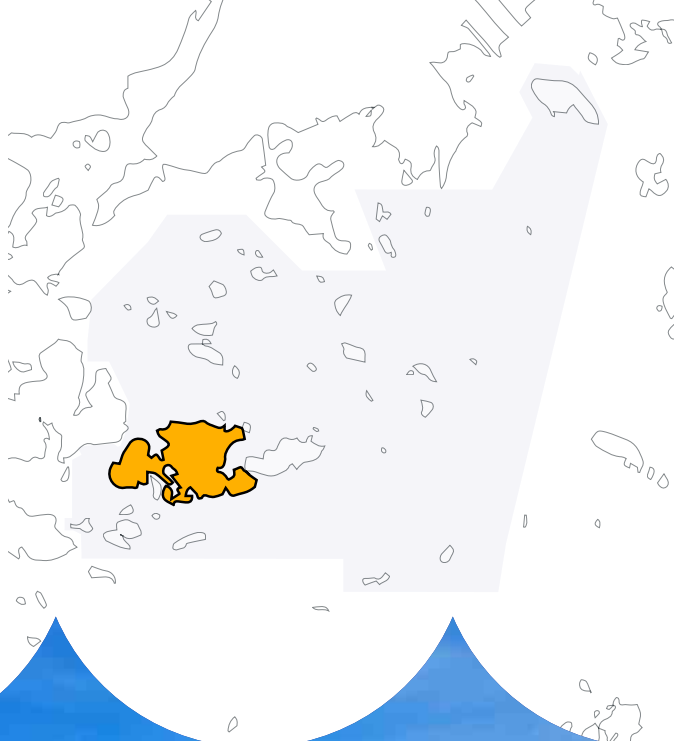

Villinki on historiallinen huvilasaari, joka on pääosin yksityisessä omistuksessa. Helsingin kaupungin maanomistukset saaressa ovat melko vähäisiä ja jakautuneet eri puolille saarta. Itäisen saariston asemakaavassa Villinkiin on osoitettu retkeily- ja ulkoilualueita VR-merkinnällä. Näistä merkittävin on Myrskykallioiden alue, joka on yksityisessä omistuksessa. Lisäksi monet Villingin perinteisistä kulkuväylistä on merkitty kaavassa katualueeksi, joka säilytetään perinteisenä saaristopolkuna. Tavoitteena on, että Helsingin kaupunki hankkii saaristopolun yleiseen virkistyskäyttöön.

Maisema ja luonto

Villinki sijaitsee Laajasalon eteläpuolella, lähellä mannerta. Noin 140 hehtaarin kokoinen Villinki on itäisen saariston suurin saari. Saaren korkein kohta +25,3 mpy. Villinki on topografialtaan vaihteleva, saari koostuu lukuisista selänteistä, joiden välissä on laaksopainanteita. Myös saaren ranta on polveileva, jolloin rannoille muodostuu useita suojaisia, syviä sisälahtia, joilta avautuu rajautuneita merimaisemia; nämä ”laguunit” luovat Villingin maisemille omaleimaisuutta. Villingin kaakkoisosan etelärannalla sijaitsee kalliorinne nimeltä Myrskykalliot. Myrskykallioiden silokalliorannoilta avautuu upeita maisemia ulkosaaristoon.

Villingin etelä- ja pohjoispuoli ovat luonteeltaan erilaisia. Saari on pohjoispuoleltaan metsäinen, mutta etelä- ja länsipuolelta kallioinen. Saaren metsät ovat havupuuvaltaisia, ainoastaan laaksopainanteissa, vanhojen viljelymaiden kohdilla ja pihapiireissä on lehtipuita. Saaren metsätyypit vaihtelevat kuivista kallionlakimänniköistä laajoihin, vanhoihin kuusimetsiin.

Villingin luonnonympäristö on erityisen arvokas ja saaressa on paljon luontokohteita. Maisemallisesti hienoja kohteita ovat mm. Tulikallion ja Pukkiluodon kalliot saaren eteläpuolen keskiosassa, Myrskykallion silokalliot saaren kaakkoisosassa sekä niiden läheisyydessä oleva Vuorilahdenlampi, joka on merestä irti kuroutunut kluuvilampi. Vuorilahdenlampi ympäristöineen on lisäksi arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (I lk.) ja matelija- ja sammakkoeläinkohde (II lk.). Saaren toinen arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde on Villingin itäpään metsäalue (II lk.), joka on luonnontilainen kuusi-mäntymetsä, josta voi kehittyä aarnimetsä.

Saaressa on useita geologisesti tai geomorfologisesti arvokkaita kohteita. Pukkiluoto-Tulikallion alue on arvokas kallioalue (1 lk.), ja sen kaakkoispuolella sijaitseva Viipurinkiven siirtolohkare (1 lk.) on toiminut vuosisatoja viereisen Viipurinkaidan väylän kummelina. Saaressa on monia geologisesti tai geomorfologisesti arvokkaita siirtolohkareita: yksi 1 lk., 3 kappaletta 2 lk. ja kaksi kappaletta 3 lk. Linnustollisesti arvokkaita kohteita on neljä: saaren eteläinen (III lk.) ja pohjoinen (III lk.) keskimetsä runsaan peruslajistonsa vuoksi, saaren pohjoisosan metsä (III lk.) kuusihavumetsän peruslajistonsa vuoksi sekä länsiosan huvila- ja sekametsäalue (III lk.) tervalepikoineen runsaan peruslinnustonsa vuoksi. Koko Villinki on arvokasta lepakkoaluetta (I lk.), koska vanhat huvilat puutarhoineen ja saaren sokkeloiset rannat sisälahtineen tarjoavat lepakoille edulliset elinolosuhteet; saari on Helsingin parhaita lepakkopaikkoja.

Villingistä inventoitiin kesän 2018 aikana kaupungin omistamat metsäpalstat ja ranta-alueet sekä Villingin yhteismetsän alue. Selvitysalueilta tehtiin uhanalaisten luontotyyppien inventointi. Selvitysaluetta luonnehtivat laajat vanhat tuoreen kankaan sekametsät sekä painanteiden vanhat niityt tai puustoutuneet ympäristöt. Metsissä esiintyy yleisesti lahopuuta, lukuun ottamatta pohjoisosan metsäalueita, missä lahopuuta on vähän. Metsät ovat iältään eri-ikäisrakenteisia ja kuluneisuutta on vähän. Selvitysalueen metsistä pääosa on tuoreiden kankaiden vaarantunutta luontotyyppiä (VU). Eri puolilla selvitysaluetta sijainneet tuoreet suurruohoniityt, kangaskedot ja kangaskorvet ovat äärimmäisen uhanalaisia (CR) ja tervaleppäluhdat sekä lehtokorvet erittäin uhanalaisia (EN). Selvitysalueelta ei havaittu vieraslajeja ranta-alueilta tai metsäalueilta.

Kaupungin omistamien palstojen metsäalueilta tehtiin vanhojen metsien kartoitus (METSO). Kaikki metsät täyttivät vanhojen metsien kriteerit ja ne luokiteltiin kuuluvaksi I-luokan kriteerit täyttävien vanhojen metsien luokkaan.

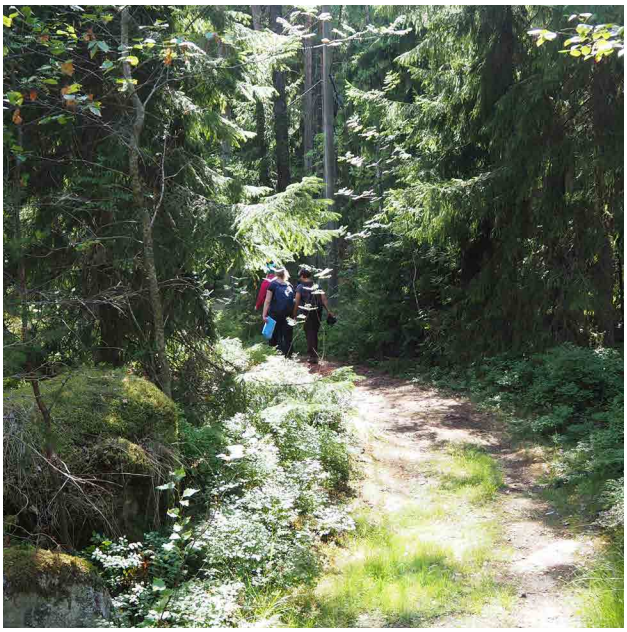

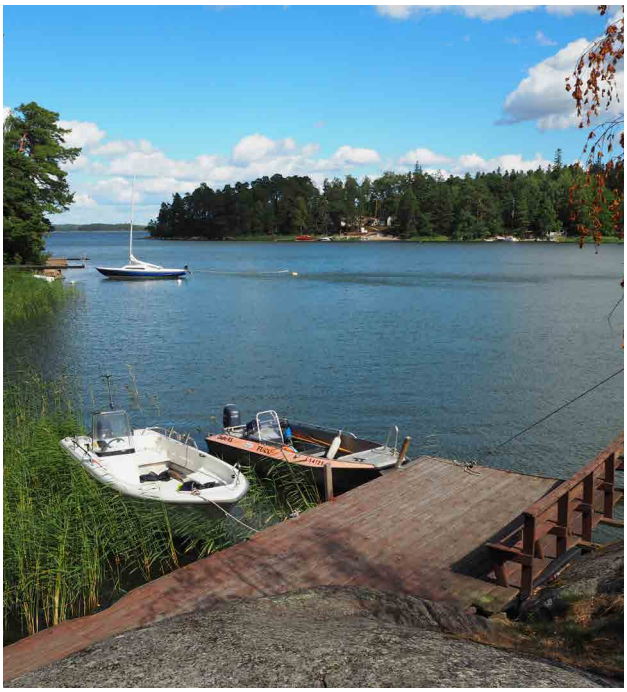

Historia

Villingissä on asunut kalastajia 1700-luvulta lähtien. Villingin kartano erotettiin Degerön kartanon maista vuonna 1798. Pienimuotoinen kartanomiljöö päärakennuksineen ja puistoineen sekä punainen tupa ovat säilyneet. Villingin tunnusomaisiin piirteisiin kuuluvat saaren läpi kulkevat, melko leveät yleiset polut ja niitä usein reunustavat pitkät kylmäladotut kiviaidat. Ennen huvilakautta, 1800-luvulla, saari oli venäläisten upseerien ja virkamiesperheiden käytössä, jolloin ilmeisesti Santahaminan venäläiset rangaistusvangit rakensivat kilometrikaupalla jatkuvat kiviaidat, jotka oli tarkoitettu suojaamaan peltoja laiduntavilta eläimiltä.

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa Villinkiin rakennettiin kesähuviloita. Villinki on Helsingin itäisen saariston huvilasaarista laajin ja rakennustaiteellisesti merkittävin - koko Villingin saari on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi eli RKY-alueeksi. Huvilakausi alkoi 1800-luvun loppupuolella ja palstoitus jatkui 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenien kuluessa rakennetut huvilat ovat merkittävin osa Villingin huvilayhdyskuntaa. Useimmat huviloista ovat säilyneet, ja osa niistä on lähes alkuperäisessä asussaan. Esimerkiksi sekä David Frölander-Ulfin suunnittelemaan Widablickiin että John Settergrenin suunnittelemaan Villa Aftonsoliin liittyy korkeatasoista puutarha- ja maisemarakentamista. Arvokkaimpiin kohteisiin kuuluvat myös kolme Fazerin suvulle kuulunutta huvilaa sekä nk. Schantzien huvila. 1920- ja 30-luvuilla rakennetut huvilat ovat arkkitehtuuriltaan vaatimattomampia. Yleisilmeeltään ne ovat kodikkaita ja muistuttavat ulkonäöltään saman ajan esikaupunkihuviloita ja asuinrakennuksia. Aikakauden huviloista tunnetuin on Villa Oivala (Oiva Kallio 1924). Villingin uudemmista, modernia rakennuskantaa edustavista huviloista edustavimpia ovat arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelemat rakennukset saaren etelärannalla sekä entisen Outokummun alueen tyyppipiirustuksiin perustuvat kesähuvilat ja päärakennus (arkkitehti Antero Pernaja).

Vanhoilla huviloilla oli laajat pihapiirit, ja pihat olivat usein aikansa merkittävimpien maisema-arkkitehtien kuten Paul Olssonin ja Bengt Schalinin suunnittelemia. Näistä upeista vanhoista huvilapuutarhoista osa on nykyäänkin hienossa kunnossa, toiset pidetään laajoina avoimina alueina nurmikenttineen ja jotkin ovat päässeet villiintymään tai katoamaan. Vanhoja puutarharakenteita kuten pengerrettyjä käytäviä, kivimuureja, -portaita ja - pengerryksiä sekä runsaasti vanhoja puutarhaistutuksia ja laaja valikoima puutarhalajistoa on jäljellä. Tärkeitä rakennetun ympäristön osia erityisesti Villingissä ovat myös rantamaisemaan kuuluvat rantamuurit, saunat, laiturit ja uimahuoneet.

Nykyinen käyttö

Villinki on suuri saari, 140 hehtaaria. Nykyään Villingin pääkäyttötarkoitus on kesäasuminen. Saaren rannoilla on kymmeniä kesähuviloita, jotka ovat pääosin yksityisiä. Saaressa ei ole julkisia virkistyspalveluita. Saaren yksityisestä maanomistuksesta huolimatta Villingin retkeilykäyttö on sallittua jokamiehenoikeuden nojalla. Nykyään saaressa ei käy kovinkaan monia retkeilijöitä vesiliikenteen ja yleiseen käyttöön tarkoitetun retkilaiturin puuttumisen takia.

Villingissä on ollut näkövammaisten kesälomakeskus, jonka yhteydessä toimi ravintola. Ravintola ei kuitenkaan ole ollut enää auki viime vuosina ja kesälomakeskus on ollut myynnissä rakennusten huonokuntoisuuden vuoksi. Asemakaavassa kaupungin kiinteistöjä on merkitty matkailua palvelevien rakennusten korttelialueiksi, joten lähitulevaisuudessa Villinkiin saattaa kehittyä jonkinlaisia matkailupalveluja.

Villingin yhtenä erikoisuutena on pieni muistolehto, johon on istutettu puita mm. saarelaisten vainajien muistoksi. Muistolehto on myös arboretum, eri lajeja on jo viitisenkymmentä. Muistolehto sijaitsee yksityisellä maalla, eli sinne ei voi istuttaa puita ilman maanomistajan lupaa.

Villingissä on melko hyvä infrastruktuuri muuhun saaristoon verrattuna. Saaressa on sähköverkko, ja Villinkiin on myös muodostettu vesiosuuskunta, joka on rakentanut vesijohdon ja viemärin saareen.

Muusta saaristosta poiketen Villingissä on melko leveä saaristopolku, joka kulkee saaren läpi. Polku on villinkiläisten yhteisomistuksessa. Matka saaren läpi on noin kahden kilometrin mittainen. Polkua reunustavat jopa satoja metrejä pitkät kylmäladotut kiviaidat, jotka luovat saarelle erityistä tunnelmaa ja rajaavat saaristopolkualueen selkeästi.

Villingin yhteinen iso laituri sijaitsee saaren keskiosissa, pohjoisrannalla, kartanoalueen takana. Laituri ei ole kuitenkaan avoin retkiveneilijöiden käyttöön. Villinkiin ei ole säännöllistä julkista vesiliikennettä. Kolmelle Villingin laitureista tulee kauppalaiva.

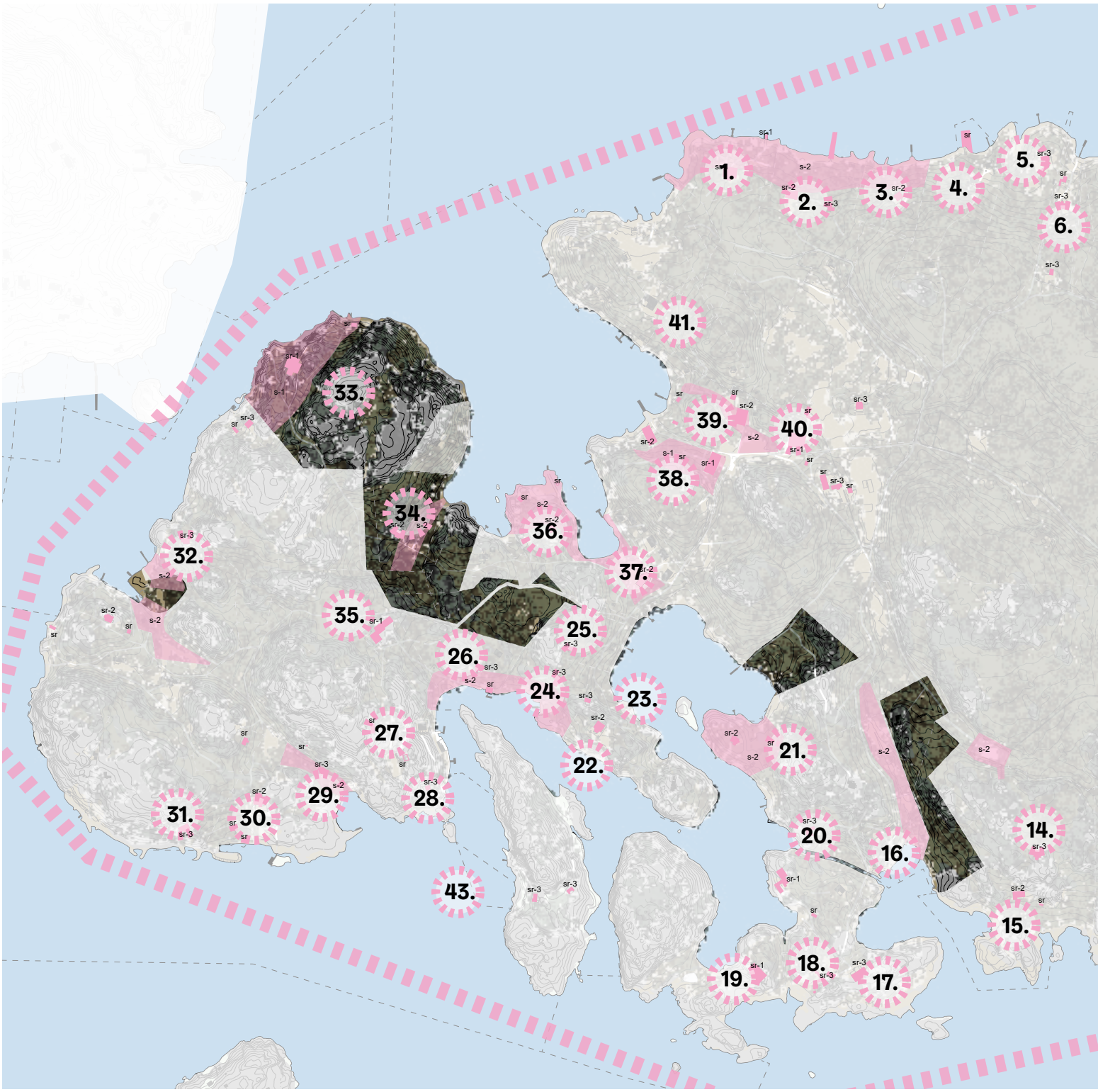

Villinki

KULTTUURIHISTORIA

(Helsingin kaupunki 2017b; Nokso-Koivisto 2015; Nygård 2003)

1. *Villa Granudd, rakennettu 1880-luvulla, muinaisjäännös*
2. *Villa Nordanskog, huvila 1880-luvulta ja Paul Olssonin suunnittelema puutarha*
3. *Rauhala, huvila 1910-luvulta*
4. *Louhela*
5. *Kivelä*
6. *Skogvik, rakennettu 1930-luvulla*
7. *Ängsbacka*
8. *Bergvik*
9. *Kivelä, rakennettu 1913-1914*
10. *Aftonsol I, huvila 1910-luvulta*
11. *Aftonsol, rakennettu 1913*
12. *Villa Lahdenperä, rakennettu 1920-30-luvulla*
13. *Villa Oivala ja saunarakennus 1920-luvulta*
14. *Solhälla III, 1920-luvulla*
15. *Solhälla I, rakennettu 1921*
16. *Bastuvik I*
17. *Torpet*
18. *Villa Outi*
19. *Villa Meri*
20. *Grundvik I, 1960-luvulta*
21. *Kristalludden, 1920-1930-luvulta*
22. *Villa Haukiniemi, entinen Villa Stockmann, rakennettu 1913-1914 Bengt Schalinin suunnittelema puutarha*
23. *Andalis*
24. *Parcellen N:o 10, rakennettu 1910-luvulla*
25. *Parcellen N:o 10c, rakennettu 1910-luvulla*
26. *Bergbo*
27. *Markattan II, 1920*
28. *Impivaara, huvila 1910-luvulta*
29. *Lindsvik, todennäköisesti 1920-luvulta*

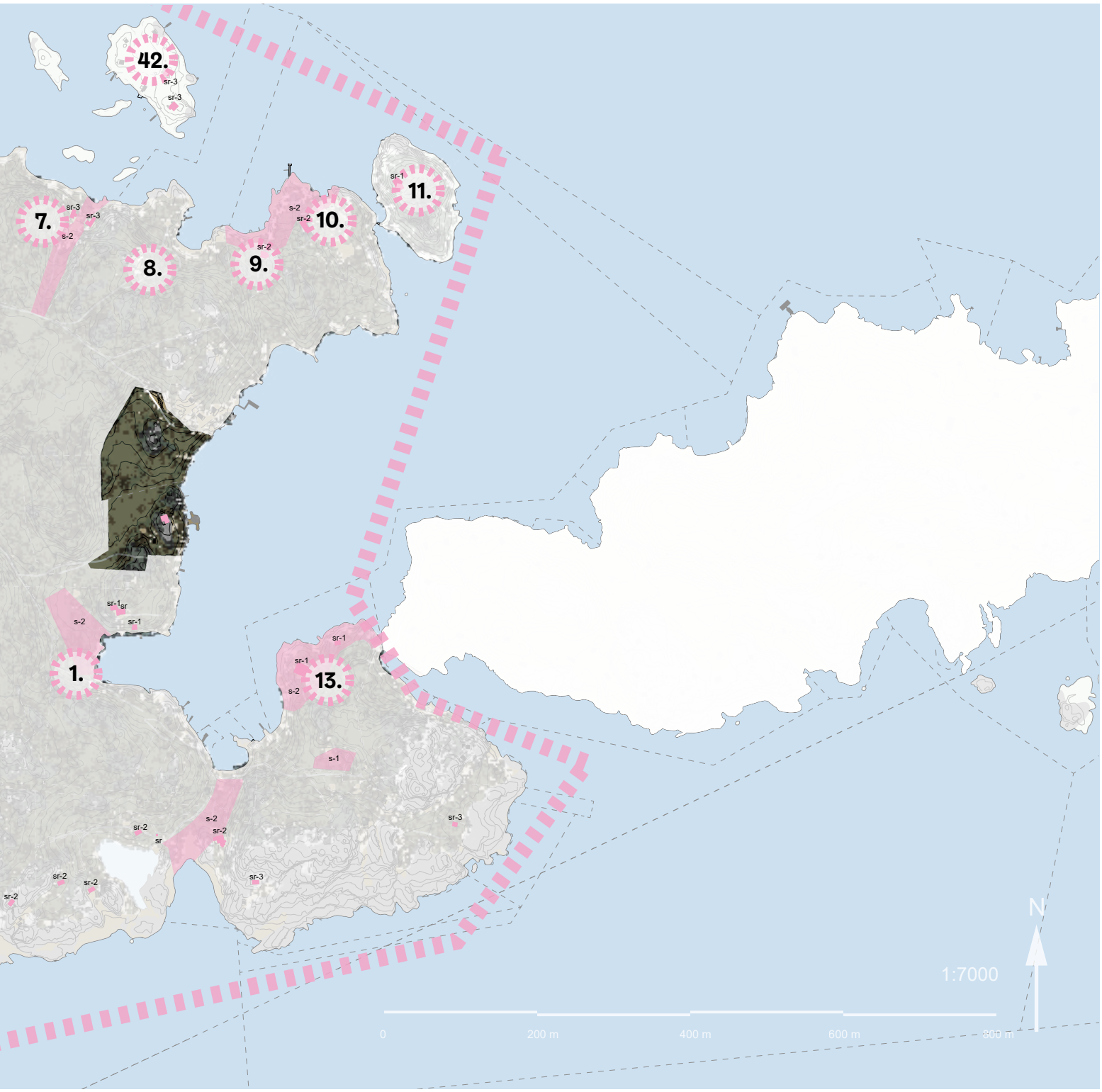

30. *Solhäll, huvila vuodelta 1948-1949*
31. *Solhälla II, huvila 1920-luvulta*
32. *Bergsund*
33. *Villa Widablick, huvila 1910-luvulta*
34. *Stigen*
35. *Villinge Utsiksberg*
36. *Villa Kallioniemi*
37. *Willingenäs, rakennettu 1850-luvulla ja laajennettu 1901-1905*
38. *Fridhem, Villingin kartanon päärakennus*
39. *Källarbacken I, 1920-luvulta*
38.-39. *Muinaisjäännös: Villingby, kylänpaikka 1500-luvulta*
40. *Punainen huvila / Röda Stugan, rakennettu n. vuonna 1800*
41. *Solvik*
42. *Sikosaari*
43. *Muinaisjäännös: Pukkiluodon hylky*

+ *valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY:*
Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus (koko saari)

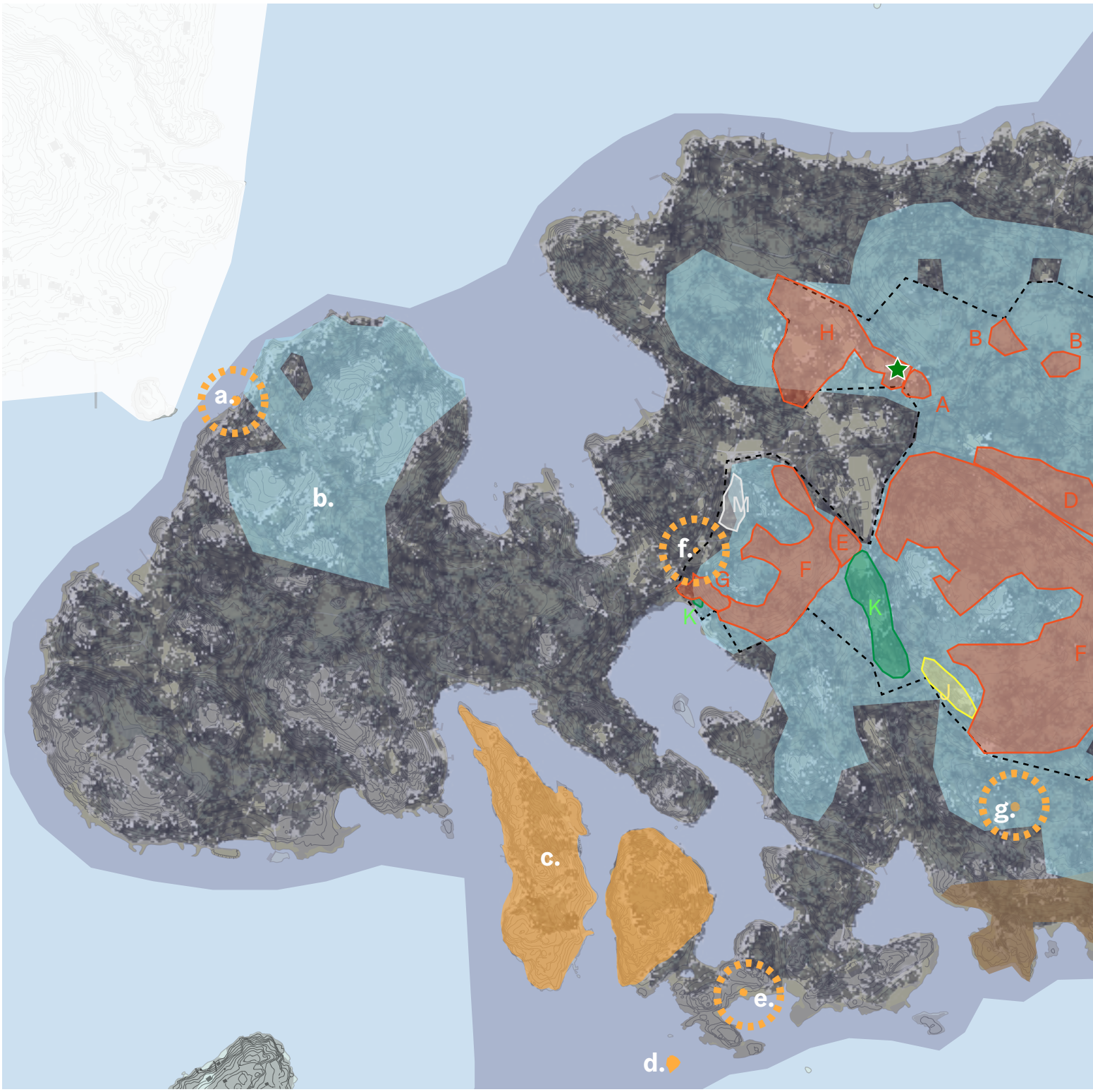

Villinki

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

b. *Villingin metsät*
Tärkeät lintualueet

c. *Arvokas kallioalue, Pukkiluoto-Tulikallio*
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

Siirtolohkare, Viipurinkivi
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

i. *Villinki*
Matelija- ja sammakkoeläinkohteet

j. *Vuorilahdenlampi ympäristöineen*
Arvokas kasvillisuus ja kasvistokohde

Siirtolohkare, Villinki
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

l. *Villingin itäpään metsäalue*
Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde

m. *Villinki ja Itä-Villinki*
Lepakkokohteet

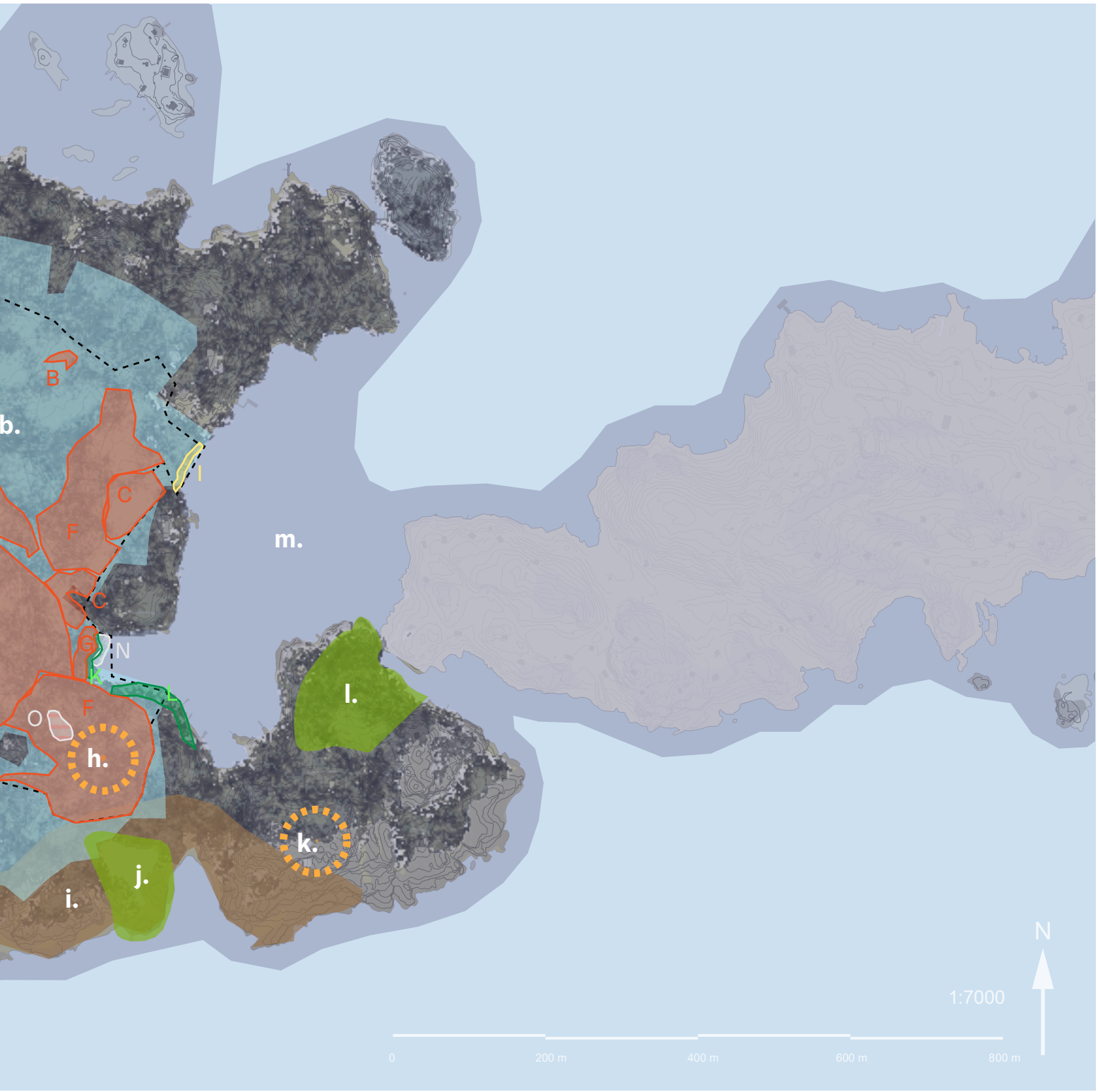

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset

A	*Kangaskedot*
B	*Kangaskorvet*
C	*Kosteat runsasravinteiset lehdot*
D	*Lehtokorvet*
E	*Tervaleppäluhdat*
F	*Tuoreet kankaat*
G	*Tuoreet keskiravinteiset lehdot*
H	*Tuoret suurruohoniityt*

Silmälläpidettävät

I	*Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
J	*Karut varjoisat kalliojyrkänteet*

Säilyvät

K	*Itämeren suurruohostot*
L	*Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

Puutteellisesti tunnetut

M	*Avoluhdat*
N	*Merenrantakaislikot*
O	*Metsäluhdat*

Luontotyyppien inventointialue

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018)*

Lupiini

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä
Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä

Asemakaava

Villingissä on useita erillisiä retkeily- ja ulkoilualueita, jotka ovat kaavamerkinnällä VR, näistä Myrskykalliot on merkitty maisemakulttuurin kannalta arvokkaaksi (VR/s). Villingin keskiosan metsät ovat kaavamerkinnällä MU-1, joka tarkoittaa metsätalousaluetta, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta. Vastaavia metsäalueita on myös saaren länsiosassa, toisesta näissä on merkintä luo-1, joka tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeänä metsäalueena säilytettävää alueen osaa. Arboretumia varten varattu alueen osa on kaavamerkinnällä arb. Merkintä MU-2 on Villingin saaren urheilukenttä, joka säilytetään miljööltään ennallaan. Puutarha- ja palstaviljelyalueet esimerkiksi saaren keskiosassa ovat kaavamerkinnällä MP/RP, merkintä MP/s tarkoittaa puutarha- ja kasvihuonealuetta, joka on kulttuurihistoriallisesti ja maisemakulttuurin kannalta arvokas osa Villingin kartanon ympäristöä.

Loma-asuntojen korttelialueet ovat kaavamerkinnällä RA tai RA/s, jos alue on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas. Matkailua palvelevien rakennusten korttelialueet Kylänlahden etelä- ja länsipuolella on merkitty vastaavalla tavalla RM tai RM/s. Loma-asumista palvelevat korttelialueet esimerkiksi Villinginlahden eteläpuolella ovat merkinnällä RAH tai RAH/s, jos alue on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas. Loma-asuntojen tai matkailua palvelevien rakennusten korttelialueet merkinnällä RA/RM. Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta arvokkailla yhteisötoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueilla on kaavassa merkintä RY-1/s. Yhteisötoimintaa tai matkailua palvelevien rakennusten korttelialueet esimerkiksi Villinginlahden länsipuolella on erotettu RY-1/RM-kaavamerkinnällä.

Villingissä on useita arvokkaita rakennuksia, joiden merkintä sr-1 tarkoittaa rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokasta, sr-2 rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta ja sr-3 kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta. Kaavassa sr-merkityt kohteet, esimerkiksi osa pohjoisrannan laitureista, ovat suojeltuja rakennuksia tai rakenteita. Puutarhakulttuurin ja/tai puutarhakasvillisuuden kannalta arvokkaat pihapiirin osat ovat kaavamerkinnällä s-1. Merkintä s-2 tarkoittaa maisemakuvallisesti ja/tai kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta tai maisemarakenteen kannalta tärkeää alavaa aluetta tai laaksopainannetta. Tällaisia alueita sijaitsee esimerkiksi Villingin pohjoisosassa. Siirtolohkare, hiidenkirnu tai muu arvokas geologinen erityiskohde Villingin länsirannalla on kaavamerkinnällä ge. Suurmaisemassa keskeiset ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeät avokallioalueet, kuten Myrskykalliot, ovat kaavamerkinnällä slk.

Eri puolilla saarta sijaitsee melojien rantautumispaikkoja (me) sekä alueita, joille saa rakentaa laitureita kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön (lv). Uimapaikka Villinginlahden rannalla on kaavamerkinnäl-

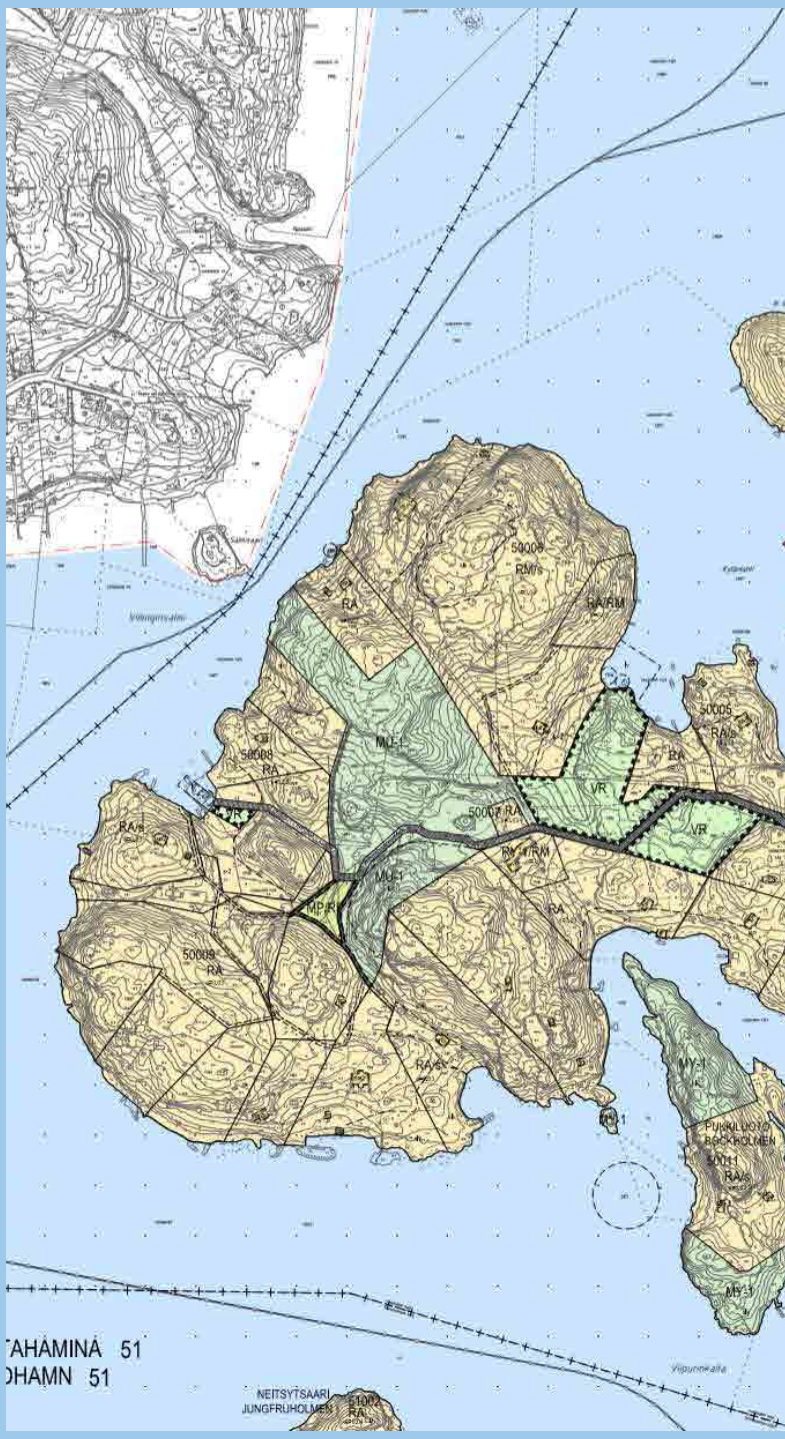

lä vv-u. Yhteiskäyttölaiturille on merkitty paikkoja (yh) saaren itäpuolelle ja sekä kaksi Kylänlahden rannalle. Näistä toinen on venesatama, joka on kulttuurihistoriallisesti arvokas (LV/s). Tulikalliolle johtavalla salmella on kaksi kohtaa, joihin on kaavassa merkitty veden vaihtuvuuden varmistamistarve (W/v), sekä yksi kohta, jossa on veden vaihtuvuuden parantamistarve (W/v katkoviivalla). Kristallilahdenpolku, Villingin kylä-polku, Pohjoiskierto, Eteläkierto, Itä-Villingin polku ja saaren muut katualueet ovat kaavamerkinnällä pp/s.

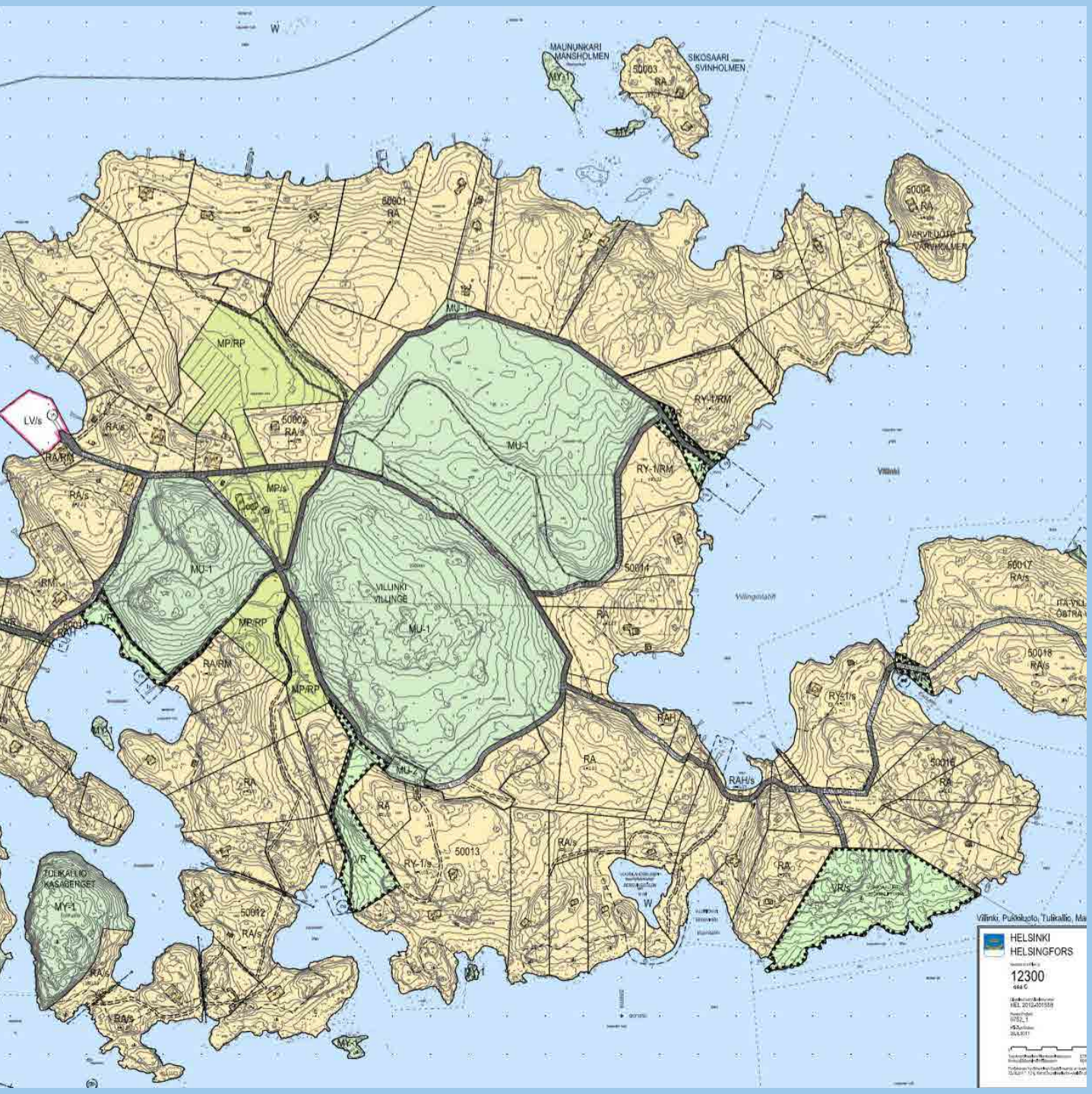

Widablick ja Villingin saaristopolku

Kehittäminen

Villinki on upea ja kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde. Saaren kehittämisessä tavoitteena on sovittaa yhteen saarelaisten ja saaren virkistyskäytöstä kiinnostuneiden kaupunkilaisten toiveita ja tarpeita. Luontoarvojen ja kulttuurihistoriallisten arvojen vaalimiseksi sekä retkeilyn vaikutusten hallitsemiseksi saaren kehittäminen on vaiheistettu kolmeen osaan.

Ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan saaren yleisen virkistyskäytön kannalta välttämättömimmät retkeilypalvelut ja kulunohjaus. Saaressa on paljon yksityisalueita, joten on tärkeää, että yleiseen virkistyskäyttöön soveltuvat reitit, rantautumispaikat ja vastaavasti yksityisalueet merkitään opasteisiin selkeästi. Tärkeimpien rantautumispaikkojen yhteyteen lisätään saaristo-opaskyltit, saaristopolun varteen lisätään tarvittavia opasteita ja melojien rantautumispaikat merkitään maastoon ja opasmateriaaleihin. Kylänlahdelle rakennetaan kuivakäymälät, ja Kylänlahdelle ja Villinginlahdelle pöytäpenkkiryhmät tai vastaavat levähdyspaikat retkeilijöille.

Toisessa vaiheessa saaristopolkua kunnostetaan tarvittavin osin ja polku siirtyy kaupungin vuosittaisen ylläpidon piiriin maanhankintojen myötä. Virkistysreittien yhteyteen perustetaan saaren kulttuuri- ja luontokohteita sekä historiaa esittelevä luontopolku. Kylänlahden retkeilypalveluita täydennetään uudella levähdyspaikalla ja Helsinki-huussilla. Kaupunki voi myös liittyä Villingin vesiosuuskuntaan, jotta saareen voidaan avata yleinen juomavesipiste. Kylänlahdelle rakennetaan uusi käyntilaituri, joka soveltuu myös kutsuvenetyyppisen vesiliikenteen käyttöön. Vesiliikenne palvelisi myös Widablickiä, jota kehitetään yrityskäyttöön järjestämällä matkailuyrittäjähaku. Lisäksi Stigenille voidaan järjestää matkailuyrittäjähaku. Villinginlahdelle rakennetaan keittokatos sekä uusi retkilaituri omalla veneellä liikkuville.

Kolmannessa vaiheessa retkeilypalveluita parannetaan entisestään. Myös Kylänlahdelle rakennetaan keittokatos ja uusi retkilaituri, Villinginlahdelle Helsinki-huussi sekä uimisen mahdollistavat uimaportaat. Nykyinen yhteysvenelaituri peruskorjataan, tavoitteena on saada saareen reittiveneliikenneyhteys. Myrskykallioille voidaan rakentaa opastekyltti.

Villingin yleinen retkeily tukeutuu kaupungin omistamiin virkistysalueisiin sekä niitä yhdistävään saaristopolkuverkostoon. Kaupungin omistamista pienialaisista virkistysalueista Villinginlahdella ja Kylänlahdella kehitetään toimintojen solmukohtia, joihin sijoitetaan yleisen virkistyksen palvelut, kuten opasteet, laiturit, levähdyspaikat, keittokatokset, ulkokäymälät ja vastaavat retkeilypalvelut. Saareen olisi hyvä saada polttopuuhuolto. Saaristopolku ja asemakaavassa retkeily- ja ulkoilualueeksi osoitetut alueet ovat jokamiehenoikeuden nojalla retkeilijöiden käytettävissä. Saaristopolkujen siirtyminen kaupungin omistukseen on kuitenkin tarpeen saaren yleisen virkistyskäytön parantamiseksi, sisämaatonttien kulkuyhteyksien järjestämiseksi ja ylläpidon vastuukysymyksien selventämiseksi.

Asemakaavassa kaupungin kiinteistöjä on merkitty merkinnällä matkailua palvelevien rakennusten korttelialue. Näiden alueiden kehittämisessä ja mahdollisten vuokrasopimusten laatimisessa tulee ottaa huomioon yleinen virkistys. Villingin virkistysalueista laaditaan viimeistään ennen toisen vaiheen toteutusta tarkempi toteutussuunnitelma.

Villinki tulisi saada vesiliikenteen pariin. Pienimuotoiseen kutsuveneliikenteeseen riittää pienempikin laituri, mutta pidemmällä tähtäimellä (vaihe kolme) reittiliikenneyhteys saareen edellyttää vanhan yhteysvenelaiturin peruskorjausta tai kokonaan uuden reittivenelaiturin rakentamista. Veneilijöitä varten Villinkiin rakennetaan kaksi yleistä retkilaituria. Toinen retkilaituri sijoitetaan saaren itäpäähän Villinginlahden alueelle ja toinen retkilaituri sijoitetaan saaren länsipäähän Kylänlahden alueelle. Villingin eri puolille osoitetaan asemakaavan mukaisia melojien rantautumispaikkoja, joista osa voidaan varustaa myös melontalaiturilla.

Luonnonhoito

Kaupungin omistamilta kiinteistöiltä, joissa on jäljellä puutarhaa, tulee laatia kasvillisuusinventointi ja kulttuurihistoriallinen selvitys. Selvitysten perusteella tutkitaan mahdollisuutta kunnostaa puutarhat virkistyskäyttöön.

Kaupungin omistamien maiden luonnonhoidon toteutus suunnitellaan tarkemmin yleissuunnitelmatyön yhteydessä. Saaren laajimmat ja arvokkaimmat metsäalueet eivät ole kaupungin omistuksessa.

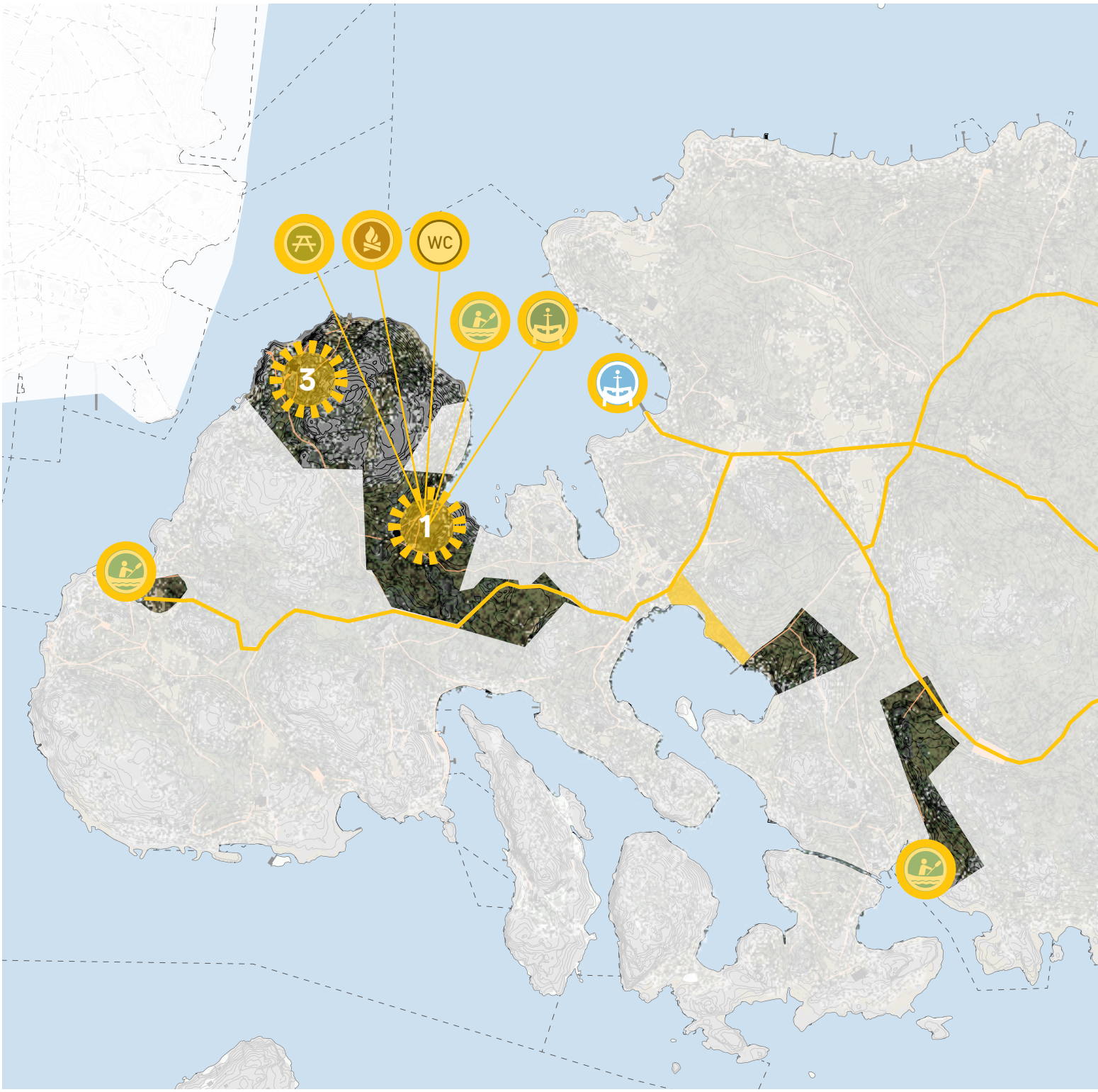

Villinki

KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

Vesiliikennelaituri

+ Kauppalaiva, pysähtyy kolmella eri laiturilla

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Saaristopolku

I *Opasteet ja tienviitat*
II *Saaristopolun kunnostaminen*
Luontopolku

1. Kylänlahti ja Stigen

I *Saaristo-opastekyltti*
Kuivakäymälä
Levähdyspaikka / pöytäpenkkiryhmiä
II *Helsinki-huussi*
Levähdyspaikka / pöytäpenkkiryhmiä
Uusi käyntilaituri
Juomavesipiste (kesävesi)
III *Keittokatos*
Uusi retkilaituri

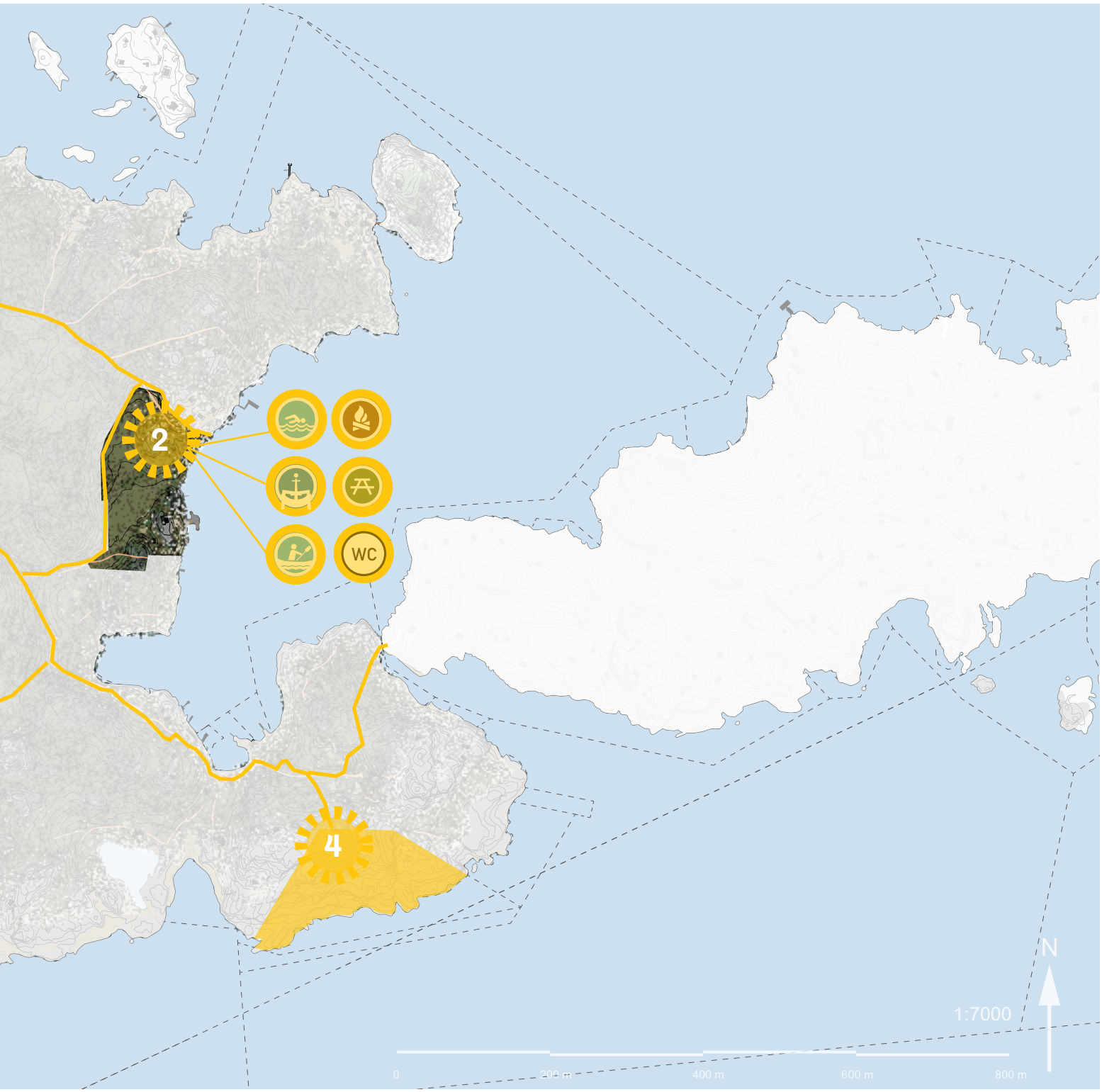

2. Villinginlahti

I *Saaristo-opastekyltti*
- *Levähdyspaikka / pöytäpenkkiryhmiä*

II *Uusi retkilaituri*
- *Keittokatos*

III *Uimaportaat*
- *Helsinki-huussi*

3. Vidablick: merellistä yritystoimintaa

4. Myrskykalliot

II *Opastekyltti*

Muut

I *Melojien rantautumispaikkojen merkitseminen maastoon*

III *Vanhan yhteysvenelaiturin peruskorjaus*

Yksityisomistuksessa olevat asemakaavassa osoitetut ulkoilu- ja virkistysalueet

Yksityisomistuksessa olevat alueet

4.1.13
Itä-Villinki

Östra Villinge

Tähtikohde

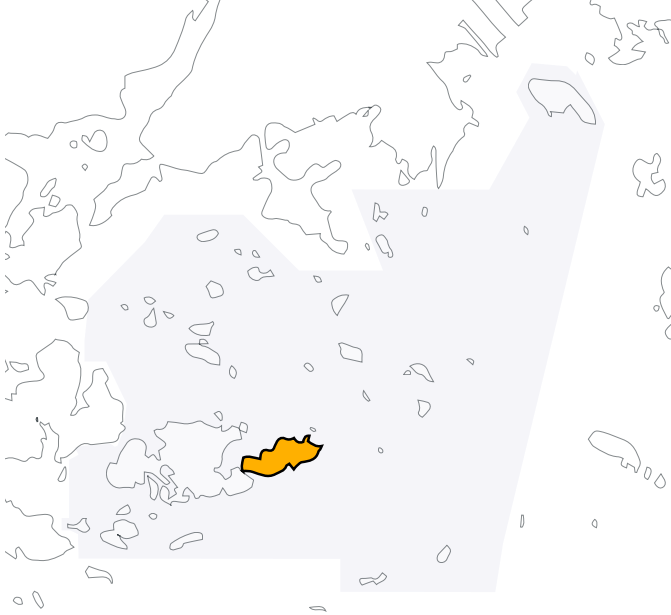

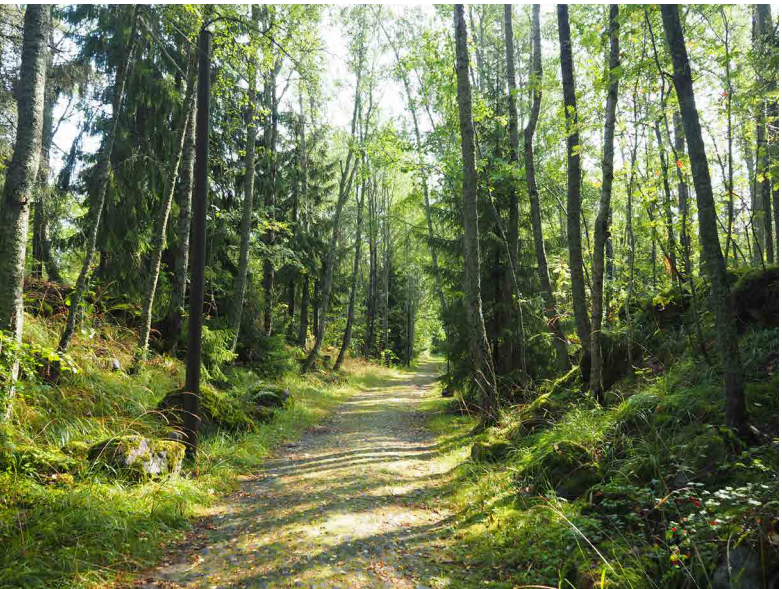

Itä-Villinki on valtion omistuksessa ja Puolustusvoimien käytössä. Itäisen saariston asemakaava ei ole voimassa Itä-Villingin osalta. Itä-Villingin alueella on voimassa Helsingin yleiskaava 2002, jonka mukaan saari on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää aluetta, jota tulee yleiskaavan mukaan kehittää siten, että sen ominaispiirteet säilyvät. Asemakaavassa Itä-Villinkiin on osoitettu retkeily- ja ulkoilualueita sekä saaristopolku. Tämän vuoksi saari on mukana tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa.

Maisema ja luonto

Itä-Villinki sijaitsee Villingin itäpuolella, saaria erottaa toisistaan vain parisen metriä leveä Kivisalmi. Itä-Villinki on noin 34 hehtaarin kokoinen ja yksi itäisen saariston suurimmista saarista. Saaren korkein kohta on +17,7 mpy. Saari muodostuu kahdesta selänteestä, joiden väliin jää kapea laaksovyöhyke. Maastossa on paikoitellen suuria lohkarekasaumia, ja myös saaren etelärannat ovat hyvin lohkareikkoisia ja kallioisia. Saaren kallioperää on monin paikoin louhittu saarta linnoitettaessa. Etelärannalta avautuu hienoja näkymiä merelle. Saaren pohjoisrannalla on viehättävä hiekkainen poukama.

Itä-Villinki on hahmoltaan hyvin metsäinen, etenkin saaren länsiosassa on hienoja vanhoja metsiä. Saaren puusto on vaihtelevaa sankoista kuusimetsistä kallionlakimetsiin ja sekametsistä reheviin lehtoihin. Kesän 2018 uhanalaisten luontotyyppien inventoinnin mukaan pääosa selvitysalueen metsistä kuuluu tuoreiden kangasmetsien uhanalaiseen luontotyyppiin (vaarantunut, VU). Selvitysalue kattoi saaren keskeisen metsäalueen ja saaren pohjoisrannat päälaiturilta länteen. Mökkien pihapiirit eivät kuuluneet inventointialueeseen. Itä-Villingin selvitysalueen luoteisosan laaja tervaleppäluhta on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) ja itäosan lehtomainen kangas vaarantuneeksi (VU). Kangasmetsäalueet ovat monimuotoisia ja lahopuustoa on paikoin erittäin paljon. Keskiosan kangasmetsäalue on edustavudeltaan hyvä, paikoin erinomainen. Terveläppäluhta on edustavuudeltaan hyvä. Selvitys alueen metsissä on hyvin vähän kulumisen merkkejä. Keskiosan kangasmetsät ovat varsin luonnontilaisia, itäosan metsiä on harvennettu.

Itä-Villingissä on luonnonsuojelulain mukainen suojeltu luontotyyppi eli merenrantaniitty saaren itäosassa. Lisäksi saaressa on arvokas kasvillisuus ja kasvistokohde (II lk.) eli saaren pohjoisrannalla oleva luonnontilainen kuusimetsä, joka muistuttaa jo aarniometsää. Itä-Villingissä on kaksi linnustollisesti arvokasta kohdetta; kummatkin ovat sekametsiä, joissa on runsas metsän peruslajisto (III lk.).

Kesän 2018 inventoinnin yhteydessä kartoitettiin selvitysalueen haitallisten vieraslajien esiintymät. Lupiinia esiintyi harvana kasvustona päälaiturin tuntumassa. Alueen luoteisosassa havaittiin laaja jättitatarkasvusto arvokkaan tervaleppäluhdan reunustalla ja pohjoisella sorarannalla pieni esiintymä kurtturuusua. Kurtturuusua kasvaa pieninä esiintyminä myös saaren itärannalla. Saaressa on tehty kurtturuusun torjuntaa.

Koko Itä-Villinki kuuluu Villingin ja Itä-Villingin arvokkaaseen lepakkoalueeseen (I lk.). Itä-Villingin vanhat huvilat ja pohjoisrannan järeät sekametsät tarjoavat lepakoille edulliset elinolosuhteet. Itä-Villingissä on useita maanalaisia tiloja, joita lepakot käyttävät talvehtimispaikkoinaan.

Itä-Villingissä on useita geologisesti tai geomorfologisesti arvokkaita kohteita: siirtolohkareikko (2 lk.), lohkarekasauma (1 lk.), nojaavat siirtolohkareet (1 lk.), hyvin suuri siirtolohkare (1 lk.) sekä pari siirtolohkaretta (2 lk.).

Historia

Villinki ja Itä-Villinki muodostavat yhdessä upean ja kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisen kokonaisuuden. Kummatkin saaret ovat RKY-alueita, Villinki osana Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta ja Itä-Villinki osana pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteita eli Viaporin merilinnoitusketjun osana.

Villinkiin ja Itä-Villinkiin rakennettiin ensimmäisiä huviloita 1880-luvulla. Itä-Villingissä tämän aikakauden huviloita ei ole säilynyt. Ensimmäisen maailmansodan sytyttyä Itä-Villinki lunastettiin sotilasalueeksi ja sinne sijoitettiin vuodesta 1914 lähtien useita meririntaman linnoituslaitteita, mm. tykkipatteri ja valonheitinkokonaisuus, johon kuuluu valonheittimen siirtorata ja kallioon louhittu säilytystila. Uusia puolustusvarustuksia rakennettiin koko saaren aktiivisen linnoituskäytön ajan. 1960-luvulla Itä-Villingissä alkoi puolustusvoimien henkilökunnan kesämajatoiminta. Meririntaman linnoituslaitteita on säilynyt paljon Itä-Villingissä ja ne ovat nykyään muinaismuistolain suojelemia rakenteita. Saaressa on paikoitellen villiintynyttä kulttuurikasvillisuutta, joka on kenties jopa huvilakauden peruja.

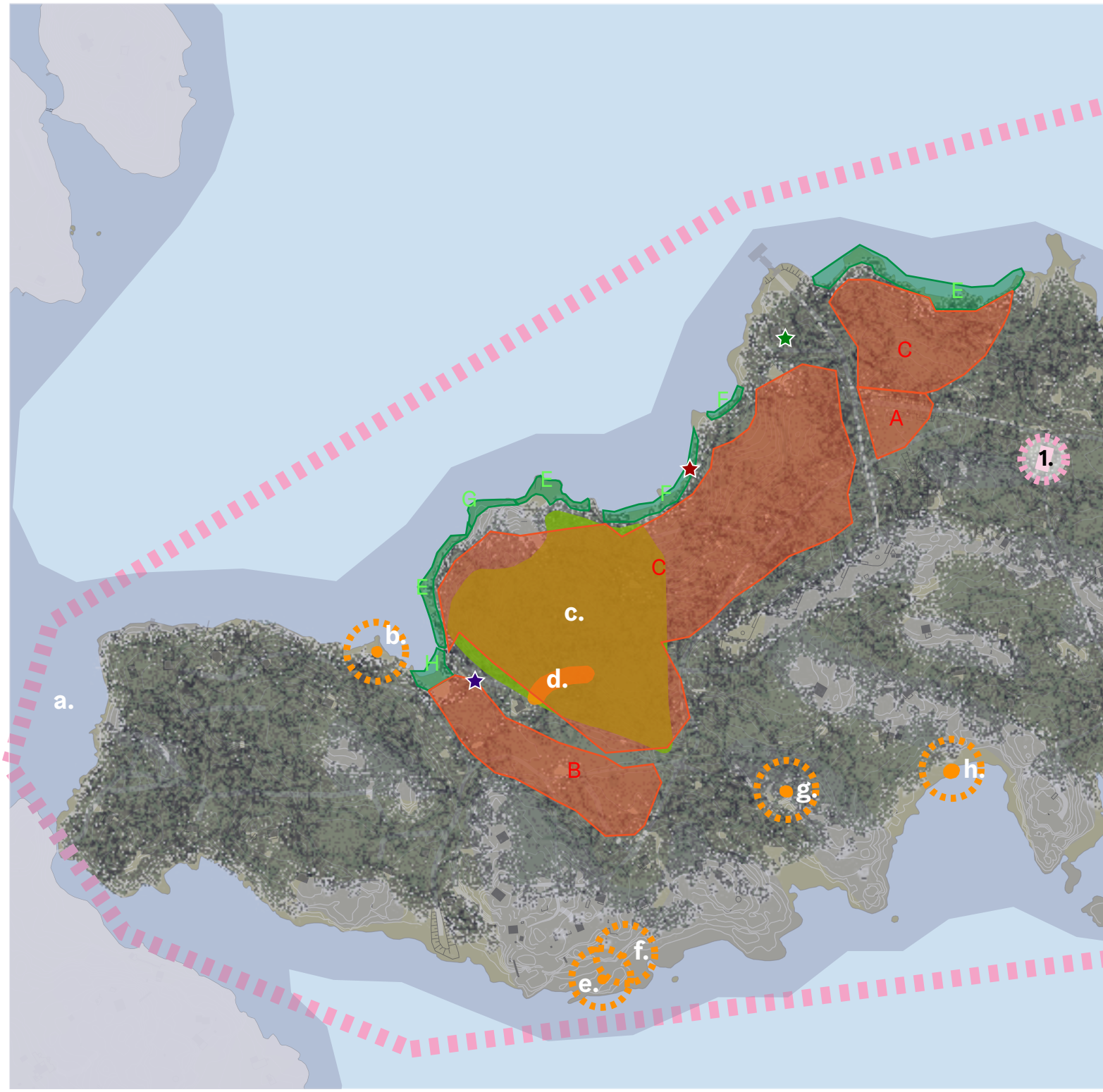

Itä-Villinki

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Villinki ja Itä-Villinki*
  Lepakkokohteet
- *b.* *Siirtolohkareikko, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *c.* *Itä-Villingin metsäalue*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde
- *d.* *Lohkarekasauma, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *e.* *Siirtolohkare, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *f.* *Siirtolohkare, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *g.* *Siirtolohkare, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *h.* *Siirtolohkareet, Itä-Villinki*
  Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde
- *i.* *Itä-Villingin merenrantaniitty*
  Luonnonsuojelulain mukainen suojeltu luontotyyppi

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset

A	*Lehtomaiset kankaat*
B	*Tervaleppäluhdat*
C	*Tuoreet kankaat*

Silmälläpidettävät

D	*Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät

E	*Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
F	*Itämeren sora- ja somerikkorannat*
G	*Karut ja keskiravinteiset merenrantaka*
H	*Merenrantaruovikot*

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018)*

- *Kurtturuusu*
- *Jättitatar*
- *Lupiini*

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Lagerstedt & Koivisto 2016)*

1. *Entinen keittiörakennus*
Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokas rakennus

Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet, sotahistorialliset muinaisjäännökset
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kultturiympäristöt RKY

Asemakaava

Itä-Villinkiin on kaavassa merkitty kaksi retkeily- ja ulkoilualuetta, jotka ovat kulttuurihistoriallisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokkaita (VR/sr) sekä saaren läntisimpään kärkeen yksi alue kaavamerkinnällä VR, joka tarkoittaa retkeily- ja ulkoilualuetta. Saaren pohjoispuolella on alue kaavamerkinnällä LV, joka tarkoittaa venesatamaa. Tälle alueelle on merkitty paikka yhteiskäyttölaiturille (yh). Melojien rantautumispaikat saaren pohjois- ja länsipuolella on merkitty me-kaavamerkinnällä.

Itä-Villingin keskiosa on kaavassa merkitty metsätalousalueeksi tai metsätalousalueeseen liittyväksi avokallioalueeksi, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY-2). Tämän metsäalueen länsiosasta on rajattu luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeänä metsäalueena säilytettävä alueen osa (luo-1). Itä-Villingin pohjoisosassa on matkailua palvelevien rakennusten korttelialue, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas (RM/s). Muuten saari on loma-asuntojen korttelialuetta, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, sotahistoriallisesti ja/tai maisemakulttuurin kannalta arvokas (RA/s). Katualueet on merkitty pp/s-merkinnällä.

Itä-Villingin itäisimmässä kärjessä on suojelualue, jolla sijaitsee luonnonsuojelulain 29 § mukainen luontotyyppi tai 47 § mukaisen lajin esiintymisalue (S-1). Lisäksi saaren eteläpuolelta on rajattu kolme suurmaisemassa keskeistä ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeää avokallioaluetta (slk). Saaren etelä- ja keskiosassa on yhteensä kolme ge-merkintää, jotka tarkoittavat siirtolohkaretta, hiidenkirnua tai muuta arvokasta geologista erityiskohdetta. Lisäksi eri puolilla Itä-Villinkiä on useita alueen osia, joilla sijaitsee muinaismuistolailla rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä (sm). Yhdellä rakennuksista on sr-1 merkintä, joka tarkoittaa rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokasta rakennusta.

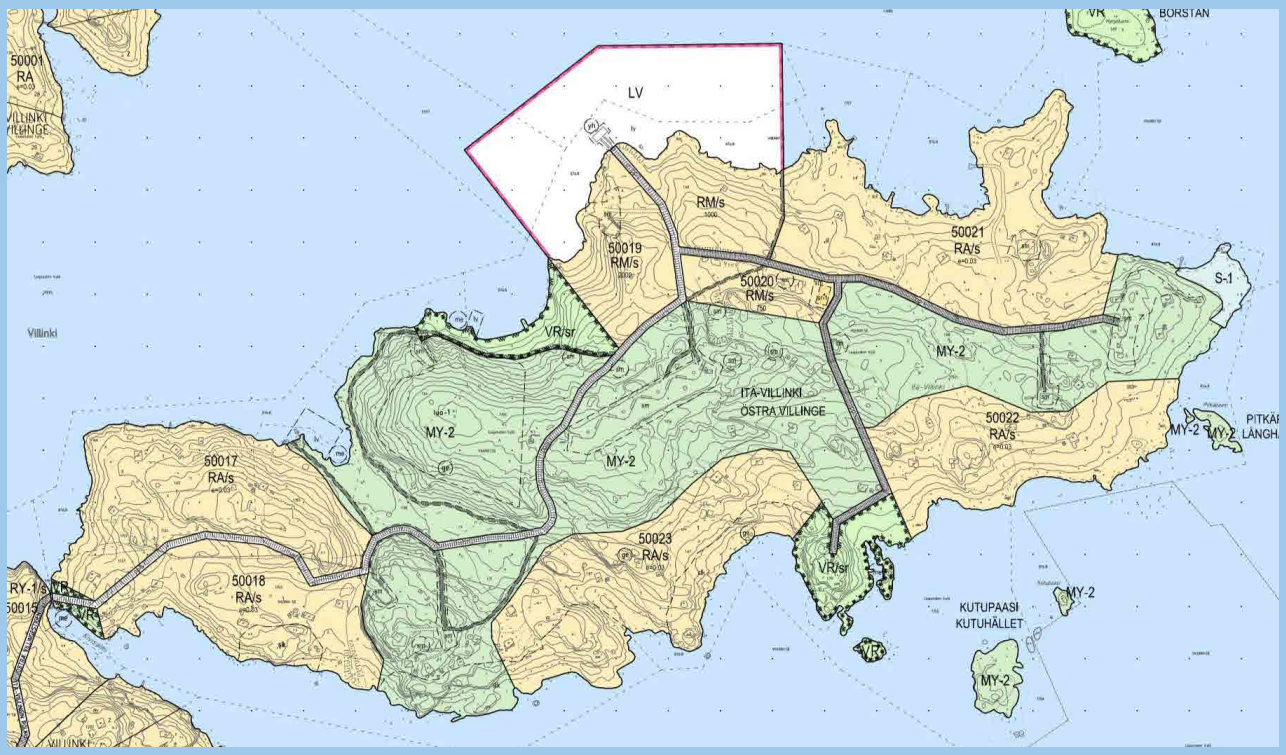

Nykyinen käyttö

Maihinnousu Itä-Villinkiin on kiellettyä, sillä se on sotilasalue. Saaressa ei ole yleisiä virkistyspalveluja. Tällä hetkellä Itä-Villinki on rannikkotykistön vartiolinnake, puolustushallinnon virkistysalue ja sotaharjoitussaari. Saaressa on myös Puolustusvoimien henkilökunnan kesämökkejä.

Itä-Villingissä on melko hyvä infrastruktuuri muuhun saaristoon verrattuna, saaressa on sähköt. Itä-Villingissä on melko leveitä ja hyväkuntoisia polkuja. Saaren läpi kulkee noin 1,3 kilometrin mittainen saaristopolku. Itä-Villingissä on iso, vesiliikennekelpoinen laituri saaren pohjoispuolella. Itä-Villinkiin ei ole julkista veneliikennettä. Mökkiläiset kulkevat omilla veneillä ja heillä on useita pieniä yksityislaitureita.

Asemakaavassa virkistysalueiksi osoitetut alueet sijaitsevat Itä-Villingin etelä- ja pohjoisrannoilla. Pohjoisrannan alue on kooltaan 0,5 hehtaaria ja etelärannan alue on 0,8 hehtaaria. Pohjoisrannan alue on loivaa rantaa ja siellä on viehättävä luonnonhiekkapoukama, joka sopii erinomaisesti uimapaikaksi tai uimarannaksi. Etelärannalla sijaitseva alue on mereen työntyvä kallioniemi, josta aukeaa upeat maisemat avomerelle ja itäiseen saaristoon.

Itäisen saariston asemakaavassa saaren pohjoisrannalle on kaavoitettu laaja satama-alue vierasvenesatamaksi. Rantaan saattaisi tulla jopa hotelli tai muita virkistyskäyttöä palvelevia toimintoja, kuten kahviloita tai ravintoloita.

Kehittäminen

Villinki ja Itä-Villinki muodostavat yhdessä itäisen saariston tähtikohteen, upean ja kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisen kokonaisuuden, joka on poikkeuksellinen yhdistelmä metsäluontoa, silokallioalueita, merellisyyttä, huvilakulttuuria ja meririntaman linnoitteita. Mikäli asemakaava tulee voimaan ja puolustusvoimat luopuu Itä-Villingin hallinnasta, saari tulisi avata jokamiehenoikeuden piiriin ja yleiselle virkistykselle sekä kehittää seuraavissa kappaleissa kuvattujen toimenpiteiden mukaisesti.

Saaren kehittäminen on vaiheistettu kahteen osaan (ks. luku 5.1 hankkeet). Itä-Villingin yleinen retkeily tulee tukeutumaan melko pienialaisiin virkistysalueisiin sekä saaristopolkuverkostoon. Saaresta saareen johtava saaristopolku muodostaa yleisen virkistyksen selkärangan Villingissä ja Itä-Villingissä. Matka saaristopolkua pitkin läpi Villingin ja Itä-Villingin on yli kolmen kilometrin pituinen. Reitin varrella on vaihtelevia maisemia huvilamiljöistä Villingin kartanokokonaisuuteen ja saarten satukirjamaisista kuusimetsistä rappeutuneille meririntaman puolustusvalleille. Villingissä ja Itä-Villingissä on hienoja, vanhoja metsiä. Saaristopolkua kunnostetaan tarvittaessa ja polku siirtyy vuosittaisen ylläpidon piiriin. Villingin ja Itä-Villingin välisen kapean, noin kaksi metriä leveän salmen yli rakennettu kävelysilta kunnostetaan. Itä-Villingistä laaditaan opaskartta sekä hyvät opasteet ja tienviitat. Lisäksi saariin perustetaan luontopolku.

Asemakaavassa osoitetuista retkeily- ja ulkoilualueista kehitetään toimintojen solmukohtia, joihin sijoitetaan yleisen virkistyksen palvelut, kuten infotaulut, laiturit, oleskelupaikat, grillipaikat, ulkokäymälät tai vastaavat virkistysrakenteet. Toiminnallisia solmukohtia tulee kaksi, toinen saaren pohjoisrannalle ja toinen etelärannalle. Kaupungin ylläpitämien tulipaikkojen yhteyteen olisi hyvä saada polttopuuhuolto.

Saaren pohjoisrannan hiekkapoukamasta voidaan kunnostaa uimapaikka, joka varustetaan pukusuojalla. Pohjoisrannan yhteyteen sijoitetaan pöytäpenkkiryhmiä, penkkejä, grillipaikka sekä ulkokäymälä (Helsinki-huussi). Itä-Villingin etelärannan kallioniemestä tulee näköala- ja piknikpaikka. Alue varustetaan pöytäpenkkiryhmillä ja penkeillä. Alueelle voidaan sijoittaa avogrilli. Etelärannassa sijaitsevaan suojaiseen kalliopoukamaan tehdään melojien maihinnousupaikka, joka voidaan varustaa melontalaiturilla. Itä-Villingin virkistysalueista laaditaan tarkempi toteutussuunnitelma.

Itä-Villingin muinaismuistot, vanhat linnoituslaitteet, ovat vähitellen vesakoitumassa. Vesakot raivataan, linnoitusrakennelmista laaditaan infotauluja ja ne varustetaan tarvittaessa putoamisestein.

Asemakaavaan on merkitty myös korttelialueita merkinnällä matkailua palvelevien rakennusten korttelialue. Näiden alueiden kehittämisessä tulee ottaa huomioon myös yleinen virkistys.

Tavoitteena on säännöllinen reittiveneliikennöinti saareen. Pohjoisrannan nykyinen puolustusvoimien laituri kunnostetaan vesiliikennelaituriksi. Saaren pohjoisrannalle rakennetaan uusi julkinen retkilaituri VR-alueen läntisimpään osaan siten, että vesiliikenne ja uimarantatoiminnot eivät risteä.

Luonnonhoito

Kiireellisin toimenpide on haitallisten vieraskasvien kasvustojen torjunta. Erityisesti laaja jättitatarkasvusto tulisi poistaa ja estää pitkäjänteisellä torjuntatyöllä kasvuston leviäminen arvokkaalle tervaleppäluhdan alueelle. Saaren kesäasukkaat ovat käynnistäneet haitallisten vieraskasvien torjunnan saaressa ja erityisesti leikanneet alas kurtturuusukasvustoja saaren ranta-alueilta. Kurtturuusun ja lupiinin torjuntaa on hyvä jatkaa.

Saaren edustavimmat, runsaslahopuustoiset vanhat kangasmetsät sekä terveleppäluhta suositellaan säilytettäväksi luonnontilaisina ympäristöinä.

Itä-Villinki

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

Pienvenelaituri
tällä hetkellä ei julkisessa käytössä, maihinnousukielto

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Saapuminen

Nykyisen laiturin kunnostus vesiliikennelaituriksi
Melojien rantautumispaikka
1. Kävelysillan kunnostus
2. Saaristo-opastekyltit

Polkuverkosto

saaristopolut: täydennettävä osuus
saaristopolut: olemassaolevien osien kunnostus tarvittaessa
muut täydennettävät polut
\+ opasteet ja tienviitat polkujen varrelle
\+ luontopolun perustaminen

Asemakaavan ulkoilu- ja retkeilyalueet

3. Pohjoisranta

- Uimapaikan kunnostaminen ja pukusuojan rakentaminen
- Uusi julkinen retkilaituri
- Pöytäpenkkiryhmiä ja penkkejä
- Keittokatos / tulipaikka
- Ulkokäymälä (Helsinki-huussi)
- \+ Infotaulu

4. Eteläranta: näköala- ja piknikpaikka

- Pöytäpenkkiryhmiä ja penkkejä
- Keittokatos / tulipaikka
- \+ Infotaulu

5. Linnoituslaitteet

- \+ Vesakoiden raivaus
- \+ Infotaulut, opastettu historiapolku
- \+ Tarvittaessa putoamisesteet

4.2.1 Hattusaari

Hattholmen

Jokamiessaari

Hattusaari on noin 30 kiinteistön yhteisomistuksessa. Helsingin kaupungilla on suurin osa osuuksista, ja saari on tällä hetkellä kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnoima. Tavoitteena on, että Helsingin kaupunki hankkii alueen sen yleisen virkistyskäytön ja luontoarvojen turvaamiseksi. Hattusaaren vakiintuneen virkistyskäytön vuoksi saari käsitellään tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa.

Maisema ja luonto

Hattusaari on melko pieni, noin 2,5 hehtaarin kokoinen, ulkosaaristossa sijaitseva viehättävä saari. Hahmoltaan Hattusaari on melko matala ja avoin, ja saari on vähäpuustoinen. Saarta luonnehtivat Helsingin saaristossa harvinaiset avoimet hiekkarannat, nummi- ja ketoympäristöt sekä loivapiirteiset rantakalliot. Saari kuuluu Kallahdenharjujakson uloimpiin, hiekkaisiin saariin. Nummimainen pohjoisosa hiekkarantoineen on poikkeuksellinen ja maisemallisesti edustava. Puusto koostuu lähinnä käkkäräisistä saaristomännyistä.

Hattusaaressa on paljon luontoarvoja. Koko saari on luokiteltu arvokkaaksi kasvillisuus- ja kasvistokohteeksi (I lk.) Saaren kaksi luonnonhiekkarantaa ovat luonnonsuojelulain mukaisia suojeltuja luontotyyppejä. Saaressa esiintyy uhanalaisista luontotyypeistä varpunummea (erittäin uhanalainen, EN), Itämeren hiekkarantoja (EN) sekä karu pienruohoketo (äärimmäisen uhanalainen CR). Kivikkoiset niittyrannat ovat silmälläpidettäviä (NT). Nummen, kedon ja hiekkarantojen kasvillisuus on erityisen monimuotoista, mutta paikoin voimakkaasti kulunutta. Erityisesti nummimainen ympäristö, saaren eteläosan mäntyvaltaiset ympäristöt sekä hiekkarannat ovat voimakkaasti kuluneita. Hattusaaren puusto on kärsinyt kuivuustuhoista ja myös kenttäkerros on kärsinyt helteistä kesän 2018 poikkeuksellisen pitkän hellejakson aikana.

Hattusaari on pesimäaikaan linturikas saari ja se kuuluukin Nuottakarin - Pihlajaluodon - Välikarin - Hattusaaren linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.) runsaan saaristolinnustonsa vuoksi. Saari kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen. Hattusaaressa on jonkin verran vieraslajiongelmaa, hiekkaisessa maassa kurtturuusu on kasvattanut elinvoimaiset esiintymät.

Historia

Hattusaari oli pitkään valtion hallinnassa, eikä se ollut kesähuvilasaari. Vuonna 1929 saari siirtyi puolustus ministeriön hallintaan. Puolustusministeriön aikana saarelle on rakennettu kalamajoja. Tuolta ajalta on jäljellä valettu talon perusta. Vuonna 1978 Hattusaaren hallinta siirtyi valtiolta Helsingin kaupungille, mistä lähtien saari on ollut virkistyssaari.

Nykyinen käyttö

Saaressa ei ole virkistyspalveluja lukuun ottamatta ulkokäymälää. Hattusaaren hyvin maihinnousuun soveltuvat rannat ja hiekkamaa houkuttelevat melojia ja telttailijoita saareen. Saaressa näkyy useita itse tehtyjä nuotiopaikkoja ja grillejä, erityisesti saaren pohjoisosassa. Hattusaaressa on telttailtu, joten kova kulutus näkyy maastossa paikoitellen kuluneisuutena. Itäisen saariston virkistyssaarista Hattusaaressa luontoarvojen ja virkistyskäytön yhteensovittaminen on ensiarvoisen tärkeää. Hiekkamaan nummimainen kasvusto ei kestä kovaa kulutusta.

Asemakaava

Hattusaari on kaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi, joka on maisemakulttuurin kannalta arvokas (VR/s). Saaren pohjois- ja länsiosasta on rajattu suojelualueet, joilla sijaitsee luonnonsuojelulain 29 § mukainen luontotyyppi tai 47 § mukaisen lajin esiintymisalue (S-1). Koko saari ja sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat vesialueet on rajattu kaava-alueen osaksi, joilla sijaitsee kasvillisuuden ja/tai linnuston kannalta arvokas kohde (sl). Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat saaren pohjoispuolella ovat kaavamerkinnällä lv, melojien rantautumispaikat merkinnällä me. Rakennusalat, joille saa sijoittaa talousrakennuksen ovat kaavamerkinnällä t.

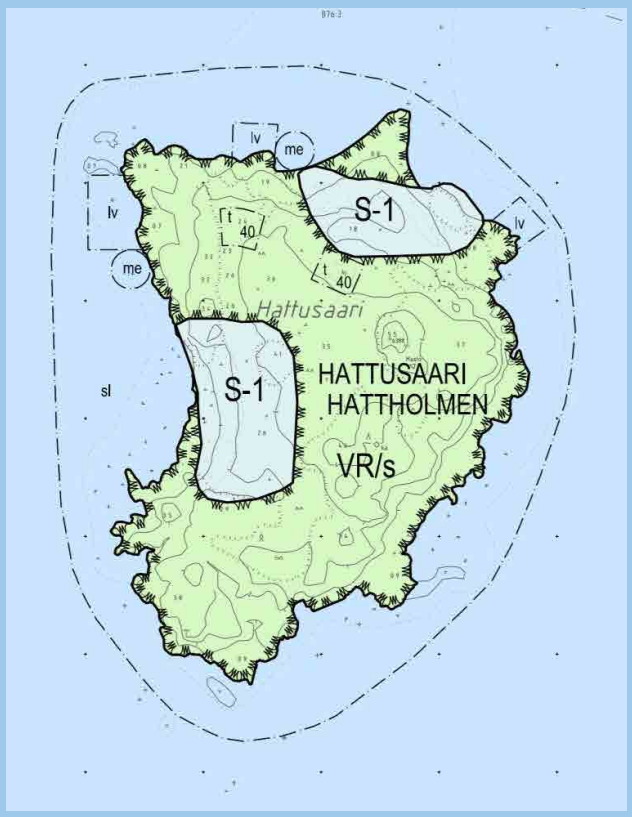

Hattusaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT *(Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

- *a.* *Hattusaaren hiekkarannat*
  Luonnonsuojelulain mukainen suojeltu luontotyyppi
- *b.* *Hattusaari*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde
- *c.* *Hattusaari*
  Tärkeä lintualue
- \+ *Kallahdenniemen merialue (koko karttalehden alueella)*
  Tärkeä lintualue
- \+ *Helsingin edustan luodot (koko karttalehden alueella)*
  FINIBA-alue

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset
- *A* *Itämeren hiekkarannat*
- *B* *Karut pienruohokedot*
- *C* *Varpunummet*

Silmälläpidettävät
- *D* *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät
- *E* *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
- *F* *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. *Talon perusta 1930-1940-luvulta*

Kehittäminen

Hattusaari on viehättävä ja erityislaatuinen ulkosaariston saari, jossa on paljon luontoarvoja. Koska saaren luonnonympäristö ei kestä suurta virkistyskäytön lisäämistä, Hattusaari jää jokamiessaareksi, eikä sinne esitetä uusia virkistyspalveluja. Saaren maanomistustilanne tulee selkiyttää. Laajassa yhteisomistuksessa olevien kiinteistöjen hankkiminen on haastavaa.

Vaikka Hattusaarta ei kehitetä retkeilysaareksi, tulee saaren käyttöä ohjata siten, etteivät saaren luontoarvot heikkene. Saari on kuluneisuudesta päätellen erittäin suosittu ja helposti saavutettavissa oleva saari. Saari soveltuu päiväretkikohteeksi, telttailu saaressa ei ole suositeltavaa luontoarvojen takia. Jokamieskäytön ohjaamiseksi tarvitaan opasteita, merkitty reitti ja käymälä. Saaren käyttöä tulee jatkossa seurata ja tarvittaessa rajoittaa käyttöä, mikäli kuluminen ja eroosio lisääntyvät. Tiedotusta saaren käytöstä ja luontoarvoista tulee lisätä myös kaupungin nettisivuilla ja muussa saaristoviestinnässä. Hattusaareen rantautumista tulee välttää tärkeimpään pesimäaikaan eli huhtikuusta kesäkuuhun.

Saaresta laaditaan opaste, josta ilmenevät muun muassa saaren arvokkaat luontokohteet, saarta kiertävät reitit ja rajoitetun käytön alueet sekä mahdolliset muut retkeilypalvelut. Opaste sijoitetaan saaren pohjoisosan hiekkarannalle. Rantautumista ja kulkua saaressa ohjataan maasto-opasteilla ja rakenteilla. Nummen ja pienruohokedon rajaaminen hienovaraisesti maapuilla sekä rakennetun, maastoon merkityn kulkuväylän toteuttaminen alueiden poikki tai vieritse ehkäisevät kasvillisuuden kulumista. Arvokkaimpien luontokohteiden aitaamisen tarve selvitetään jatkosuunnittelussa. Saaren pohjoisosan hiekkarannan kulumisen ja eroosion vähentämiseksi rakennetaan rannan yläosan lappeelle portaat ja pyritään ohjaamaan rantautuminen ja kulku saareen keskitetysti. Roskahuoltoa tehostetaan.

Luonnonhoito

Hattusaaressa tarvitaan kiireellisesti vieraslajitorjuntaa kurtturuusun osalta.

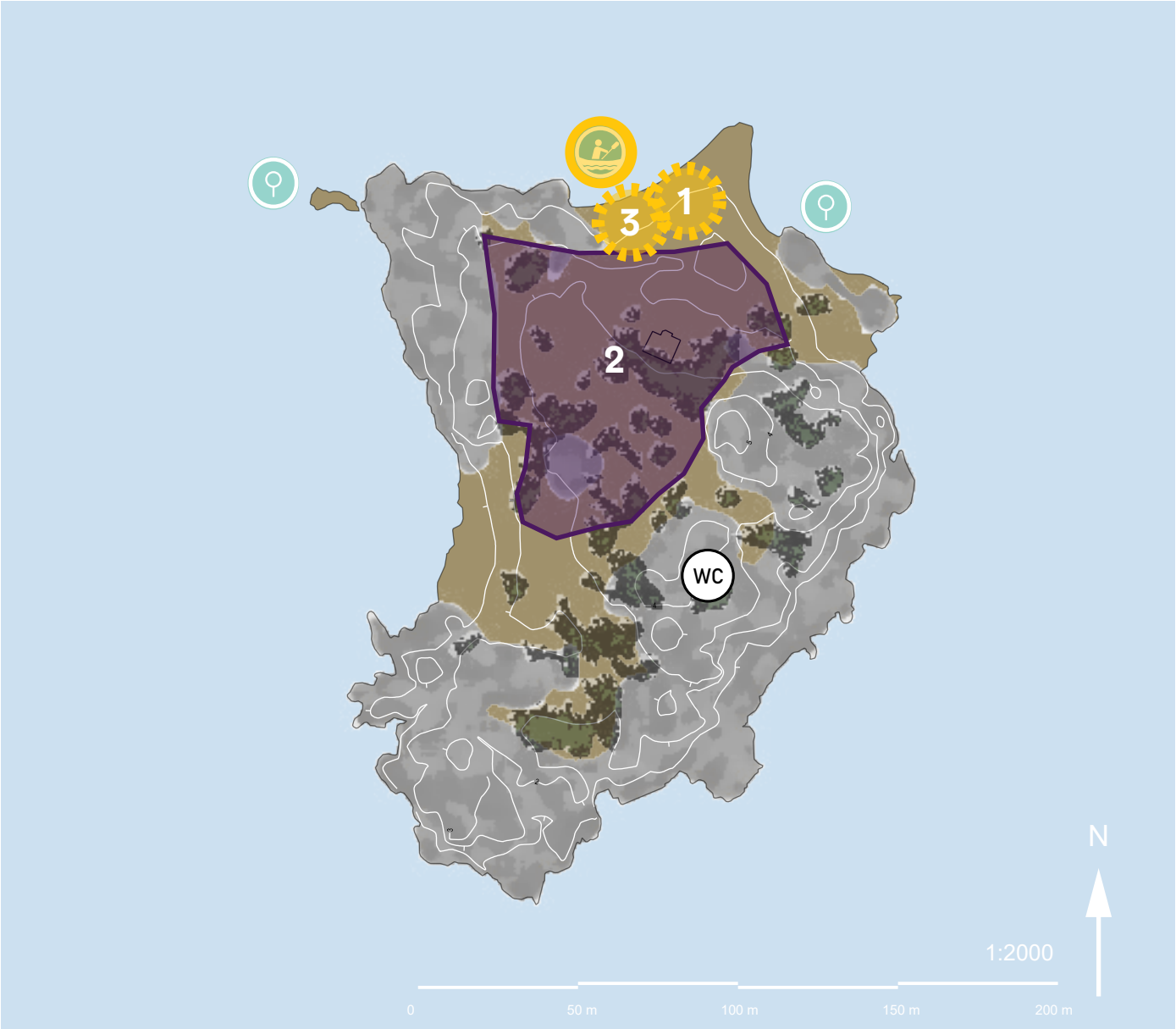

Hattusaari

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

WC *Kuivakäymälä*

Kiinnittymispaikka veneilijöille

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

Opasteet ja kulunohjaus maasto-opasteilla ja rakenteilla

1 Saaristo-opastekyltti

2 Nummen ja pienruohokedon rajaaminen maapuilla sekä alueen läpi tai vieritse kulkevan reitin merkitseminen

Rantautumisen ohjaaminen

Melojien rantautumispaikan osoittaminen

3 Portaat / puulavat hiekkarannan poikki

4.2.2 Huomenlahja

Morgongåva

Jokamiessaari

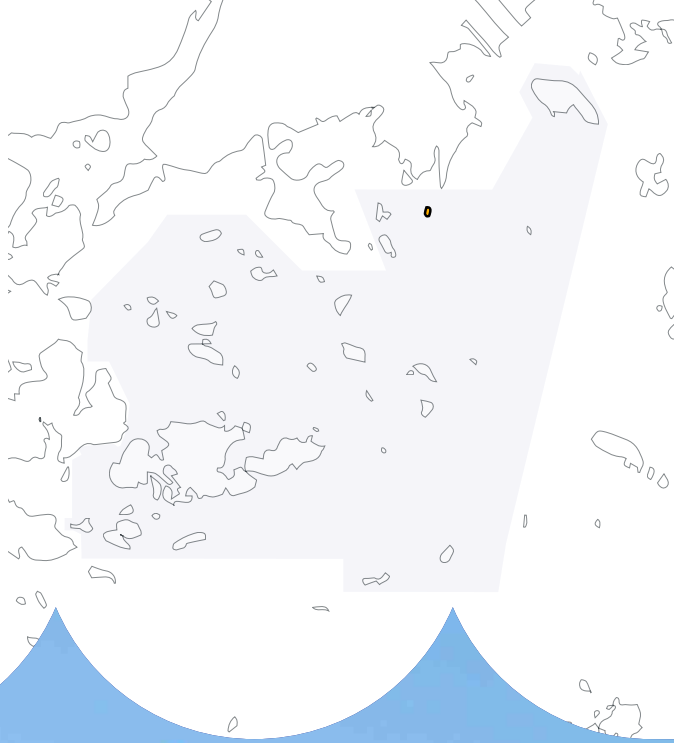

Maisema ja luonto

Huomenlahja on hieman alle hehtaarin kokoinen saari melko lähellä Vuosaaren Uutelaa. Sillä on helposti tunnistettava, jyrkkäpiirteinen ja kallioinen hahmo. Lähes koko saari on paljasta kalliota. Saaren keskiosassa on harvaa puustoa, joka koostuu pääasiassa männyistä. Huomenlahjan muista itäisen saariston saarista poikkeavana nähtävyytenä on kallioperä: saari on vulkaanisperäistä kivilajia, tyynylaavaa, jonka vuoksi saari on kokonaisuudessaan geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde. Saaren eteläpäässä on kaksi graniittista siirtolohkaretta ja pienialainen merenrantojen kalliolammikko (NT). Saari on linnuston mieleen ja toimii pesimäsaarena.

Nykyinen käyttö

Huomenlahjaan on melko vaikea rantautua saaren jyrkkyyden ja rantojen suojattomuuden vuoksi. Suhteellisen vaikeasta rantautumisesta huolimatta saaren kallioalueet ovat paikoin voimakkaasti kuluneita ja laajemmin kohtalaisesti kuluneita. Nykyisellään saari ei ole hoidon piirissä.

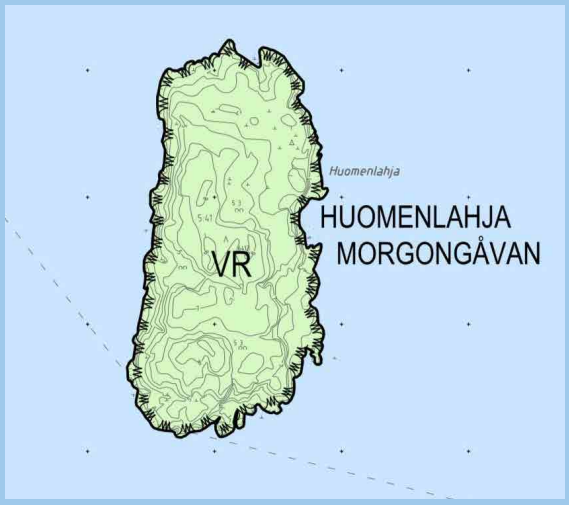

Asemakaava

Asemakaavassa Huomenlahja on kaavamerkinnällä VR eli retkeily- ja ulkoilualue.

Kehittäminen ja luonnonhoito

Kallioinen Huomenlahja ei ole otollinen saari vilkkaaseen virkistystoimintaan jyrkkyytensä vuoksi. Saareen ei esitetä mitään virkistyspalveluja. Luonnonhoidon kehittämisen osalta saaressa ei ole hoidon tarvetta.

Huomenlahja

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOARVOT *(Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021)*

a. *Tyynylaava, Huomenlahja*
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Silmälläpidettävät
A *Merenrantojen kalliolammikot*
Säilyvät
B *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

4.2.3
Iso liluoto

Stora Iglo

Rajoitettu käyttö

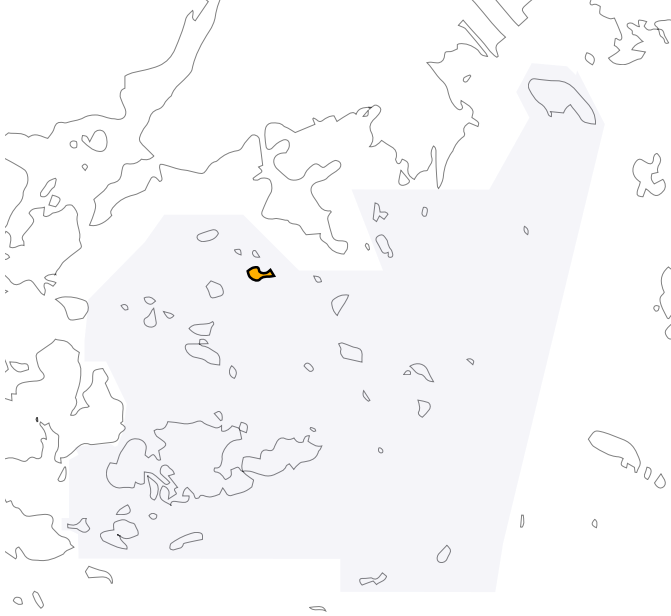

Iso Iiluoto on Helsingin kaupungin työntekijöiden käytössä oleva virkistyssaari.

Maisema ja luonto

Iso Iiluoto sijaitsee Kallahdenselällä, melko lähellä Kallahdenniemeä. Iso Iiluoto on n. 3,5 hehtaarin kokoinen. Saari on maastonmuodoiltaan pääosin loiva ja matala, vain saaren itäkärki nousee hieman (+6,0 mpy). Ison Iiluodon hahmolle ovat ominaisia avoimet rannat; varsinkin saaren eteläpuolella on laajoja, kauniita silokallioalueita. Saaren rantaviiva on muodoltaan polveileva ja rantoihin muodostuu useampia lahtia.

Saaren keskiosa on puustoinen, lännessä esiintyy lehtoa ja luhtaympäristöä. Mänty on valtapuu, mutta kosteissa painanteissa kasvaa tervaleppää. Korpipainanne on erityisen rehevä ja monilajinen ja se on luokiteltu uhanalaiseksi luontotyypiksi, lehtokorveksi (erittäin uhanalainen, EN) ja viereinen keskiravinteinen lehto vaarantuneeksi (VU). Kallioalueiden puusto on kärsinyt kuivuudesta, männyt ovat paikoitellen kuolleet. Saaren männyt ovat erityisesti itäosassa pääosin iäkkäitä, yli 100-vuotiaita. Ison Iiluodon metsät on luokiteltu luuluvaksi I-kriteerit täyttäviin vanhan metsän kohteisiin (Siuruainen, METSO-inventointi 2018)

Saaressa on useita kurtturuusuesiintymiä ja saaren läntisessä metsikössä esiintyy terttuseljaa suhteellisen yleisesti. Ison Iiluodon rannalla on suuri siirtolohkare, joka on geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde (2 lk.).

Saaren suojaisuus, rehevät metsiköt ja saaren koillisosan rannat sekä vanhat rakennukset ovat lepakoiden kannalta otollisia ympäristöjä. Kesän 2018 inventoinneissa havaittiin lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikka saaren vanhassa huvilassa (I lk.). Lepakoiden kannalta arvokkaimmat alueet (II lk.) sijaitsevat saaren länsi- ja keskiosassa, erityisesti korpi- ja lehtometsiköissä sekä rakennusten lähiympäristössä ja venesataman alueella. Saaresta havaittiin viiksisiippoja, vesisiippoja ja pohjanlepakoita.

Historia

Iiluoto kuului alun perin Vuosaaren kylän maihin. Saarella ei ollut vakituista kalastaja-asutusta, mutta siellä oli pieni kalastusmaja. 1910-luvun alkupuolella saari vuokrattiin kesähuvilakäyttöön. Tällöin rakennettiin myös saaren entinen, 1980-luvulla purettu päärakennus eli Keltainen huvila sekä vähän pienempi Punainen huvila.

1930-luvun laman myötä saaren omistus siirtyi yksityishenkilöiltä yhtiöille. Vuonna 1935 Keskusosuusliike Hankkija osti saaren henkilökuntansa lomasaareksi. Vanhat huvilat otettiin yhteismajoituskäyttöön, Punaisesta huvilasta tuli ”Naisten huvila” ja Keltaisesta huvilasta ”Miesten huvila”. Saarelle rakennettiin myös uusia asuin- ja oleskelurakennuksia, uusi päärakennus, saunoja sekä 1960-luvulla myös neljän asunnon rivitalo. Talousvaikeuksien vuoksi Iso Iiluoto myytiin 1980-luvun lopulla ensin Postipankille ja sitten Helsingin kaupungille. Vuodesta 1990 lähtien saari on ollut Helsingin kaupungin omistuksessa ja toiminut kaupungin työntekijöiden virkistyssaarena.

Saaren nimi oli alun perin Igelöarna eli ”Iilimatosaaret”. Myöhemmin se on muuttunut muotoon Iglo, jota nykyinen suomennos mukailee. 1930-luvulla saarta on kutsuttu Iilisaareksi. Kuva saaren leikkipaikalta.

Nykyinen käyttö

Ison Iiluodon virkistyskäyttö on runsasta erityisesti kesäkaudella. Saari on on kaikkien Helsingin kaupungin työntekijöiden käytössä. Lisäksi Helsingin Energian, Helsingin Sataman, Helsingin kaupungin Palvelut Oy:n sekä muiden kaupungin omistamien yhtiöiden työntekijät saavat käyttää Isoa Iiluotoa päiväsaikaan, mutta eivät voi varata huoneita eivätkä yöpyä saaren laitureissa veneineen.

Saaressa on kokoontumistila, majoitustiloja ja sauna. Isolla Iiluodolla on grillikatoksia, leikkipaikka, pieni pelikenttä, pöytäpenkkejä ja puutarhakeinuja. Saaressa ei ole kunnallistekniikkaa. Saari on sähkötön. Juomavesi toimitetaan kanistereissa, eikä viemäröintiä ole, vaan käytössä on ulkokäymälät. Saaren vilkas käyttö näkyy kasvillisuuden voimakkaana kulumisena erityisesti kallioalueilla ja rakennusten ja toiminnallisten alueiden lähiympäristössä. Arvokas korpipainanne on polkuja lukuun ottamatta säilynyt kulumattomana.

Isoon Iiluotoon kulkee säännöllinen vuoroveneyhteys ja siellä on vuorovenelaituri. Saareen voi tulla myös omilla veneillä, joita varten on poiju- ja pienvenelaituripaikkoja. Laituripaikat on varattu Helsingin kaupungin henkilöstön veneille ja saaren henkilöstön käyttöön. Kanootteja ja soutuveneitä voi vuokrata. Isolla Iiluodolla käy kesäaikaan kauppavene kolme kertaa viikossa. Saaren etelärannalla on pelastushelikopterin laskeutumispaikka.

Iso Iiluoto on kaupunkiympäristön toimialan hallinnoima. Kesäaikaan saaressa on saari-isäntä, jolla on ylläpitovastuu saaren ”talonmiestöistä”. Isännän talo sijaitsee saaren itäosassa. Majoitustilojen ja yleisten tilojen siivous kuuluu majoittujille. Saaren ylläpidosta vastaa myös Ison Iiluodon hoitokunta, joka koostuu kaupungin ja henkilöstön edustajista. Pari kertaa vuodessa saaressa järjestetään isommat talkoot, joiden avulla saari pidetään kunnossa.

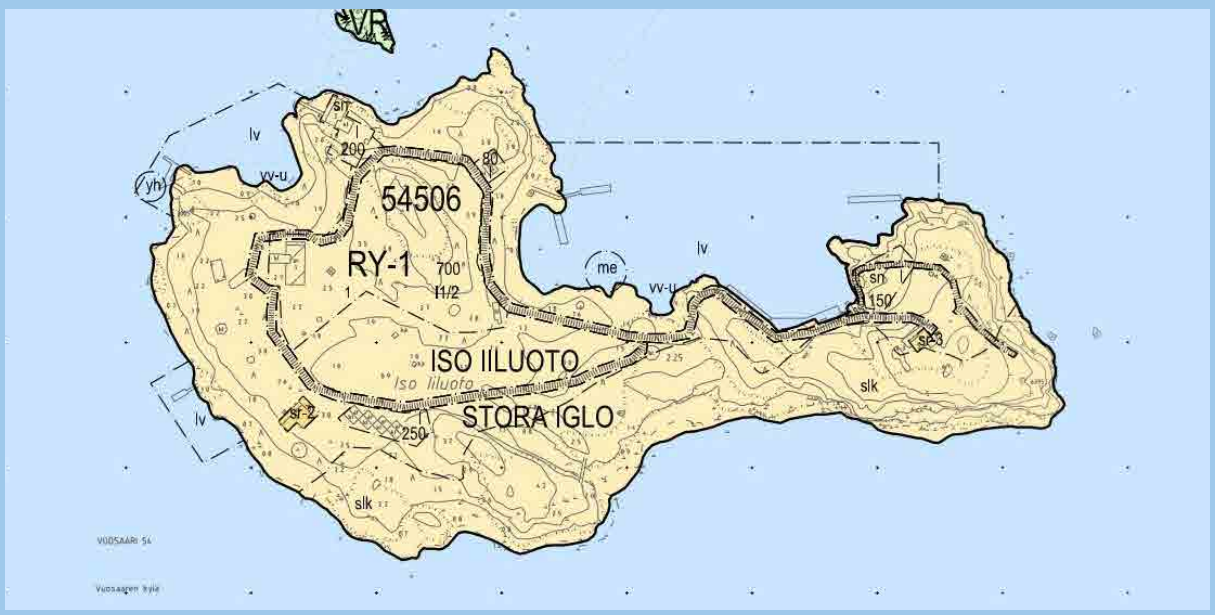

Asemakaava

Asemakaavassa Iso Iiluoto on merkitty yhteisötoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi (RY-1). Kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön tarkoitettujen laitureiden sallitut rakennuspaikat saaren pohjois- ja länsipuolella on merkitty kolmella lv-merkinnällä. Saaren luoteisosaan on merkitty yhteiskäyttölaiturin paikka (yh) sekä uimapaikka (vv-u). Ison Iiluodon pohjoisenpuoleiseen lahteen on kaavassa merkitty uimapaikka (vv-u) ja melojien rantautumispaikka (me). Saaren eteläinen ranta-alue on kaavassa merkitty suurmaisemassa keskeiseksi ja maisemansuojelun tai geologian kannalta tärkeäksi avokallioalueeksi (slk). Kaavaan on merkitty likimääräisesti myös yleiselle jalankululle varattu alueen osa.

Isolla Iiluodolla on kaavassa kaksi kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta, joista toisessa on merkintä sr-3, toinen taas on merkitty myös rakennustaiteellisesti arvokkaaksi rakennukseksi (sr-2). /Punainen talo ja ”Villen talo” on suojeltu kaavassa. Saaren kaksi rakennusalaa, joille saa sijoittaa saunan, on merkitty kaavaan sn-merkinnällä.

Iso Iiluoto

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

a. *Siirtolohkare, Iso Iiluoto*
Geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde

b. *Iiluodot*
Tärkeät lintualueet

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Uhanalaiset
- *A* *Lehtokorvet*
- *B* *Tuoreet keskiravinteiset lehdot*

Säilyvät
- *C* *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
- *D* *Itämeren sora- ja somerikkorannat*
- *E* *Itämeren suurruohostot*
- *F* *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

LEPAKKOALUEET (*Hagner-Wahlsten ja Karlsson 2018*)

Lepakoille tärkeä alue, luokka II (2018)
Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikka, luokka I (2018)

VIERASLAJIT (*Kullberg ym. 2018; Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

Kurtturuusu
Terttuselja

METSO-KOHTEET (*Siuruainen 2018*)

Lehto
Runsaslahopuustoinen kangasmetsä
Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä

KULTTUURIHISTORIA (*Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016*)

1. *Puretun Keltaisen huvilan paikka*
2. *Nykyinen päärakennus*
3. *Punainen huvila 1930-luvulta, majoitusrakennus*
   Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus
4. *Rivitalo*
5. *Huvila 1930-luvulta, “Villen talo”*

Kehittäminen

Saareen ei esitetä uusia julkisia virkistyspalveluja. Saarta esittelevä infotaulu uusitaan ja siihen merkitään myös saaren arvokkaat luontokohteet ja tiedot eläimistöstä. Saaren kaakkoisosassa on hyvin telttailuun sopiva alue, joka voidaan merkitä infotauluun ja saaren nettisivuille. Saareen olisi hyvä saada polttopuuhuolto.

Reittien vahvistaminen mm. huonokuntoisia puisia kulkusiltoja uusimalla estää rehevän kasvillisuuden kulumista. Lehtokorpialueelle ei tule osoittaa uusia rakenteita, mutta vanhat puusillat kunnostetaan. Ulkokäymälöiden tyhjentäminen lehtoon tulee lopettaa. Kompostoitunut käymäläjäte viedään saaresta.

Lepakot tulee ottaa huomioon erityisesti vanhan huvilan korjaus-ja huoltotöiden suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä, saaren valaistuksessa ja mahdollisissa metsien hoitotoimissa. Erityisesti tervaleppäluhdan säilyttäminen on tärkeää. Yksityiskohtaiset toimenpidesuositukset on esitetty raportissa Helsingin itäisen saariston lepakkoselvitys 2018 – Kallahdenselkä, Louesaari ja Pikku Niinisaari.

Saaressa on tarjolla monipuolinen valikoima retkeilypalveluita. Iso Iiluoto on jo nyt kesäkaudella vilkkaassa virkistyskäytössä, mutta käyttö on luonteeltaan suljettua. Iso Iiluoto voidaan avata myös muiden kaupunkilaisten käyttöön esimerkiksi tapahtumien, esimerkiksi juhannusjuhlien tai venetsialaisten ajaksi. Ison Iiluodon saunassa voidaan järjestää avoimia saunailtoja.

Iso Iiluoto on pitkän talvikauden käyttämätön. Jäätalvina saaren kolme grillipaikkaa voidaan avata avoimeen käyttöön ja siten avata saarta myös yleisempään virkistykseen. Talvikäyttöä tukee saaren sijainti lähellä Kallahdenniemeä.

Kaupunkiympäristölautakunta hyväksyi hoito- ja kehittämissuunnitelman ohjeellisesti noudatettavaksi 22.6.2021. Lautakunta katsoo, että kaupungin konsernin muutosten johdosta olisi perusteltua, että Ison Iiluodon saari olisi käytettävissä virkistyssaarena kaupungin työntekijöiden lisäksi myös kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden työntekijöille. Lisäksi lautakunta toivoo, että saaren käyttö- ja varausjärjestelmä tuodaan kaupungin yleisten varausjärjestelmien piiriin, esimerkiksi Varaamoon.

Luonnonhoito

Saaren metsiin ei esitetä laaja-alaisia metsänhoitotoimia. Koska saari on kesäkaudella vilkkaassa käytössä, voidaan yksittäisiä huonokuntoisia puita poistaa mm. käytetyimpien reittien varrelta ja rakennusten lähiympäristöstä. Puut voidaan hyödyntää saaressa polttopuuna tai jättää metsikköihin lahopuuksi.

Saaressa esiintyvät kurtturuusut poistetaan. Esiintymiä seurataan ja jatketaan torjuntaa, kunnes ne ovat hävinneet kokonaan. Kasvijäte voidaan polttaa tai sen annetaan maatua kasvupaikallaan.

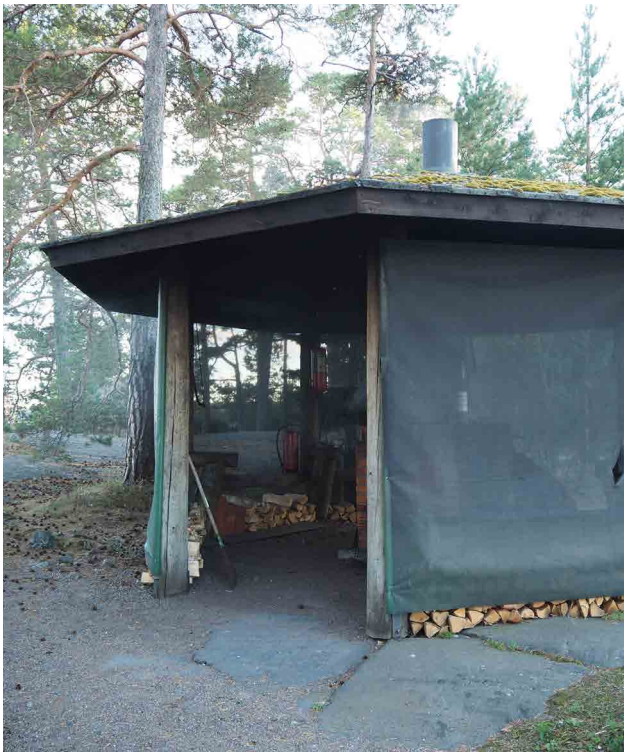

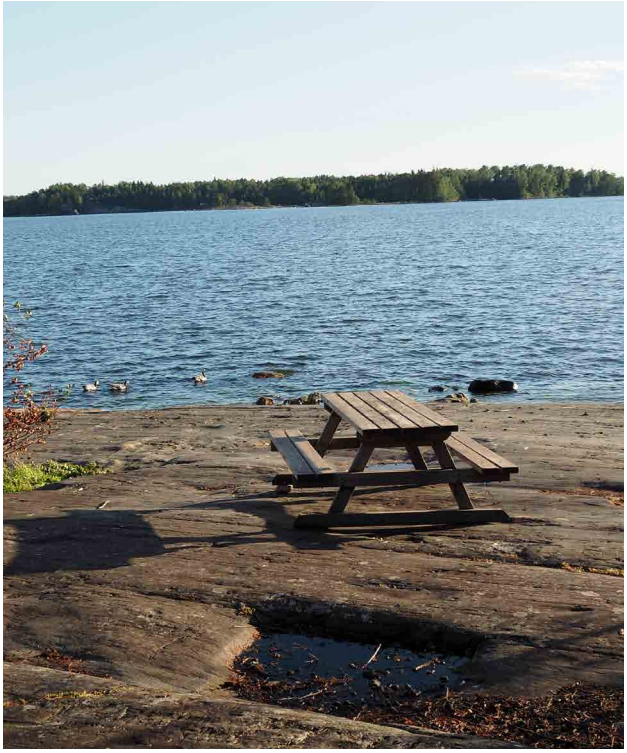

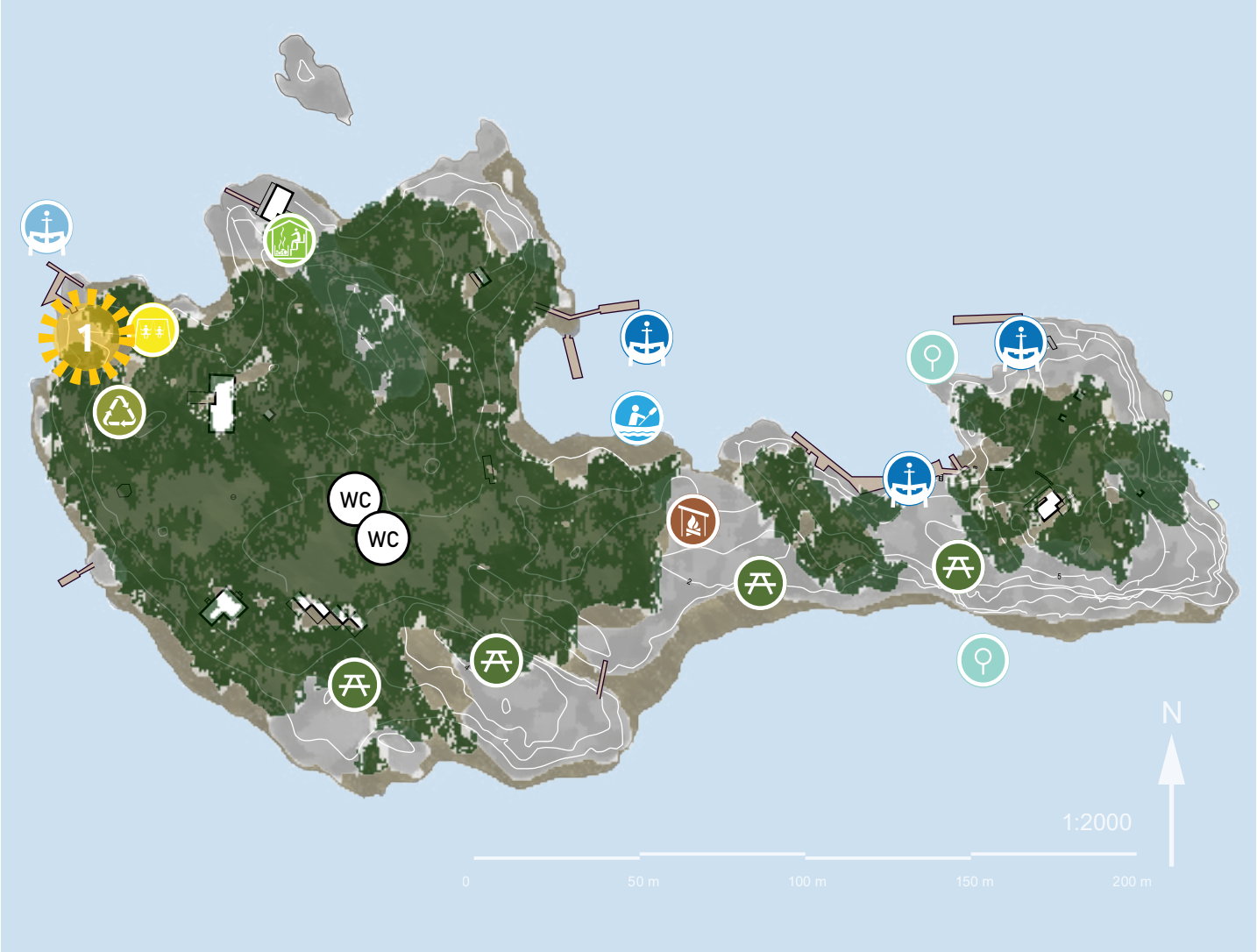

Iso liluoto

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Jätehuolto*
- *Kiinnittymispaikka veneiljöille*
- *Keittokatos*
- *Kuivakäymälä*
- *Leikkipaikka*
- *Levähdyspaikka*
- *Melojille soveltuva rantautumispaikka*
- *Sauna*
- *Pienvenelaituri*
- *Vesiliikennelaituri (yhteysveneliikenne + kauppalaiva)*

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

1. **Infotaulun uusiminen ja saaristo-opastekyltti**

\+ **Reittien vahvistaminen** ja vanhojen puusiltojen kunnostaminen

\+ Telttailuun soveltuvan alueen osoittaminen saaren kaakkoisosasta

4.2.4 Pitkärivi

Långratan

Jokamiessaari

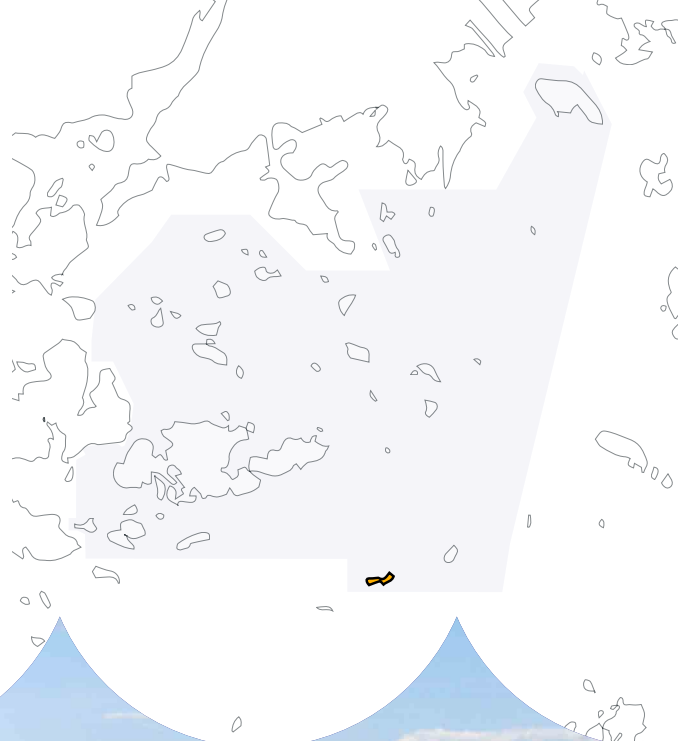

Maisema ja luonto

Pitkärivi on hieman yli kahden hehtaarin kokoinen luoto, joka sijaitsee ulkosaariston ja avomeren taitteessa. Tämä nimensä mukaisesti pitkänomainen saari muodostuu kolmesta kallioisesta osasta, joita yhdistää kivikkokangas. Saaren länsiosa on laakeaa avokalliota. Saari on hyvin loivapiirteinen ja avoin. Maasto on luonteeltaan rikkonaista ja melko vaikeakulkuista kivikkoisuutensa vuoksi. Myös rantautuminen saareen on vaikeaa.

Pitkärivi on vähäpuustoinen, mutta kasvillisuudeltaan yllättävän rikas, saaresta on löytynyt 113 eri putkilokasvia. Tämän vuoksi se onkin arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (II lk.). Saaren kallioperä on amfiboliittia ja metavulkaniittia. Luoto on myös linnustollisesti arvokas kohde (1 lk.), ja siksi luodolla käyntejä tulee välttää lintujen pesimäaikaan huhti-heinäkuussa. Pitkärivi koostuu kokonaisuudessaan rannikon luontotyypeistä. Luoto kuuluu luontotyypiltään lintusaariin, jotka ovat vaarantuneita (VU). Pitkärivin hienot karut kalliokedot saaren itäosassa ovat äärimmäisen uhanalaisia (CR) ja edustavuudeltaan kohtalaisia, kivikkoiset niittyrannat ja merenrantojen kalliolammikot silmälläpidettäviä (NT). Pitkärivi on kokonaisuudessaan luonnoltaan edustava ja monipuolinen.

Nykyinen käyttö

Pitkärivi on hyvin luonnontilainen saari, jossa kävijöitä on verrattain vähän. Saaressa ei ole rakenteita. Vanhojen nuotiopaikkojen jäänteitä on itäosan kallioalueella ja saaren länsiosassa. Niiden lähialueella on jonkin verran roskaisuutta. Saarta käytetään päiväretkeilyyn.

Kehittäminen

Saareen ei esitetä mitään virkistyspalveluja. Pitkärivi ei ole otollinen laajempaan virkistyskäyttöön, koska se sijaitsee kaukana ulkosaariston laidalla ja on maastoltaan vaikeakulkuinen. Erityisesti pesimälinnusto häiriintyy, jos kävijämäärät kasvavat ja saarta markkinoidaan retkisaarena.

Saarelle ei ole asetettu lainmukaista maihinnousukieltoa mutta maihinnousua tulee välttää pesimäaikaan 1.4.-31.7. Saarella pesii reilusti yli sata paria lintuja ja pesimäaikaista häiriötä tulee pyrkiä opastuksen ja valistuksen keinoin rajoittamaan. Erilaisissa infomateriaaleissa tulee tuoda esille saaren runsas pesimälinnusto.

Asemakaava

Asemakaavassa Pitkärivi on merkitty maisemakulttuurin kannalta arvokkaaksi retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR/s). Saaren kapeimman salmen pohjois- ja eteläpuolelle on merkitty kaksi melojien rantautumispaikkaa (me). Saaren kaakkoispuolella olevat kaksi luotoa ovat kaava-merkinnällä VR, retkeily- ja ulkoilualue. Koko Pitkärivi luotoineen on merkitty kaava-alueen osaksi, jolla sijaitsee kasvillisuuden ja/tai linnuston kannalta arvokas kohde (sl).

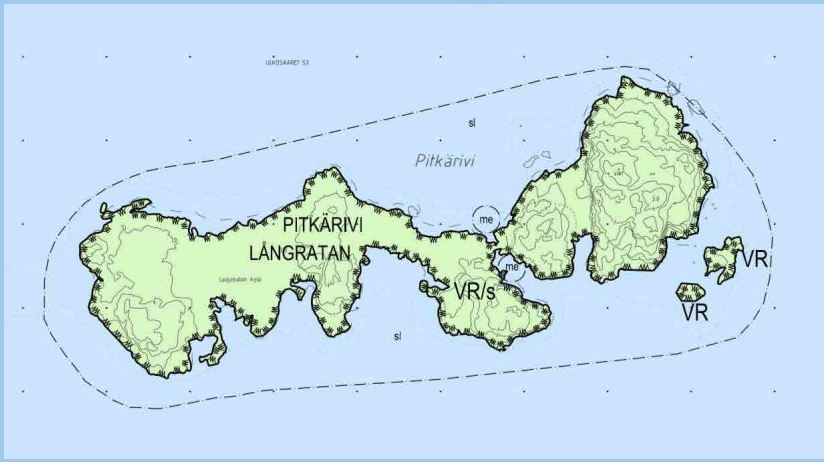

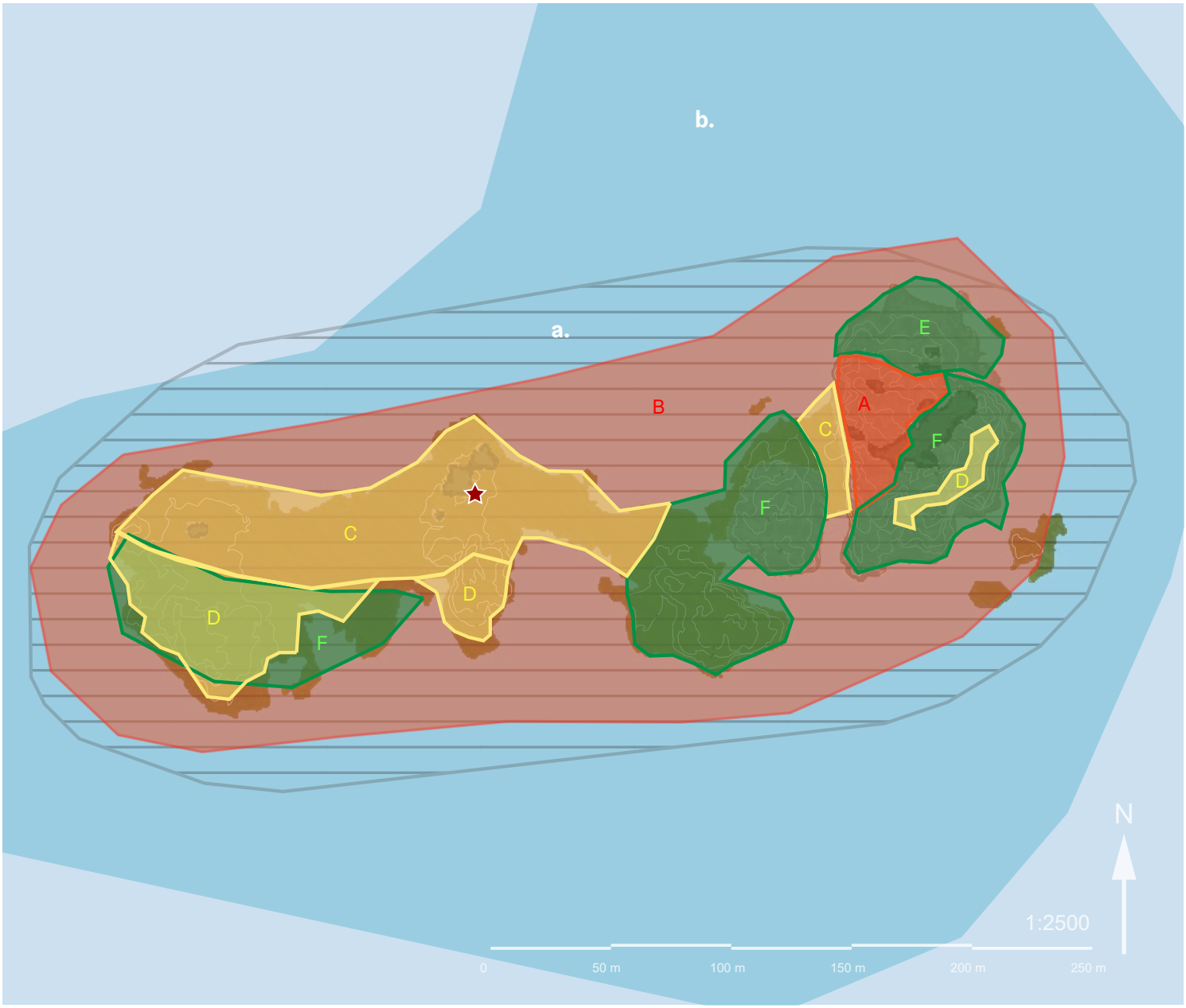

Pitkärivi

LUONTO JA MAISEMA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

a. *Pitkärivi*
Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde

c. *Pitkärivi*
Tärkeät lintualueet

VIERASLAJIT *(Kullberg ym. 2018)*

★ *Kurtturuusu*

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset
A *Karut kalliokedot*
B *Lintusaaret*
Silmälläpidettävät
C *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*
D *Merenrantojen kalliolammikot*
Säilyvät
E *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
F *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

4.2.5 Satamasaari & Pikku Satamasaari

Hamnholmen & Lilla Hamnholmen

Jokamiessaari

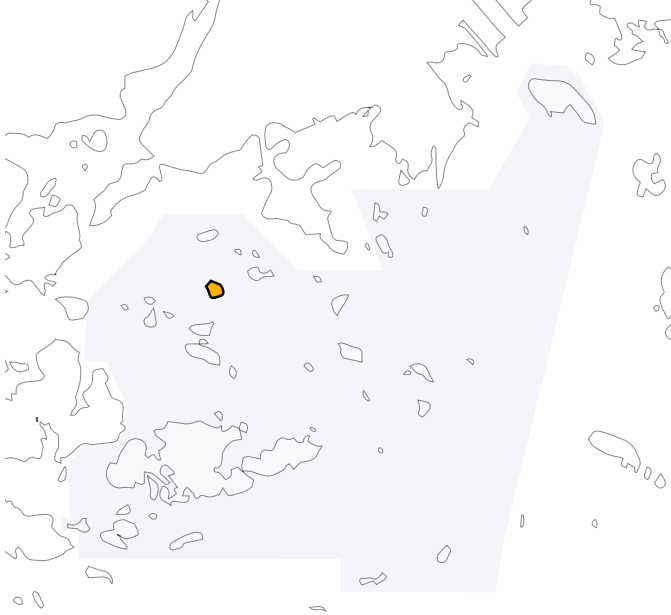

Maisema ja luonto

Satamasaari on noin neljän hehtaarin kokoinen saari, joka sijaitsee Kallahdenselällä. Pikku Satamasaari sijaitsee pääsaaren luoteispuolella ja on noin 0,2 hehtaarin kokoinen.

Satamasaari on melko loivamuotoinen saari, korkeimman kohdan ollessa +8 mpy. Pikku Satamasaari on laakea, ja laakeita rantakallioita esiintyy saaren pohjois- ja luoteisrannalla. Pohjoisosa Satamasaaresta on kalliomännikköä, vallitsevana ovat tuoreen kankaan ja kuivahkon kankaan mäntysekametsät. Lehtipuustoa, muun muassa koivua ja pihlajaa esiintyy yleisesti, erityisesti ranta-alueilla kasvaa tervaleppää. Kesämajojen lähiympäristöt ovat paikoin kuluneet, mutta koska kulku on ohjattu polustoa pitkin, saaresta löytyy myös rehevää aluskasvustoa. Majojen yhteydessä on pienimuotoisia istutuksia. Huvilan pihapiirissä on puutarhakasvillisuuden jälkiä, mm. perennoja ja pensaita. Satamasaaren rannat ovat osittain luonnontilaisen kaltaisia, mutta muokattuja. Saari on täynnä mökkejä ja käytännössä miltei yhtä pihapiiriä. Kivikkorannoilla on monipuolinen kivikkorantojen kasvillisuus.

Satamasaaressa tai Pikku Satamasaaressa ei ole arvokkaita luontokohteita. Uhanalaisia luontotyyppejä edustavat kohteet saaren ranta-alueilla ovat runsaan käytön vuoksi muuttuneita, eivätkä siksi edustavia ja luonnontilaisia.

Satamasaaressa tehdyn lepakkokartoituksen mukaan saari tarjoaa lepakoille piilopaikkoja ja saalistusalueita. Saaresta rajattiin yksi luokan II lepakkoalue saaren pohjoisosasta. Päärakennus sijaitsee lepakkoalueen länsiosassa ja sen pohjoispuolella alueeseen sisältyy suojaisa venesatama, jota vesisiipat hyödyntävät saalistusalueena. Päärakennuksen eteläpuolella sijaitseva pallokenttä oli pohjanlepakoiden vakituinen saalistusalue.

Historia

Satamasaaressa on ollut pysyvää kalastaja-asutusta 1840-luvulta lähtien. 1880-luvulla saaresta tuli kesänviettopaikka, Satamasaaren hieno päärakennus, entinen Af Schulténin huvila, rakennettiin 1880-luvulla. Vuonna 1934 Satamasaareen perustettiin kansanpuisto eli aikoinaan lähinnä työväestölle suunnattu virkistysalue. Teltat vaihtuivat pieniin mökkeihin. Alueesta kehittyi kesämajayhdyskunta, joka on samankaltainen kuin mantereella Kivinokassa tai Lauttasaaren eteläosassa sijaitsevat kesämaja-alueet.

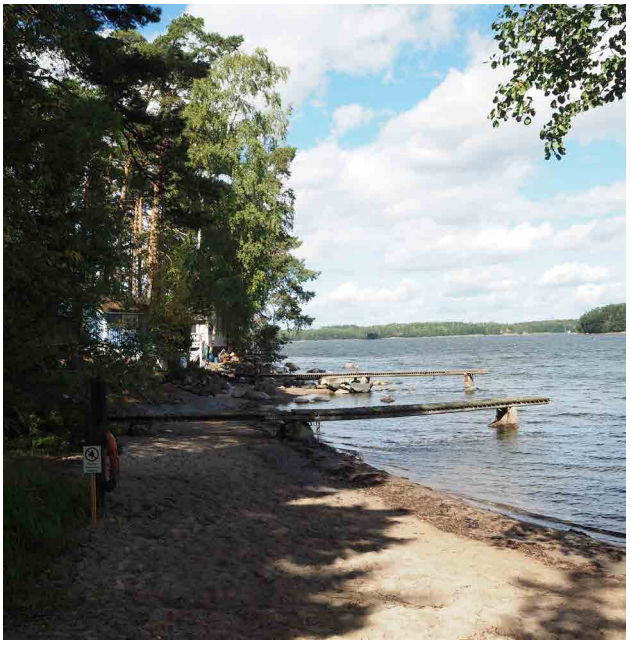

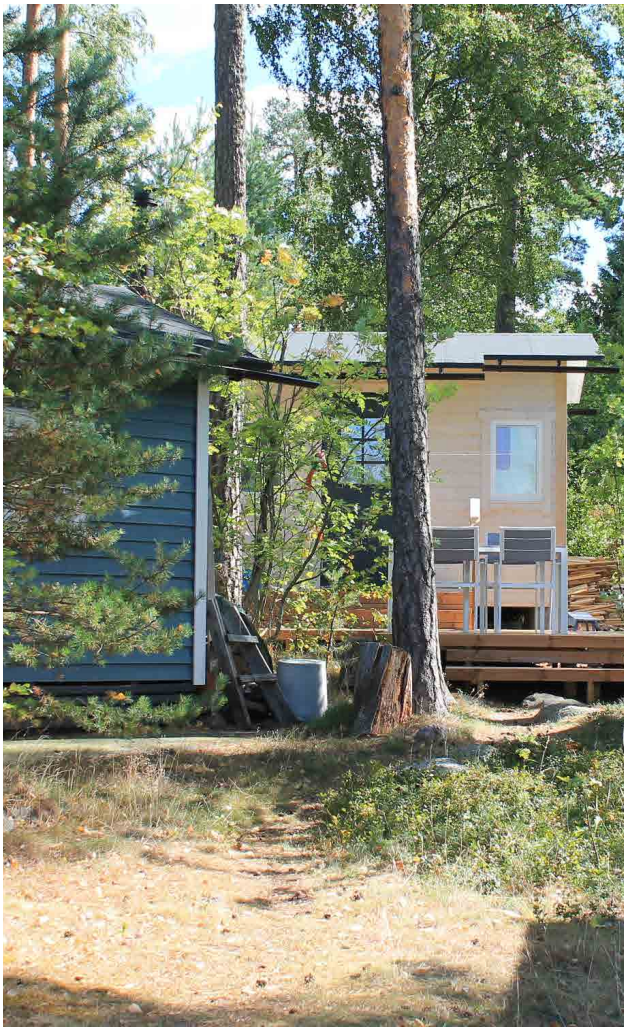

Nykyinen käyttö

Kesämajatoiminta on jatkunut Satamasaaressa ja Pikku Satamasaaressa näihin päiviin asti. Satamasaari on vuokrattu Satamasaarelaiset ry:lle. Nykyään saaressa on noin sata pientä kesämajaa. Mökit ovat vieri vieressä eikä niillä ole omia aidattuja alueita tai tontteja. Suuresta määrästä huolimatta mökit näkyvät kaukomaisemassa yllättävän vähän, saaren yleishahmo on metsäinen. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että kesämajojen ympäristön pitää olla luonnonmukainen, eikä puutarhamaisia istutuksia ole periaatteessa sallittu, jolloin mökit ovat luontevasti sijoittuneet luonnonpuuston ja kalliomaaston lomaan. Lomamajat perustuvat tyyppipiirustuksiin. Satamasaaressa on säilynyt myös pahvista rakennettu kesämajojen rakentamisen alkuvaiheen maja, joka toimii nyt museomökkinä.

Satamasaari on tällä hetkellä yksi itäisen saariston vilkkaimpia virkistysalueita aktiivisen kesämajatoiminnan vuoksi. Satamasaareen kulkee vuoroveneyhteys ja saari on julkista aluetta, mutta tiheästi rakennetut majat luovat saareen melko yksityisen tunnelman. Saari on nykyisellään melko täyteen rakennettu ja uusien kesämajojen sijoittaminen saareen on vaikeaa. Vanha päärakennus on mökkiläisten käytössä juhla- ja kerhotilana. Huvilan luona on pieni leikkipaikka ja pelikenttä. Huvilan viereen on rakennettu sauna. Saaressa on vesiliikennelaituri ja sinne on säännöllinen vuoroveneyhteys. Myös kauppalaiva käy saaressa. Mökkiläisten omille veneille on useita laitureita.

Asemakaava

Asemakaavassa Satamasaareen on merkitty kaksi kulttuurihistoriallisesti arvokasta kesämajojen korttelialuetta (R-1/s). Muu saari on retkeily- ja ulkoilualuetta (VR), josta luoteen puoleinen osa on merkitty maisemakulttuurin kannalta arvokkaaksi (VR/s). Saaren päärakennus on suojeltu kaavamerkinnällä sr-1. Rakennusalat, joille saa sijoittaa talousrakennuksen, ovat kaavamerkinnällä t, saunan sallitut sijoituspaikat merkinnällä sn ja venevajan merkinnällä vv.

Laitureiden rakentamiseen sallitut alueen osat ovat kaavamerkinnällä lv. Yhteiskäyttölaiturin paikka (yh) on saaren länsipuolella. Saaren uimapaikat ovat kaavamerkinnällä vv-u. Kaavaan on merkitty myös Satamasaaren polkujen likimääräinen sijainti.

Pikku Satamasaaren keskiosa on kaavassa merkitty kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kesämajojen korttelialueeksi (R-1/s). Saaren rannat ovat kaavamerkinnällä VR, joka tarkoittaa retkeily- ja ulkoilualuetta.

Pikku Satamasaaren koillis- ja kaakkoisrannalla ovat alueen osat (lv), joille saa rakentaa laitureita saaren kesäasukkaiden ja/tai vierailijoiden käyttöön.

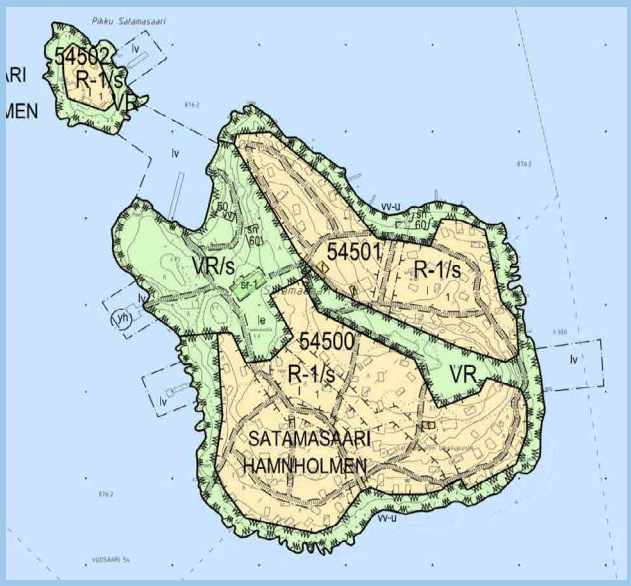

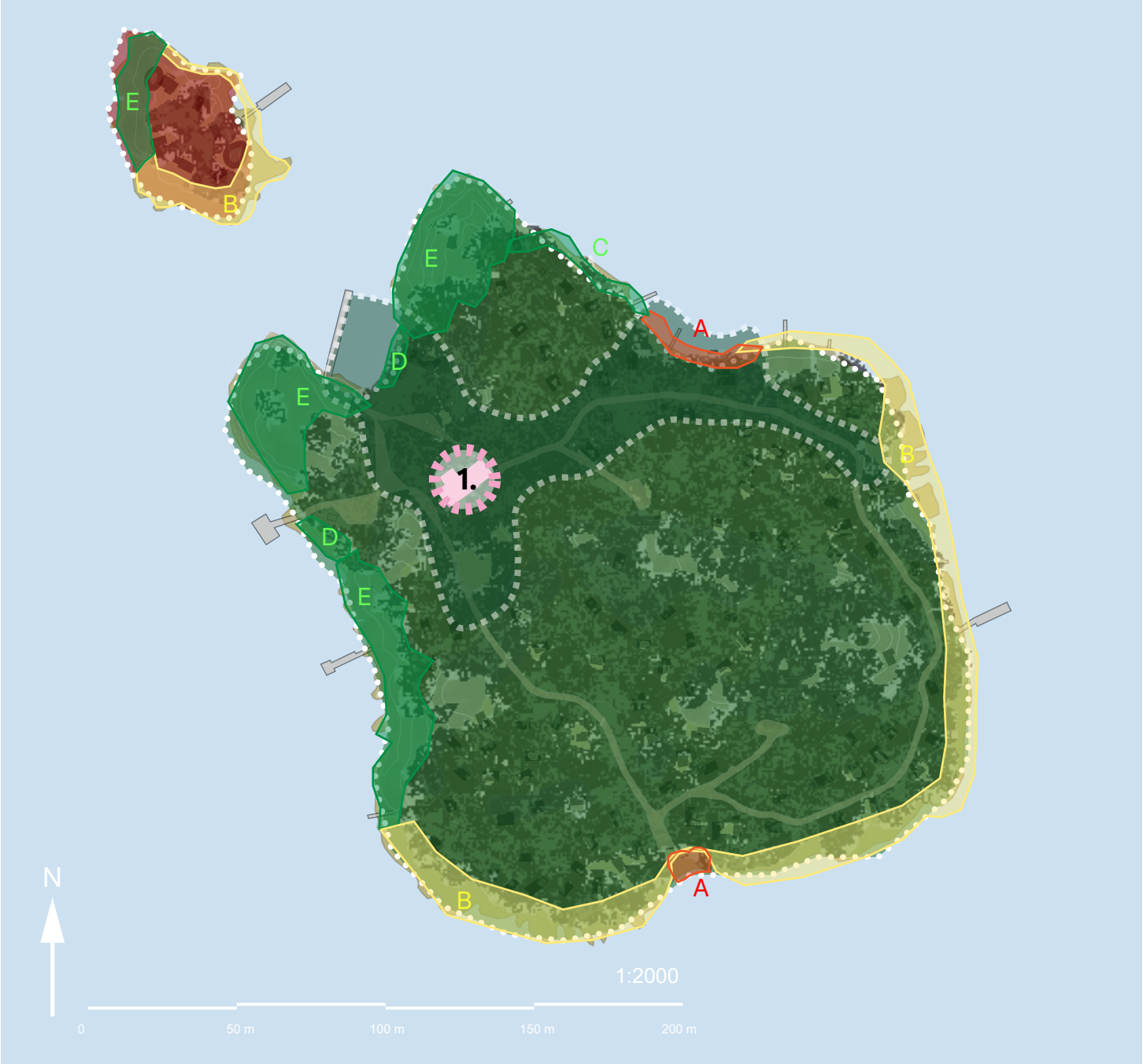

Satamasaari ja Pikku Satamasaari

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOTYYPIT *(Kullberg ym. 2018)*

Uhanalaiset
A *Itämeren hiekkarannat*

Silmälläpidettävät
B *Itämeren kivikkoiset niittyrannat*

Säilyvät
C *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
D *Itämeren sora- ja somerikkorannat*
E *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

LEPAKKOALUEET *(Hagner-Wahlsten ja Karlsson 2018)*

Lepakoille tärkeä alue, luokka II

METSO-KOHTEET *(Siuruainen 2018)*

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä
Muu kallio-, jyrkänne- tai louhikkometsä

KULTTUURIHISTORIA *(Helsingin kaupunki 2017b; Strang 2016)*

1. *1890-luvun alussa rakennettu huvila, nykyinen päärakennus*
Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti huomattavan arvokas rakennus

Kehittäminen

Saareen ei esitetä uusia julkisia retkeilypalveluita. Satamasaaren virkistysalueesta voivat nauttia muutkin kuin mökkeilijät. Tapahtumien, kuten vaikkapa juhannusjuhlien, venetsialaisten tai ravintolapäivien avulla saarta voitaisiin tehdä tutummaksi muillekin kaupunkilaisille. Päärakennuksessa voisi toimia kesäkahvila tai pienimuotoista B&B-majoitusta. Päärakennuksen ullakko tulee tarkistaa ennen mahdollisia kunnostus- ja korjaustoimenpiteitä, sillä rakennus vaikuttaa lepakoille sopivalta.

Luonnonhoito

Luonnonhoidossa keskitytään pääreittien, tonttien, oleskelualueiden ja vastaavien alueiden puuston hoitoon. Saarelle tilataan tarvittaessa erikseen tehtävänä toimenpiteenä yksittäisten puiden poistoa ja pienpuuston harvennusta. Tarkastuskäyntejä tehdään säännöllisesti, jotta henkilö- ja aineellisilta vahingoilta säästytään. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355) mukaisesti metsien hoitosuunnittelussa pienpuustoa poistetaan vain rajatusti.

Mökkiläisten pihapiireissä kasvaa mm. haitallista vieraslajia japanintatarta. Mökkiyhdistyksen ja kaupungin välisissä katselmuksissa ja yhteistyökokouksissa tulee ottaa vieraslajiasia esille ja kieltää haitallisten vieraslajien kasvattaminen saarissa. Pihapiirissä kasvavat kasvustot tulee poistaa ja hävittää asianmukaisesti.

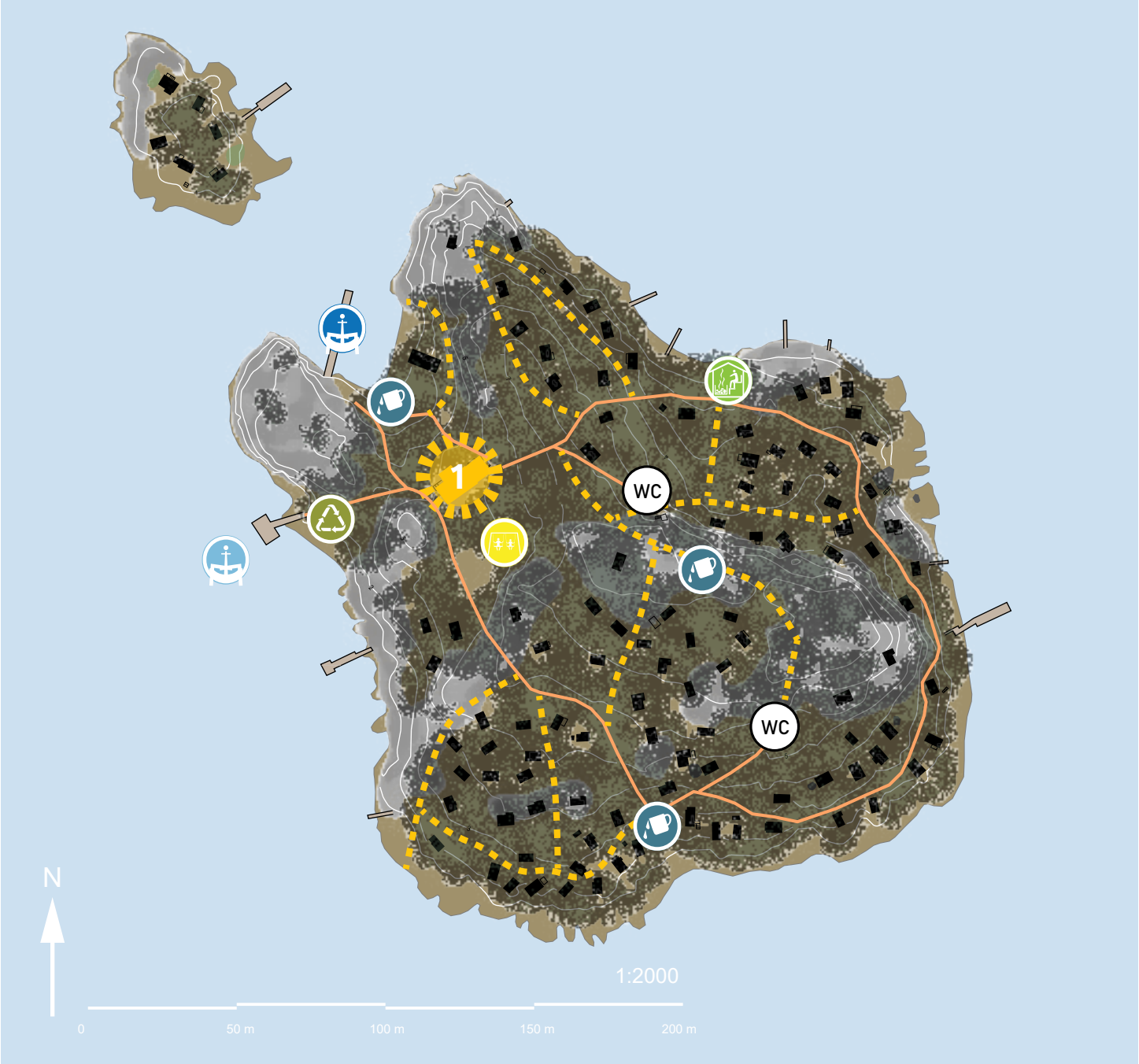

Satamasaari ja Pikku Satamasaari

NYKYISET TOIMINNOT JA KEHITTÄMINEN

NYKYISET PALVELUT JA TOIMINNOT

- *Kaivo*
- *Jätehuolto*
- *Kuivakäymälä*
- *Leikkipaikka*
- *Sauna*
- *Pienvenelaituri*
- *Vesiliikennelaituri*
  yhteysveneliikenne + kauppalaiva

PALVELUIDEN JA TOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN

1. *Päärakennuksen uudet käyttömahdollisuudet, kuten kesäkahvila tai majoitustoimintaa*

- *Polkuverkoston vahvistaminen / täydentäminen*

4.2.6 Tammaluoto

Märaskrinet

Jokamiessaari

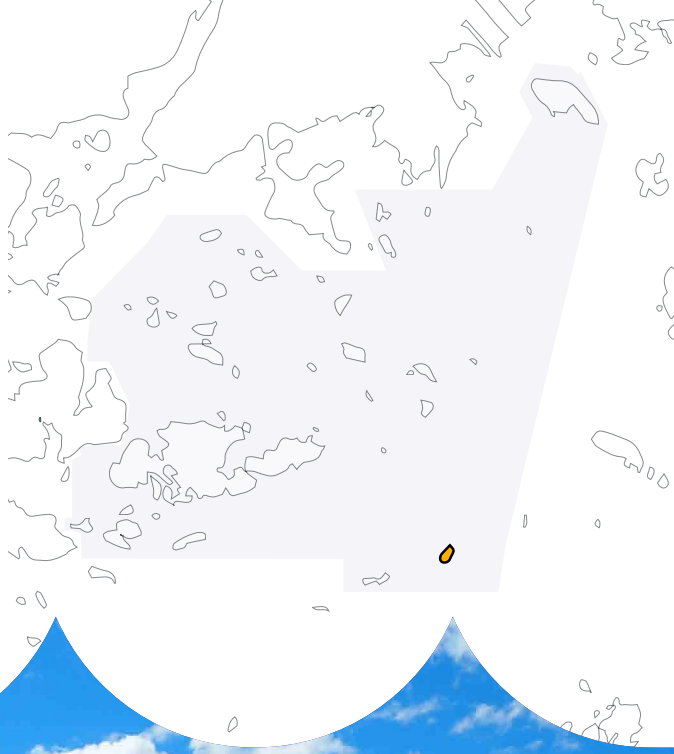

Tammaluoto on valtion omistuksessa ja metsähallituksen hallinnassa. Itäisen saariston asemakaavassa Tammaluoto on osoitettu virkistyskäyttöön merkinnällä VR. Saaren vakiintuneen virkistyskäytön vuoksi saari käsitellään tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa ja sille esitetään kehittämissuosituksia.

Maisema ja luonto

Tammaluoto sijaitsee ulkosaaristossa, Itäsaarten saariryhmässä (Östra Holmarna), jonka suurin saari se 2,5 hehtaarin kokoisena on. Saaren siluettia hallitsee kaksi laajalatvuksista mäntyä, jotka tekevät Tammaluodon hahmosta kaukaa tunnistettavan.

Tammaluodolle ovat ominaisia jyrkät, sileät avokalliot, joiden väleissä on jonkin verran puustoa, pensaikkoa ja soisia painanteita. Saaren pohjoisosassa on vaikuttava pirunpelto-somerikkoranta. Tammaluodon korkeimmalta kalliolta (+13,1 mpy) avautuu upea näköala koko pääkaupunkiseudun rannikolle. Tammaluoto on hyvin luonnontilaisen oloinen saari, jossa ihmisen kädenjälki näkyy vain korkeimman kallion laella olevissa kalliosyvennyksissä, joissa on aikoinaan sijainnut toisen maailmansodan aikaisia puolustusrakennelmia.

Saaren erikoisuus on rehevä ulkosaaristolehto, joka on syntynyt ilmeisesti simpukkakalkin seurauksena; tämä lehto on arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (II lk.). Saaren keskiosassa on kaksi pienialaista isovarpurämettä, jotka ovat vaarantunutta luontotyyppiä (VU). Eteläpään kallioalueella on merenrantojen kalliolammikoita, jotka ovat silmälläpidettävä luonto-

Asemakaava

Tammaluoto on asemakaavassa merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Saaren koillisosasta on rajattu alue, jolla sijaitsee kasvillisuuden ja/tai linnuston kannalta arvokas kohde (sl). Saaren itärannalle on merkitty kolme melojien rantautumispaikkaa (me). Tammaluodon korkein huippu on kaavassa merkitty rakennusalaksi, jolle saa sijoittaa näköalatornin (tt).

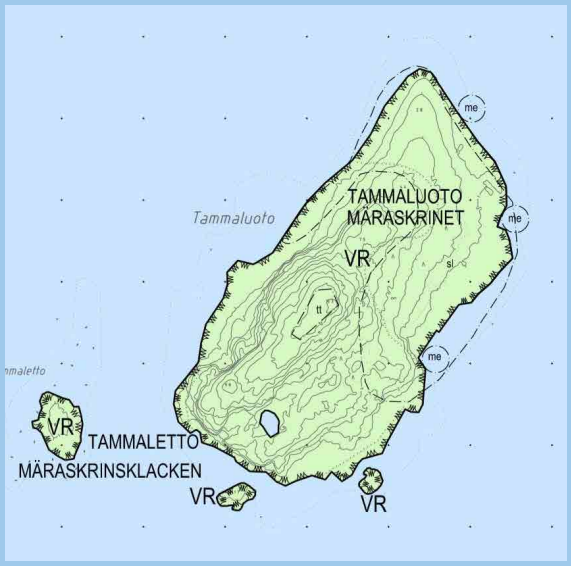

tyyppi (NT). Saaren pohjoisosan soraikot ja rehevät pensaikot ovat edustavia ja suhteellisen harvinaisia saaristossa. Tammaluoto on myös linnustollisesti arvokas kohde (I lk.).

Nykyinen käyttö

Saaressa ei ole rakenteita tai virkistyspalveluja, myös rantautuminen on vaikeaa.

Kehittämissuositukset

Ulkosaaristossa sijaitsevalla Tammaluodolla on avomeritunnelmaa ja saarelta avautuu hieno näkymä Läntisen Uudenmaan rannikkoon. Maihinnousun haastavuuden ja saaren arvokkaan pesimälinnuston vuoksi saarta ei ole luokiteltu retkisaareksi, eikä sinne tule osoittaa retkeilypalveluita. Tammaluodolle rantautumista tulee välttää lintujen tärkeimpään pesimäaikaan eli huhtikuusta kesäkuuhun.

Luonnonhoidon suositukset

Saaressa ei ole muuta luonnonhoidon tarvetta kuin pienen kurtturuusukasvuston poisto saaren pohjoiskärjestä.

Tammaluodon länsipuolen metsää. Laajalatvuksiset männyt tekevät saaren siluetista tunnistettavan.

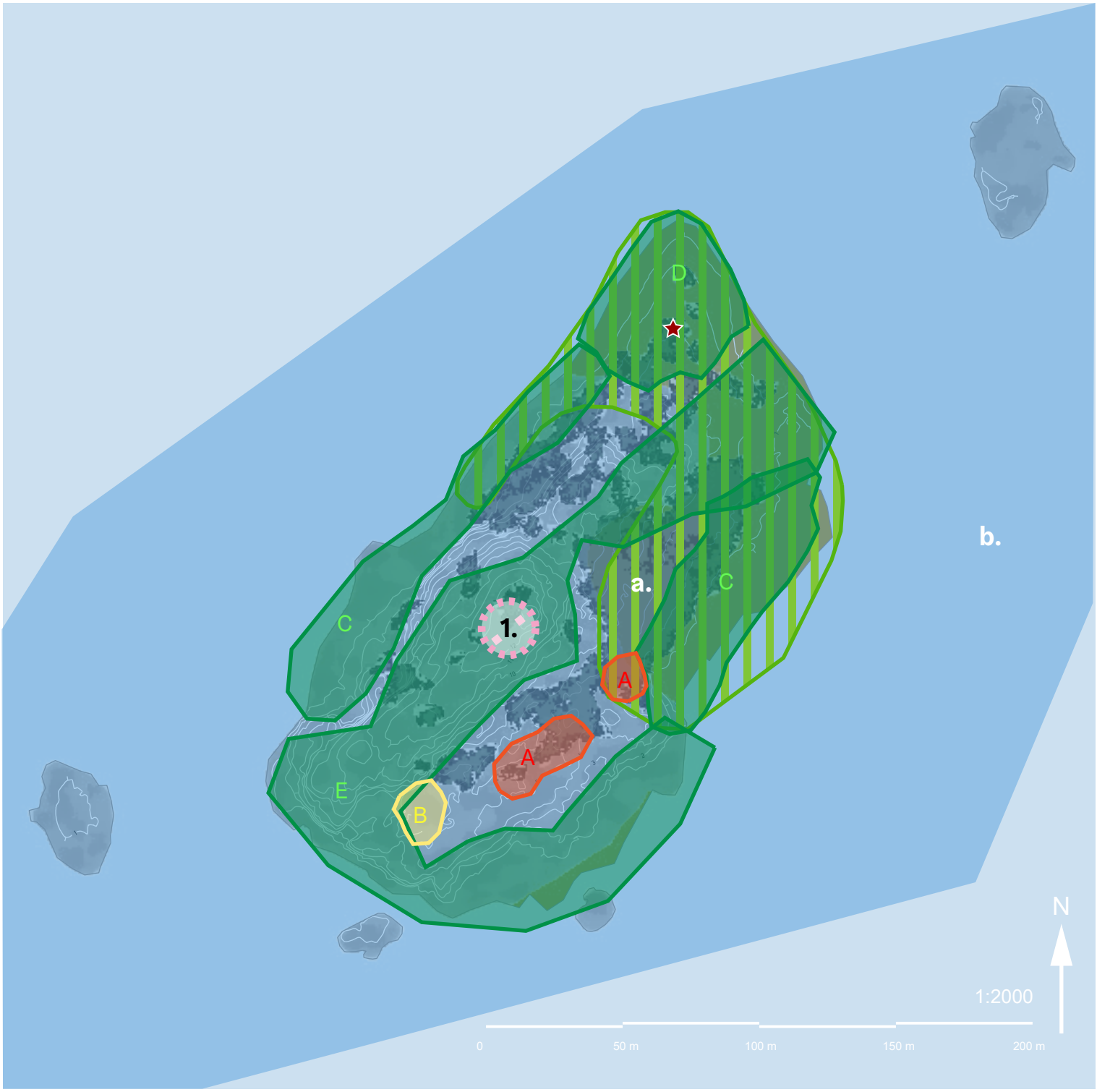

Tammaluoto

LUONTO, MAISEMA JA KULTTUURIHISTORIA

LUONTOARVOT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

- *a.* *Tammaluodon lehto*
  Arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde
- *b.* *Tammaluodot*
  Tärkeät lintualueet
- *+* *Espoon-Helsingin matalikot (koko karttalehden alueella)*
  IBA-alueet

VIERASLAJIT (*Luontotietojärjestelmä, Helsingin kaupunki 2021*)

LUONTOTYYPIT (*Kullberg ym. 2018*)

Uhanalaiset
A *Isovarpurämeet*
Silmälläpidettävät
B *Merenrantojen kalliolammikot*
Säilyvät
C *Itämeren kivikko- ja lohkarerannat*
D *Itämeren sora- ja somerikkorannat*
E *Karut ja keskiravinteiset merenrantakalliot*

KULTTUURIHISTORIA

1. *Toisen maailmansodan aikaisia puolustus-rakennelmia*

4.3 Karit ja luodot

Itäisessä saaristossa on paljon kareja ja luotoja, jotka ovat tärkeitä linnustolle ja kalastolle. Osa niistä onkin luonnonsuojelualueita. Pienillä ja usein paljailla luodoilla ei ole suurta virkistysmerkitystä, vaan niillä liikkuu lähinnä kalastajia.

Tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa käsitellään Helsingin kaupungin omistamia luotoja ja kareja sekä sellaisia yhteisomisteisia luotoja ja kareja, joiden osuuksista Helsingin kaupungilla on suurin osa. Itäisessä saaristossa on myös yksityisten maanomistajien, valtion, seurakuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistamia luotoja ja kareja.

Luodoille ja kareille ei osoiteta virkistyskäyttöä, vaan toimenpiteet ovat luonnonhoidollisia tai -suojelullisia, mm. haitallisten vieraslajien poistoa, opastuskylttejä tai maihinnousukieltoja. Luonnonsuojelualueista tulee laatia erilliset hoito- ja käyttösuunnitelmat.

Itäisen Villaluodon eteläpuolinen luoto

Tämä nimetön luoto Itäisen Villaluodon eteläpuolella sijaitsee matalalla vesialueella. Alueella pesii tiirayhdyskunta ja luoto onkin arvokas linnustokohde, jonka tulisi olla rauhallinen pesintäaikaan. Luoto on kaupungin omistuksessa ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnassa.

Kajuuttaluodot (Kajutörarna)

Kajuuttaluodot sijaitsevat Pikku Niinisaaren eteläpuolella Skatanniemen edustalla. Ne muodostuvat kahdesta erillisestä luodosta, jotka ovat hyvin matalia, vain metrin merenpinnan yläpuolella, ja joilla kasvaa matalakasvuista merenrantaniittyä. Luodot ovat yhteisomistuksessa. Suuremmalla luodolla esiintyy kurtturuusua (havainto syksyltä 2020)

Kajuuttaluodot kuuluvat Helsingin parhaisiin saaristolinnustoalueisiin. Kajuuttaluodot on luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 kohde, ja sille on laadittu luonnonsuojelualueen perustamisesitys ja hoito- ja käyttösuunnitelma. Hoidon tavoitteena on pitää luodot monipuolisen saaristolinnuston pesimäpaikkana. Rauhoitusmääräyksillä estetään liiallinen ihmisen linnustolle aiheuttama häiriö kieltämällä maihinnousu ja liikkuminen 25 metriä lähempänä luotoa lintujen pesimäaikana 1.4.–15.8. Luodoilla keskitytään erityisesti haitallisten vieraslajien torjuntaan, kuten pienpetojen pyyntiin.

Kaupunkihallitus päätti kokouksessaan 13.1.2020 esittää Kaupunginhallitus esitti Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, että se perustaa Kajuuttaluotojen luonnonsuojelualueen sekä vahvistaa alueen hoito- ja käyttösuunnitelman.

Kuminapaasi (Kumminhället)

Kuminapaasi on useamman pienen luodon ryhmä Pihlajaluodon koillispuolella. Luodoista kolme on yhteisomistuksessa ja yksi Helsingin kaupungin omistama. Kuminapaasi koostuu erillisistä silokallioista ja niitä yhdistävästä somerikosta.

Kuminapaasi on yksi Helsingin parhaista lintuluodoista ja sen vuoksi se on Helsingin luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 kohde eli tulossa luonnonsuojelualueeksi. Kuminapaadella on monipuolinen pesimälinnusto. Kuminapaasi on myös luontotietojärjestelmässä linnustollisesti hyvin arvokas kohde (1 lk.). Alueella tulee kieltää maihinnousu ja lähestyminen 25 metriä lähemmäs rantaa 1.4.-15.8. välisenä aikana.

Myös Kuminapaaden kasvillisuus on poikkeuksellisen monipuolista, suurimmalla luodolla kasvaa 62 lajia putkilokasveja. Kuminapaasi onkin arvokas kasvillisuus- ja kasvistokohde (II lk.) näyttävän ja värikkään kasvustonsa vuoksi sekä harvinaisena ympäristötyyppinä. Kuminapaasi kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä myös Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA). Suurimmalla luodolla esiintyy kurtturuusua (havainto syksyltä 2020).

Kutusärkkä (Lekholmsratan)

Kutusärkkä on pieni (noin 0,2 ha), merestä nouseva särkkä, jossa kasvaa yksi ainokainen puu. Kutusärkkä muodostuu parin kallioytimen ympärille kertyneestä kivi- ja sora-aineksesta. Itse asiassa se on Kallahden harjun eteläisin osa ja sen pääte.

Kutusärkkä kuuluu Kallahden harju-, niitty- ja vesialueiden Natura-alueeseen, valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan osana Kallahdenniemeä sekä on geologisesti arvokas kohde (1 lk.) osana Kallahdenniemeä ja sen harjusaaria.

Kutusärkän vedenalaiset osat kuuluvat Kallahden matalikon luonnonsuojelualueeseen. Lisäksi Kutusärkkä on linnustollisesti arvokas kohde (2 lk.) pesimä- ja muuttolinnustonsa vuoksi - särkkä on Helsingin tärkeimpiä muuttavien kahlaajien levähdyspaikkoja. Se kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA).

Matalavesinen Kutusärkkä on tärkeä kalojen kutupaikka. Kalastuspaine on kova alueella.

Kutusärkkä on puoliksi kaupungin maanomistuksessa ja puoliksi yhteisomistuksessa.

Kärkipaasi (Skatahället)

Kärkipaasi sijaitsee Pihlajaluodon itäpuolella. Se on pieni kallioluoto, joka muodostuu kahdesta kalliosydämestä, jotka juuri ja juuri nousevat merestä. Kärkipaasi on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Niinisaarenkarit (Lillbastöhällarna)

Niinisaarenkarit sijaitsevat Pikku Niinisaaren eteläpuolella. Ne muodostuvat kahdesta kallioisesta karista. Nämä matalat ja puuttomat karit ovat yhteensä 0,14 hehtaarin kokoisia. Niinisaarenkarit ovat yhteisomistuksessa.

Nuottakari (Notgrundet)

Nuottakari on Helsingin kaupungin omistama pieni ja puuton kari (noin 0,1 ha) Pihlajaluodon luoteispuolella. Kari koostuu korkeammasta kalliosta ja matalasta somerikkoalueesta, Nuottakari on Kallahdenharjun jatke.

Nuottakari on osa Kallahden matalikon luonnonsuojelualuetta. Nuottakari kuuluu myös Nuottakarin- Pihlajaluodon - Välikarin - Hattusaaren linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.) runsaan saaristolinnustonsa vuoksi. Kari kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA).

Pihlajaluodonkupu (Rönnskärskobben)

Pihlajaluodonkupu sijaitsee Pihlajaluodon länsipuolella. Luoto koostuu kolmesta erillisestä kalliosta ja niiden välisistä somerikoista, jotka ovat yhteensä lähes puolen hehtaarin kokoisia. Luodon nimi viittaa saarelle ominaiseen hahmoon eli kalliot ovat hyvin pyöreäpiirteisiä silokallioita.

Pihlajaluodonkupu on luonnonsuojelualue linnustonsa vuoksi ja maihinnousu on kielletty pesimäaikaan. Pihlajaluodonkuvulla on merenrantakasvillisuutta, joka on paikoin rehevääkin. Pihlajaluodonkupu kuuluu myös Nuottakarin- Pihlajaluodon - Välikarin - Hattusaaren linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.) runsaan saaristolinnustonsa vuoksi. Luoto kuuluu

Kuminapaasi, Kutusärkkä

Rate, Pihlajaluodonkupu, Pitkäpaasi

myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä myös Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA).

Pihlajaluodonkuvulla on maihinnousukieltokyltti. Maihinnousu ja 25 metriä lähemmäs rantaa meneminen on kielletty 1.4.- 15.8. välisenä aikana. Kalastaminen on sallittua rauhoitusajan ulkopuolella 16.8. - 31.3.

Rate

Rate on pieni paljas kari keskellä itäistä saaristoa. Se muodostuu jyrkästä kalliokarista ja sitä ympäröivistä lohkareikoista. Rate on täysin kasviton. Saari on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Tiirapaasi (Tirhället)

Tiirapaasi on karu, kallioinen ja matala luoto idässä lähellä Sipoon merialuetta. Se kuuluu Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä myös Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA). Tiirapaasi on myös osa kansainvälisesti tärkeätä lintualuetta allien levähdys- ja talvehtimisalueena (Espoon-Helsingin matalikot, IBA). Tiirapaasi on yhteisomistuksessa.

Tupsu (Österhället)

Tupsu on pieni (0,25 ha) Helsingin kaupungin omistama luoto Itä-Villingin itäpuolella. Siihen kuuluu myös muutama pienempi kari. Se on kallioinen, matala ja paljas luoto, jolla on merimerkki. Tupsu kuuluu Villingin ja Itä-Villingin lepakkoalueeseen (I lk.). Luodon rantaluontotyypit ovat säilyviä (LC).

Vesiluodot (Vattuhällarna)

Vesiluodot sijaitsevat Pikku Niinisaaresta eteläpuolella. Tämä kaksiosainen, kallioinen luoto on lähes vedenalainen. Luoto on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Vikiaskivi (Vikiasklacken)

Vikiaskivi on kallioinen, paljas luoto Villinginluodolta itään. Luoto muodostuu kahdesta toisistaan melko kaukana olevasta pikkukalliosta ja niiden välisestä vedenalaisesta kivikosta. Vikiaskivi on osa kansainvälisesti tärkeätä lintualuetta allien levähdys- ja talvehtimisalueena (Espoon-Helsingin matalikot, IBA). Vikiaskivi kuuluu myös Kallahdenniemen vedet -nimi-

seen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen. Vikiaskivi on Helsingin kaupungin omistuksessa.

Villinginluoto (Villingekobben)

Villinginluoto on pieni (0,3 ha) luoto Itä-Villingin edustalla. Saaren kokoon nähden korkea avokallio kohoaa +5,2 mpy korkeuteen. Luoto on lähes kasviton, muutamaa pensasta lukuun ottamatta. Luontotyypeiltään Villinginluoto edustaa Itämeren kivikko- ja lohkarerantoja (LC) ja karuja ja keskiravinteisia merenrantakallioita (LC). Luodolla esiintyy karhunköynnöstä, joka on haitallinen vieraslaji. Villinginluoto on yhteisomistuksessa. Villinginluoto on kuitenkin käytännössä ollut Helsingin kaupunkiympäristön toimialan hallinnoima.

Välikarit (Mellangrunden)

Välikarit sijaitsevat ulkosaaristossa, Pihlajaluodon lähellä. Nämä pitkänomaiset luodot muodostuvat parista silokalliosta ja niiden välisestä sorakankaasta. Välikarit ovat melko pieniä (n. 0,3 ha) ja hahmoltaan matalia, korkeimman kohdan ollessa 2,7 metriä. Karit ovat karuja ja puuttomia, niillä on hieman rantakasvillisuutta. Välikarit ovat Helsingin kaupungin omistuksessa.

Välikarit ovat luonnonsuojelualue linnustonsa vuoksi ja maihinnousu on kielletty pesimäaikaan. Karit kuuluvat myös Kallahdenniemen vedet -nimiseen maakunnallisesti tärkeään lintuvesialueeseen sekä Suomen tärkeisiin lintualueisiin (Helsingin edustan luodot, FINIBA) ja Nuottakarin - Pihlajaluodon - Välikarin - Hattusaaren linnustollisesti arvokkaaseen kohteeseen (1 lk.).

Maihinnousu ja 25 metriä lähemmäs rantaa meneminen on kielletty 1.4.- 15.8. välisenä aikana. Kalastaminen on sallittua pesimäajan ulkopuolella 16.8. - 31.3. Välikareilla on maihinnousukieltokyltti.

Muita kaupungin omistuksessa olevia luotoja ja kareja:

- Haahkakivi
- Iso Iiluodon pohjoispuolinen luoto
- Kivisaaren luoteispuolella sijaitsevat luodot
- Loppikarin kaakkoispuolella sijaitsevat luodot
- Läntisen Iiluodon länsipuoliset luodot
- Pienen Villasaaren länsipuoliset luodot
- Maununkarin länsipuoliset luodot
- Sikosaaren eteläpuoliset kalliopaadet
- Tulikallion lounaispuolella sijaitsevat luodot
- Tupsun lounaspuoleinen luoto
- Pihlajaluodon eteläpuolinen luoto
- Pihlajaluodon ja Nuottakarin välinen luoto
- Kalliosaarenluodon kaakkois- ja itäpuoliset luodot
- Läntisen Neitsytsaaren kaakkoispuolinen luoto
- Nuottasaaren lounaispuoleiset luodot

Välikarit

5 Hankkeet ja jatkotoimenpidetarpeet

5.1 Hankkeet

Hoito ja kehittämissuunnitelmassa esitettävät investointihankkeet on ryhmitelty niiden vaiheittaista toteutusta varten kolmeen ryhmään:

I) Ensimmäiset askeleet
II) Lisää vetovoimaa nykyisiin retkisaariin
III) Uusia retki- ja tähtikohteita itäiseen saaristoon

Hankkeet on listattu seuraavalla sivulla näiden ryhmien sisällä priorisointijärjestykseen. Saarikohtaisten hankkeiden sisältöä on kuvattu tarkemmin luvussa 4 (saarikortit).

Hankkeiden priorisointi

Hankkeiden valinnassa ja priorisoinnissa on otettu huomioon asukkailta ja järjestöiltä tullut palaute ja kehittämisehdotukset, kunnossapidon vaatimukset sekä alueen ominaispiirteet ja arvot. Hankkeiden priorisointi ja vaiheistus perustuvat seuraaviin periaatteisiin:

Ennakointi: Toimenpiteiden oikea ajoitus ja järkevä priorisointi kussakin kohteessa on erittäin tärkeä kestävään käyttöön liittyvä tekijä. Virkistyssaarissa on tärkeää turvata riittävät retkeilyn peruspalvelut (reitit, kulunohjaus ja opastus, rantautumispaikat, pöydät ja penkit, keittokatos ja kuivakäymälä) ennen saaren saavutettavuuden parantamista ja kävijämäärien kasvua, jotta retkeily olisi kestävää eikä ylittäisi saaren luonnon kantokykyä. Lisääntyvän retkeilyn vaikutuksia luontoon tulee seurata erityisesti uusissa retkisaarissa.

Kokeilut: Saaria voidaan avata yleiseen käyttöön asteittain ja kokeilujen kautta esimerkiksi niin, että niiden käyttöä testataan omatoimiretkeilyn ja ohjattujen retkien kautta ennen monipuolisempien, laajemmalle yleisölle suunnattujen palveluiden toteuttamista. Esimerkiksi kävijälaskureiden asentaminen ensi tilassa antaa hyvän pohjan lähtötilanteen kartoittamiselle ja kävijämäärien pidempiaikaiselle seurannalle. Tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa osa hankkeista on jaettu useampaan osahankkeeseen, joissa saarta avataan asteittain laajempaan käyttöön, nykytilasta kohti saarikategorian mukaista tavoitetta.

Sisäsaaristosta kohti ulkosaaristoa: Kehittäminen aloitetaan lähellä mannerta sijaitsevista ja muista helpommin saavutettavista saarista, sillä nämä saaret ovat kätevästi useampien kaupunkilaisten saavutettavissa. Toisaalta samasta syystä niihin kohdistuu myös erityistä käyttöpainetta, joka voi kuluttaa saaria ilman riittävää kulunohjausta ja muita retkeilypalveluita. Sisäsaariston saarista edetään vaiheistuksen mukaisesti kohti ulkosaaristoa.

Nykyisistä virkistyssaarista uusiin retkikohteisiin: Itäisen saariston kehittäminen aloitetaan jo aktiivisessa käytössä olevista retkeilysaarista ja niissä tarvittavista toimenpiteistä sekä luontoarvojen turvaamiseen liittyvistä kiireellisistä toimenpiteistä. Toiseen hankeryhmään kuuluu kaupungin retkeilysaaria, joihin on suunniteltu uusia palveluita tai joiden käyttö voi muuttua niissä olevien kiinteistöjen vuokrasopimusten uusimisen myötä. Kolmanteen ryhmään taas kuuluu kokonaan uusia saarikohteita, joihin saattaa liittyä maanhankintoja tai joiden suunnitelmien toteutuminen on tällä hetkellä kaavatilanteen vuoksi epävarmaa.

Valinnanvaraa ja erilaisia mahdollisuuksia: Moniin suunnitelmassa esitetyistä hankkeista liittyy erilaisia hankkeiden toteuttamisen edellytyksiä, epävarmuutta tai avoimia kysymyksiä. Tämän vuoksi suunnitelmassa on varauduttu erilaisiin vaihtoehtoihin ja muuttuviin tilanteisiin nostamalla hankkeiksi muutaman kehitettävän saaren sijaan monipuolisesti erilaisia kohteita, joita voidaan kehittää omina kokonaisuuksinaan. Useita erityyppisiä saarikohteita tarvitaan myös siksi, että niiden avulla voidaan vastata erilaisiin tarpeisiin ja hajauttaa virkistyspainetta hallitusti useammalle saarelle.

Hankkeiden kustannusarviot ja rahoitustarve

Suunnitelmassa esitettävistä peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeista on laadittu kustannusarviot hankeosalaskennan tarkkuudella. Kunkin hankkeen kohdalle on kirjattu alustava kustannusarvio. Hoito- ja kehittämissuunnitelmassa esitettyjen hankkeiden kustannusarvio on yhteensä 4 599 000 € (alv. 0%). Arvioon sisältyvät suuremmista investoinneista muun muassa laiturit, mutta ei maanhankintoihin, kunnossapitoon tai rakennusten kunnostamiseen liittyviä kustannuksia (poikkeuksena Kotiluodon saunan kunnostus Kotiluoto I -hankkeessa).

I) Ensimmäiset askeleet	
Rantautumispaikat	150 000 €
Kurtturuusun torjunta	320 000 €
Hattusaari - luontoarvojen turvaaminen	51 000 €
Malkasaari - esteettömämpi retkisaari	243 000 €
Villaluodot - retkeilypalveluiden kunnostus	157 000 €
Villinki I - jokamiessaari	47 000 €
Kotiluoto I - retkeilypalveluiden ja saunan kunnostus	308 000 €
Läntinen Neitsytsaari I - retkeilypalvelut	70 000 €
Pihlajaluoto I - retkeilypalveluiden kunnostus	114 000 €
Yhteensä:	1 460 000 €

II) Lisää vetovoimaa nykyisiin retkisaariin	
Pikku Niinisaari - uusia retkeilypalveluita	340 000 €
Villinki II - jokamiessaaresta retkisaareksi	502 000 €
Kotiluoto II	304 000 €
Läntinen Neitsytsaari II	140 000 €
Pihlajaluoto II	94 000 €
Yhteensä:	1 380 000 €

III) Uusia retki- ja tähtikohteita itäiseen saaristoon	
Louesaari - uusi retkisaari	253 000 €
Villinki III - retkisaaresta tähtikohteeksi	363 000 €
Itä-Villinki I - suljetusta saaresta retkisaareksi	429 000 €
Itä-Villinki II - retkisaaresta tähtikohteeksi	714 000 €
Yhteensä:	1 759 000 €

Kunnossapidon kustannukset

Suunnitelmassa esitettyjen investointihankkeiden toteuttaminen eli uusien retkeilypalveluiden rakentaminen ja uusien retkeilysaarten avaaminen virkistyskäyttöön lisäävät pysyvästi ylläpidon kustannuksia ja henkilöresurssien tarvetta. Kunnossapidolle tulee varmistaa riittävät resurssit paitsi nykyisten, myös uusien retkeilypalveluiden ja -saarten kunnossapitoon. Saaristohuollon resursseja tulee lisätä, jotta kasvavaan käyttöön ja huoltotarpeeseen pystytään vastaamaan. Uusia retkeilypalveluita ei ole kestävää rakentaa, elleivät resurssit riitä myös niiden kunnossapitoon. Tämän vuoksi saarten huolto ja ylläpidon resurssit tulee ottaa huomioon saarten palvelutason määrittelyssä ja virkistyspalveluiden toteutussuunnittelussa.

Hankkeiden toteutus

Suunnitelmaa toteutetaan käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa. Hankkeiden kohdalla kuvattu toteutusaikataulu on tavoitteellinen ja voi muuttua. Hankkeiden toteuttaminen edellyttää lisämäärärahoja. Muut hankkeiden toteuttamisen edellytykset on kuvattu hankkeittain seuraavilla aukeamilla.

Monet hankkeista koskevat useampaa toimialaa ja ne voidaan toteuttaa palveluiden välisenä yhteistyönä. Hankkeisiin liittyvien vastuiden ja kustannusten jakautuminen eri toimialojen, palveluiden ja investointiohjelmien kesken tarkentuu merellisen prosessin kehittämisen yhteydessä.

Hankkeiden kohdalle kirjatut toteutustahot on kuvattu saarten hallinnoinnin nykytilanteen mukaan. Tavoitteena on, että jatkossa työt suunnitellaan ja toteutetaan tiiviissä yhteistyössä useamman palvelun asiantuntijoita kokoavan yhteistyöryhmän avulla. Kaupungin sisäistä yhteistyötä tiivistetään merellisissä asioissa niin, että toiminta on entistä yhtenäisempää. Erityisesti uusissa retkeilykohteissa ja sellaisissa saarissa, joissa hankkeeseen liittyy tavanomaisten retkeilypalveluiden kehittämisen lisäksi esimerkiksi suojeltavia luontoarvoja, kulttuurihistoriallisten kohteiden entisöintiä, laitureiden kuntoarviointia tai muita erityisosaamista vaativia teemoja, on tärkeää tunnistaa nämä erityispiirteet ja tehdä yhteistyötä kaupungin eri palveluiden ja toimialojen välillä.

Kustannusarvioita tarkastellessa ja toteutuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon saarten poikkeavuus rakennuskohteina. Saarissa työskennellessä ei voida välttämättä käyttää samoja työkoneita kuin mantereella, vaan rakentaminen edellyttää tyypillisesti paikan päällä tapahtuvaa ja käsityövaltaista työskentelyä. Myös esimerkiksi työvälineiden ja työntekijöiden kuljetuksista aiheutuu enemmän kustannuksia kuin mantereella. Kustannuksiin vaikuttavat myös muun muassa saaren olosuhteet, kuten pinnanmuodot ja se, onko saaressa jo käytettävissä huoltokäyttöön soveltuva laituri.

Pihlajaluoto

I) Ensimmäiset askeleet

Itäisen saariston kehittämisen ensimmäisiksi hankkeiksi on koottu erilaisia nykyisten virkistyssaarten ja -alueiden opastukseen ja kulunohjaukseen, luonnonhoitoon sekä saarten saavutettavuuden ja retkeilypalveluiden kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Näille hankkeille on tyypillistä, että ne ovat nopeasti toteutettavissa olevia pienehköjä kunnostustöitä ja muita hankkeita, joilla on kokoaan suuremmat vaikutukset. Hankkeet ovat niin sanottuja lyhyen aikavälin hankkeita, jotka on tavoitteena toteuttaa vuosina 2022-2024, muutamat voidaan käynnistää jo vuoden 2021 aikana. Osa kuvatuista hankkeista koskee yksittäisiä nykyisiä virkistyssaaria, osa koko suunnittelualuetta tai laajemmin koko Helsingin saaristoa.

Itäisen saariston rantautumispaikat

Hankkeessa parannetaan kevyillä toimenpiteillä retkeilysaarten saavutettavuutta helpottamalla omalla veneellä ja kajakilla liikkuvien rantautumista. Hanke koostuu kahdesta osasta:

Melojien rantautumiseen soveltuvien paikkojen merkitseminen maastoon opastekylttien avulla, melontalaitureiden rakentaminen sekä viestintä rantautumispaikkojen sijainnista esimerkiksi osana karttapalvelua. Osa paikoista voi vaatia kunnostustöitä, tämä tarkistetaan maastossa.

”Helsinki-poijujen” lisääminen nykyisille retkeilysaarille hyville rantautumispaikoille ja kiinnittymisrenkaiden yhteyteen. Poijuille suunnitellaan yhtenäinen ilme.

Rantautumispaikkojen verkostoa täydennetään kokeilun perusteella. Sopivia paikkoja kartoitetaan vuorovaikutteisesti yhdessä sidosryhmien, kuten melontaseurojen kanssa.

Toteutuksen alustava aikataulu
2021-2022 pilotointi, 2022-2024 verkoston täydentäminen (KUVA, KYMP)

Kustannusarvio: 150 000 €
- Pilottihankkeen kustannusarvio (50 000 €) sisältää 25 poijua ja 15 melojien rantautumispaikkaa.
- Verkoston laajuudesta riippuen melonnan rantautumispaikkojen kunnostukset voivat nostaa kustannuksia
- Paikat pyritään valitsemaan niin, että hanke ei aiheuta merkittäviä uusia ylläpitokustannuksia
- Verkoston täydentäminen (100 000 €) sisältää uusia melontalaitureita sekä muita melojien rantautumispaikkoja

Kurtturuusun torjunta arvokkailla merenrannoilla Helsingissä

Helsingin saariston saarten uhanalaisia luontotyyppejä inventoitiin vuosina 2018-2019. Samassa yhteydessä kartoitettiin myös haitallisten vieraskasvien mm. kurtturuusun esiintymiä saarissa. Kurtturuusun torjunta on kiireellinen hanke.

Toteutuksen alustava aikataulu
2021-2023 (KYMP, KUVA, YMPA)

Kustannusarvio: 320 000 €
- Kustannusarvio sisältää Itäisen saariston, Lauttasaaren ja Mustikkamaan kohteet ja projektihenkilön kustannukset (max 6 kk/v)
- Puolet rahoituksesta on saatu ELY-keskuksesta, kaupungin osuus 160 000 €

Hattusaari – luontoarvojen turvaaminen

Hankkeessa parannetaan kulunohjausta Hattusaarella saaren luontoarvojen turvaamiseksi:
- Saaristo-opastekyltti
- Nummen rajaaminen maapuilla tai kevyesti aitaamalla ja sen läpi kulkevan reitin kunnostaminen / merkitseminen
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon sekä puinen kävelyreitti / portaat hiekkarannan poikki

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Saaren maanomistustilanteen selkiyttäminen

Toteutuksen alustava aikataulu
2022 (KUVA; suunnittelu KYMP/Kamu ja KYMP/Ympa)

Kustannusarvio: 51 000 €

Malkasaari – esteettömämpi retkeilysaari

Malkasaaresta kehitetään uudenlaista, esteettömämpää retkeilysaarta:
- Opasteet: saaristo-opastekyltti + luontopolun infotaulut
- Esteettömät reitit saaren ympäri ja uusia levähdyspaikkoja polun varrella
- Uusia istutuksia ja kasvillisuuden hoito pihassa
- Helsinki-huussi
- Telttailuun soveltuvan paikan merkitseminen maastoon
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon ja rannan kunnostus

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet

- Esteettömyyden tason määritteleminen, tutkitaan myös mahdollisuuksia esteettömän vesiliikenteen toteuttamiseen
- Toteutussuunnittelu
- Huvilan pihapiirin kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma
- Matkailuyrittäjähaku (Lilla Villan + kaavan RM-alue)

Toteutuksen alustava aikataulu
2022-2023 (KUVA)

Kustannusarvio: 243 000 €

Villaluodot – retkeilypalveluiden kunnostaminen

Hankkeessa parannetaan ja kunnostetaan Villaluotojen retkeilypalveluita:

Itäinen Villaluoto

- Saaristo-opastekyltti
- Keittokatoksen kunnostus
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon
- Telttailuun soveltuvan paikan merkitseminen maastoon

Pohjoinen Villaluoto

- Saaristo-opastekyltti + muut opasteet
- Saarta kiertävän reitin vahvistaminen
- Keittokatoksen kunnostus
- Huussin kunnostus
- Uusi pöytäpenkkiryhmä tai muu oleskelupaikka
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon
- Telttailuun soveltuvan paikan merkitseminen maastoon

Läntinen Villaluoto

- Saaristo-opastekyltti + muut maasto-opasteet
- Uusi melontalaituri
- Uusi pöytäpenkkiryhmä

Toteutuksen alustava aikataulu
2022-2023 (KUVA)

Kustannusarvio: 157 000 €

Villinki I – ”jokamiessaari”

Kulunohjaus ja välttämättömimmät retkeilypalvelut kaupungin omistamille alueille Villinginlahden ja Kylänlahden ympäristöön:

- Saaristo-opastekyltit tärkeimpien rantautumispaikkojen yhteyteen
- Opasteita saaristopolun varteen
- Melojien rantautumispaikkojen merkitseminen maastoon
- Kuivakäymälä
- Uusi pöytäpenkkiryhmä tai muu oleskelupaikka

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet

- Toteutussuunnittelu
- Saaren ylläpidon palvelutason ja työnjaon määrittely

Toteutuksen alustava aikataulu
2022-2023 (KYMP)

Kustannusarvio: 47 000 €

Kotiluoto I, Läntinen Neitsytsaari I ja Pihlajaluoto I

Yleisessä virkistyskäytössä olevien alueiden retkeilypalveluiden kunnostukset:

Kotiluoto

- Saaristo-opastekyltti ja muut opasteet
- Rantapolun kunnostaminen ja täydentäminen uusilla osuuksilla
- Keittokatoksen siirto ja kunnostaminen tai uusiminen
- Pöytäpenkkiryhmä ja penkkejä
- Uusi retkilaituri
- Saunan kunnostus
- Melojien rantautumispaikkojen merkitseminen maastoon
- Puutarhan hoito: metsittymisen ehkäisy ja vesojen poisto, haitallisten vieraslajien torjunta

Läntinen Neitsytsaari

- Saaristo-opastekyltti ja muut opasteet
- Keittokatoksen kunnostus
- Huussin kunnostus
- Melojien rantautumispaikkojen merkitseminen maastoon

Pihlajaluoto

- Saaristo-opastekyltti ja muut opasteet
- Kenttäorakon kasvupaikan aitaaminen
- Polun kunnostaminen
- Grillipaikan kunnostus
- Huussien kunnostus
- Uusia penkkejä
- Melojien rantautumispaikkojen merkitseminen maastoon
- Telttailuun soveltuvan paikan merkitseminen maastoon

Jatkotoimenpidetarpeet
- Huviloiden pihapiirien määrittely vuokrasopimuksissa ja yksityisalueen merkitseminen maastoon ja opasmateriaaleihin

Toteutuksen alustava aikataulu
2023-2024 (KUVA)

Kustannusarvio: 492 000 €
- Kotiluoto: 308 000 € (kustannusarvio sisältää saunan kunnostuksen n. 100 000 €)
- Läntinen Neitsytsaari 70 000 €
- Pihlajaluoto 114 000 €

II) Lisää vetovoimaa nykyisiin retkisaariin

Toiseen hankeryhmään kuuluu sellaisia hankkeita, joissa tuodaan nykyisiin virkistyssaariin uusia retkeilypalveluita, parannetaan saarten saavutettavuutta ja aktivoidaan niitä näin entistä useampien kaupunkilaisten käyttöön. Hankkeisiin liittyy ensimmäisen hankeryhmään verrattuna suurempia investointeja ja niissä tarvitaan tarkempaa toteutussuunnittelua. Lisäksi hankkeiden toteutuksen edellytyksinä voi olla esimerkiksi saaren hallinnan ja ylläpidon vastuista sopiminen tai saarissa olevien kiinteistöjen vuokrasopimusten ehtojen muuttaminen sopimuksen uusimisen yhteydessä. Toisen ryhmän hankkeet ajoittuvat hoito- ja kehittämissuunnitelmassa käsitellyllä kymmenvuotiskaudella keskipitkälle aikavälille, jolloin niitä on tavoitteena toteuttaa pääsääntöisesti vuosina 2026-2030. Osa hankkeista voidaan kuitenkin mahdollisesti käynnistää jo vuodesta 2022 eteenpäin.

Pikku Niinisaari

Hankkeessa rakennetaan Pikku Niinisaareen uusia retkeilypalveluita:
- Uusi retkilaituri
- Saaristo-opastekyltti ja muut opasteet
- Reitin kunnostaminen
- Uusia pöytäpenkkiryhmiä tai muita oleskelupaikkoja
- Helsinki-huussi
- Uusi keittokatos
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon
- Luonnonsuojelualueen toimenpiteet, esimerkiksi aitaaminen, opastekyltti ja mahdollisesti pitkospuureitti (määritellään tarkemmin hoito- ja käyttösuunnitelmassa)

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Toteutussuunnittelu
- Luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen
- Saaren ylläpidon palvelutason ja työnjaon määrittely

Toteutuksen alustava aikataulu
2024 (KYMP)

Kustannusarvio: 339 000 €

Villinki II - ”jokamiessaaresta retkisaareksi”

Villingin saarikategorian nosto jokamiessaaresta retkisaareksi:
- Saaristopolun kunnostus
- Helsinki-huussi
- Uusi pöytäpenkkiryhmä tai muu oleskelupaikka
- Uusi keittokatos
- Uusi retkilaituri Villinginlahdelle
- Uusi käyntilaituri Kylänlahdelle
- Juomavesipiste (kesävesi)
- Opastettu luontopolku

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Toteutussuunnittelu
- Kaavassa osoitettujen katualueiden (saaristopolku) maanhankinta
- Matkailuyrittäjähaku (Widablick, mahdollisesti myös Stigen)
- Saaren ylläpidon palvelutason ja työnjaon määrittely
- Liittyminen Villingin vesiosuuskuntaan

Toteutuksen alustava aikataulu
2025-2030 (KYMP)

Kustannusarvio: 502 000 €

Kotiluoto II

Huvilan puutarhan kunnostaminen sekä saaren retkeilypalveluiden täydentäminen, jos saaren vuokrasopimusta muutetaan niin, että esimerkiksi huvila avataan osittain tai kokonaan yleisölle:
- Huvilan pihapiirin kunnostus ja infotauluja puutarhan historiasta
- Opastettu luontopolku saarta ympäröivälle reitille

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Muutos vuokrasopimuksessa tai sen ehdoissa

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Toteutussuunnittelu
- Huvilan pihapiirin kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma
- Matkailuyrittäjähaku (huvila pihapiireineen)

Toteutuksen alustava aikataulu
2025-2030 (KUVA)

Kustannusarvio: 304 000 €

Läntinen Neitsytsaari II

Saaren retkeilypalveluiden täydentäminen, jos saaren vuokrasopimusta muutetaan niin, että esimerkiksi huvila avataan osittain tai kokonaan yleisölle:
- Huvilan pihapiirin kunnostus
- Uusia pöytäpenkkiryhmiä tai muita oleskelupaikkoja
- Uusi retkilaituri

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Muutos vuokrasopimuksessa tai sen ehdoissa

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Huvilan pihapiirin kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma
- Matkailuyrittäjähaku (huvila pihapiireineen)

Toteutuksen alustava aikataulu
2025-2030 (KUVA)

Kustannusarvio: 140 000 €

Pihlajaluoto II

Saaren retkeilypalveluiden täydentäminen, jos saaren vuokrasopimusta muutetaan niin, että esimerkiksi huvila avataan osittain tai kokonaan yleisölle:
- Uusi retkilaituri
- Polun kunnostus huvilan ympäristössä
- Huvilan pihapiirin kunnostus

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Muutos vuokrasopimuksessa tai sen ehdoissa

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Huvilan pihapiirin kasvillisuusinventointi ja kunnostussuunnitelma
- Matkailuyrittäjähaku (huvila pihapiireineen)

Toteutuksen alustava aikataulu
2025-2030 (KUVA)

Kustannusarvio: 94 000 €

III) Uusia retki- ja tähtikohteita itäiseen saaristoon

Kolmanteen hankeryhmään kuuluvissa hankkeissa avataan kokonaan uusia retkeilykohteita ja parannetaan retkeilypalveluita entisestään. Kuvatut hankkeet ovat suunnitelmassa esitetyistä hankkeista toteutumiseltaan epävarmimpia esimerkiksi maanomistustilanteen tai kaavoituksen vuoksi. Hankkeet ajoittuvat siksi todennäköisesti pitkälle aikavälille ja hoito- ja kehittämissuunnitelman kymmenvuotiskauden loppupuolelle tai seuraavan hoito- ja kehittämissuunnitelman kaudelle eli vuosille 2026-2035+. Hankkeet on kuitenkin otettu mukaan tähän hoito- ja kehittämissuunnitelmaan, sillä kyseisiin saariin kuuluu erityisen hienoja retkikohteita, jotka olisi maanomistustilanteen muuttuessa mahdollista avata kaupunkilaisille nopeastikin, ja tähän mahdollisuuteen on haluttu varautua ennakoivasti.

Louesaari

Saaren itäosan avaaminen retkisaareksi:
- Saaristo-opastekyltti + polun opasteet
- Uusi retkilaituri
- Polkujen kunnostaminen + rakentaminen
- Uusi keittokatos
- Uusia pöytäpenkkiryhmiä tai muita oleskelupaikkoja
- Helsinki-huussi

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Maanhankinta (asemakaavan VR-alue)
- Saaren ylläpidon palvelutason ja työnjaon määrittely

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Matkailuyrittäjähaku (asemakaavan RM-alue)

Toteutuksen alustava aikataulu
2025+ (KYMP)

Kustannusarvio: 253 000 €

Villinki III – ”retkisaaresta tähtikohteeksi”

Uusia retkeilypalveluita Villinginlahdelle ja Kylänlahdelle:
- Uusi keittokatos
- Uusi pöytäpenkkiryhmä ja penkkejä
- Uimaportaat
- Uusi retkilaituri
- Vanhan vesiliikennelaiturin peruskorjaus

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Toteutussuunnittelu, mahdollisesti kokonaisuutena Itä-Villingin kanssa

Toteutuksen alustava aikataulu
2025+ (KYMP)

Kustannusarvio: 231 000 €

Itä-Villinki I – ”rajoitetun käytön saaresta retkisaareksi”

Itä-Villingin avaaminen retkisaareksi:
- Saarikyltit ja muut opasteet
- Villinkiin johtavan puisen sillan kunnostaminen
- Nykyisen retkilaiturin kunnostus
- Pöytäryhmiä ja penkkejä
- Opastettu historiapolku, linnoituslaitteiden putoamisesteet ja vesakoiden raivaus
- Saaristopolun ja muiden polkujen kunnostus ja täydennykset
- Helsinki-huussi
- Melojien rantautumispaikan merkitseminen maastoon

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Uuden asemakaavan voimaantulo

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Toteutussuunnittelu (kokonaisuutena Villingin kanssa)
- Maanhankinta (VR-alueet ja saaristopolku)
- Saaren ylläpidon palvelutason ja työnjaon määrittely

Toteutuksen alustava aikataulu
2025+ (KYMP)

Kustannusarvio: 429 000 €

Itä-Villinki II – ”retkisaaresta tähtikohteeksi”

Uusia retkipalveluita:
- Uusi vesiliikennelaituri
- Uusia pöytäryhmiä ja penkkejä
- Uimapaikan kunnostaminen ja pukusuoja
- Uusi keittokatos tai grillipaikka

Hankkeen toteuttamisen edellytykset
- Uuden asemakaavan voimaantulo

Jatkosuunnittelu- ja jatkotoimenpidetarpeet
- Matkailuyrittäjähaku

Toteutuksen alustava aikataulu
2025+ (KYMP)

Kustannusarvio: 714 000 €

5.2 Lisäselvitys- ja jatkosuunnittelutarpeet

Työn aikana on noussut esiin seuraavia lisäselvitys- ja jatkosuunnittelutarpeita:

Tarkemmat toteutussuunnitelmat virkistyssaarille

Niille saarille, joihin osoitetaan eniten virkistystoimintaa ja uusia retkeilypalveluita, laaditaan kunnostustöiden yhteydessä tämän raportin neljännessä luvussa kuvattuja saarikortteja tarkemmat toteutussuunnitelmat. Virkistystoiminnan kehittämistä koskevan suunnitelman pohjalta laaditaan myös luonnonhoidon toteutussuunnitelmat kaupungin omistamien alueiden osalta. Itäisessä saaristossa suunnitelmat laaditaan seuraaville saarille:

- Malkasaari
- Pikku Niinisaari
- Kotiluoto
- Villinki
- Itä-Villinki (jos asemakaava tulee voimaan)

Toteutuksen alustava aikataulu
Hankkeiden yhteydessä, ks. luku 5.1 (KYMP/Kamu)

Kustannusarvio
Suunnittelun kustannukset on sisällytetty investointihankkeiden saarikohtaisiin kustannusarvioihin.

Luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat

Laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmat sellaisille luonnonsuojelualueille (LSA) ja luonnonsuojeluohjelman mukaisille saarille ja luodoille (LSO), joille ei vielä ole laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmaa:

- Pikku Niinisaari (LSA)
- Kuminapaasi (LSO)
- Santahaminan Hernesaari (LSO)

Kaupunkiympäristölautakunta edellyttää , että seuraavan luonnonsuojeluohjelman valmistelussa arvioidaan Itäisen saariston osalta mahdolliset uudet luonnonsuojelualueet (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355).

Toteutuksen alustava aikataulu
Luonnonsuojeluohjelman mukaisesti (KYMP/Ympa)

Kustannusarvio: 10 000 €

Huviloiden pihapiirien kasvillisuusinventoinnit ja kunnostussuunnitelmat

Osassa kaupungin virkistyssaarista on nykyisiin tai entisiin huviloihin liittyviä puutarhoja, joista osa on huonossa kunnossa. Puutarhoista inventoidaan vanha lajisto ja rakenteet sekä laaditaan kunnostussuunnitelmat, joiden tavoitteena on nostaa esiin kohteiden kulttuurihistoriallisia arvoja samalla, kun huviloita pihapiireineen avataan laajemman yleisön käyttöön. Kotiluodon osalta päivitetään olemassa oleva inventointi ja laaditaan puutarhalle kunnostussuunnitelma.

- Malkasaari
- Kotiluoto
- Läntinen Neitsytsaari
- Pihlajaluoto

Toteutuksen alustava aikataulu
Hankkeiden yhteydessä, ks. luku 5.1 (KYMP/Kamu)

Kustannusarvio: 15 000 € / saari

Läntisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma

Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma saarikortteineen toimii pilottina Helsingin saariston kehittämissuunnitelmille. Tulevaisuudessa myös Helsingin läntisen saariston alueelle laaditaan kestävän kehityksen mukaiset hoito- ja kehittämissuunnitelmat, joissa otetaan huomioon luontotyypit, ekosysteeminen kantokyky ja saariston ominaispiirteet, kuten eliölajisto. Suunnittelutyö voidaan tarvittaessa jakaa useampaan osaan muun muassa saarten asemakaavoituksen etenemisen mukaan.

Toteutuksen alustava aikataulu
2020-luvulla (KYMP/Kamu)

Kustannusarvio: 50 000 €

Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman päivitys

Tämä hoito- ja kehittämissuunnitelma on laadittu seuraavalle kymmenvuotiskaudelle eli vuosiksi 2021-2030. 2030-luvun alkupuolella suunnitelma päivitetään. Päivityksessä tarkistetaan ensimmäisen suunnitelman hankkeiden toteutuminen sekä kartoitetaan uudet toimenpidetarpeet niin yksittäisten saarten kuin koko itäisen saariston kokonaisuuden kannalta.

Toteutuksen alustava aikataulu
2030-luvun alkupuolella (KYMP/Kamu)

Kustannusarvio: 20 000 €

5.3 Muut saariston kehittämiseen liittyvät jatkotoimenpidetarpeet

Työn aikana on noussut esiin seuraavia jatkotoimenpidetarpeita, jotka koskevat itäisen saariston lisäksi myös laajemmin koko Helsingin saaristoa:

Itäinen saaristo merellisen prosessin kehittämisen pilottikohteena

Merellisen strategian kärkihankkeen päättyessä merellisten alueiden kehittäminen tulee vakiinnuttaa osaksi kaupungin toimialojen toimintaa. Merellisen prosessin määrittely tukee sitä, että saariston kehittäminen etenee mahdollisimman sujuvasti eri toimialojen yhteistyönä vaiheesta toiseen eli tavoitetilan määrittelystä, verkostosuunnittelusta ja linjauksista suunnitteluun, toteutukseen, ylläpitoon ja saarten käytön valvontaan. Itäinen saaristo toimii merellisen prosessin mallikohteena. Tarkoituksena on, että prosessia voidaan näin käytännön esimerkin avulla testata jo sen kehittämisvaiheessa.

Itäistä saariston kehittämisessä sovelletaan ja laajennetaan Vartiosaaren virkistyskäytön kehittämisessä käytettyä uudenlaista toimintamallia, jossa kaikki toteutuksen työvaiheet tehdään entistä tiiviimmässä yhteistyössä eri toimialojen välillä. Alueen infrastruktuuria, huoltoa, seurantaa ja viestintää kehitetään erilaisten kokeilujen kautta.

Saaristohuollon kehittäminen

Saaristohuollon kehittämisen yhteydessä määritellään kunkin saaren hoidon ja kunnossapidon vastuujako. Lisäksi määritellään saarten palveluverkko ja saarten palvelu- ja hoitotaso sekä laaditaan palvelukuvaukset saarten palveluverkolle. Kaupungin sisäistä yhteistyötä tiivistetään merellisissä asioissa niin, että toiminta on entistä yhtenäisempää.

Saaristohuollon kehittämisen yhteydessä on tarpeen määritellä kaupungin yhteiset toimintamallit mm. puuhuollon ja jätehuollon järjestämisen suhteen, jotta näistä voidaan viestiä retkeilijöille osana saaristoetikettiä ja muuta saaristoviestintää.

Saaristotieto ja saarikortit

Saaristoon liittyvästä tiedosta kootaan ”saaristotietokanta”, jossa yhteen paikkaan on kerätty ajantasainen ja päivittyvä tieto mm. saarten jatkosuunnittelua ja ylläpitoa varten. Tiedon tulisi olla kaikkien hallintokuntien käytettävissä. Paikkatietoaineistot viedään Vipuseen, lisäksi tietokannan sisältöä avataan mahdollisuuksien mukaan myös avoimeksi dataksi asukkaille, matkailijoille ja muille saariston toimijoille esimerkiksi karttapalvelun kautta.

Hoito- ja kehittämissuunnitelman saarikortteja voidaan hyödyntää yhtenä saaristotiedon kokoamisen ja yhtenäistämisen välineenä. Kortteja täydennetään lisäämällä niihin esimerkiksi saarten kunnossapitoon liittyvää tietoa. Samalla voidaan kerätä kuntotietoa jatkosuunnittelua varten.

Vesiliikenteen järjestäminen

Valitaan toteutusmalli tai -mallit, miten vesiliikenne itäisen saariston virkistyssaariin tulevaisuudessa järjestetään. Erilaisia vesiliikenteen toteutukseen liittyviä vaihtoehtoja on kuvattu tarkemmin luvussa 3.5. Nykyisestä poikkeavan mallin toteuttamiseksi tarvittaisiin lisärahoitusta, kustannuksissa tulee ottaa huomioon myös vesiliikennelaitureihin liittyvät investoinnit ja kunnossapitokustannukset.

Kestävän retkeilytavan edistäminen ja saaristoviestintä

Eri toimijoiden saarista ja niissä olevista retkeilypalveluista tulee olla saatavilla tietoa helposti. Opastuksen kehittäminen liittyy lähes kaikkiin tässä suunnitelmassa esitettyihin hankkeisiin. Digitaalisten karttapalveluiden ja muiden digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisen lisäksi saariin rakennetaan maasto-opasteita. Opasmateriaaleissa tuodaan esiin retkeilypalveluiden lisäksi esimerkiksi luonnonsuojelualueet ja niihin liittyvät maihinnousukiellot sekä saaristolinnuston pesimärauhan ja muiden luontoarvojen turvaamiseen liittyvät suositukset. Viestinnässä tulee kiinnittää erityistä huomiota kestävän retkeilytavan edistämiseen. Saaristoetikettiin liittyen voidaan toteuttaa myös esimerkiksi somekampanja, jossa esitellään saaristoretkeilyyn liittyviä suosituksia ja ohjeita.

Hanke-ehdotus: Saaristo-opas 2.0

Maasto-opasteita ja karttapalvelua täydentävä pdf-muotoinen opasvihkonen, jossa on kuvattu kestävän saaristoretkeilyn ohjeet sekä kaikki Helsingin virkistyssaaret palveluineen. Oppaan sisällön tuottamisen lisäksi tarvitaan riittävät resurssit materiaalin päivittämiseen säännöllisesti, esimerkiksi kahden vuoden välein. Hanke toteutetaan yhteistyössä kaupungin eri toimialojen, Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen ja Metsähallituksen, mahdollisesti myös Espoon ja Sipoon kaupunkien kanssa, jotta samaan

oppaaseen saadaan mukaan mahdollisimman laajasti eri toimijoiden ylläpitämät virkistyssaaret.

Maanhankinnat ja kiinteistöt

Maanhankinnat

Osassa saarista itäisen saariston asemakaavan ja hoito- ja kehittämissuunnitelman sekä näiden jälkeen laadittavien tarkempien suunnitelmien toteuttaminen edellyttää maanhankintoja kaupungille. Jotta suunnitelmaa voitaisiin toteuttaa, on tarpeen, että kaupunkiympäristön toimiala ryhtyy hankkimaan seuraavat yleiseen käyttöön tarkoitetut, yksityisomisteiset maat kaupungin normaalien maanhankintaperiaatteiden mukaisesti:

- Hattusaari
- Kuminapaasi
- Kajuuttaluodot
- Villinki: asemakaavassa osoitettu katualue (saaristopolku)
- Louesaari: asemakaavassa osoitettu VR-alue

Maanhankinnan tavoitteena on toteuttaa ja mahdollistaa asemakaavan tarkoitus.

Kiinteistöt

Virkistyssaarissa sijaitsevien kiinteistöjen vuokrasopimuksia laadittaessa tulee ottaa huomioon saaren arvot ja yleinen virkistyskäyttö sekä määritellä ja merkitä maastoon vuokra-alueiden ja pihapiirin rajaus selvästi, jotta vältetään saaren yksityistyminen. Kaupunkiympäristölautakunta korostaa sitä, että saarille syntyneet erilaiset, ei-todelliseen hallintaan perustuvat yksityisaluerajaukset poistetaan (Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman hyväksyminen 2021–2030, 22.6.2021 § 355). Vuokrauksen yhteydessä tutkitaan mahdollisuuksia avata rakennuksia ja laitureita julkisempaan käyttöön.

Saarissa sijaitsevien kiinteistöjen hallintaan kehitetään sellaisia toimintatapoja, joiden tavoitteena on houkutella saaristoon uusia yrittäjiä ja muita toimijoita, avata saaria ja niissä sijaitsevia kiinteistöjä yleiseen käyttöön sekä säilyttää saarten rakennetun ympäristön kulttuuriarvoja. Kaupungin virkistyssaarissa sijaitseville kiinteistöille järjestetään matkailuyrittäjähakuja. Hakemuksessa esitetyn konseptin pohjalta ja hintakilpailun kautta tontti voidaan joko vuokrata tai myydä rakennuksineen uudelle toimijalle. Rakennuslupien ja muiden sopimuksissa määriteltyjen reunaehtojen avulla otetaan huomion yleisten laitureiden käyttö, reitit ja muut saarten virkistyskäytön edellytykset ja estetään näin tonttien ja virkistyssaarten yksityistyminen.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Ellermaa, M. (2011): *Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla.* Tringa 37/38:140-174. Saatavilla: https://www.tringa.fi/wp-content/uploads/2010/05/maali.pdf

Haapanen, E., Halkka, A., Luostarinen, M., Pakarinen, R., Soulanto, M., Tiainen, J., Tuoriniemi, S. ja Yrjölä, R. (2017): *Lukuja luodoilta – Helsingin saaristolinnut nyt ja ennen.* Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Ympäristötutkimus Yrjölä Oy, Porvoo.

Harju, E.-S. ja Tiilikainen, H., toim. (2009): *Kuninkaallinen merikartasto 1791-1796 - C.N. af Klerckerin johtama kartoitustyö Suomenlahdella.* AtlasArt.

Liski, M., Ruoff, E., Korhonen, P. ja Pimenoff, S. (2012): *Kotiluodon puutarhahistoriallinen selvitys ja kasvillisuusinventointi.* Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, Luontotieto Keiron Oy, Helsingin kaupungin liikuntavirasto. Liikuntaviraston julkaisusarja B/45. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liv/B45%20osa1.pdf & https://www.hel.fi/static/liv/B45%20osa2.pdf

Strang, J. (2016): *Saaristounelmia Helsingissä - Vartiosaaren ja Helsingin itäsaariston pienten saarten historia.* Antiikki-Kirja, Helsinki.

Nygård, S. (2003): *Villinki - saariston huvilayhteisö.* Helsingin kaupunginmuseo.

Ympäristöministeriö (1984): *Valtakunnallinen harjujensuojeluohjelma.* Ympäristön- ja luonnonsuojeluosaston moniste D:6, Helsinki.

Painamattomat ja Internet-lähteet

Erävuori, L., Lammi, E., Routasuo, P. ja Pakarinen, R. (2015): *Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2015–2024 ja metsäverkostoselvitys, korjattu ehdotus.* Sito Oy ja Ympäristösuunnittelu Enviro Oy, Helsingin ympäristökeskus. Raportti liitteineen saatavilla: https://www.hel.fi/static/ymk/lso.html

Gylling, M., Lounamaa, M., Sinkkilä, J. ja Weckman, E. (2001): *Helsingin tuulipuiston maisemallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys.* Yleiskaava 2002 selvityksiä. MOLINO Oy, Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto, kaavoitusosasto. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/ksv/www/yk2002/tuulivoima_maisemaselvitys.pdf

Hagner-Wahlsten, N. ja Karlsson, R. (2018): *Helsingin itäisen saariston lepakkoselvitys 2018 – Kallahdenselkä, Louesaari ja Pikku Niinisaari.* BatHouse, Tmi Metsäsiipi, Helsingin kaupunki.

Helsingin ja Espoon ulkoilusaaret -kartta. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liv/2014/ulkoilusaaretkartta.pdf

Kivi, T. ja Permanto, T. (1991): *Helsingin saariston ekologinen kestokyky.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1991:3

Helsingin kalavesien kartta 2021. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liv/2021/kalavesikartta_2021_web_korj.pdf

Helsingin kaupungin karttapalvelu. http://kartta.hel.fi

Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan saaristoaiheiset nettisivut. https://www.hel.fi/helsinki/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/ulkoilu/saaristossa

Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmä (LTJ), virkaversio. Yleisöversio saatavilla: http://kartta.hel.fi

Helsingin kaupunki (2019): *Helsingin merellinen strategia 2030.* Helsingin kaupunginkanslia, elinkeino-osasto. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/elo/merellinen-strategia-2030.pdf

Helsingin kaupunki (2017a): *Helsingin Itäinen saaristo - asemakaavan selostus.* Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, asemakaavaosasto, 2014:12300. Päivitetty kaupunkiympäristölautakunnan 10.10.2017 mukaan. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2017/Kymp_2017-10-10_Kylk_10_Pk/66E727AE-4ADE-CAB0-920F-5F0FF4300000/Liite.pdf

Helsingin kaupunki (2017b): *Helsingin itäinen saaristo - kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet. 3.2.2017.* Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2017/Ksv_2017-02-28_Kslk_6_El/AE841381-8A86-C0D8-97B8-5A4B0B300000/Liite.pdf

Helsingin kaupunki (2015): *Saaristo-opas.* Helsingin kaupungin liikuntavirasto, Merellinen osasto. Saatavilla: https://www.hel.fi/hel2/Helsinginseutu/liitteet/Saaristoopas_2015.pdf

Helsingin kaupunkitilaohje: Saaristo-opasteet, luettu 4/2021. Saatavilla: https://kaupunkitilaohje.hel.fi/kortti/saaristo-opasteet/

Kangas, N. (2007): *Helsingin kalaston historiaa, muutoksia ja nykypäivää.* Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen monisteita 2/2007. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/ymk/julkaisut/moniste-02-07.pdf

Kullberg, J., Erävuori, L. ja Suominen, H. (2018): *Saarikuvaukset 2018 - Helsingin itäinen saaristo ja neljä läntisen saariston saarta*. Sitowise Oy, Helsingin kaupunki.

Lagerstedt, J. ja Koivisto, S. (2016): *Itä-Villinki - arkeologisen kulttuuriperinnön inventointi 7.-9.9.2016.* Museovirasto. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=116390&ttyyppi=pdf&kansio_id=91

Liikenne- ja viestintäviraston latauspalvelu. https://julkinen.traficom.fi/oskari/

Lahti, T. ja Permanto, T. (1986): *Helsingin edustan saaristoselvitys osa 1.* Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Yleiskaavaosaston julkaisu YB:5/86

Liikennöitsijöiden nettisivut, vesiliikenne itäisessä saaristossa. Luettu 7/2020. Saatavilla: https://norsoline.com/reittiliikenne, https://www.suomensaaristokuljetus.fi/itainen-saaristoreitti, http://citycruisers.blogspot.com/p/reittiliikenne-rutt-trafik-scheduled.html ja http://www.soderskar.fi/6

Metsähallituksen Maat ja vedet -karttapalvelu, luettu 9/2018. Saatavilla: http://www.metsa.fi/karttapalvelu

Nokso-Koivisto, S. (2015): *Helsingin merelliset huvilapuutarhat.* Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto, Ympäristötoimisto. Saatavilla: https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/ymparisto/Helsingin_merelliset_huvilapuutarhat.pdf

Paikkatietovipunen – Helsingin kaupungin intranet-paikkatietopalvelu (virkamiesversio)

Palvelukartta, Helsingin saariston kohteet: https://palvelukartta.hel.fi/fi/search?q=merihelsinki

Permanto, T. (1986): *Helsingin edustan saaristoselvitys osa 2.* Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Yleiskaavaosaston julkaisu YB:5/86

Puolustusvoimat (2018): *Suoja-alueet Suomen rannikolla*, luettu 10/2018. Saatavilla: https://puolustusvoimat.fi/kartat-suoja-alueista

Salminen, J. (2019): *Kajuuttaluotojen luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma.* Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala, ympäristöpalvelut. Saatavilla: https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/30/307cbb9b3fce878ac9744d9309b1ed1e1e3405c1.pdf

Siuruainen, A. (2018): *Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2018 - METSO-inventointi.* Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala.

Strengell, N. (2017): *Itäisen saariston maisema ja luonto - Saarikohtainen selvitys kaavalehdittäin.* Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto, Ympäristötoimisto. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2017/Ksv_2017-02-28_Kslk_6_El/7413B4D8-49AE-C024-87B5-5A4B12D00000/Liite.pdf

Strengell, N. (2020): *Helsingin saaristohuollon selvitys*. Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.

Urban Eco-Islands -projekti 2021. *Urban Eco Islands - opas kestävän lähivirkistysmatkailun kehittämiseen saaristossa.* Helsinki-Tallinna. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/opas-kestavan-lahivirkistysmatkailun-kehittamiseen-saaristossa-Urban-Eco-Islands.pdf

Uudenmaan liiton karttapalvelu. http://kartta.uudenmaanliitto.fi/maakuntakaavat/

Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen nettisivut. https://uuvi.fi/fi/kohteet/

Väyläviraston latauspalvelu. https://julkinen.vayla.fi/oskari

Väylävirasto: Vesiliikenteen kielto- ja rajoitusalueet, luettu 2018. Saatavilla: https://vayla.fi/vesivaylat/rajoitusalueet

Wermundsen, T., Nieminen, J. ja Asikainen, P. (2014): *Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:38. Wermundsen Consulting Oy, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Saatavilla: https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2014_kaava/Lepakkolajisto_tarkeat_lepakkoalueet_2014.pdf

Liitteet

Liite 1: Vuorovaikutusraportti

Liite 2: Saarikuvaukset 2018 - Helsingin itäinen saaristo ja neljä läntisen saariston saarta. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/suunnitelmat/Saarikuvaukset_2018_Helsingin_itainen_saaristo_web.pdf

Liite 3: Helsingin itäisen saariston lepakkoselvitys 2018 - Kallahdenselkä, Louesaari ja Pikku Niinisaari. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/suunnitelmat/Helsingin_itaisen_saariston_lepakkoselvitys_2018.pdf

Liite 4: Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2018 - METSO-inventointi. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/suunnitelmat/METSO_inventointi_Itaisen_saariston_HKS_2018.pdf

Helsingin kaupunki /
kaupunkiympäristön toimiala

Kuvailulehti

Tekijät	Sofia Kangas, Niina Strengell, Tuuli Ylikotila
Nimeke	Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2021-2030
Sarjan nimeke	Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön julkaisuja
Sarjanumero	2021:12
Julkaisuaika	2021
Sivuja	203
Liitteitä	4 kpl
ISBN	978-952-331-943-1 (verkkojulkaisu)
ISSN	2489-4230 (verkkojulkaisu)
Kieli, koko teos	suomi
Kieli, yhteenveto	suomi

Tiivistelmä

Helsingin itäinen saaristo on monimuotoisen saaristoluontonsa ja rikkaan kulttuuriperintönsä ansiosta ainutlaatuinen kohde, johon kuuluu erilaisia saaria ja vaihtelevia maisemia suojaisesta sisäsaaristosta karuun ja avoimeen ulkosaaristoon. Aluetta rajaavat lännessä Laajasalo ja Santahamina, idässä Helsingin ja Sipoon välinen raja.

Helsingin merialueiden kehittäminen etenee tällä hetkellä aktiivisesti. Yhtenä Helsingin merellisen strategian tavoitteena on saariston saavutettavuuden parantaminen ja virkistyskäytön ja palveluiden kehittäminen. Helsingin itäisen saariston kehittäminen aloitettiin asemakaavan laatimisella. Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman keskeisenä tavoitteena on lisääntyvän virkistyskäytön ja luontoarvojen yhteensovittaminen sekä ratkaisujen etsiminen siihen, miten saariston potentiaalia voidaan hyödyntää kestävällä tavalla. Suunnitelma ohjaa alueen käyttöä, hoitoa ja peruskorjausta.

Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelmassa määritellään nykytila-analyysin ja vuorovaikutuksen pohjalta alueen kehittämisen kokonaiskuva ja periaatteet sekä määritellään vision toteuttamiseksi tarvittavat jatkotoimenpiteet ja kunnostus- ja investointihankkeet kymmenvuotiskaudelle 2021-2030. Suunnitelmassa on esitetty yhteensä 18 hanke-ehdotusta, jotka liittyvät saariston rantautumismahdollisuuksien ja muun saavutettavuuden parantamiseen, vieraslajien torjuntaan, luontoarvojen turvaamiseen ja kulunohjaukseen, retkeilypalveluiden kunnostamiseen ja rakentamiseen sekä uusien ulkoilu- ja retkeilyalueiden avaamiseen yleiseen virkistyskäyttöön.

Hoito- ja kehittämissuunnitelma on laadittu vuorovaikutuksessa kaupungin eri toimialojen ja palveluiden sekä asukkaiden, alueen käyttäjien ja järjestöjen kanssa. Suunnittelun aikana saatu palaute ja sen vaikutus suunnitelmaan on kuvattu tarkemmin suunnitelmaraportin liitteenä olevassa vuorovaikutusraportissa.

Avainsanat	hoito- ja kehittämissuunnitelma, Helsingin itäinen saaristo, kestävä retkeily

Helsinki

Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii Helsingin kaupunkiympäristön suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.